

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต
พระสุตตันตปิฎก
เล่ม ๑๔

อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต
ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ปฐมปณณาสก
เสขพลวรรคที่ ๑

๑. สังขิตตสูตร

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ -

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของเสขบุคคล ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉน คือ กำลัง คือ ศรัทธา กำลัง คือ หิริ กำลัง คือ โอตตปปะ กำลัง คือ วิริยะ กำลัง คือ ปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของเสขบุคคล ๕ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า พวกเราจักเป็นผู้ประกอบด้วยกำลัง คือ ศรัทธา กำลัง คือ หิริ กำลัง คือ โอตตปปะ กำลัง คือ วิริยะ กำลัง คือ ปัญญา อันเป็นกำลังของพระเสขบุคคล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. วิตถตสูตร

[๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของเสขบุคคล ๕ ประการนี้ ๕ ประการนี้เป็นไฉน คือ กำลัง คือ ศรัทธา กำลัง คือ หิริ กำลัง คือ โอตตปปะ กำลัง คือ วิริยะ กำลัง คือ ปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ ศรัทธาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา ย่อมเชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม นี้เรียกว่ากำลัง คือ ศรัทธา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ หิริเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึหิริ ย่อมละอายต่อกายทุจริต วิจทุจริต มโนทุจริต ย่อมละอายต่อการประกอบธรรมอันเป็นบาปอกุศล นี้เรียกว่ากำลัง คือ หิริ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ โอตตปปะเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึโอตตปปะ ย่อมสะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วิจทุจริต มโนทุจริต ย่อมสะดุ้งกลัวต่อการประกอบธรรมอันเป็นบาปอกุศล นี้เรียกว่ากำลัง คือ โอตตปปะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ วิริยะเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มึกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งระระในกุศลธรรม นี้เรียกว่า กำลัง คือ วิริยะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ ปัญญาเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องหยั่งถึงความเกิดขึ้นและดับ เป็นอริยะ ข้าแรกก็เลสเป็นเครื่องให้ถึงความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่ากำลัง คือ ปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของพระเสขบุคคล ๕ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า พวกเราจักเป็นผู้ประกอบด้วยกำลัง คือ ศรัทธา กำลัง คือ หิริ กำลัง คือ โอตตปปะ กำลัง คือ วิริยะ กำลัง คือ ปัญญา อันเป็นกำลังของพระเสขบุคคล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. ทุกขสูตร

[๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ มีความเดือดร้อน คับแค้น เร่าร้อนในปัจจุบัน เมื่อแตกกายตายไปพึงหวังได้ทุกคติ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ เกียจคร้าน ๑ มีปัญญาทราม ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นทุกข์ มีความเดือดร้อน คับแค้น เร่าร้อนในปัจจุบัน เมื่อแตกกายตายไปพึงหวังได้ทุกคติ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน ไม่คับแค้น ไม่เร่าร้อนในปัจจุบัน เมื่อแตกกายตายไปพึงหวังได้ทุกคติ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา ๑ มึหิริ ๑ มึโอตตปปะ ๑ ปรารภความเพียร ๑ มึปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน ไม่
คับแค้น ไม่ร้าวร้อนในปัจจุบัน เมื่อแตกกายตายไปพึงหวังได้สุดดี ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. กตสูตร

[๔] ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมถูก
นำมาทิ้งไว้ในรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทิ้งไว้จะนั้น ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑
เกียจคร้าน ๑ มีปัญญาทราม ๑ ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมถูกนำมาทิ้งไว้ในรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทิ้งไว้จะนั้น
ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ได้รับเชิฏฐมา
ไว้บนสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาวางไว้จะนั้น ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ ปราภวความ
เพียร ๑ มีปัญญา ๑ ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ได้รับเชิฏฐมาไว้บนสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาวางไว้จะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ลิกขสูตร

[๕] ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีบางรูป ลาลิกขาลิกขอกออกมา
เป็นคฤหัสถ์ เธอย่อมถึงฐานะอันน่าดีเตียน ซึ่งถูกกล่าวหาอันชอบแก่เหตุ ๕
ประการในปัจจุบัน ๕ ประการเป็นไฉน คือ ท่านไม่มีแม่ศรัทธาในกุตลธรรม ๑
ไม่มีแม่หิริในกุตลธรรม ๑ ไม่มีแม่โอตตปปะในกุตลธรรม ๑ ไม่มีแม่ความเพียร
ในกุตลธรรม ๑ ไม่มีแม่ปัญญาในกุตลธรรม ๑ ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุหรือ
ภิกษุณีบางรูป ลาลิกขาลิกขอกออกมาเป็นคฤหัสถ์ เธอย่อมถึงฐานะอันน่าดีเตียน ซึ่ง
ถูกกล่าวหาอันชอบแก่เหตุ ๕ ประการนี้แลในปัจจุบัน ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุ
หรือภิกษุณีบางรูป แม้มิทกข โทมนัส มีหน่านองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู ย่อม
ประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ เธอย่อมถึงฐานะอันน่าสรรเสริญที่ชอบ
แก่เหตุ ๕ ประการในปัจจุบัน ๕ ประการเป็นไฉน คือ เธอมีศรัทธาในกุตลธรรม ๑
มีหิริในกุตลธรรม ๑ มีโอตตปปะในกุตลธรรม ๑ มีความเพียรในกุตลธรรม ๑
มีปัญญาในกุตลธรรม ๑ ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีบางรูป แม้มิทกข
โทมนัส มีหน่านองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู ย่อมประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์
บริบูรณ์ เธอย่อมถึงฐานะอันน่าสรรเสริญที่ชอบแก่เหตุ ๕ ประการนี้แลในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สมบัติตติสูตร

[๖] ดูกุริยทั้งหลาย การถึงอกุศลย่อมไม่มี ตลอดเวลาที่ศรัทธาใน
กุตลธรรมยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด ศรัทธาเสื่อมหายไป อัสสัทธิยะ (ความไม่เชื่อ)
ย่อมกลุ้มรุม เมื่อนั้น การถึงอกุศลย่อมมี การถึงอกุศลย่อมไม่มีตลอดเวลาที่
หิริในกุตลธรรมยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด หิริเสื่อมหายไป อหิริกะ (ความไม่
ละอาย) ย่อมกลุ้มรุม เมื่อนั้น การถึงอกุศลย่อมมี การถึงอกุศลย่อมไม่มี
ตลอดเวลาที่โอตตปปะในกุตลธรรมยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด โอตตปปะเสื่อมหายไป
อโนตตปปะ (ความไม่สะดุ้งกลัว) ย่อมกลุ้มรุม เมื่อนั้น การถึงอกุศล
ย่อมมี การถึงอกุศลย่อมไม่มีตลอดเวลาที่วิริยะในกุตลธรรมยังตั้งมั่นอยู่ แต่
เมื่อใด โอตตปปะเสื่อมหายไป อโนตตปปะ (ความไม่สะดุ้งกลัว) ย่อมกลุ้มรุม
เมื่อนั้น การถึงอกุศลย่อมมี การถึงอกุศลย่อมไม่มีตลอดเวลาที่วิริยะในกุตล
ธรรมยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด วิริยะเสื่อมหายไป โกสัชชะ (ความเกียจคร้าน)
ย่อมกลุ้มรุม เมื่อนั้น การถึงอกุศลย่อมมี การถึงอกุศลย่อมไม่มี ตลอดเวลาที่ปัญญา
ยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด ปัญญาเสื่อมหายไป ปัญญาทรามย่อมกลุ้มรุม เมื่อนั้น
การถึงอกุศลย่อมมี ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. กามสูตร

[๗] ดูกุริยทั้งหลาย โดยมากสัตว์ทั้งหลาย หมกมุ่นอยู่ในกาม
กลบตรผู้ละเฉียวและคานหาบหญ้าออกบวชเป็นบรรพชิต ควรเรียกว่าเป็นกลบตร
ผู้มีศรัทธาออกบวช ชื่อนั้นเพราะเหตุใด เพราะเขาควรได้กามด้วยความเป็นหนุ่ม
และกามเหล่านั้นก็มิอยู่ตามสภาพ คือ เลว ปานกลางและประณีต กามทั้งหมด
ก็ถึงการนับได้ว่าเป็นกามทั้งนั้น ดูกุริยทั้งหลาย เปรียบเหมือนเด็กอ่อนนอน
หงาย พึงเอาชิ้นไม้หรือชิ้นกระเบื้องใส่เข้าไปในปาก เพราะความพลั่งเปลวของ
ไฟเลี้ยง ไฟเลี้ยงพึงสนใจในเด็กนั้นทันที แล้วรีบนำเอาชิ้นไม้หรือชิ้นกระเบื้อง
ออกโดยเร็ว ถ้าไม่สามารถนำออกโดยเร็วได้ ก็พึงเอามือซ้ายจับ งอนิ้วมือข้างขวา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
แล้วแยงเข้าไปนอออกมาทั้งที่มีโลหิต ซ่อนเพราะเหตุไร เพราะว่าถ้ามีความลำบาก
แก่เด็ก เราไม่กล่าวว่า ไม่มีความลำบาก และพึงเลี้ยงผู้หวังประโยชน์ มุ่งความสุข
อนุเคราะห์ พึงกระทำอย่างนั้นด้วยความอนุเคราะห์ แต่เมื่อใด เด็กนั้นเจริญวัย มี
ปัญญาสามารถ เมื่อนั้น พึงเลี้ยงกว้างใจในเด็กนั้นได้ว่า บัดนี้ เด็กมีความสามารถ
รักษาตนเองได้แล้ว ไม่ควรพาลลงโทษ ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้
ที่เราต้องรักษาเธอ ตลอดเวลาที่เธอยังไม่กระทำด้วยศรัทธาในกุศลธรรม ไม่กระทำ
ด้วยhiriในกุศลธรรม ไม่กระทำด้วยโอตตปปะในกุศลธรรม ไม่กระทำด้วยวิริยะใน
กุศลธรรม ไม่กระทำด้วยปัญญาในกุศลธรรม แต่เมื่อใด ภิกษุกระทำด้วยศรัทธา
ในกุศลธรรม กระทำด้วยhiriในกุศลธรรม กระทำด้วยโอตตปปะในกุศลธรรม
กระทำด้วยวิริยะในกุศลธรรม กระทำด้วยปัญญาในกุศลธรรม เมื่อนั้น เราก็น้อม
วางใจในเธอได้ว่า บัดนี้ ภิกษุมีความสามารถรักษาตนเองได้แล้ว ไม่ควร
ประมาท ฯ

จบสูตรที่ ๓

๘. จวนสูตร

[๘] ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุไม่มี
ศรัทธาย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม ภิกษุไม่มีhiri . . . ภิกษุไม่มี
โอตตปปะ . . . ภิกษุเกียจคร้าน . . . ภิกษุผู้มีปัญญาทราม ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่น
ในพระสัทธรรม ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม
๕ ประการ ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุผู้มีศรัทธา ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ภิกษุผู้มีhiri . . .
ภิกษุผู้มีโอตตปปะ . . . ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร . . . ภิกษุผู้มีปัญญา ย่อมไม่เคลื่อน
ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
นี้แล ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อการวสูตรที่ ๑

[๙] ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ไม่มี
ที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม ธรรม ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุไม่มีศรัทธา เป็นผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ย่อมเคลื่อน
ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม ภิกษุไม่มีhiri . . . ภิกษุไม่มีโอตตปปะ . . . ภิกษุ
เกียจคร้าน . . . ภิกษุผู้มีปัญญาทราม เป็นผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ย่อมเคลื่อน
ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
นี้แล เป็นผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในพระสัทธรรม
ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ที่มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง
ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุ
ผู้มีศรัทธา เป็นผู้ที่มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม
ภิกษุผู้มีhiri . . . ภิกษุผู้มีโอตตปปะ . . . ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร . . . ภิกษุผู้มีปัญญา
เป็นผู้ที่มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ดูกุริย
ทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ที่มีที่เคารพ มีที่
ยำเกรง ย่อมไม่เคลื่อน ย่อมตั้งมั่นในพระสัทธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. อการวสูตรที่ ๒

[๑๐] ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้
ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง เป็นผู้ไม่เคารพเพื่อถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์
ในธรรมวินัยนี้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุไม่มีศรัทธา เป็นผู้ไม่มีที่
เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง เป็นผู้ไม่เคารพเพื่อถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ใน
ธรรมวินัยนี้ ภิกษุไม่มีhiri . . . ภิกษุไม่มีโอตตปปะ . . . ภิกษุเกียจคร้าน . . . ภิกษุ
ผู้มีปัญญาทราม เป็นผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง เป็นผู้ไม่เคารพเพื่อถึงความ
เจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม
๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง เป็นผู้ไม่เคารพเพื่อถึงความ
เจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ ดูกุริยทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ที่มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง เป็นผู้เคารพเพื่อถึงความเจริญ
งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้มีศรัทธา
เป็นผู้ที่มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง เป็นผู้เคารพเพื่อถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ ใน
ธรรมวินัยนี้ ภิกษุผู้มีhiri . . . ภิกษุผู้มีโอตตปปะ . . . ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร . . . ภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
ผู้มีปัญญา เป็นผู้มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง เป็นผู้ควรเพื่อถึงความเจริญ งอกงาม
ไพบลูย์ ในธรรมวินัยนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
นี้แล เป็นผู้มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง เป็นผู้ควรเพื่อถึงความเจริญ งอกงาม ไพบลูย์
ในธรรมวินัยนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบเลขพลวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังขัตตสูตร ๒. วิตถตสูตร ๓. ทุกขสูตร ๔. ภตสูตร
๕. ลิกขสูตร ๖. สมาปัตติสูตร ๗. กามสูตร ๘. จวนสูตร ๙. อการว
สูตรที่ ๑๐. อการวสูตรที่ ๒ ฯ

พลวรรคที่ ๒

๑. อนนุสสุตสูตร

[๑๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราบรรลุถึงบารมีอันเป็นที่สุดเพราะรู้ยิ่ง ใน
ธรรมที่ไม่ได้สดับแล้วในกาลก่อนจึงปฏิญาณได้ กำลังของตถาคต ๕ ประการนี้
ที่เป็นเหตุให้ตถาคตผู้ประกอบแล้ว ปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาท
ในบริษัท ประกาศพรหมจักร กำลัง ๕ ประการเป็นไฉน คือ กำลัง คือ ศรัทธา ๑
กำลัง คือ หิริ ๑ กำลัง คือ โอตตปปะ ๑ กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ
ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๕ ประการนี้แล ที่เป็นเหตุให้
ตถาคตผู้ประกอบแล้ว ปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทในบริษัท
ประกาศพรหมจักร

จบสูตรที่ ๑

๒. กุญสูตร

[๑๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของพระเสขะ ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ กำลัง คือ ศรัทธา ๑ กำลัง คือ หิริ ๑ กำลัง คือ โอตตปปะ ๑
กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของพระเสขะ
๕ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดา กำลังของพระเสขะ ๕ ประการนี้
กำลัง คือ ปัญญาเป็นเลิศ เป็นยอด เป็นที่รวบรวม สิ่งที่เป็นเลิศ เป็นยอด
เป็นที่รวบรวมแห่งเรือนยอด คือ ยอด จันใด บรรดา กำลังของพระเสขะ ๕
ประการนี้ กำลัง คือ ปัญญา ก็เป็นเลิศ เป็นยอด เป็นที่รวบรวม ฉะนั้นเหมือนกัน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า พวกเรา
จักประกอบด้วยกำลังคือศรัทธา . . . กำลัง คือ หิริ . . . กำลัง คือ โอตตปปะ . . .
กำลังคือวิริยะ . . . กำลัง คือ ปัญญา อันเป็นกำลังของพระเสขะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

๓. สังขัตตสูตร

[๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
กำลัง คือ ศรัทธา ๑ กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ สติ ๑ กำลัง คือ
สมาธิ ๑ กำลัง คือ ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. วิตถตสูตร

[๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
กำลัง คือ ศรัทธา ๑ กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ สติ ๑ กำลัง คือ
สมาธิ ๑ กำลัง คือ ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง คือ ศรัทธาเป็นไฉน
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศรัทธา ย่อมเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต
ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ . . . เป็นผู้
เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม นี้เรียกว่ากำลัง คือ ศรัทธา ก็กำลัง คือ วิริยะ
เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปรารภความเพียร
เพื่อละอกุศลธรรม . . . ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่ากำลัง คือ วิริยะ
ก็กำลัง คือ สติเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มี
สติ ประกอบด้วยสติเครื่องรักษาตัวชั้นเยี่ยม ระลึกตามแม้สิ่งที่ทำแม้คำที่พูดไว้
นานได้ นี้เรียกว่ากำลัง คือ สติ ก็กำลัง คือ สมาธิเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน
มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป บรรลุตติย-

* ฌาน อันเป็นความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์
มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เพราะปีติสิ้นไป เป็นผู้มึนอุเบกขา มีสติ มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุดัตถิยานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญ
ว่า ผู้ใดมานนี้เป็นผู้มีอเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข บรรลุดัตถิยาน อันไม่มี
ทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มี
อเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่ นี้เรียกว่ากำลัง คือ สมาริ ก็กำลัง คือ
ปัญญาเป็นใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีปัญญา
ประกอบด้วยปัญญาที่ยังถึงความเกิดและความดับ เป็นอริยะ ข้าแรกก็เลส
เป็นเครื่องให้ถึงความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่ากำลัง คือ ปัญญา ดูกร-
* ภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ทฎฐัพพสูตร

[๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นใจ คือ
กำลัง คือ ศรัทธา ๑ กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ สติ ๑ กำลัง คือ
สมาธิ ๑ กำลัง คือ ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็พึงเห็นกำลัง คือ ศรัทธา
ในที่ไหน พึงเห็นในโสตปาตติยังคะ [องค์เป็นเครื่องให้บรรลุความเป็นพระ-
* โสดา] ๔ พึงเห็นกำลัง คือ ศรัทธาในที่นี้ พึงเห็นกำลัง คือ วิริยะในที่ไหน
พึงเห็นในสัมมปธาน ๔ พึงเห็นกำลัง คือ วิริยะในที่นี้ พึงเห็นกำลัง คือ สติ
ในที่ไหน พึงเห็นในสติปัฏฐาน ๔ พึงเห็นกำลัง คือ สติในที่นี้ พึงเห็นกำลัง
คือสมาธิในที่ไหน พึงเห็นในฌาน ๔ พึงเห็นกำลัง คือ สมาธิในที่นี้ พึงเห็น
กำลัง คือ ปัญญาในที่ไหน พึงเห็นในอริยสัจ ๔ พึงเห็นกำลัง คือ ปัญญาใน
ที่นี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. ปนกฎสูตร

[๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นใจ คือ
กำลัง คือ ศรัทธา ๑ กำลัง คือ วิริยะ ๑ กำลัง คือ สติ ๑ กำลัง คือ สมาธิ ๑
กำลัง คือ ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้แล บรรดา กำลัง ๕
ประการนี้แล กำลัง คือ ปัญญา เป็นเลิศ เป็นยอด เป็นที่รวบรวม เหมือน
สิ่งที่เปรี๊ยะ เป็นยอด เป็นที่รวบรวม แห่งเรือนยอด คือ ยอด จันใด
บรรดา กำลัง ๕ ประการนี้ กำลัง คือ ปัญญาเป็นเลิศ เป็นยอด เป็นที่รวบรวม
จันนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. หิตสูตรที่ ๑

[๑๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการ
เป็นใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง
ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตนเอง
ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยสมาธิ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วยตนเอง
ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตนเอง ไม่
ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสนะด้วยตนเอง
ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสนะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ชื่อว่า
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. หิตสูตรที่ ๒

[๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ไม่ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ธรรม ๕ ประการ
เป็นใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วย
ตนเอง แต่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยศีล ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วย
ตนเอง แต่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยสมาธิ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
ด้วยตนเอง แต่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยปัญญา ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย
วิมุตติด้วยตนเอง แต่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย
วิมุตติญาณทัสนะด้วยตนเอง แต่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสนะ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมชื่อว่าปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์ผู้อื่น ไม่ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. หิตสูตรที่ ๓

[๑๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกณินาต
ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการ
เป็น โฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วย
ตนเอง ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยศีล ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วย
ตนเอง ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยสมาธิ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
ด้วยตนเอง ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยปัญญา ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
ด้วยตนเอง ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติ ไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ-
* ญาณทัสนะด้วยตนเอง ไม่ชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสนะ ดุกร-
* ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อ
ประโยชน์ตน ไม่ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. หิตสูตรที่ ๔

[๒๐] ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน และชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ธรรม ๕
ประการเป็น โฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
ด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ
ด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยสมาธิ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
ด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
ด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ-
* ญาณทัสนะด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสนะ
ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมชื่อว่าปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์ตน และชื่อว่าปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบพลวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนนุสสุตสูตร ๒. ภูฏสูตร ๓. สังขิตสูตร ๔. วิตถสูตร
๕. ทัญญัพพสูตร ๖. ปนญญสูตร ๗. หิตสูตรที่ ๑ ๘. หิตสูตรที่ ๒ ๙. หิตสูตร
ที่ ๓ ๑๐. หิตสูตรที่ ๔

ปัญจจกักรวรรคที่ ๓

๑. การวสูตรที่ ๑

[๒๑] ดุรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ไม่มี
ความประพฤติเสมอในเพื่อนพรหมจรรย์ จักบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมจาริกวัตร ๑-
ให้บริบูรณ์นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่บำเพ็ญธรรม คือ อภิสมจาริก-
* วัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญธรรมของพระเสขะ ๒- ให้บริบูรณ์นั้น ไม่ใช่วินัย
ที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่บำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์แล้ว จักรักษาศีลให้
บริบูรณ์นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่รักษาศีลให้บริบูรณ์แล้ว จักอบรม
สัมมาทิฐิให้บริบูรณ์นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่อบรมสัมมาทิฐิให้
บริบูรณ์แล้ว จักเจริญสัมมาสมาธิให้บริบูรณ์ได้นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ดุกร-
* ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุผู้มีที่เคารพ มีที่ยำเกรง มีความประพฤติเสมอในเพื่อน
พรหมจรรย์ จักบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมจาริกวัตรให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นวินัย
ที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมจาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จัก
บำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นวินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุบำเพ็ญ
ธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์แล้ว จักรักษาศีลให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นวินัยที่จะ
มีได้ ข้อที่ภิกษุรักษาศีลให้บริบูรณ์แล้ว จักอบรมสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็น
วินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุอบรมสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์แล้ว จักเจริญสัมมาสมาธิให้
บริบูรณ์ได้นั้น เป็นวินัยที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. การวสูตรที่ ๒

[๒๒] ดุรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ไม่มี
ความประพฤติเสมอในเพื่อนพรหมจรรย์ จักบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมจาริกวัตร
๑. วัตรที่จะต้องประพฤติให้ดียิ่งขึ้น ๒. ธรรมที่ยัง ไม่สำเร็จหรือจะต้องบำเพ็ญ
ให้บริบูรณ์ได้นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่บำเพ็ญธรรม คือ อภิสม-
* จาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์ได้นั้น ไม่ใช่วินัย
ที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่บำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์แล้ว จักรักษา
ศีลขั้นธให้บริบูรณ์ได้นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุไม่รักษาศีลขั้นธให้
บริบูรณ์แล้ว จักเจริญสมาธิขั้นธให้บริบูรณ์ได้นั้น ไม่ใช่วินัยที่จะมีได้ ข้อที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ภิกษุ ไม่เจริญสมาธิขั้นให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญปัญญาขั้นให้บริบูรณ์ได้นั้น
ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุมีที่เคารพ มีที่ยำเกรง มีความ
ประพฤติดีเสมอในเพื่อนพรหมจรรย์ จักบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตรให้
บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตร
ให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมี
ได้ ข้อที่ภิกษุบำเพ็ญธรรมของพระเสขะให้บริบูรณ์แล้ว จักรักษาศีลขั้นให้
บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุรักษาศีลขั้นให้บริบูรณ์แล้ว จัก
เจริญสมาธิขั้นให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ข้อที่ภิกษุเจริญสมาธิขั้น
ให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญปัญญาขั้นให้บริบูรณ์ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อุปกิเลสสูตร

[๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งเศร้าหมองแห่งทอง ซึ่งเป็นเหตุให้ทอง
เศร้าหมองแล้ว ย่อมไม่อ่อน ใช้การไม่ได้ ไม่สุกใส เสียเร็ว จะทำเป็นเครื่อง
ประดับไม่ได้ มี ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉน คือ เหล็ก ๑ โลหะ ๑ ดิบก ๑
ตะกั่ว ๑ เงิน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งเศร้าหมองแห่งทอง ๕ ประการนี้แล ซึ่ง
เป็นเหตุให้ทองเศร้าหมองแล้ว ย่อมไม่อ่อน ใช้การไม่ได้ ไม่สุกใส เสียเร็ว จะทำ
เป็นเครื่องประดับไม่ได้ เมื่อใด ทองพ้นจากสิ่งเศร้าหมอง ๕ ประการนี้ ย่อม
อ่อน ใช้การได้ สุกใส ทนทาน จะทำเป็นเครื่องประดับก็ได้ คือ ช่างทอง
ต้องการเครื่องประดับชนิดใดๆ เช่น แหวน ต้มหู สร้อยคอ สິงวาลย์ ก็ทำได้
ตามต้องการ ฉะนั้น อุปกิเลสแห่งจิต ซึ่งเป็นเหตุให้จิตเศร้าหมองแล้ว ย่อมไม่
อ่อน ใช้การไม่ได้ ไม่ผ่องใส เสียเร็ว ไม่ตั้งมั่นโดยชอบ เพื่อความหมดสิ้นไป
แห่งอาสวะ ก็มี ๕ ประการ ฉะนั้นเหมือนกัน อุปกิเลส ๕ ประการเป็นไฉน
คือ กามฉันทะ ๑ พยาบาท ๑ ถีนมิทธะ ๑ อุทธัจจกุกกจจะ ๑ วิจิกิฉา ๑
อุปกิเลสแห่งจิต ๕ ประการนี้แล ซึ่งเป็นเหตุให้จิตเศร้าหมองแล้ว ย่อมไม่อ่อน
ใช้การไม่ได้ ไม่ผ่องใส เสียเร็ว ไม่ตั้งมั่นโดยชอบ เพื่อความหมดสิ้นไปแห่ง
อาสวะ แต่เมื่อใด จิตพ้นจากอุปกิเลส ๕ ประการนี้ ย่อมอ่อน ใช้การได้
ผ่องใส ทนทาน ตั้งมั่นโดยชอบ เพื่อความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะ และภิกษุ
จะโน้มจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งได้ด้วย
ปัญญาอันยิ่งใดๆ เมื่อธรรมเครื่องสืบท่อมอยู่ไม่ขาดสาย เธอก็จะบรรลุผล
สำเร็จในธรรมนั้นๆ โดยแน่นอน ถ้าภิกษุหวังอยู่ว่า เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลาย
ประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้
ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝา กำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไป
ในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือน
เดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลบล้างพระจันทร์ พระ-
*อาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากอย่างนี้ด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอด
พรหมโลกก็ได้ เมื่อธรรมเครื่องสืบท่อมอยู่ไม่ขาดสาย เธอก็จะบรรลุผลสำเร็จใน
อิทธิวิธีนั้นๆ โดยแน่นอน ถ้าเธอหวังอยู่ว่า เราพึงฟังเสียง ๒ อย่าง คือ เสียง
ทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพโสตราตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตร
ของมนุษย์ เมื่อธรรมเครื่องสืบท่อมอยู่ไม่ขาดสาย เธอก็จะบรรลุผลสำเร็จใน
ทิพโสตรนั้นๆ โดยแน่นอน ถ้าเธอหวังอยู่ว่า เราพึงกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของ
บุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็พึงรู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็
พึงรู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็พึงรู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ
ก็พึงรู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็พึงรู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจาก
โมหะ ก็พึงรู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ ก็พึงรู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน
ก็พึงรู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรคต ๑- ก็พึงรู้ว่าจิตเป็นมรรคต หรือจิตไม่เป็น
มรรคต ก็พึงรู้ว่าจิตไม่เป็นมรรคต จิตมีจิตอันยิ่งกว่า ก็พึงรู้ว่าจิตมีจิตอันยิ่งกว่า
หรือจิตไม่มีจิตอันยิ่งกว่า ก็พึงรู้ว่าจิตไม่มีจิตอันยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็พึงรู้ว่า
จิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็พึงรู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็พึงรู้ว่า
จิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็พึงรู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น เมื่อธรรมเครื่องสืบท่อม
อยู่ไม่ขาดสาย เธอก็จะบรรลุผลสำเร็จในเจโตปริยญาณนั้นๆ ๒- โดยแน่นอน
ถ้าเธอหวังอยู่ว่า เราพึงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง
สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง
สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง
แสนชาติบ้าง ตลอดสังขารูปก็เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิญญูก็เป็นอันมากบ้าง
ตลอดสังขารวิญญูก็เป็นอันมากบ้าง ว่าในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่าง
นั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น ได้เสวยสุข เสวยทุกข์อย่างนั้นๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ใน
ภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหาร
อย่างนั้น ได้เสวยสุข เสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติ
จากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เราพึงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมากพร้อมทั้ง
อาการ ๓- พร้อมทั้งอุเทศ ๔- ด้วยประการฉะนี้ เมื่อธรรมเครื่องสืบทอดมีอยู่ไม่ขาด
สาย เธอก็จะบรรลุผลสำเร็จในบุพเพนิวาสานุสสติญาณ ๕- นั้นๆ โดยแน่นอน
ถ้าเธอหวังอยู่ว่า เราพึงเห็นหมู่มสัตว์กำลังเคลื่อน กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มี
ผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลางจักขุ

๑๑. มหรรค จิตถึงความเป็นจิตใหญ่ คือจิตที่ประกอบด้วยฌาน

๑๒. เจโตปริยญาณ ญาณเป็นเครื่องกำหนดรู้ใจผู้อื่น

๑๓. อาการหมายถึงผิวพรรณเป็นต้น ๔. อุเทศหมายถึงชื่อและสกุล ๕. ญาณเครื่อง

ระลึกชาติหนหลังได้

ของมนุษย์ พึงรู้หมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ถือนั่นการกระทำด้วย
อำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไป เขาเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์
เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า
เป็นสัมมาทิฐิ ถือนั่นการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ สัตว์เหล่านั้น เมื่อตายไป
เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เราพึงเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังเคลื่อน กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ลางจักขุของมนุษย์ พึงรู้หมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ เมื่อธรรม
เครื่องสืบทอดมีอยู่ไม่ขาดสาย เธอก็จะบรรลุผลสำเร็จในจุตูปปาตญาณนั้นๆ โดย
แน่นอน ถ้าเธอหวังอยู่ว่า เราพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้า
ถึงอยู่ เมื่อธรรมเครื่องสืบทอดมีอยู่ไม่ขาดสาย เธอก็จะบรรลุผลสำเร็จในเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตตินั้นๆ โดยแน่นอน ฯ

จบสูตรที่ ๓

ทุสสิลสูตร

[๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุผู้ศีล มีศีลวิบัติแล้ว ย่อม
เป็นธรรมมีอุปนิสัยขาดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะ ๑- ของภิกษุ
ผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยขาดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี
นิพพิทา ๒- และวิราคะ ๓- ของภิกษุผู้มียถาภูตญาณวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยขาด
แล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะ ๔- ของภิกษุผู้มีนิพพิทาและ
วิราคะวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยขาดแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบ
วิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือกก็ไม่ถึงความ
บริบูรณ์ แม้กะพื้ก็ไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้แก่นก็ไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

๑๑. หมายถึงอาสวักขยญาณ ๒. วิปัสสนาขั้นสูง ๓. มรรค ๔. ผลวิมุตติและปัจเจกชนญาณ
เหมือนกันแล ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุผู้ศีล มีศีลวิบัติแล้ว ย่อม
เป็นธรรมมีอุปนิสัยขาดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของภิกษุ
ผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยขาดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะ
ไม่มี นิพพิทาและวิราคะ ของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมี
อุปนิสัยขาดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะ ไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะ ของภิกษุผู้มี
นิพพิทาและวิราคะวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยขาดแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัมมาสมาธิของภิกษุผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วย
อุปนิสัย เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วย
สัมมาสมาธิ ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่
นิพพิทาและวิราคะ ของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ย่อมเป็นธรรม
ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย เมื่อนิพพิทาและวิราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะ ของภิกษุ
ผู้ถึงพร้อมด้วยนิพพิทาและวิราคะ ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบบริบูรณ์ แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้นก็ถึงความบริบูรณ์
แม้เปลือกก็ถึงความบริบูรณ์ แม้กะพื้ก็ถึงความบริบูรณ์ แม้แก่นก็ถึงความบริบูรณ์
ฉะนั้น เหมือนกันแล ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุผู้มีศีล ถึงพร้อม-

* ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณ-

* ทัสสนะ ของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยสัมมาสมาธิ ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย

เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาและวิราคะของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยยถาภูต

ญาณทัสสนะ ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย เมื่อนิพพิทาและวิราคะมีอยู่

วิมุตติญาณทัสสนะของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยนิพพิทาและวิราคะ ย่อมเป็นธรรมถึงพร้อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ด้วยอุปนิสย ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อนคคหสูตร

[๒๕] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิ อันองค์ ๕ อันเคราะห์แล้ว ย่อม
เป็นธรรมมีเจตริมุตติเป็นผล มีเจตริมุตติเป็นผลานิสงส์ และเป็นธรรมมีปัญญา-
*วิมุตติ ๑- เป็นผล มีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์ องค์ ๕ เป็นโจน ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
ในธรรมวินัยนี้ สัมมาทิฐิอันศีลอนุเคราะห์แล้ว อันสตะอนุเคราะห์แล้ว อันการ
สนทนารวมอนุเคราะห์แล้ว อันสมณะอนุเคราะห์แล้ว อันวิปัสสนาอนุเคราะห์
แล้ว ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิอันองค์ ๕ เหล่านี้แล อนุเคราะห์แล้ว ย่อมมี
เจตริมุตติเป็นผล มีเจตริมุตติเป็นผลานิสงส์ และมีปัญญาวิมุตติเป็นผล มีปัญญา
วิมุตติเป็นผลานิสงส์ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. วิมุตติสูตร

[๒๖] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งวิมุตติ ๕ ประการนี้ ซึ่งเป็นเหตุให้
จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น
อาสวะที่ยัง ไม่สิ้น ย่อมถึงความสิ้นไป หรือเธอย่อมบรรลธรรมอันเกษมจากโยคะ
ชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ เหตุแห่งวิมุตติ ๕ ประการเป็นโจน ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
พระศาสดาหรือเพื่อนสหพราหมณ์ผู้อยู่ในฐานะครูบางรูป แสดงธรรมแก่ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เธอย่อมเข้าใจอรรถเข้าใจธรรมในธรรมนั้นตามที่พระศาสดาหรือ
เพื่อนสหพราหมณ์ ผู้อยู่ในฐานะครูแสดงแก่เธอ เมื่อเธอเข้าใจอรรถ เข้าใจธรรม
ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ
ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็น
เหตุแห่งวิมุตติข้อที่ ๑ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มี
ใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยัง ไม่สิ้นไป ย่อมถึงความ
สิ้นไป หรือเธอย่อมได้บรรลธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง พระศาสดาหรือเพื่อนสหพราหมณ์
ผู้อยู่ในฐานะครูบางรูป ก็ได้แสดงธรรมแก่ภิกษุ ก็แต่ภิกษุยอมแสดงธรรมเท่า
ที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร เธอย่อมเข้าใจอรรถ

๑๑. หมายถึงอภิสกขญาณ

เข้าใจธรรมในธรรมนั้น ที่ภิกษุแสดงธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่
ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร เมื่อเธอเข้าใจอรรถ เข้าใจธรรม ย่อมเกิดปราโมทย์ . . .
เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติข้อที่ ๒ . . .

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง พระศาสดาหรือเพื่อนสหพราหมณ์ผู้
อยู่ในฐานะครูบางรูป ก็ได้แสดงธรรมแก่ภิกษุ แม้ภิกษุก็ได้แสดงธรรม
เท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร ก็แต่ภิกษุยอมทำ
การสาธยายธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยพิสดาร เธอย่อมเข้า
ใจอรรถ เข้าใจธรรม ในธรรมนั้น ตามที่ภิกษุสาธยายธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้
ศึกษาเล่าเรียนมาโดยพิสดาร เมื่อเธอเข้าใจอรรถ เข้าใจธรรม ย่อมเกิด
ปราโมทย์ . . . เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติ
ข้อที่ ๓ . . .

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง พระศาสดาหรือเพื่อนสหพราหมณ์ผู้
อยู่ในฐานะครูบางรูป ก็ได้แสดงธรรมแก่ภิกษุ ภิกษุก็ได้แสดงธรรมเท่าที่
ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร แม้ภิกษุก็ได้ทำการ
สาธยายธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยพิสดาร ก็แต่ภิกษุยอม
ตรีกตรองไตรกรรมธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วยใจ เธอย่อมเข้า
ใจอรรถ เข้าใจธรรมในธรรมนั้น ตามที่ภิกษุตรีกตรองไตรกรรมธรรมตามที่ได้
สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วยใจ เมื่อเธอเข้าใจอรรถ เข้าใจธรรมย่อมเกิด
ปราโมทย์ . . . เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติข้อที่ ๔ . . .

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง พระศาสดาหรือเพื่อนสหพราหมณ์ผู้
อยู่ในฐานะครูบางรูป ก็ได้แสดงธรรมแก่ภิกษุ ภิกษุก็ได้แสดงธรรมเท่าที่ได้สดับ
ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร ภิกษุก็ได้สาธยายธรรมเท่าที่
ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยพิสดาร แม้ภิกษุก็ได้ตรีกตรอง ไตรกรรมธรรมเท่าที่
ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วยใจ ก็แต่ภิกษุสมาธินิมิตอย่างใดอย่างหนึ่ง เธอเล่า
เรียนมาด้วยดี ทำไว้ในใจด้วยดี ทรงไว้ด้วยดี เหน่งตลอดด้วยดี ด้วยปัญญา เธอย่อม
เข้าใจอรรถ เข้าใจธรรมในธรรมนั้น ตามที่เธอเล่าเรียนสมาธินิมิตอย่างใดอย่าง
หนึ่งมาด้วยดี ทำไว้ในใจด้วยดี ทรงไว้ด้วยดี เหน่งตลอดด้วยดี ด้วยปัญญา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต
เมื่อเธอเข้าใจธรรม เข้าใจธรรม ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้วย่อม
เกิดปีติ เมื่อมีใจเกิดปีติ กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้วย่อมได้สวายนิมิต เมื่อมีสวายนิมิต
จิตย่อมตั้งมั่น ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติข้อที่ ๕ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของ
ภิกษุผู้ไม่ประมาทมีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่ ที่ยังไม่หลุดพ้นย่อมหลุดพ้น
อัสวาทิยัง ไม่สิ้น ย่อมถึงความสิ้นไป หรือเธอย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจาก
โยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ดุริยทุกขทั้งหลาย เหตุแห่งวิมุตติ ๕ ประการนี้แล
ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่ ที่ยังไม่
หลุดพ้นย่อมหลุดพ้น อัสวาทิยัง ไม่สิ้น ย่อมถึงความสิ้นไป หรือเธอย่อมได้
บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. สมาริสสูตร

[๒๓] ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีปัญญารักษาตน มีสติเจริญ
สมาธิหาประมาณมิได้เกิด เมื่อเธอมีปัญญารักษาตน มีสติ เจริญสมาธิหา
ประมาณมิได้อยู่ ญาณ ๕ อย่าง ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตน ญาณ ๕ อย่างเป็นไฉน
คือ ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า สมารินี้มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบาก
ต่อไป ๑ สมารินี้เป็น อริยะ ปราศจากอาภิส ๑ สมารินี้อันคนเลวเสพไม่ได้ ๑
สมารินี้ละเอียด ประณีต ได้ด้วยความสงบระงับ บรรลุได้ด้วยความเป็นธรรม
เอกผุดขึ้น และมีขอบรรลุได้ด้วยการขมธรรมที่เป็นข้าศึก ห้ามกิเลสด้วยจิตอัน
เป็นสสังขาร ๑ ก็เธอมีสติเข้าสมาธินี้ได้ มีสติออกจากสมาธินี้ได้ ๑ ดุริย
ทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีปัญญารักษาตน มีสติ เจริญสมาธิอันหาประมาณ
มิได้เกิด เมื่อเธอทั้งหลายมีปัญญารักษาตน มีสติ เจริญสมาธิอันหาประมาณมิได้
อยู่ ญาณ ๕ อย่างนี้แล ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตน ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อังคิกสูตร

[๒๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย เราจักแสดงการเจริญสัมมัสมาธิที่ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ ดุริยทุกขทั้งหลาย กิเลส
เจริญสัมมัสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้
สังตจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้น เอิบอัม ชาบ
ชาน ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้ง
ตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง เปรียบเหมือนพนักงานสงสนาน
หรือลูกมือพนักงานสงสนานผู้ฉลาด จะฟังใส่จรรณสีตัวลงในภาชนะสำริดแล้ว
พรมด้วยน้ำหนักไ้ว ตกเวลาเย็นก่อนจรรณสีตัวซึ่งซึมไปจับติดทั่วทั้งหมด ย่อมไม่
กระจายออกฉ่นใด ภิกษุก็ฉ่นนั้นแล ทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้น เอิบอัม ชาบชาน
ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติ
และสุขอันเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นการเจริญสัมม
มาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐข้อที่ ๑

ดุริยทุกขทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใส
แห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร เพราะวิตกวิจารณ์
สงบไป มีปีติและสุขที่เกิดแต่สมาธิอยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้น เอิบอัม
ชาบชาน ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอ
ทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง เปรียบเหมือนห้วงน้ำลึก
ที่มีน้ำป็นป่วน ไม่มีทางไหลมาได้ ทั้งในด้านตะวันออก ด้านใต้ ด้านตะวันตก
ด้านเหนือ และฝนก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำเย็นพูนขึ้นจากห้วงน้ำนั้นแล้ว
จะพึงทำห้วงน้ำนั้นแหละให้ชุ่มชื้น เอิบอัม ชาบซึมด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกเทศ
ไหนๆ แห่งห้วงน้ำนั้นทั้งหมด ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้อง ฉ่นใด ภิกษุก็ฉ่นนั้น
นั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้น เอิบอัม ชาบชาน ด้วยปีติ และสุขอัน
เกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิด
แต่สมาธิจะไม่ถูกต้อง ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นการเจริญสัมมัสมาธิที่ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ข้อที่ ๒

ดุริยทุกขทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ
สวายนิมิตด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย
สรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มือเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข เธอทำกายนี้ให้
ชุ่มชื้น เอิบอัม ชาบชานด้วยสุขอันปราศจากปีติ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกาย
ของเธอทั่วทั้งตัวที่สุขอันปราศจากปีติจะไม่ถูกต้อง ดุริยทุกขทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนในกอบูล กอบัวหลวง หรือกอบัวขาว ดอกกอบูล ดอกบัวหลวง หรือ
ดอกบัวขาว บางเหล่าซึ่งเกิดในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ อันน้ำหล่อเลี้ยง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ดอกบัวเหล่านั้น ชุ่มชื้น เือบอบ ซาบซึ้งด้วยน้ำเย็นตลอดยอด ตลอดเงา
ไม่มีเอือกเทศไหนๆ แห่งดอกอบล ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว ทุกส่วน
ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้อง ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้น
เือบม ซาบซ่าน ด้วยสุขอันปราศจากปิตี ไม่มีเอือกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอ
ทั่วทั้งตัว ที่สุขปราศจากปิตีจะไม่ถูกต้อง นี่เป็นการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ข้อที่ ๓

ดูการภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌานอันไม่มีสุข
ไม่มีทุกข์ เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสและโทมนัสก่อนๆ ได้
มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เธอจึงแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์
ผ่องแผ้ว ไม่มีเอือกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว
จะไม่ถูกต้อง ดูการภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงนั่งคลุมตัวตลอดศีรษะ
ด้วยผ้าขาว ไม่มีเอือกเทศไหนๆ แห่งกายทุกๆ ส่วนของเขา ที่ผ้าขาวจะไม่ถูก
ต้อง ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เธอจึงแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์
ผ่องแผ้ว ไม่มีเอือกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว
จะไม่ถูกต้อง ดูการภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ข้อที่ ๔

ดูการภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมถือด้วยดี ทำไว้ใน
ใจด้วยดี ใคร่ครวญด้วยดี เหวงตลอดด้วยดี ซึ่งปัจเจกชนนิมิตด้วยปัญญา
เปรียบเหมือนคนอื่นพึงเห็นคนอื่น คนอื่นพึงเห็นคนนั่ง หรือคนนั่งพึงเห็นคนนอน
ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เธอถือด้วยดี ทำไว้ในใจด้วยดี ใคร่ครวญด้วยดี
เหวงตลอดด้วยดี ซึ่งปัจเจกชนนิมิตด้วยปัญญา ดูการภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นการ
เจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ข้อที่ ๕

ดูการภิกษุทั้งหลาย เมื่อสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ
อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว อย่างนี้ ภิกษุจะโหม่หม่อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้ง
ด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใดๆ เธอยอมถึง
ความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่โดยแน่นอน เปรียบ
เหมือนหมอนั่งตั้งอยู่บนที่รอง เต็มด้วยน้ำเสมอขอบปากพอที่จะดื่มได้ บุรุษผู้
มีกำลัง พึงหยิบหมอนั้นไปรอบๆ น้ำก็พึงกระฉอกออกมาได้หรือ ๖

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า อย่างนั้นพระเจ้าข้า

พ. ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉนนั้นเหมือนกัน เมื่อสัมมาสมาธิอัน
ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ที่ภิกษุเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้
เธอโหม่หม่อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งด้วย
ปัญญาอันยิ่งใดๆ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อ
เหตุมีอยู่ เปรียบเหมือนสระน้ำที่ภูมิภาคอันราบเรียบ กว้างสี่เหลี่ยม ก้นด้วยท่อนบ
เต็มด้วยน้ำเสมอขอบปากพอที่จะดื่มได้ บุรุษผู้มีกำลังพึงเปิดท่อนบสระนั้นทุกๆ
ด้าน น้ำก็พึงไหลออกมาได้หรือ

ภิก. อย่างนั้น พระเจ้าข้า

พ. ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉนนั้นเหมือนกัน เมื่อสัมมาสมาธิอัน
ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ที่ภิกษุเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เธอ
โหม่หม่อมจิตไป เพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งด้วย
ปัญญาอันยิ่งใดๆ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อ
เหตุมีอยู่ เปรียบเหมือนรถม้าที่เทียมแล้วจอดอยู่ทางใหญ่ ๔ แยก มีพื้นราบเรียบ
มีประตูกว้างไว้ข้างบน คนฝึกม้าผู้ชำนาญในการฝึกขึ้นขี่รถนั้นแล้ว ถือเชือกด้วย
มือซ้าย ถือประตูด้วยมือขวา พึงขับรถให้เดินหน้าบ้าง ให้ถอยหลังบ้าง ได้ตาม
ต้องการ ฉนใด ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉนนั้นเหมือนกัน เมื่อสัมมาสมาธิอัน
ประกอบด้วยองค์ ๕ อันประเสริฐ ที่ภิกษุเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้
เธอโหม่หม่อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งด้วย
ปัญญาอันยิ่งใดๆ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุ
มีอยู่ ถ้าเธอมุ่งหวังว่า เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลาย
คนก็ได้ ฯลฯ พึงใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ เธอยอมถึงความเป็น
ผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอมุ่งหวังว่า เราพึงได้ยิน
เสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วย
ทิพย์โสธอันบริสุทธิ์ล่วงโสธของมนุษย์ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานใน
ธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอมุ่งหวังว่า เราพึงกำหนดรู้ใจของ
สัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็พึงรู้ว่าจิตมีราคะ หรือ
จิตปราศจากราคะ ก็พึงรู้ว่าจิตปราศจากราคะ ฯลฯ หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็พึง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต
รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น เธอย่อมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุ
มีอยู่ ถ้าเธอมุ่งหวังว่า เราพึงระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติ
หนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ เราพึงระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง
อาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ เธอย่อมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยาน
ในธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอมุ่งหวังว่า เราพึงเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติกำลัง
อุปบัติแล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วย
ทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลางจักขุของมนุษย์ ฯลฯ พึงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ด้วยประการฉะนี้ เธอย่อมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อ
เหตุมีอยู่ ถ้าเธอมุ่งหวังว่า เราพึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อัน
หาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้า
ถึงอยู่ เธอย่อมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. จังคมสูตร

[๒๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสสในการจกรณ ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เดินจกรณยอมเป็นผู้อดทนต่อการเดินทางไกล ๑
ยอมเป็นผู้อดทนต่อการบำเพ็ญเพียร ๑ ยอมเป็นผู้มีอาหารน้อย ๑ อาหารที่กิน
ต้ม เคี้ยว ลิ้มแล้วยอมย่อยไปโดยดี ๑ สมาริที่ได้เพราะการเดินจกรณยอมตั้ง
อยู่ได้นาน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสสในการเดินจกรณ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. นาคิตสูตร

[๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อม
ด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ได้เสด็จถึงพราหมณคามของชาวโกศลชื่ออิจฉานังคละ ได้
ยินว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ไพโรสนะชื่ออิจฉานังคละ ใกล้
บ้านพราหมณคาม ชื่ออิจฉานังคละ พราหมณ์และคฤหบดี ชาวบ้านอิจฉานังคละ
ได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล เสด็จถึง
บ้านอิจฉานังคละ ประทับอยู่ที่ไพโรสนะ ชื่ออิจฉานังคละ ใกล้พราหมณคามชื่อ
อิจฉานังคละ ก็เกียรติศัพทอันงามของท่านพระสมณโคตมพระองค์นั้น ขจรไป
แล้วอย่างนี้ว่า แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้พร้อม
ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์
เองแล้ว ทรงสอนหมู่มสัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม
ทรงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ทรง
ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง
ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลาย เห็นปานนั้น เป็นการดีแล ดังนี้ ครั้นนั้น
พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละ เมื่อล่วงราตรีไป จึงพากันถือของเคี้ยว
ของฉันเป็นจำนวนมาก เข้าไปทางไพโรสนะชื่ออิจฉานังคละ ครั้นแล้ว ได้ยิน
ขุมนมกันที่ชุมประตูด่านนอก สงสัยอื้ออึง สมัยนั้น ท่านพระนาคิตะเป็น
อุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระนาคิตะว่า ดูกร
นาคิตะ ก็พวกใคร่สงสัยอื้ออึงอยู่นั้น คล้ายพวกชาวประมงแย่งปลากัน ท่าน
พระนาคิตะกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้าน
อิจฉานังคละเหล่านั้น พากันถือของเคี้ยวของฉันเป็นจำนวนมาก มายืนประชุม
กันที่ชุมประตูด่านนอก เพื่อถวายพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ ฯ

พ. ดูกรนาคิตะ เราไม่ได้ตบยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่พึงได้
ตามความปรารถนา ไม่พึงได้โดยไม่ยาก ไม่พึงได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิด
แต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอันเกิดแต่ความ
ตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ ผู้นั้น
พึงยินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอน และสุขที่อาศัยลาภ สักการะ และการ
สรรเสริญ ฯ

นา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคทรงรับ ขอ
พระสกลจทรงรับ บัดนี้ เป็นเวลาที่พระผู้มีพระภาคจะทรงรับ พระผู้มีพระภาค
จักเสด็จไปทางใดๆ พราหมณ์และคฤหบดีชาวนิคมและชาวชนบท ก็จักหวั่นไหว
ไปทางนั้นๆ เหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงมา น้ำก็ย่อมไหลไปตามที่ลุ่ม ฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคจักเสด็จไปทางใดๆ พราหมณ์และคฤหบดีชาวนิคมและชาวชนบท
ก็จักหวั่นไหวไปทางนั้นๆ ฉะนั้น ขอนั้นเพราะเหตุไร เพราะศีลและปัญญาของ

พระผู้มีพระภาค ฯ

พ. ดุรณาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่พึงได้ตาม
ความปรารถนา ไม่พึงได้โดยไมยาก ไม่พึงได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิดแต่
เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอันเกิดแต่ความ
ตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ ผู้นั้น
พึงยินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอน และสุขที่อาศัยลาภ สักการะ และการ
สรรเสริญ ดุรณาคิตะ อาหาร ที่กิน ดื่มน้ำ เลี้ยว ลืมแล้วย่อมมีอุจจาระและ
ปัสสาวะเป็นผล นี่เป็นผลแห่งอาหารนั้น ความรักมิโสกะ ปรีทนะ ทุกข
โทมนัส และอุปายาส ที่เกิดขึ้นเพราะสิ่งที่รักแปรปรวนเป็นอื่นเป็นผล นี่เป็น
ผลแห่งความรักนั้น ความเป็นของปฏิภูลในอสุกนิมิต ย่อมตั้งอยู่แก่ภิกษุผู้ชวน
ขวยการประกอบตามอสุกนิมิต นี่เป็นผลแห่งการประกอบตามอสุกนิมิตนั้น
ความเป็นของปฏิภูลในผัสสะ ย่อมตั้งอยู่แก่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นว่า ไม่เที่ยงใน
ผัสสาชยณะ ๖ อยู่ นี่เป็นผลแห่งการพิจารณาเห็นว่า ไม่เที่ยงในผัสสาชยณะนั้น
ความเป็นของปฏิภูลในอุปาทาน ย่อมตั้งอยู่แก่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นความเกิด และ
ความดับในอุปาทานชั้น ๕ นี่เป็นผลแห่งการพิจารณาเห็นความเกิดและความดับใน
อุปาทานชั้นนั้น ฯ

จบปัญจจกวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. การวสูตรที่ ๑๒. การวสูตรที่ ๒๓. อุปกิเลสสูตร
๔. ทสสิลสูตร ๕. อนุคคหสูตร ๖. วิมุตติสูตร ๗. สมาริสูตร ๘. อังคิก
สูตร ๙. จิงมสูตร ๑๐. นาคิตสูตร ฯ

สมณวรรคที่ ๔

๑. สมณสูตร

[๓๑] ครั้งนั้นแล สมณราชกุมาริ ๑- แวดล้อมด้วยภค ๕๐๐ คน และ
ราชกุมาริ ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน
พระวโรกาส สาธุของพระผู้มีพระภาค ๒ คน มีศรัทธา มีศีล มีปัญญาเท่าๆ
กัน คนหนึ่งเป็นผู้ให้ คนหนึ่งไม่ผู้ให้ คนทั้งสองนั้น เมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ แต่คนทั้งสองนั้น ทั้งที่เป็นเทวดาเหมือนกัน พึงมีความพิเศษ
แตกต่างกันหรือ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรสมณนา คนทั้งสองนั้นพึงมีความ
พิเศษแตกต่างกัน คือ ผู้ให้เป็นเทวดาย่อมชมเทวดาผู้ไม่ผู้ให้ด้วยเหตุ ๕ ประการ
คือ อายุ วรรณะ สุข ยศ และอริปไตยที่เป็นทิพย์ ดุรสมณนา ผู้ที่ให้เป็น
เทวดา ย่อมชมเทวดาผู้ไม่ผู้ให้ด้วยเหตุ ๕ ประการนี้ ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเทวดาทั้งสองนั้นจุติจากเทวโลกนั้นแล้ว
มาสู่ความเป็นมนุษย์ แต่คนทั้งสองนั้น ทั้งที่เป็นมนุษย์เหมือนกัน พึงมีความ
พิเศษแตกต่างกันหรือ ฯ

พ. ดุรสมณนา คนทั้งสองนั้นมีความพิเศษแตกต่างกัน คือ ผู้ให้เป็น
มนุษย์ ย่อมชมคนไม่ผู้ให้ด้วยเหตุ ๕ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข
ยศ และอริปไตยที่เป็นของมนุษย์ ดุรสมณนา ผู้ที่ให้เป็นมนุษย์ย่อมชมคนผู้
ไม่ผู้ให้ด้วยเหตุ ๕ ประการนี้ ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคนทั้งสองนั้นออกบวช แต่คนทั้งสอง
นั้น ทั้งที่เป็นบรรพชิตเหมือนกัน พึงมีความพิเศษแตกต่างกันหรือ

พ. ดุรสมณนา คนทั้งสองนั้นมีความพิเศษแตกต่างกัน คือ คนที่ให้
เป็นบรรพชิต ย่อมชมคนที่ไม่ผู้ให้ด้วยเหตุ ๕ ประการ คือ เมื่อออกปากขอย่อม

๑๑. ราชธิดาของพระเจ้าปเสนทิโกศล
ได้จิรามาก เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย เมื่อออกปากขอย่อมได้บิณฑบาตมาก
เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย เมื่อออกปากขอย่อมได้เสนาสนะมาก เมื่อไม่ออก
ปากขอย่อมได้น้อย เมื่อออกปากขอย่อมได้บริขารคิยาที่เป็นเครื่องบำบัดใช้มาก
เมื่อไม่ออกปากขอย่อมได้น้อย และจะอยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์เหล่าใด เพื่อน
พรหมจรรย์เหล่านั้นก็ประพฤติดูเธอด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม เป็นที่
พอใจเป็นส่วนมาก ไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมนำสิ่งเป็นที่พอใจมาเป็น
ส่วนมาก ย่อมนำสิ่งไม่เป็นที่พอใจมาเป็นส่วนน้อย ดุรสมณนา ผู้ที่ให้เป็นบรรพชิต
ย่อมชมผู้ไม่ผู้ให้ด้วยเหตุ ๕ ประการนี้ ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคนทั้งสองนั้นบรรลอรหัตต์แต่คนทั้งสอง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
นั้นทั้งที่ได้บรรลอรหัตต์เหมือนกัน พึงมีความพิเศษแตกต่างกันหรือ
พ. อุดรสมณา เราไม่กล่าวว่ามีเหตุแตกต่างกันใดๆ ในวิมุตติ กับ
วิมุตติ ข้อนี้ ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัศจรรย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่เคยมี
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อนี้กำหนดได้ว่า ควรให้ทาน ควรทำบุญ เพราะบุญเป็น
อุปการะแม่แก่เทวดา แม่แก่นมนุษย์ แม่แก่บรรพชิต ฯ

พ. อย่างนั้นสมณา อย่างนั้นสมณา ควรให้ทาน ควรทำบุญ เพราะ
บุญเป็นอุปการะแม่แก่เทวดา แม่แก่นมนุษย์ แม่แก่บรรพชิต ฯ
พระผู้มีพระภาคผู้สุตตะศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึง
ได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปนี้ว่า

ดวงจันทร์ปราศจากมลทิน เดินไปในอากาศย่อมสว่างกว่า
หมู่ดาวทั้งปวงในโลก ด้วยรักมี จันใด บุคคลผู้สมบุรณ์ด้วย
ศีล มีศรัทธา ก็จันนั้น ย่อมไพโรจน์กว่าผู้ตระหนี่ทั้งปวง
ในโลกด้วยจาคะ ฯ เมฆที่ลอยไปตามอากาศ มีสายฟ้า
ปลาลบเปลบ มีช่อต้งร้อย ตรกรดแผ่นดินเต็มทีดอนและที่
ลุ่ม จันใด สวากของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้สมบุรณ์ด้วย
ทศณะ เป็นบัณฑิต ก็จันนั้น ย่อมชมผู้ตระหนี่ได้ด้วย
ฐานะ ๕ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุข ยศ และเปี่ยม
ด้วยโภคะ ย่อมบันเทิงใจในสวรรค์ในปรโลก ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. จุฬสูตร

[๓๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
กลั่นทกนิวาปสถาน ใกล้กรุงราชคฤห์ ครั้นนั้นแล ราชกุมารีชื่อว่าจุนที แวด
ล้อมด้วยรถ ๕๐๐ คัน และกุมารี ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ราชกุมารีพระนามว่าจุนที พระภคตาของหม่อมฉัน กล่าวอย่าง
นี้ว่า หญิงหรือชายเป็นผู้ถึงพระพุทธานุเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึง
พระสงฆ์เป็นสรณะ เว้นขาดจากปาณาติบาต เว้นขาดจากกามฉันทะ เว้นขาด
จากกาเมสุมิจฉลจาร เว้นขาดจากมสวาท เว้นขาดจากการดื่มเมาคือสุราและ
เมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ผู้นั้นตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติอย่าง
เดียว ไม่เข้าถึงทุคติ ดังนี้ หม่อมฉันจึงขอลูกถามว่า ผู้ที่เลื่อมใสในศาสนา
เช่นไร เมื่อตายไปแล้วจึงเข้าถึงสุคติอย่างเดียว ไม่เข้าถึงทุคติ ผู้ที่เลื่อมใสใน
ธรรมเช่นไร เมื่อตายไปแล้วจึงเข้าถึงสุคติอย่างเดียว ไม่เข้าถึงทุคติ ผู้ที่เลื่อม
ใสในสงฆ์เช่นไร เมื่อตายไปแล้วจึงเข้าถึงสุคติอย่างเดียว ไม่เข้าถึงทุคติ ผู้ที่ทำให้
บริบูรณ์ในศีลเช่นไร เมื่อตายไปแล้ว จึงเข้าถึงสุคติอย่างเดียว ไม่เข้าถึง
ทุคติ ฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อุดรจุนที สัตว์ที่ไม่มีเท้ากิต มี ๒ เท้ากิต มี
๔ เท้ากิต มีเท้ามากกิต มีรูปกิต ไม่มีรูปกิต มีสัญญากิต ไม่มีสัญญากิต
มีสัญญากิตมีไซ ไม่มีสัญญากิตมีไซกิต มีประมาณเท่าใด พระตถาคตอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้า บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าสัตว์เหล่านั้น ชนเหล่าใดเลื่อมใสใน
พระพุทธานุเจ้า ชนเหล่านั้นชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ก็วิบากอันเลิศย่อมมีแก่
บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ธรรมที่เป็นปัจจัยปรุงแต่งกิต ที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่งกิต
มีประมาณเท่าใด วิราคะ คือ ธรรมอันย่ำยีความเมา กำจัดความกระหาย
ก่อนเสียซึ่งอาลัย เข้าไปตัดวัฏฏะ เป็นที่สิ้นตัณหา เป็นที่คลายกำหนัด เป็นที่
ดับ นิพพาน บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าธรรมเหล่านั้น ชนเหล่าใดเลื่อมใสใน
วิราครธรรม ชนเหล่านั้นชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ก็วิบากอันเลิศย่อมมีแก่
บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ฯ หมู่กิตี คณะกิตี มีประมาณเท่าใด สงฆ์สาวก
ของพระตถาคต คือ กุุแห่งบุรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นี้สงฆ์สาวกของพระผู้มี
พระภาค เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็น
ผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่า
หมู่หรือคณะเหล่านั้น ชนเหล่าใดเลื่อมใสในสงฆ์ ชนเหล่านั้นชื่อว่าเลื่อมใสใน
สิ่งที่เลิศ ก็วิบากอันเลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ศีลมีประมาณ
เท่าใด ศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว คือ ศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย
เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตันทาและทิสฺสไม่ลบล้าง เป็นไปเพื่อสมาธิ
บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าศีลเหล่านั้น ชนเหล่าใดย่อมทำให้บริบูรณ์ในอริยกันตศีล
ชนเหล่านั้นชื่อว่าทำให้บริบูรณ์ในสิ่งที่เลิศ ก็วิบากอันเลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้ทำให้
บริบูรณ์ในสิ่งที่เลิศ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

บุญอันเลิศ คือ อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุขและกำลัง
ยอมเจริญแก่บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมที่เลิศ เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ
คือ เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ ผู้เป็นทักษิณบุคคลชั้น
เยี่ยม เลื่อมใสในพระธรรมที่เลิศ อันปราศจากราคะ เป็น
ที่เข้าไปสงบ เป็นสุข เลื่อมใสในพระสงฆ์ผู้เลิศ เป็น
นาบุญชั้นเยี่ยม ให้ทานในสิ่งที่เลิศ ปรารภผู้ถือมรรค
ที่เลิศ ให้สิ่งที่เลิศ เป็นเทวดาหรือมนุษย์ ย่อมถึงสถาน
ที่เลิศ บันเทิงใจอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓ . อคคหสูตร

[๓๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ชาตียาวัน ใกล้เมือง

ภัททิยะ ฯ ครั้นนั้นแล ท่านอคคหเศรษฐีผู้เป็นหลานท่านเมณฑกเศรษฐี
ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่อันควรส่วนข้าง
หนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพร้อม
ด้วยภิกษุ ๓ รูปจงทรงรับภัตตาหารของข้าพระองค์ ในวันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาค
ทรงรับด้วยดุษณีภาพ ท่านอคคหเศรษฐีทราบวาทะพระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์
แล้ว จึงลุกจากอาสนะ ถวายบังคมทำประทักษิณแล้วหลีกไป ครั้นนั้นแล
พอล่วงราตรีนั้นไป เป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้วถือบาตรจีวรเสด็จ
เข้าไปยังนิเวศน์ของท่านอคคหเศรษฐี ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้
ครั้นนั้น ท่านอคคหเศรษฐีหลานของเมณฑกเศรษฐี ได้อังคาสพระผู้มีพระภาค
ให้อิ่มหน้าสำราญ ด้วยขาทนียโภชนาหารอย่างประณีตด้วยมือของตนเอง เมื่อ
ทราบว่าพระผู้มีพระภาคทรงสวสรีรแล้ว ทรงลดพระหัตถ์จากบาตรแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมาริเหล่านี้นของ
ข้าพระองค์ จักไปอยู่สกุลสามี ขอพระผู้มีพระภาคทรงกล่าวสอน ทรงพร่ำสอน
กุมาริเหล่านั้น ซึ่งจะพึงเป็นประโยชน์สุขแก่กุมาริเหล่านั้นตลอดกาลนาน ฯ
พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสอนกุมาริเหล่านั้นต่อไปดังนี้ว่า ดูกรกุมาริ เพราะเหตุ
นั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า มารดาบิดาของสามีที่เป็นผู้ปรารถนา
ประโยชน์ หวังความเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยความเอ็นดู เราทั้งหลายจักตื่นก่อนท่าน
นอนที่หลังท่าน คอยรับใช้ท่าน ประพฤติเป็นที่พอใจท่าน พูดคำเป็นที่รักต่อท่าน
ดูกรกุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ เพราะเหตุนี้แหละ
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า ชนเหล่าใดเป็นที่เคารพของสามี คือ มารดา บิดา
หรือสมณพราหมณ์ เราทั้งหลาย จักสักการะ เคารพ นับถือ บูชา เมื่อท่าน
มาถึงที่จักต้อนรับด้วยที่นั่งหรือน้ำ ดูกรกุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษา
อย่างนี้แล ฯ เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า การงานภายใน
บ้านของสามี คือ การทำขนสัตว์ หรือการทำผ้า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้านในการงานนั้นๆ จักประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบาย
ในการงานนั้นๆ อาจทำ อาจจัด ดูกรกุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษา
อย่างนี้แล ฯ เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลาย
จักรู้การงานที่อันใดช่นภายในบ้านของสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกรทำ
แล้ว ว่าทำแล้ว ตี้งไม่ได้ทำ ว้ายังไม่ได้ทำ จักรู้คนป่วย ไข้ว่ามีกำลังหรือไม่มี
กำลัง และจักแบ่งของเคี้ยวของบริโภคให้ตามเหตุที่ควร ดูกรกุมาริทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษา
อย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักยังทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทองที่สามีหามาได้
ให้คงอยู่ ด้วยการรักษา ค้มครอง จักไม่เป็นนักรเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย
ไม่เป็นนักดื่ม ไม่ผลาญทรัพย์ให้พินาศ ดูกรกุมาริทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึง
ศึกษาอย่างนี้แล ฯ ดูกรกุมาริทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
นี้แล เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายเทวดาเหล่ามนาปายิกา ฯ

สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามีผู้หมั่นเพียร ขวนขวาย
อยู่เป็นนิตย์ เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนาทั้งปวง
ไม่ทำสามีให้ขุ่นเคือง ด้วยประพฤติแสดงความเหิงหวงสามี
และยอมบูชาผู้ที่เคารพทั้งปวงของสามี เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจ
คร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ประพฤติเป็นที่พอใจ
ของสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ นารีใดยอมประพฤติ
ตามความพอใจของสามีอย่างนี้ นารีนั้นย่อมเข้าถึงความเป็น
เทวดาเหล่ามนาปายิกา ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. สีหสูตร

[๓๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลาปามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ครั้นนั้นแล สีหเสนาบตีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงสามารถบัญญัติผลแห่งทานที่จะพึงเห็น ได้ในปัจจุบัน หรือหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสว่าสามารถ ท่านสีหเสนาบตี แล้วจึงตรัสต่อไป ว่า ดูกรท่านสีหเสนาบตี ทายกผู้เป็นทานบดี ย่อมเป็นที่รักที่ชอใจของชนเป็นอันมาก แม้ข้อนี้เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ฯ

อีกประการหนึ่ง สัตบุรุษผู้สบยอมคบหาทายกผู้เป็นทานบดี แม้ข้อนี้ ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ฯ

อีกประการหนึ่ง กิตติศัพท์อันงามของทายกผู้เป็นทานบดีย่อมขจร แม้ข้อนี้ ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ฯ

อีกประการหนึ่ง ทายกผู้เป็นทานบดี จะเข้าไปสู่ที่ประชุมใดๆ คือ ที่ประชุมภษัตรีย พราหมณ์ คฤหบดี สมณะ ก็ย่อมเป็นผู้องอาจ ไม่เก้อเขิน เข้าไป แม้ข้อนี้ก็เป็ผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ฯ

อีกประการหนึ่ง ทายกผู้เป็นทานบดี เมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ แม้ข้อนี้ก็เป็ผลแห่งทานที่จะพึงได้ในสัมปรายภพ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว สีหเสนาบตีจึงทูลว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ๔ ข้อ เหล่านี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสบอก แล้ว ข้าพระองค์ย่อมเชื่อต่อพระผู้มีพระภาคในผลแห่งทาน ๔ ข้อนี้ ก็หามิได้ แม้ข้าพระองค์เองก็ทราบดี คือ ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี ย่อมเป็นที่รักที่ชอใจของชนเป็นอันมาก สัตบุรุษผู้สบยอมคบหาข้าพระองค์ ผู้เป็นทายก เป็นทานบดี กิตติศัพท์อันงามของข้าพระองค์ผู้เป็นทายก เป็นทานบดี ย่อมขจร ทั่วไปว่า สีหเสนาบตีเป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้บำรุงพระสงฆ์ ข้าพระองค์ ผู้เป็นทายก เป็นทานบดี จะเข้าไปสู่ที่ประชุมใดๆ คือ ที่ประชุมภษัตรีย พราหมณ์ คฤหบดี สมณะ ก็ย่อมเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ๔ ข้อนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสบอกแล้ว ข้าพระองค์ย่อมเชื่อต่อพระผู้มีพระภาคในผลแห่งทาน ๔ ข้อนี้ ก็หามิได้ แม้ข้าพระองค์เองก็ยอมรับทราบดี ส่วนผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง (ข้อที่ ๕) ที่พระผู้มีพระภาคตรัสบอกข้าพระองค์ว่า ทายกผู้เป็นทานบดีเมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ข้าพระองค์ย่อมไม่ทราบ ก็แต่ว่าข้าพระองค์ย่อมเชื่อต่อพระผู้มีพระภาคในข้อนี้ ฯ พระผู้มีพระภาคตรัสย้ำว่า อย่างนั้นท่านสีหเสนาบตีฯ คือ ทายกผู้เป็นทานบดี เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

นรชนผู้ไม่ตระหนี่ให้ทาน ย่อมเป็นที่รักของชนเป็นอันมาก ชนเป็นอันมากย่อมคบหานรชนนั้น นรชนนั้นย่อมได้เกียรติ มียศ เจริญ เป็นผู้ไม่เก้อเขินแกล้วกล้าเข้าสู่ที่ประชุมชน เพราะเหตุนี้แล บัณฑิตผู้หวังสุข จงจัดมลทิน คือ ความตระหนี่แล้วให้ทาน บัณฑิตเหล่านั้นย่อมประดิษฐานใน ไตรทิพย์ ถึงความเป็นสหายของเทวดา ไร่ร้างอยู่ตลอดกาลนาน บัณฑิตเหล่านั้น ได้ทำสิ่งที่มีหวัง ได้ทำกศลแล้ว จุตจากโลกนี้แล้ว ย่อมมีรัศมีเปล่งปลั่ง เทียบขมิไปในอุทยานชื่อนันทวัน ย่อมเปรียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ เพลิดเพลินรื่นเริงบันเทิงใจอยู่ในนันทวัน สวาททั้งปวงของพระสุคตผู้ไม่มีกิเลส ผู้คงที่ ทำตามพระดำรัสของพระองค์แล้ว ย่อมร่าเริงทุกเมื่อ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ทานานิสังสสูตร

[๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาณิสสแห่งการให้ทาน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่ชอใจของชนหมู่มาก ๑ สัตบุรุษผู้สบยอมคบหาผู้ให้ทาน ๑ กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจร ทั่วไป ๑ ผู้ให้ทานย่อมไม่หวั่นเหินจากธรรมของฤๅษี ๑ ผู้ให้ทานเมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาณิสสแห่งการให้ทาน ๕ ประการนี้แล ฯ

ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักของชนเป็นอันมาก ชื่อว่าดำเนินตามธรรมของสัตบุรุษ สัตบุรุษผู้สบยอมคบหาอินทรีย์ ประกอบพรหมจรรย์ ย่อมคบหาผู้ให้ทานทุกเมื่อ สัตบุรุษเหล่านั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ยอมแสดงธรรมเป็นที่บรรเทาทุกข์ทั้งปวงแก่เขา เขาได้ทราบ
ชัดแล้ว ย่อมเป็นผู้หาอาสวะมิได้ปรินิพพานในโลกนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. กาลทานสูตร

[๓๖] ดูกุริกษทั้งหลาย กาลทาน ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ทายกยอมให้ทานแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน ๑ ทายกยอมให้ทานแก่
ผู้เตรียมจะไป ๑ ทายกยอมให้ทานในสมัยข้าวแพง ๑ ทายกยอมให้ข้าวใหม่
แก่ผู้มีศีล ๑ ทายกยอมให้ผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย กาลทาน
๕ ประการนี้แล ฯ

ผู้มีปัญญา รู้ความประสงค์ ปราศจากความตระหนี่ ยอมให้ทาน
ในกาลที่ควรให้ เพราะผู้ให้ทานตามกาลในพระอริยเจ้า
ทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติชอบตรง ผู้มีใจจงที่ เป็นผู้ใจผ่องใส
ทักขิณาทานจึงจะมีผลไพบูรณ์ ชนเหล่าใดยอมอนุโมทนา
หรือช่วยเหลือในทักขิณาทานนั้น ทักขิณาทานนั้นย่อมไม่มี
ผลบกพร่อง เพราะการอนุโมทนาหรือการช่วยเหลือนั้น
แม้พวกที่อนุโมทนาหรือช่วยเหลือ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญ
เพราะฉะนั้น ผู้มีจิตไม่ทอดทิ้งจึงควรให้ทานในเขตที่มีผล
มาก บุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในปรโลก ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. โภชนาทานสูตร

[๓๗] ดูกุริกษทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะเป็นทาน ชื่อว่าให้ฐานะ
๕ อย่างแก่ปฏิภาณ ๕ อย่างเป็นไฉน คือ ให้อายุ ๑ ให้วรรณะ ๑ ให้สุข ๑
ให้กำลัง ๑ ให้ปฏิภาณ ๑ ครั้นให้อายุแล้วยอมเป็นผู้มีส่วนแห่งอายุทั้งที่เป็นทิพย์
ทั้งที่เป็นมนุษย์ ครั้นให้วรรณะแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งวรรณะทั้งที่เป็นทิพย์
ทั้งที่เป็นมนุษย์ ครั้นให้สุขแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งสุขทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็น
มนุษย์ ครั้นให้กำลังแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งกำลังทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์
ครั้นให้ปฏิภาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งปฏิภาณทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์
ดูกุริกษทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะเป็นทานชื่อว่าให้ฐานะ ๕ อย่างนี้แล ฯ

ปราชญ์ผู้มีปัญญา ให้อายุยอมให้อายุ ให้กำลัง ย่อมได้
กำลัง ให้วรรณะยอมได้วรรณะ ให้ปฏิภาณยอมได้ปฏิภาณ
ให้สุขยอมได้สุข ครั้นให้อายุ กำลัง วรรณะ สุข และ
ปฏิภาณแล้วจะเกิดในที่ใดๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. สัทธานังสสูตร

[๓๘] ดูกุริกษทั้งหลาย กุลบุตรผู้มีศรัทธา ย่อมมีอานิสงส์ ๕ ประการ
๕ ประการเป็นไฉน คือ สัมบุรุษผู้สงบในโลกทุกๆ ทาน เมื่อจะอนุเคราะห์
ยอมอนุเคราะห์ผู้มีศรัทธาก่อนผู้อื่น ย่อมไม่อนุเคราะห์ผู้ไม่มีศรัทธาก่อนผู้อื่น ๑
เมื่อจะเข้าไปหา ย่อมเข้าไปหาผู้มีศรัทธาก่อนผู้อื่น ย่อมไม่เข้าไปหาผู้ไม่มีศรัทธา
ก่อนผู้อื่น ๑ เมื่อจะต้อนรับ ย่อมต้อนรับผู้มีศรัทธาก่อนผู้อื่น ย่อมไม่ต้อนรับผู้
ไม่มีศรัทธาก่อนผู้อื่น ๑ เมื่อจะแสดงธรรม ย่อมแสดงธรรมแก่ผู้มีศรัทธาก่อน
ผู้อื่น ย่อมไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่มีศรัทธาก่อนผู้อื่น ๑ กุลบุตรผู้มีศรัทธาเมื่อไป
แล้ว ย่อมเข้าถึงสุดดีโลกสวรรค์ ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมมี
อานิสงส์ ๕ ประการนี้แล ดูกุริกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไทรใหญ่ที่ทาง
สี่แยก มีพื่นราบเรียบ ย่อมเป็นที่พึงของพวกนกโดยรอบ ฉะนั้น กุลบุตรผู้มี
ศรัทธาก็นั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นที่พึงของชนเป็นอันมาก คือ ภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกา ฯ

ต้นไม้อายุ สล้างด้วยกิ่ง ใบ และผล มีลำต้นแข็งแรง
มีรากมั่นคง สมบูรณ์ด้วยผล ย่อมเป็นที่พึงของนกทั้งหลาย
ฝูงนกยอมอาศัยต้นไม้นั้น ซึ่งเป็นที่รื่นรมย์ใจ ให้เกิดสุข
ผู้ต้องการความร่มเย็น ย่อมเข้าไปอาศัยร่มเงา ผู้ต้องการผล
ก็ยอมบริโภคน้ำผลไม้ ฉะนั้น ทานผู้ปราศจากราคะ ปราศจาก
โทสะ ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ เป็นบุญเขตในโลก
ย่อมคบหาบุคคลผู้มีศรัทธา ซึ่งสมบูรณ์ด้วยศีล ประพฤติ
ถ่อมตน ไม่กระด้าง สุภาพ อ่อนโยน มีใจมั่นคง ฉะนั้น
เหมือนกัน ทานเหล่านั้น ย่อมแสดงธรรมเครื่องบรรเทาทุกข์
ทั้งปวงแก่เขา เขาเข้าใจทั่วถึงธรรมนั้นแล้ว ย่อมเป็นผู้หมด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
อาสวกิลเลส ปรินิพพาน ๖

จบสูตรที่ ๘

๙. ปุตตสูตร

[๓๙] ดูกฤกษทั้งหลาย มารดา บิดา เล็งเห็นฐานะ ๕ ประการนี้
จึงปรารภนาบุตรเกิดในสกุล ฐานะ ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้ว
จักเลี้ยงตอบแทน ๑ จักทำกิจแทนเรา ๑ วงศ์สกุลจักดำรงอยู่ได้นาน ๑ บุตร
จักปกครองทรัพย์มรดก ๑ เมื่อเราตายไปแล้ว บุตรจักบำเพ็ญทักษิณาทานให้ ๑
ดูกฤกษทั้งหลาย มารดา บิดา เล็งเห็นฐานะ ๕ ประการนี้แล จึงปรารภนา
บุตรเกิดในสกุล ๖

มารดาบิดาผู้ฉลาด เล็งเห็นฐานะ ๕ ประการจึงปรารภนาบุตร
ด้วยหวังว่า บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้ว จักเลี้ยงตอบเรา จักทำ
กิจแทนเรา วงศ์สกุลจักดำรงอยู่ได้นาน บุตรจักปกครอง
ทรัพย์มรดก และเมื่อเราตายไปแล้ว บุตรจักบำเพ็ญทักษิณาทาน

* ทานให้ มารดาบิดาผู้ฉลาดเล็งเห็นฐานะเหล่านี้ จึงปรารภนา
บุตร ฉะนั้นบุตรผู้เป็นสัปบุรุษ ผู้สงบ มีกตัญญูกตเวที
เมื่อระลึกถึงบรรพคุณของท่าน จึงเลี้ยงมารดาบิดา ทำกิจแทน
ท่าน เชื้อฟุ้งโอวาท เลี้ยงสนองพระคุณท่าน สมดังที่ท่านเป็น
บรรพการี ดำรงวงศ์สกุล บุตรผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล
ย่อมเป็นที่สรรเสริญทั่วไป ๖

จบสูตรที่ ๙

๑๐. สาลสูตร

[๔๐] ดูกฤกษทั้งหลาย ต้นสาละใหญ่อาศัยขนเขาหิมาวันต์ ย่อมเจริญ
ด้วยความเจริญ ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมเจริญด้วยกิ่งและใบ ๑
ย่อมเจริญด้วยเปลือก ๑ ย่อมเจริญด้วยกะเทาะ ๑ ย่อมเจริญด้วยกระดูก ๑ ย่อม
เจริญด้วยแก่น ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย ต้นสาละใหญ่อาศัยขนเขาหิมาวันต์ ย่อม
เจริญด้วยความเจริญ ๕ ประการนี้แล ฉันทิ ชนภายในอาศัยเจ้าบ้านผู้มีศรัทธา
ย่อมเจริญด้วยความเจริญ ๕ ประการ ฉันทิ เหมือนกันแล ความเจริญ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ๑ ย่อมเจริญด้วยศีล ๑ ย่อมเจริญด้วย
สุตะ ๑ ย่อมเจริญด้วยจาคะ ๑ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย
ชนภายในอาศัยเจ้าบ้านผู้มีศรัทธา ย่อมเจริญด้วยความเจริญ ๕ ประการนี้แล ๖

ต้นไม้ทั้งหลาย อาศัยบรรพตศิลาล้วนในป่าใหญ่ ย่อมเจริญ
ขึ้นเป็นไม้ใหญ่ขึ้นเจ้าป่า ฉันทิ บุตร ภรรยา มิตร
อำมาตย์ หมุนญาติ และคนที่เข้าไปอาศัยเลี้ยงชีพทั้งหลาย
ในโลกนี้ ได้อาศัยกุลบุตรผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล
จึงเจริญได้ ฉันทิ เหมือนกัน ชนเหล่านั้นเห็นศีล จาคะและ
สุจริตทั้งหลาย ของกุลบุตรผู้มีศีล จาคะและสุจิตนั้น
เมื่อประจักษ์ชัดแล้ว ย่อมประพฤติตาม ชนเหล่านั้น ครั้น
ประพฤติธรรมอันเป็นที่ไปสู่สวรรค์ สดุดี ในโลกนี้แล้ว
ย่อมเป็นผู้พลัดเพลิน เพียบพร้อมด้วยกาม บันเทิงใจ
ในเทวโลก ๖

จบสูตรที่ ๑๐

จบสมุทรวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมณสูตร ๒. จุนทิสสูตร ๓. อุคคหสูตร ๔. สีหสูตร
๕. ทานานิสังสสูตร ๖. กาลทานสูตร ๗. โกชนทานสูตร ๘. สัทธานิสังสสูตร
๙. ปุตตสูตร ๑๐. สาลสูตร ๖

มณฑราขวรรคที่ ๕

๑. อาทิสสูตร

[๔๑] ครั้นนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้
ตรัสกับท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกฤกษหนดี ประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่
โภคทรัพย์ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ อริยสากในธรรมวินัยนี้
ย่อมใช้จ่ายโภคทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วย ความหมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลัง
แขน อาบเหวี่ยงต่างน้ำ ขอบธรรม ได้มาโดยธรรม เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
บริหารตนให้เป็นสุขสำราญ เลี้ยงมารดาบิดาให้เป็นสุข ให้ผู้อื่นบริหารให้เป็นสุข สำราญ เลี้ยงบุตร ภรรยา ทาสกรรมกร คนใช้ ให้เป็นสุข ให้ผู้อื่นบริหารให้เป็นสุข สำราญ นี่เป็นประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่โลกทรัพย์ข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมใช้จ่ายโลกทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยความ
หมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลังแขน อาบเหงื่อต่างน้ำ ขอบธรรม ได้มา
โดยธรรม เลี้ยงมิตรสหายให้เป็นสุข ให้ผู้อื่นบริหารให้เป็นสุข สำราญ นี่
เป็นประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่โลกทรัพย์ข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมใช้จ่ายโลกทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยความ
หมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลังแขน อาบเหงื่อต่างน้ำ ขอบธรรม ได้มา
โดยธรรม ป้องกันอันตรายที่เกิดแต่ไฟ น้ำ พระราชา โจร หรือทายาทผู้ไม่เป็น
ที่รัก ทำตนให้บริสุทธิ์ นี่เป็นประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่โลกทรัพย์ข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมใช้จ่ายโลกทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยความ
หมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลังแขน อาบเหงื่อต่างน้ำ ขอบธรรม ได้มา
โดยธรรม ทำพลี ๕ อย่าง คือ

๑. ญาติพลี [บำรุงญาติ]
๒. อติถิพลี [ต้อนรับแขก]
๓. ปุพพเปตพลี [บำรุงญาติผู้ตายไปแล้วคือทำบุญอุทิศกุศลให้]
๔. ราชพลี [บำรุงราชการ คือบริจาคทรัพย์ช่วยชาติ]
๕. เทวตาพลี [บำรุงเทวดา คือทำบุญอุทิศให้เทวดา]

นี่เป็นประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่โลกทรัพย์ข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมใช้จ่ายโลกทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยความ
หมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลังแขน อาบเหงื่อต่างน้ำ ขอบธรรม ได้มา
โดยธรรม บำเพ็ญทักษิณามีผลสูงเลิศ เกื้อกูลแก่สวรรค์ มีวิบากเป็นสุข ยัง
อารมณ์เลิศให้เป็นไปด้วยดีในสมณพราหมณ์ ผู้เว้นจากความมัวเมาประมาท ตั้ง
อยู่ในขันติและโสรจจะ ผู้มั่นคง ฝึกฝนตนให้สงบระงับดับกิเลสโดยส่วนเดียว
นี่เป็นประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่โลกทรัพย์ข้อที่ ๕ ฯ

ดูกรคฤหบดี ประโยชน์ที่จะพึงถือเอาแต่โลกทรัพย์ ๕ ประการนี้แล ถ้า
เมื่ออริยสาวกนั้นถือเอาประโยชน์แต่โลกทรัพย์ ๕ ประการนี้ โลกทรัพย์หมดสิ้นไป
อริยสาวกนั้นย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราได้ถือเอาประโยชน์แต่โลกทรัพย์นั้นแล้ว
และโลกทรัพย์ของเราก็หมดสิ้นไป ด้วยเหตุนี้ อริยสาวกนั้น ย่อมไม่มีความ
เดือดร้อน ถ้าเมื่ออริยสาวกนั้นถือเอาประโยชน์แต่โลกทรัพย์ ๕ ประการนี้
โลกทรัพย์เจริญขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราถือเอาประโยชน์
แต่โลกทรัพย์นั้นแล้ว และโลกทรัพย์ของเราก็เจริญขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมไม่
มีความเดือดร้อน อริยสาวกย่อมไม่มีความเดือดร้อนด้วยเหตุทั้ง ๒ ประการ
จะนี้แล ฯ

นรชนเมื่อคำนึงถึงเหตุนี้ว่า เราได้ใช้จ่ายโลกทรัพย์เลี้ยงตน
แล้ว ได้ใช้จ่ายโลกทรัพย์เลี้ยงคนที่ควรเลี้ยงแล้ว ได้ผ่านพ้น
ภัยที่เกิดขึ้นแล้ว ได้ให้ทักษิณอันมีผลสูงเลิศแล้ว ได้ทำ
พลี ๕ ประการแล้ว และได้บำรุงท่านผู้มีศีล สรรวมอินทรีย์
ประพฤติพรหมจรรย์แล้ว บัณฑิตผู้อยู่ครองเรือน พึงปรารภณา
โลกทรัพย์ เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์นั้น เราก็ได้บรรลु
แล้ว เราได้ทำสิ่งที่ไม่ต้องเดือดร้อนแล้ว ดังนี้ชื่อว่า เป็นผู้
ดำรงอยู่ในธรรมของพระอริยะ บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ
เขาในโลกนี้ เมื่อเขาละจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงใจใน
สวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สัปปริสสูตร

[๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัปบุรุษเมื่อเกิดในสกุล ย่อมเกิดมาเพื่อ
ประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ตนเป็นอันมาก คือ แก่มารดาบิดา
แก่บุตรภริยา แก่ทาส กรรมกร คนรับใช้ แก่มิตรสหาย แก่สมณพราหมณ์
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาเมฆ ยังข้าวกล้าทั้งปวงในทุ่งนาม ชื่อว่า ย่อม
มีมาเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ตนเป็นอันมาก ฉนใด สัปบุรุษ
เมื่อเกิดในสกุล ย่อมเกิดมาเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ตน
เป็นอันมาก คือ แก่มารดาบิดา แก่บุตรภริยา แก่ทาส กรรมกร คนรับใช้
แก่มิตรสหาย แก่สมณพราหมณ์ ฉนนันเหมือนกัน ฯ

สัปบุรุษผู้ครองครองโลกทรัพย์ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เป็นอันมาก เทวดาย่อมรักษาเขาผู้อันธรรมคุ่มครอง เป็น
พหุสัจจะ สมบูรณ์ด้วยศีลและความประพฤติ เกียรติย่อมไม่
ละเขาผู้ตั้งอยู่ในธรรม ใครจะสามารถติเตียนเขาผู้ตั้งอยู่ใน
ธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล มีวาจาจริง มีหิริในใจ เปรียบเหมือน
แห่งทองชมพูท แม่เทวดาก็ชม แม่พรหมก็สรรเสริญเขา ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อภิรัฐสูตร

[๔๓] ครั้นนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสกับท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี ธรรม ๕ ประการนี้
นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้โดยยากในโลก ๕ ประการเป็นไฉน คือ
อายุ ๑ วรรณะ ๑ สุขะ ๑ ยศ ๑ สวรรค์ ๑ ดูกรคฤหบดี ธรรม ๕ ประการ
นี้แล นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้โดยยากในโลก ฯ

ธรรม ๕ ประการนี้ นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้โดยยากในโลก
เรามีได้กล่าวว่าจะพึงได้เพราะเหตุแห่งความอ่อนวอน หรือเพราะเหตุแห่งความ
ปรารถนา ถ้าธรรม ๕ ประการนี้ นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้โดยยาก
ในโลก จักได้เพราะเหตุแห่งความอ่อนวอน หรือเพราะเหตุแห่งความปรารถนา
แล้วไซ้ ในโลกนี้ ใครจะพึงเสื่อมจากอะไร ดูกรคฤหบดี อริยสาวกผู้ต้องการ
อายุ ไม่ควรอ่อนวอนหรือผลิตเพลินอายุ หรือแม้เพราะเหตุแห่งอายุ อริยสาวก
ผู้ต้องการอายุ พึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่ออายุ เพราะปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อ
อายุที่พระอริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้อายุ อริยสาวกผู้นั้นย่อม
ได้อายุที่เป็นของทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์ อริยสาวกผู้ต้องการวรรณะ ไม่ควร
อ่อนวอนหรือผลิตเพลินวรรณะ หรือแม้เพราะเหตุแห่งวรรณะ อริยสาวกผู้ตอง
การวรรณะ พึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อวรรณะ เพราะปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อ
วรรณะ ที่อริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้วรรณะ อริยสาวกนั้น
ย่อมได้วรรณะที่เป็นของทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์ อริยสาวกผู้ต้องการสุข ไม่
อ่อนวอนหรือผลิตเพลินสุข หรือแม้เพราะเหตุแห่งสุข อริยสาวกผู้ต้องการสุข
พึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อสุข เพราะปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อสุขที่อริยสาวกนั้น
ปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้สุข อริยสาวกผู้นั้นย่อมได้สุขที่เป็นของทิพย์
หรือของมนุษย์ อริยสาวกผู้ต้องการยศ ไม่ควรอ่อนวอนหรือผลิตเพลินยศ หรือ
แม้เพราะเหตุแห่งยศ อริยสาวกผู้ต้องการยศ พึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อยศ
เพราะปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อยศที่อริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ยศ
อริยสาวกผู้นั้นย่อมได้ยศที่เป็นของทิพย์ หรือของมนุษย์ อริยสาวกผู้ต้องการ
สวรรค์ ไม่ควรอ่อนวอนหรือผลิตเพลินสวรรค์ หรือแม้เพราะเหตุแห่งสวรรค์
อริยสาวกผู้ต้องการสวรรค์ พึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อสวรรค์ เพราะปฏิบัติทำ
อันเป็นไปเพื่อสวรรค์ ที่อริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้สวรรค์
อริยสาวกผู้นั้นย่อมได้สวรรค์ ฯ

ชนผู้ปรารถนาอายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สวรรค์ ความเกิด
ในตระกูลสูง และความเพลินใจ พึงทำความไม่ประมาทให้
มากยิ่งขึ้น บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญความไม่ประมาท
ในการทำบุญ บัณฑิตผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยึดถือประโยชน์
ทั้งสองไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ใน
สัมปรายภพ ผู้มีปัญญา ท่านเรียกว่าบัณฑิต เพราะบรรลุถึง
ประโยชน์ทั้งสองนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. มนปทาปิสุต

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลาปามหาวัน
ใกล้เมืองเวสาลี ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือ
บาตรและจีวร เสด็จเข้าไปสู่นิเวศน์แห่งอุคคคฤหบดีชาวเมืองเวสาลี ประทับนั่ง
บนอาสนะที่เขาตบแต่งไว้ ครั้นนั้น อุคคคฤหบดีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า
ผู้ให้ของที่พอใจย่อมได้ของที่พอใจ ดังนี้ ก็ข้าพเจ้านิยาหารซื้อสาละปุปผะของข้า
พระองค์เป็นที่พอใจ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับนิยาหาร
ของข้าพระองค์นั้นเถิด พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว อุคค-

* คฤหบดีได้กราบทูลอีกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต
พระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ผู้ให้ของที่พอใจย่อมได้ของที่พอใจ ดังนี้ ก็เมื่อ
สุกอย่างดีของข้าพระองค์เป็นที่พอใจ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์
รับเนื้อสุกอย่างดีของข้าพระองค์นั้นเถิด พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์
รับแล้ว อคคกฤหบดีได้กราบทูลอีกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับ
รับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ผู้ให้ของที่พอใจย่อมได้ของที่พอใจ
ดังนี้ ก็นาลิยสากะขาทนียาหารซึ่งทอดด้วยน้ำมัน ของข้าพระองค์เป็นที่พอใจ ขอ
พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับนาลิยสากะขาทนียาหารของข้าพระองค์
นั้นเถิด พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ผู้ให้ของที่พอใจย่อม
ได้ของที่พอใจ ดังนี้ ก็ข้าวกุสแห่งข้าวกุสาลีที่ขาวสะอาด มีกัมมมาก มีพยัญชนะ
มาก ของข้าพระองค์ เป็นที่พอใจ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์
รับข้าวกุสแห่งข้าวกุสาลี ของข้าพระองค์นั้นเถิด พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความ
อนุเคราะห์รับแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคว่า ผู้ให้ของที่พอใจย่อมได้ของที่พอใจ ดังนี้ ก็ผ้าที่ทำในแคว้น
กาลิของข้าพระองค์เป็นที่พอใจ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับ
ผ้าของข้าพระองค์นั้นเถิด พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ผู้ให้
ของที่พอใจย่อมได้ของที่พอใจ ดังนี้ ก็เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ลาดด้วยผ้า
โกเขว้า ลาดด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาด
อย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดใหญ่มีหมอนข้างทั้งสอง
ของข้าพระองค์เป็นที่พอใจ และข้าพระองค์ก็ย่อมทราบดีว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ควรแก่
พระผู้มีพระภาค เติง ไม่จันทน์ของข้าพระองค์นี้ราคาเกินกว่าแสนกหาปณะ ขอ
พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับเตียงของข้าพระองค์นั้นเถิด พระผู้มี
พระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ทรง
อนุโมทนาด้วยอนุโมทนิยถาตั้งต่อไปนี้

ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ ผู้ใดยอมให้เครื่องนุ่ง
ห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ และปัจจัยมีประการต่างๆ ด้วย
ความพอใจ ในท่านผู้ประพฤติตรง สิ่งของที่ให้ไปแล้วนั้น
ย่อมเป็นของที่บริจาคนั้นแล้ว สละแล้ว ไม่คิดเอาคืน ผู้นั้น
เป็นสัปปุสฺสทราบชัดว่า พระอรหันต์เปรียบด้วยนาบุญ บริจาค
สิ่งที่บริจาคนั้นได้ยากแล้ว ชื่อว่าผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่
พอใจ ดังนี้ ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ครั้นทรงอนุโมทนาด้วยอนุโมทนิยถา
อคคกฤหบดีชาวเมืองเวสาลีแล้ว จึงเสด็จจากอาสนะหลีกไป ต่อมาไม่นาน
อคคกฤหบดีชาวเมืองเวสาลี ก็ได้ทำกาละ และเมื่อทำกาละแล้ว เข้าถึงหมู่เทพ
ชื่อมนโหมะหนึ่ง ก็สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนนทปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นอคคเทพบุตรมี
วรรณงาม เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว ยังพระวิหารเชตวัน ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคจึงตรัสถามว่า ดูกรอคค ตามที่ท่านประสงค์สำเร็จแล้ว
หรือ อคคเทพบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตามที่ข้าพระองค์ประสงค์
สำเร็จแล้ว พระเจ้าข้า ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสกะอคคเทพบุตรด้วย
พระคาถาความว่า

ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อม
ได้ของที่เลิศ ผู้ให้ของที่ดีย่อมได้ของที่ดี และผู้ให้ของที่
ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงสถานที่ประเสริฐ นรชนใดให้ของที่
เลิศ ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ นรชนนั้นจะ
บังเกิด ณ ที่ใดๆ ย่อมมีอายุยืน มียศ ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อภิสังขตสูตร

[๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญ ห้วงกุศล ๕ ประการนี้ เป็นเหตุ
นำสุขมาให้ เกื้อกูลแก่สวรรค์ มีวิบากเป็นสุข ยังอารมณ์เลิศให้เป็นไป ย่อม
เป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความ
สุข ๕ ประการเป็น โฉน คือ ภิกษุบริโภคนิเวศน์ของผู้ใด เข้าใจโศภณสมาธิอันหา
ประมาณมิได้ด้วย ห้วงบุญ ห้วงกุศลของผู้ใด หาประมาณมิได้ เป็นเหตุนำสุข
มาให้ เกื้อกูลแก่สวรรค์ มีวิบากเป็นสุข ยังอารมณ์เลิศให้เป็นไป ย่อมเป็นไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เพื่อสิ่งนำปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ภิกษุ
บริโภคนิเวศน์ของผู้อื่น . . . ภิกษุบริโภคนิเวศน์ของผู้อื่น . . . ภิกษุบริโภคนิเวศน์ของผู้อื่น . . .
ของผู้อื่น . . . ภิกษุบริโภคนิเวศน์ของผู้อื่น . . . เข้าใจโดยสมาธิอันหาประมาณ
มิได้อยู่ ห่วงบุญ ห่วงกุศล ของผู้นั้นหาประมาณมิได้ เป็นเหตุนำสุขมาให้
เกื้อกูลแก่สวรรค์ มีวิบากเป็นสุข ยังอารมณ์เลิศให้เป็นไป ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่
นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ห่วงบุญ ห่วงกุศล ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุนำสุข
มาให้ เกื้อกูลแก่สวรรค์ มีวิบากเป็นสุข ยังอารมณ์เลิศให้เป็นไป ย่อมเป็นไป
เพื่อสิ่งที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข
กิจการที่จะถือเอาประมาณแห่งบุญของอริยสาวกผู้ประกอบด้วยห่วงบุญ ห่วงกุศล ๕
ประการนี้ว่า ห่วงบุญ ห่วงกุศล มีประมาณเท่านี้ เป็นเหตุนำสุขมาให้ เกื้อกูล
แก่สวรรค์ มีวิบากเป็นสุข ยังอารมณ์เลิศให้เป็นไป ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่นำ
ปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ดังนี้ พึงทำไม่
ได้โดยง่าย โดยที่แท้ ย่อมถึงการนับว่า กองบุญใหญ่ นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้
เปรียบเหมือนการถือเอาประมาณน้ำในมหาสมุทรว่า น้ำนี้มีประมาณอาฬหกะเท่านั้น
มีร้อยอาฬหกะเท่านั้น มีพันอาฬหกะเท่านั้น หรือมีแสนอาฬหกะเท่านั้น ไม่ชี้ทำได้
โดยง่าย ย่อมถึงการนับว่าเป็นห้วงน้ำใหญ่ นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ ฉะนั้น ฯ

แม่น้ำเป็นที่อยู่แห่งฝูงปลา ส่วนมากย่อมหลั่งไหลไปสู่สาคร
ห้วงทะเลหลวง อันจะประมาณไม่ได้ มีสิ่งที่น้ำกล้วมาก
เป็นที่อยู่แห่งสัตว์ทั้งหลายชนิด ฉะนั้น ห่วงบุญย่อมหลั่งไหล
เข้าสู่ชนผู้เป็นบัณฑิต ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน
ที่นั่ง เครื่องปลาด เหมือนห้วงน้ำหลั่งไหลเข้าไปสู่สาคร
ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สัมปทาสูตร

[๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน
คือ สัทธาสัมปทา ๑ สิลสัมปทา ๑ สุตสัมปทา ๑ จาคสัมปทา ๑ ปัญญา
สัมปทา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. ธนสูตร

[๔๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
ทรัพย์ คือ ศรัทธา ๑ ทรัพย์ คือ ศีล ๑ ทรัพย์ คือ สุตระ ๑ ทรัพย์ คือ
จาคะ ๑ ทรัพย์ คือ ปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทรัพย์ คือ ศรัทธาเป็นไฉน
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่งศรัทธา ย่อมเชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของ
ตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกธรรม นี้เรียกว่าทรัพย์ คือ ศรัทธา ก็ทรัพย์ คือ ศีลเป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต ฯลฯ
เว้นขาดจากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท นี้เรียกว่าทรัพย์
คือ ศีล ก็ทรัพย์ คือ สุตระเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้
เป็นพหูสูต ฯลฯ เหน่งตลอดด้วยดีด้วยทสิฐ นี้เรียกว่าทรัพย์ คือ สุตระ ก็ทรัพย์
คือ จาคะเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ มีใจปราศจาก
มลทิน คือ ความตระหนี่อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม
ยินดีในการเสียสละ คารพแก่การขอ ยินดีในทานและการจำแนกทาน นี้เรียกว่า
ทรัพย์ คือ จาคะ ก็ทรัพย์ คือ ปัญญาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่งปัญญา ประกอบด้วยปัญญาอันหยั่งถึงความตั้งขึ้นและความ
เสื่อมไป เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่าทรัพย์
คือ ปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๕ ประการนี้แล ฯ

ผู้ใดมีความเชื่อในตถาคต ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว มีศีลอันงาม
อันพระอริยะชอบใจ สรรเสริญ มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์
และมีความเห็นตรง บัณฑิตทั้งหลายกล่าวผู้นั้นว่า ไม่เป็นคน
ขัดสน ชีวิตของผู้นั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะเหตุนี้ ผู้มี
ปัญญา เมื่อนึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึง
ประกอบศรัทธา ศีล ปสาทะ และความเห็นธรรมเนื่องๆ
เถิด ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. ฐานสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉักกนิบาต

[๔๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย ในฐานะ ๕ ประการนี้ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก ไม่พึงได้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
ฐานะว่า ขอสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าแก่ ๑ ขอสิ่งที่มีความ
เจ็บไข้เป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าเจ็บไข้ ๑ ขอสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา
[ของเรา] อย่าตาย ๑ ขอสิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าสิ้นไป ๑
ขอสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าฉิบหาย ๑ อันสมณะ
พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก ไม่พึงได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย
สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สติบยอมแก่ไป เมื่อสิ่งที่มีความ
แก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว เขาย่อมไม่เห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็น
ธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้น แก่ไป โดยที่แท้ สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของ
สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุปบัติ ย่อมแก่ไปทั้งสิ้น ส่วน
เราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว พึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร
ทบทอก คร่ำครวญ หลงมกมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน แม้มกายก็พึง
เศร้าหมอง ชบพอม แม้การงานก็พึงหยุดชะงัก แม้วก้อมิตรก็พึงดีใจ แม้วก้อมิตร
พึงเสียใจ ดังนี้ เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว เขาย่อม
เศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทบทอก คร่ำครวญ หลงมกมาย นี้เรียกว่าปุถุชนผู้ไม่ได้
สติบ ถูกหลอกลวง คือ ความโศกที่มีพิษแห่งเข้าแล้ว ย่อมทำตนให้เดือดร้อน
ดุรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ของปุถุชน
ผู้ไม่ได้สติบ ย่อมเจ็บไข้ . . . สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สติบ
ย่อมตายไป . . . สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สติบ ย่อม
สิ้นไป . . . สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สติบ ย่อมฉิบหายไป
เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว เขาย่อมไม่พิจารณาเห็นดังนี้
ว่า ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้นฉิบหายไป โดย
ที่แท้ สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป
การจุติ การอุปบัติ ย่อมฉิบหายไปทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหาย
ไปเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว พึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทบทอก คร่ำครวญ
หลงมกมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน แม้มกายก็พึงเศร้าหมอง ชบพอม
แม้การงานก็พึงหยุดชะงัก แม้วก้อมิตรก็พึงดีใจ แม้วก้อมิตรพึงเสียใจ ดังนี้
เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก
ร่ำไร ทบทอก คร่ำครวญ หลงมกมาย นี้เรียกว่าปุถุชนผู้ไม่ได้สติบ ถูกหลอกลวง
คือ ความโศกที่มีพิษแห่งเข้าแล้ว ย่อมทำตนให้เดือดร้อน ดุรภิกษุทั้งหลาย
ส่วนว่าสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สติบ ย่อมแก่ไป เมื่อสิ่ง
ที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่
สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้นแก่ไป โดยที่แท้ สิ่งที่มีความแก่
เป็นธรรมดา ของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุปบัติ ย่อมแก่ไป
ทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่ไปแล้ว พึงเศร้าโศก
ลำบาก ร่ำไร ทบทอก คร่ำครวญ หลงมกมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน
แม้มกายก็พึงเศร้าหมอง ชบพอม แม้การงานก็พึงหยุดชะงัก แม้วก้อมิตรก็พึงดีใจ
แม้วก้อมิตรก็พึงเสียใจ ดังนี้ เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่ไปแล้ว
อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทบทอก คร่ำครวญ ไม่
หลงมกมาย นี้เรียกว่าอริยสาวกผู้ได้สติบ ถอนหลอกลวง คือ ความโศกที่มีพิษ
เป็นเครื่องเสียบแทงปุถุชน ผู้ไม่ได้สติบ ทำตนให้เดือดร้อน อริยสาวกผู้ไม่มี
ความโศก ปราศจากหลอกลวง ย่อมดับทุกข์ร้อนได้ด้วยตนเอง ดุรภิกษุทั้งหลาย
อีกประการหนึ่ง สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติบ ย่อม
เจ็บไข้ . . . สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สติบ ย่อมตายไป
. . . สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติบ ย่อมสิ้นไป . . . สิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติบ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นว่า
ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้นฉิบหายไป โดยที่แท้
สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ
การอุปบัติ ย่อมฉิบหายไปทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็น
ธรรมดาฉิบหายไปแล้ว พึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทบทอก คร่ำครวญ หลง
มกมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน แม้มกายก็พึงเศร้าหมอง ชบพอม
แม้การงานก็พึงหยุดชะงัก แม้วก้อมิตรก็พึงดีใจ แม้วก้อมิตรก็พึงเสียใจ ดังนี้
เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก
ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทบทอก คร่ำครวญ ไม่หลงมกมาย นี้เรียกว่าอริยสาวก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ผู้ได้สดับ ถอนลูกศร คือ ความโศกที่มีพิษ อันเป็นเครื่องเสียบแทงปลุชนผู้
ไม่ได้สดับ ทำตนให้เดือดร้อน อริยสาวกผู้ไม่มีความโศกปราศจากลูกศร ย่อม
ดับความทุกข์ร้อนได้ด้วยตนเอง ดูกฤกษ์ทั้งหลาย ในฐานะ ๕ ประการนี้แล
อันสมณะ พรหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลกไม่พึงได้ ฯ

ประโยชน์แม้เล็กน้อยในโลกนี้ อันใครๆ ย่อมไม่ได้เพราะ
การเศร้าโศก เพราะการคร่ำครวญ พวกอมิตรทราบว่าเขา
เศร้าโศก เป็นทุกข์ ย่อมดีใจ ก็ครวญไต่ บัณฑิตผู้พิจารณา
รู้เนื้อความ ไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหมด ครวญนั้น พวก
อมิตรเห็นหน้าอื่น ไม่ผิดปรกติของบัณฑิตนั้น ยิ้มแย้มตามเคย
ย่อมเป็นทุกข์ บัณฑิตพึงได้ประโยชน์ในที่ใดๆ ด้วยประการ
ใดๆ เพราะการสรรเสริญ เพราะความรู้ เพราะกล่าวคำ
สุภาพ เพราะการบำเพ็ญทาน หรือเพราะประเพณีของตน
ก็พึงบากบั่นในที่นั้นๆ ด้วยประการนั้นๆ ถ้าพึงทราบ
ความต้องการอย่างอื่นเราหรือผู้อื่นไม่พึงได้ไซ้ ก็ไม่ควร
เศร้าโศก ควรตั้งใจทำงานโดยเด็ดขาดว่า บัดนี้เราทำ
อะไรอยู่ ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๘
โกศลสูตร

[๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล พระเจ้า
ปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงอภิเษกแล้ว ประทับ
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมัยนั้น พระนางมัลลิกาเทวีได้ทิวศต ครั้งนั้น
ราชบุรุษคนหนึ่งเข้าไปกราบทูลพระเจ้าปเสนทิโกศลที่ใกล้พระกรรณว่า ขอเดชะ
พระนางมัลลิกาเทวีได้ทิวศตแล้ว ครั้นเขากลับมาทูลดังนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศล
ก็ทรงมีทุกข์โศกนั้น ประทับนั่งเหงเหงอ ก้มพระพักตร์ เศร้าสลด อัดอั้น
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบดังนี้แล้ว จึงตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า
ดูกรมหาบพิตร ในฐานะ ๕ ประการนี้ อันสมณะ พรหมณ์ เทวดา มาร
พรหม หรือ ใครๆ ในโลกไม่พึงได้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ในฐานะว่า ขอสิ่ง
ที่มีความแก่เป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าแก่ ๑ ฯลฯ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. นารทสูตร

[๕๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระนารทะอยู่ที่กกกฏาราม ใกล้พระนคร
ปาตลีบุตร ก็สมัยนั้น พระนางภัททาราชเทวี ผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัย
แห่งพระราชอาพาธนามวามณะ ได้ทิวศต เมื่อพระนางภัททาราชเทวี ผู้เป็นที่รัก
เป็นที่พอพระทัย ทิวศตไปแล้ว พระราชาก็ไม่ทรงสนทนากับนาง ไม่ทรงแต่งพระองค์
ไม่เสวย ไม่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ทรงชบเซาอยู่ที่พระศพพระนาง
ตลอดคืนตลอดวัน ครั้งนั้น พระราชาได้ตรัสสั่งมหาอำมาตย์ชื่อว่าโสการักษ์ผู้
เป็นที่รักว่า ท่านโสการักษ์ผู้เป็นที่รัก ท่านจงยกพระศพพระนางภัททาราชเทวี
ลงในรางเหล็กที่เต็มไปด้วยน้ำมัน แล้วปิดด้วยรางเหล็กอันอื่นอีก เพื่อให้เราได้เห็น
พระศพพระนางนางได้เท่าไรยิ่งดี โสการักษ์มหาอำมาตย์รับสนองพระบรมราช
โองการแล้ว ก็ได้จัดการยกพระศพพระนางลงในรางเหล็กที่เต็มไปด้วยน้ำมัน แล้วปิด
ด้วยรางเหล็กอันอื่นอีก ครั้งนั้น โสการักษ์มหาอำมาตย์จึงคิดว่า เมื่อพระนาง
ภัททาราชเทวี ผู้เป็นที่รัก ที่พอพระทัย แห่งพระเจ้ามณเฑนี ได้ทิวศตไปแล้ว
พระราชาก็ไม่ทรงสนทนากับนาง ไม่ทรงแต่งพระองค์ ไม่เสวย ไม่ทรงประกอบพระราช-

*กรณียกิจ ทรงชบเซาอยู่ที่พระศพพระนางตลอดคืน ตลอดวัน พระราชาพึงเสด็จ
เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์รูปใดหนอ ได้ทรงสดับธรรมแล้ว จะพึงทรงละ
ลูกศร คือความโศกได้ ลำดับนั้น โสการักษ์มหาอำมาตย์จึงคิดว่า ท่าน
พระนารทะรูปนี้ อยู่ที่กกกฏาราม ใกล้พระนครปาตลีบุตร ก็กิตติศัพท์อันงาม
ของท่านพระนารทะชจรไปแล้วอย่างนี้ว่า เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา เป็นพหูสูตร
มีถ้อยคำวิจิตร มีปฏิภาณดีงาม เป็นวิทูรชน และเป็นผู้รอบรู้ หันต์ จึงควรที่
พระเจ้ามณเฑนีจะเสด็จเข้าไปหา เพื่อบางที่ได้ทรงสดับธรรมของท่านแล้ว พึงทรง
ละลูกศร คือ ความโศกได้ ลำดับนั้น โสการักษ์มหาอำมาตย์จึงเข้าไปเฝ้า
พระเจ้ามณเฑนี แล้วกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านพระนารทะรูปนี้ อยู่ที่กกกฏาราม
ใกล้พระนครปาตลีบุตร ก็กิตติศัพท์อันงามของท่านพระนารทะชจรไปแล้วอย่างนี้
ว่า เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา เป็นพหูสูตร มีถ้อยคำอันวิจิตร มีปฏิภาณ
ดีงาม เป็นวิทูรชน และเป็นผู้รอบรู้ หันต์ ก็ถ้าพระองค์จะพึงเสด็จเข้าไปหา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต
ท่านแล้วไซร้ บางที่ได้ทรงสดับธรรมของท่านแล้ว ฟังทรงละลูกศร คือ ความ
โศกได้ พระเจ้ามุนะจึงตรัสสั่งว่า ท่านโสการิกชะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงไปบอก
ท่านพระนารทะให้ทราบ เพราะกษัตริย์เช่นเราพึงเข้าใจว่า สมณะหรือพราหมณ์ที่
อยู่ในราชอาณาจักร ยังไม่ได้แจ้งให้ทราบก่อนจะฟังเข้าไปหาได้อย่างไร โสกา-

* รักษะมหาอำมาตย์รับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระนารทะ
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
พระนางภัททาราชเทวีผู้เป็นที่รัก ที่พอพระทัยแห่งพระเจ้ามุนะนี้ ได้ทิวักตแล้ว
เมื่อพระนางภัททาราชเทวีผู้เป็นที่รัก ที่พอพระทัย ได้ทิวักตไปแล้ว พระราชา
ก็ไม่ทรงสนทนากับพระองค์ ไม่เสวย ไม่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ
ทรงชบเซาอยู่ที่พระศพแห่งพระนางภัททาราชเทวี ตลอดคืน ตลอดวัน ขอท่าน
พระนารทะจงแสดงธรรมแก่พระราชา โดยให้พระราชาฟังทรงละลูกศร คือ
ความโศกได้ เพราะได้ทรงสดับธรรมของท่านพระนารทะ ท่านพระนารทะจึง
กล่าวว่า ดูกรมหาอำมาตย์ ขอให้พระราชาทรงทราบเวลาที่ควร ณ บัดนี้ ลำดับนั้น
โสการิกชะมหาอำมาตย์ลุกจากที่นั่ง อภิวาทท่านพระนารทะ ทำประทักษิณเสร็จ
แล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้ามุนะแล้ว กราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านพระนารทะได้
เปิดโอกาสให้เสด็จไปหาได้แล้ว บัดนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเวลาที่ควรเกิด
พระเจ้าข้า พระเจ้ามุนะตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น ท่านจงให้พนักงานเทียมพาหนะที่
ดี ๆ ไว้ โสการิกชะมหาอำมาตย์ รับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ได้ให้
พนักงานเทียมพระราชพาหนะที่ดี ๆ ไว้เสร็จแล้ว จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ข้า
พระพุทธเจ้าได้ให้พนักงานเทียมพระราชพาหนะที่ดี ๆ ไว้เสร็จแล้ว ขอพระองค์
จงทรงทราบเวลาที่ควรเกิดพระเจ้าข้า ลำดับนั้น พระเจ้ามุนะ เสด็จขึ้นทรง
พระราชพาหนะที่ดี ๆ ไปสู่กกุธาราม เพื่อพบปะกับท่านพระนารทะ ด้วยพระ
ราชานุญาตอย่างใหญ่ยิ่ง เสด็จไปเท่าที่พระราชพาหนะจะไปได้ เสด็จลง
จากพระราชพาหนะแล้ว เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปสู่อาราม เข้าไปหา
ท่านพระนารทะ ทรงอภิวาทแล้ว ประทับ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ท่านพระนารทะได้กล่าวกะพระเจ้ามุนะว่า ขอถวายพระพร ฐานะ ๕
ประการนี้ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก
ไม่พึงได้ ฐานะ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ฐานะว่า ขอสิ่งที่มีความแก่
เป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าแก่ ๑ ขอสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา [ของเรา]
อย่าเจ็บไข้ ๑ ขอสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าตาย ๑ ขอสิ่งที่มี
ความสิ้นไปเป็นธรรมดา [ของเรา] อย่าสิ้นไป ๑ ขอสิ่งที่มีความฉิบหายเป็น
ธรรมดา [ของเรา] อย่าฉิบหายไป ๑ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม
หรือใครๆ ในโลก ไม่พึงได้ ขอถวายพระพร สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา
ของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมแก่ไป เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว
เขาย่อมไม่พิจารณาเห็นดังนั้นว่า ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของเราผู้เดียว
เท่านั้นแก่ไป โดยที่แท้ สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา
การไป การจุติ การอุปบัติ ย่อมแก่ไปทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความแก่
เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว ฟังเสรำโศก ลำบาก ร่ำไร ทบอก คร่ำครวญ หลง
งมมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน แม้มากก็ฟังเสรำหมอง ชบผอม
แม้การงานก็ฟังหยุดชะงัก แม้วากอมิตรก็ฟังดีใจ แม้วากมิตรก็ฟังเสียใจ ดังนี้
เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว เขาย่อมเสรำโศก ลำบาก ร่ำไร
ทบอก คร่ำครวญ หลงงมมาย นี่เรียกว่าปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ถูกลูกศร คือ ความ
โศกที่มีพิษเสียบแทงเข้าแล้ว ย่อมทำตนให้เดือดร้อน ขอถวายพระพร อีก
ประการหนึ่ง สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อม
เจ็บไข้ . . . สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมตายไป . . .
สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมสิ้นไป . . . สิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดา ของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว เขาย่อมไม่พิจารณาเห็นดังนั้นว่า ไม่ใช่สิ่ง
ที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้น ฉิบหายไป โดยที่แท้ สิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุปบัติ
ย่อมฉิบหายไปทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา
ฉิบหายไปแล้ว ฟังเสรำโศก ลำบาก ร่ำไร ทบอก คร่ำครวญ หลงงมมาย
แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน แม้มากก็ฟังเสรำหมอง ชบผอม แม้การงาน
ก็ฟังหยุดชะงัก แม้วากอมิตรก็ฟังดีใจ แม้วากมิตรก็ฟังเสียใจ ดังนี้ เมื่อสิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว เขาย่อมเสรำโศก ลำบาก ร่ำไร ทบอก
คร่ำครวญ หลงงมมาย นี่เรียกว่าปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ถูกลูกศร คือ ความโศก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ที่มีพิษเสียบแทงเข้าแล้ว ย่อมทำตนให้เดือดร้อน ขอถวายพระพร ส่วนว่า
สิ่งที่มีความแกลเป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมแกลไป เมื่อสิ่งที่มีความ
แกลเป็นธรรมดาแกลไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่สิ่งที่มี
ความแกลเป็นธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้นแกลไป โดยที่แท้ สิ่งที่มีความแกลเป็น
ธรรมดาของสัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุปบัติ ย่อมแกลไป
ทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความแกลเป็นธรรมดาแกลไปแล้ว พึงเศร้าโศก
ลำบาก ร่ำไร ทบोक คร่ำครวญ หลงมมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน
แม้กายก็พึงเศร้าหมอง ชบพอม แม้การงานก็พึงหยุดชะงัก แม้พวกอมิตรก็พึงดีใจ
แม้พวกมิตรก็พึงเสียใจ ดังนี้ เมื่อสิ่งที่มีความแกลเป็นธรรมดาแกลไปแล้ว
อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทบोक คร่ำครวญ ไม่
หลงมมาย นี้เรียกว่าอริยสาวกผู้ได้สดับ ถอนลูกศร คือ ความโศกที่มีพิษ
อันเป็นเครื่องเสียบแทงปฏชนผู้ไม่ได้สดับ ทำตนให้เดือดร้อน อริยสาวกผู้ไม่มี
ความโศก ปราศจากลูกศร ย่อมดับทุกข์ร้อนได้ด้วยตนเอง ขอถวายพระพร
อีกประการหนึ่ง สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อม
เจ็บไข้ . . . สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมตายไป . . .
สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมสิ้นไป . . . สิ่งที่มี
ความฉิบหายเป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มี
ความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้
ว่า ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของเราผู้เดียวเท่านั้นฉิบหายไป โดย
ที่แท้ สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป การ
จุติ การอุปบัติ ย่อมฉิบหายไปทั้งสิ้น ส่วนเราเอง ก็เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหาย
เป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว พึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทบोक คร่ำครวญ หลง
มมาย แม้อาหารเราก็ไม่ยอมรับประทาน แม้กายก็พึงเศร้าหมอง ชบพอม แม้
การงานก็พึงหยุดชะงัก แม้พวกอมิตรก็พึงดีใจ แม้พวกมิตรก็พึงเสียใจ ดังนี้
เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก
ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทบोक คร่ำครวญ ไม่หลงมมาย นี้เรียกว่า อริยสาวก
ผู้ได้สดับ ถอนลูกศร คือ ความเศร้าโศกที่มีพิษ ซึ่งเสียบแทงปฏชนผู้ไม่ได้สดับ
ทำตนให้เดือดร้อน อริยสาวกผู้ไม่มีความโศก ปราศจากลูกศร ย่อมดับทุกข์ร้อน
ได้ด้วยตนเอง ขอถวายพระพร สุตตะ ๕ ประการนี้แล อันสมณะ พรหมณ์
เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้ ฯ

ท่านพระนารทะ ครั้นกล่าวไวยการณภายิตนี้จบลงแล้ว จึงได้กล่าวคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ประโยชน์แม้เล็กน้อยในโลกนี้ อันใครๆ ย่อมไม่ได้เพราะ
การเศร้าโศก เพราะการคร่ำครวญ พวกอมิตรทราบว่าเขา
เศร้าโศก เป็นทุกข์ ย่อมดีใจ ก็ครวญไต่ บั่นทิตพิจารณา
รู้เนื้อความ ไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย ครวญนั้น พวก
อมิตรเห็นหน้าอันไม่ผัดปกติของบัณฑิตนั้น ย่อมแยมตามเคย
ย่อมเป็นทุกข์ บัณฑิตพึงได้ประโยชน์ในที่ใดๆ ด้วย
ประการ ใดๆ เพราะการสรรเสริญ เพราะความรู้ เพราะ
กล่าวคำสภายิต เพราะการบำเพ็ญทาน หรือเพราะประเพณี
ของตน ก็พึงบากบั่นในที่นั้นๆ ด้วยประการนั้นๆ ถ้าพึง
ทราบ ว่า ความต้องการอย่างนี้เราหรือผู้อื่นไม่พึงได้ไซ้
ก็ไม่ควรเศร้าโศก ควรตั้งใจทำงานโดยเด็ดขาดว่า บัดนี้เรา
ทำอะไรอยู่ ดังนี้ ฯ

เมื่อท่านพระนารทะกล่าวจบแล้วอย่างนี้ พระเจ้ามณฑะ ได้ตรัสถามว่า
ท่านผู้เจริญ ธรรมปริยายนี้ชื่ออะไร ท่านพระนารทะตอบว่า ขอถวาย
พระพร ธรรมปริยายนี้ชื่อโสกลลลหระ พระเจ้ามณฑะตรัสชมว่า ท่านผู้เจริญ
โสกลลลหระธรรมปริยายดีนัก โสกลลลหระธรรมปริยายดีนัก ท่านผู้เจริญ
เพราะได้ฟังธรรมปริยายนี้ ข้าพเจ้าจึงละลูกศร คือ ความโศกได้ ครั้นนั้น
พระเจ้ามณฑะ ได้ตรัสสั่งโสการักษ์มหาอำมาตย์ว่า ท่านจงถวายพระเพลิงพระศพ
พระนางกัณฑารพเทวี แล้วจึงทำเป็นสฤปไว้ ตั้งแต่นั้นไป เราจักอาบน้ำ
แต่งตัว บริโภคอาหาร และประกอบการทำงาน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมณฑาทวารวรกที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

๑. อาทิสสูตร ๒. สัมปทิสสูตร ๓. อภิรัฐสูตร ๔. มนาศาฬาสสูตร
๕. อภิรัฐสูตร ๖. สัมปทิสสูตร ๗. ธนสูตร ๘. ฐานสูตร ๙. โกศลสูตร
๑๐. นารทสูตร

ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ทุติยปณณาสก

นิวรรณวรรคที่ ๑

๑. อวารณสูตร

[๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ ครบจำจัดแล้ว ทำปัญญาให้ทรพล ๕ ประการเป็นไฉน นิวรรณเครื่องกางกั้น คือ กามฉันทะ ๑ นิวรรณเครื่องกางกั้น คือ พยาบาท ๑ นิวรรณเครื่องกางกั้น คือ ถีนมิตถะ ๑ นิวรรณเครื่องกางกั้น คือ อุทธัจจกุกกจะ ๑ นิวรรณเครื่องกางกั้น คือ วิจิกิจฉา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้แล ครบจำจัดแล้ว ทำปัญญาให้ทรพล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นไม่ละนิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ อันครบจำจัด ทำปัญญาให้ทรพลแล้ว จักรู้ประโยชน์ของตน ประโยชน์ของผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือจักทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะอันวิเศษ สามารถกระทำความเป็นอริยะ ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ด้วยปัญญาอันไม่มีกำลัง ทรพล ข้อนี้มิใช่ฐานะที่จะมีได้ เปรียบเหมือนแม่น้ำที่ไหลลงจากภูเขา ไปสู่ที่ไกล มีกระแสนเชี่ยว พัดสิ่งที่จะพัดไปได้ บรุษพึงเปิดปากเหมือนแห่งแม่น้ำนั้นทั้งสองข้าง เมื่อเป็นเช่นนั้น กระแสน้ำในท่ามกลางแห่งแม่น้ำนั้น ก็ขัด สาย ไหลผิดทาง ไม่พึงไหลไปสู่ที่ไกล ไม่มีกระแสน้ำเชี่ยว ไม่พัดสิ่งที่จะพัดไปได้ ฉะนั้นใด ภิกษุนั้นก็ฉันทะนั้นเหมือนกันแลหนอ ไม่ละนิวรรณ เครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ อันครบจำจัด ทำปัญญาให้ทรพลแล้ว จักรู้ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือจักทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะอันวิเศษ สามารถกระทำความเป็นอริยะ ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ด้วยปัญญาอันไม่มีกำลัง ทรพล ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นละนิวรรณ เครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ อันครบจำจัด ทำปัญญาให้ทรพลแล้ว จักรู้ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือจักทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะอันวิเศษ สามารถกระทำความเป็นอริยะ ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ด้วยปัญญาอันมีกำลัง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ราสิสูตร

[๕๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อกล่าวว่า กองอกุศล ดังนี้ จะกล่าวให้ถูกพึงกล่าวนิวรรณ ๕ และกองอกุศลทั้งสิ้นนี้ คือ นิวรรณ ๕ นิวรรณ ๕ เป็นไฉน คือ กามฉันทนิวรรณ พยาบาทนิวรรณ ถีนมิตถนิวรรณ อุทธัจจกุกกัจฉนิวรรณ วิจิกิจฉานิวรรณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อกล่าวว่า กองอกุศล ดังนี้ จะกล่าวให้ถูก พึงกล่าวนิวรรณ ๕ และกองอกุศลทั้งสิ้นนี้ คือ นิวรรณ ๕ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อังคสูตร

[๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย องค์ของภิกษุผู้มีความเพียร ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มคฺฐิธา ย่อมเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ . . . เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้ ๑

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มคฺฐิธาพราหมณ์ มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุที่เผาอาหารให้ย่อยสลายเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เป็นปานกลาง คารวแก่การบำเพ็ญเพียร ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เป็นผู้เปิดเผยตนตาม
เป็นจริง ในพระศาสดาหรือในเพื่อนพรหมจรรย์ผู้เป็นวิญญูชน ๑

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ปราศจากความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยัง
กุศลธรรมให้ถึงพร้อมอยู่ เป็นผู้มีกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระใน
กุศลธรรม ๑

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีปัญหา ประกอบด้วยปัญหา ที่ให้หยั่งถึง
ความเกิดขึ้นและดับ ไป อันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดย
ชอบ ๑ ดูกุริยทั้งหลาย องค์ของภิกษุผู้มีความเพียร ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. สมยสูตร

[๔๔] ดูกุริยทั้งหลาย สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นคนแก่ ถูกขราครอบงำ นี่เป็น
สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้อาพาธ ถูกพยาธิครอบงำ นี่เป็นสมัยที่ไม่ควร
บำเพ็ญเพียรข้อที่ ๒

อีกประการหนึ่ง สมัยที่มีข้าวแพง ข้าวเสียหาย มีบิณฑบาตหาได้ยาก
ไม่สะดวกที่จะยังอุตตภาพให้เป็น ไปได้ด้วยการแสวงหาบิณฑบาต นี่เป็นสมัยที่ไม่
ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยที่มีภัย มีความกำเริบในป่าดง ชาวชนบทพากัน
ขึ้นยานพาหนะอพยพ ไป นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๔

อีกประการหนึ่ง สมัยที่สงฆ์แตกกัน ดูกุริยทั้งหลาย ก็เมื่อสงฆ์
แตกกันแล้ว ย่อมมีการด่ากันและกัน บริภาษกันและกัน มีการใส่ร้ายกันและกัน
มีการทอดทิ้งกันและกัน คนผู้ไม่เลื่อมใสในสงฆ์หมุนั้น ย่อมไม่เลื่อมใส และคน
บางพวกที่เลื่อมใสย่อมเป็นอย่างอื่นไป นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๕
ดูกุริยทั้งหลาย สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกุริยทั้งหลาย สมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นหนุ่มแน่น มีผิวดำสนิท ประกอบด้วย
ความเป็นหนุ่ม ตั้งอยู่ในปฐมวัย นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วย
ไฟธาตุที่เผาอาหารให้ย่อยสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เป็นปานกลาง ควร
แก่การบำเพ็ญเพียร นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยที่ข้าวถูก ข้าวดี มีบิณฑบาตหาได้ง่าย สะดวกที่
จะยังอุตตภาพให้เป็น ไปได้ด้วยการแสวงหาบิณฑบาต นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร
ข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยที่พวกมนุษย์พร้อมเพรียงกัน [สามัคคีกัน] ยินดี
ต่อกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำนมกับน้ำ มองดูกันและกันด้วยจักขุที่
ประกอบด้วยความรัก นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยที่สงฆ์พร้อมเพรียงกัน ยินดีต่อกัน ไม่วิวาทกัน
มีอุเทสรวมกัน ย่อมอยู่เป็นผาสก ดูกุริยทั้งหลาย เมื่อสงฆ์สมัคสมานกัน
ย่อมไม่มีการด่ากันและกัน ไม่บริภาษกันและกัน ไม่มีการใส่ร้ายกันและกัน ไม่
มีการทอดทิ้งกันและกัน คนผู้ไม่เลื่อมใสในสงฆ์หมุนั้น ย่อมเลื่อมใส และคน
ที่เลื่อมใสแล้ว ย่อมเลื่อมใสยิ่งขึ้นไป นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรข้อที่ ๕
ดูกุริยทั้งหลาย สมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. มาตุปตติกสูตร

[๔๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล มารดาและบุตร
สองคน คือ ภิกษุและภิกษุณี เข้าจำพรรษา ในพระนครสาวัตถี คนทั้งสองนั้น
เป็นผู้ใคร่เห็นกันและกันเนื่องๆ แม้มารดาก็เป็นผู้ใคร่เห็นบุตรเนื่องๆ แม้บุตร
ก็เป็นผู้ใคร่เห็นมารดาเนื่องๆ เพราะการเห็นกันเนื่องๆ แห่งคนทั้งสองนั้น จึงมี
ความคลุกคลีกัน เมื่อมีความคลุกคลีกัน จึงมีการวิสาสะคุ้นเคยกัน เมื่อมีการ
วิสาสะกัน จึงมีช่อง คนทั้งสองนั้นมีจิตได้ช่อง ไม่บอกคินสิกา ไม่ทำให้แจ้ง
ซึ่งความทุกข์พล ได้เสพเมถุนธรรม ครั้นนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้มีเจริญ มารดาและบุตรสองคน คือ ภิกษุและภิกษุณี
เข้าจำพรรษาในพระนครสาวัตถีนี้ คนสองคนนั้นเป็นผู้ใคร่เห็นกันและกันเนื่องๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

แม้มารดาก็เป็นผู้ใคร่เห็นบุตรเรื่อยๆ แม้บุตรก็เป็นผู้ใคร่เห็นมารดาเรื่อยๆ เพราะการเห็นกันเรื่อยๆ แห่งคนทั้งสองนั้น จึงมีความคลุกคลีกัน เมื่อมีความคลุกคลีกัน จึงมีการวิสาสะกัน เมื่อมีการวิสาสะกัน จึงมีช่อง คนทั้งสองนั้นเมจิตได้ช่อง ไม่บอกกันลึกลับ ไม่ทำให้แจ้งซึ่งความทุกข์ ได้เสพเมถุนธรรม พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยทุกขทั้งหลาย โมฆบุรุษนั้นย่อมสำคัญหรือหนอว่า มารดาอย่าไม่ให้กำหนดในบุตร ก็หรือบุตรอย่าไม่ให้กำหนดในมารดา ดุริยทุกขทั้งหลาย เราอย่าไม่พิจารณาเห็นรูปอื่น แม้รูปเดียว ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เป็นที่ตั้งแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา เป็นที่ตั้งแห่งความผูกพัน เป็นที่ตั้งแห่งความหมกมุ่น กระทำอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม เหมือนรูปหญิงนี้เลย สัตว์ทั้งหลายกำหนด ยินดี ใฝ่ใจ หมกมุ่น พัวพัน ในรูปหญิง เป็นผู้อยู่ใต้อำนาจรูปหญิง ย่อมเศร้าโศกตลอดกาลนาน ดุริยทุกขทั้งหลาย เราอย่าไม่พิจารณาเห็นเสียงอื่น แม้เสียงเดียว . . . กลิ่นอื่นแม้กลิ่นเดียว . . . รสอื่นแม้รสเดียว . . . โผฏฐัพพะอื่นแม้ อย่างเดียว ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เป็นที่ตั้งแห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา เป็นที่ตั้งแห่งความผูกพัน เป็นที่ตั้งแห่งความหมกมุ่น กระทำอันตรายแก่การบรรลุธรรม อันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม เหมือนโผฏฐัพพะแห่งหญิงนี้เลย สัตว์ทั้งหลายกำหนด ยินดี ใฝ่ใจ หมกมุ่น พัวพัน ในโผฏฐัพพะแห่งหญิง เป็นผู้อยู่ใต้อำนาจโผฏฐัพพะแห่งหญิง ย่อมเศร้าโศกตลอดกาลนาน ดุริยทุกขทั้งหลาย หญิงเดินอยู่ก็ดี ยืนอยู่ก็ดี นั่งอยู่ก็ดี นอนอยู่ก็ดี นอนหลับแล้วก็ดี หิวระกะก็ดี พุดอยู่ก็ดี ขบร้องอยู่ก็ดี ร้องไห้อยู่ก็ดี บวมขึ้นก็ดี ตายแล้วก็ดี ย่อมครอบงำจิตของบุรุษได้ ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวสิ่งใดๆ ฟังกล่าวโดยชอบว่า บัรวรรัดแห่งมาร ก็ฟังกล่าวมาตามนั้นแหละว่า เป็น บัรวรรัดแห่งมาร โดยชอบได้ ฯ

บุคคลพึงสนทนากับด้วยเพชฌฆาตก็ดี ด้วยปีศาจก็ดี พึงถูกต้อง อสรพิษที่กัดตายก็ดี ก็ไม่ร้ายแรงเหมือนสนทนากับสองต่อสอง ด้วยมาตุคามเลย พวกหญิงย่อมผูกพันชายผู้ลุ่มหลงด้วยการมองดู การหัวเราะ การนุ่งห่มลือล่อ และการพูดอ่อนหวาน มาตุคามนี้ มีไขผูกพันเพียงเท่านี้ แม้บวมขึ้น ตายไปแล้ว ก็ยังผูกพันชายได้ กามคุณ ๕ นี้ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ อันเป็นที่รื่นรมย์ใจ ย่อมปรากฏในรูปหญิง เหล่าชนผู้ถูกห้วงกามพัด ไม่กำหนดรู้กาม มุ่งคิดในกาม และภพน้อย ภพใหญ่ในสงสาร ส่วนชนเหล่าใดกำหนดรู้กาม ไม่มีภัยแต่ที่ไหนๆ เทียวไป ชนเหล่านั้นบรรลถึงความสิ้นอาสวะ ย่อมข้ามฝั่งสงสารในโลกได้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. อภิชาตสูตร

[๔๖] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปหาอภิชาตของตนถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บัดนี้ ภายของผมนั้นขึ้น ทิศทั้งหลายย่อมไม่ปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายย่อมไม่แจ่มแจ้งแก่ผม ถิ่นมัทธะย่อมครอบงำจิตของผม ผมไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และผมมีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย ครั้งนั้น ภิกษุนั้นพาภิกษุสัทธิวิหาริกนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนีกล่าอย่างนี้ว่า บัดนี้ ภายของผมนั้นขึ้น ทิศทั้งหลายย่อมไม่ปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายย่อมไม่แจ่มแจ้งแก่ผม ถิ่นมัทธะย่อมครอบงำจิตของผม ผมไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และผมมีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยทุกข การที่กายของเธอหนักขึ้น ทิศทั้งหลายย่อมไม่ปรากฏแก่เธอ ธรรมทั้งหลายย่อมไม่แจ่มแจ้งแก่เธอ เธอไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และเธอมีความสงสัยในธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้ไม่คุ้มครอง ทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตั้งอยู่ ไม่เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ประกอบการเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งหลายทุกวัน ทุกคืน ดุริยทุกข เพราะเหตุนี้แหละ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตั้งอยู่ เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ประกอบการเจริญโพธิ-

* ปักขิยธรรมทั้งหลาย ทุกวัน ทุกคืน ดังนี้ ดุริยทุกข เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ครั้งนั้นแล ภิกษุนั้นอันพระผู้มีพระภาคตรัสสอนด้วยพระโอวาทนี้แล้ว ลุกขึ้นจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป ภิกษุนั้นหลีกออกจากหมู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจแน่วแน่อยู่ ไม่นานเท่าไร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต ได้ทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบตรทั้งหลายออกบวชเป็น บรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก ก็แลภิกษุเหล่านั้นได้เป็นพระอรหันต์ รูปหนึ่ง ในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ครั้นนั้น ภิกษุเหล่านั้น ได้บรรลอรหัตแล้ว จึงเข้าไปหาอุปัชฌาย์ของตนถึงที่อยู่ แล้วกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บัดนี้ กายผมไม่หนักขึ้น ทิตทั้งหลายย่อมปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายย่อมแจ่มแจ้งแก่ผม ถิ่นมีพระย่อมไม่ครอบงำจิตของผม ผมยินดีประพจน์พรหมจรรย์ และผมไม่มีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย ครั้นนั้น ภิกษุเหล่านั้น พากิษผู้สัทธิวิหาริกนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บัดนี้ กายของผมไม่หนักขึ้น ทิตทั้งหลายย่อมปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายย่อมแจ่มแจ้งแก่ผม ถิ่นมีพระย่อมไม่ครอบงำจิตของผม ผมยินดีประพจน์พรหมจรรย์ และผมไม่มีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูภิกษุ การที่กายของเธอไม่หนักขึ้น ทิตทั้งหลายย่อมปรากฏแก่เธอ ธรรมทั้งหลายย่อมแจ่มแจ้งแก่เธอ ถิ่นมีพระย่อมไม่ครอบงำจิตของเธอ เธอยินดีประพจน์พรหมจรรย์ และเธอไม่มีความสงสัยในธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมมิได้แก่ภิกษุผู้คุมครองทวารในอินทรีทั้งหลาย รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ประกอบการเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งหลาย ทุกวัน ทุกคืน ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้คุมครองทวารในอินทรีทั้งหลาย เป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ประกอบการเจริญโพธิปักขิย-
* ธรรมทั้งหลาย ทุกวัน ทุกคืน ดูภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. ฐานสูตร

[๔๗] ดูภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้ อันสตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ๕ ประการเป็นไฉน คือ สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต ควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ๑ เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ๑ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ๑ เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ๑ เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง จักทำกรรมใด ตักก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจะเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๑ ฯ

ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ดูภิกษุทั้งหลาย ความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาวมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายประพฤติดุจจริตด้วยกาย วาจา ใจ เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่องๆ ย่อมละความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาวนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้ ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ฯ

ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ดูภิกษุทั้งหลาย ความมัวเมาในความไม่มีโรคมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลาย ประพฤติดุจจริตด้วยกาย วาจา ใจ เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่องๆ ย่อมละความมัวเมาในความไม่มีโรคนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้ ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ฯ

ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ดูภิกษุทั้งหลาย ความมัวเมาในชีวิตมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายประพฤติดุจจริตด้วยกาย วาจา ใจ เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่องๆ ย่อมละความมัวเมาในชีวิตนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้ ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ ฤๅหัตถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้น

ความตายไปได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงพิจารณาเนืองๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพอใจ ความรักใคร่ในของรักมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายประพฤติดุจจริตด้วยกาย วาจา ใจ เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ ย่อมละความพอใจ ความรักใคร่นั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงพิจารณาเนืองๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงพิจารณาเนืองๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง จักทำกรรมใด ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย กายทุจริต วาจาทุจริต มโนทุจริต มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ ย่อมละทุจริตได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงพิจารณาเนืองๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง จักทำกรรมใด ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงบรรดาที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้น ที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงบรรดาที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงบรรดาที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้น ย่อมเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง จักทำกรรมใด ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงบรรดาที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง จักทำกรรมใด ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนืองๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพอบรม ทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป ฯ

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมมีความแก่เป็นธรรมดา มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา มีความตายเป็นธรรมดา สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามธรรมดา พวกบุรุษย่อมเกลียด ถ้าเราพึงเกลียดธรรมนั้น ในพวกสัตว์ผู้มิอย่างนั้นเป็นธรรมดา ช้อนั้นไม่สมควรแก่เราผู้เป็นอยู่อย่างนี้ เรานั้นเป็นอยู่อย่างนี้ ทราบธรรมที่หาอุปมีได้ เห็นการออกบวชโดยเป็นธรรมเกษม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต
ครอบงำความมัวเมาทั้งปวงในความไม่มีโรค ในความเป็น
หนุ่มสาว และในชีวิต ความอดสาหัสได้มีแล้ว แก่เราผู้
เห็นเฉพาะซึ่งนิพพาน บัดนี้ เราไม่ควรเพื่อเสพกามทั้งหลาย
จักเป็นผู้ประพฤติก่อผลดี ตั้งหน้าประพฤติพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. กุมารลิจฉวีสูตร

[๔๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาศาลา ป่ามหารัน
ใกล้เมืองเวสาลี ครั้นนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตร
และจีวร เสด็จเข้าไปสู่เมืองเวสาลี เพื่อบิณฑบาต ครั้นเสด็จกลับจากบิณฑบาต
แล้ว เวลาปัจฉิม เสด็จเข้าไปยังป่ามหารัน ประทับนั่งพักผ่อนกลางวันในที่โคน
ต้นไม้ต้นหนึ่ง กิสมิยนั้น เจ้าลิจฉวีกุมารหลายคนถือธนูที่ขึ้นสาย มีฝูงสุนัข
แวดล้อม เดินเที่ยวไปในป่ามหารัน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ที่โคน
ต้นไม้ต้นหนึ่ง แล้วจึงวางธนูที่ขึ้นสาย ปลอยฝูงสุนัขไป ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
แล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว ต่างนั่งนิ่งประนม
อัญชลียอุทใกล้พระผู้มีพระภาค กิสมิยนั้น เจ้าลิจฉวีนามว่ามหานามะ เดินพักผ่อน
อยู่ในป่ามหารัน ได้เห็นเจ้าลิจฉวีกุมารเหล่านั้นผู้ต่างนั่งนิ่งประนมอัญชลียอุทใกล้
พระผู้มีพระภาค แล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้เปล่งอุทานว่า เจ้าวิชชิจักเจริญๆ พระผู้มี
พระภาคตรัสถามว่า ดูกรมหานามะ ก็เพราะเหตุไร ท่านจึงกล่าวอย่างนี้ว่า
เจ้าวิชชิจักเจริญๆ ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เจ้าลิจฉวีกุมารเหล่านี้ เป็นผู้ชั่วร้าย หยาดกาย
กระด้าง ของขวัญต่างๆ ที่ส่งไปในตระกูลทั้งหลาย คือ อ้อย พุทรา ขนม
ขนมต้ม หรือขนมแดงงา เจ้าลิจฉวีกุมารเหล่านี้ย่อมแย่งชิงกิน ย่อมเตะหลัง
หญิงแห่งตระกูลบ้าง เตะหลังกุมารแห่งตระกูลบ้าง แต่บัดนี้ เจ้าลิจฉวีกุมาร
เหล่านั้นต่างนั่งนิ่งประนมอัญชลียอุทใกล้พระผู้มีพระภาค ฯ

พ. ดูกรมหานามะ ธรรม ๕ ประการมีอยู่แก่กุลบุตรคนใดคนหนึ่ง เป็น
ชาติติยราช ได้รับมรดกแล้วก็ตาม ผู้ปกครองรัฐ ซึ่งรับมรดกจากบิดาก็ตาม
เป็นอัครเสนาบดีก็ตาม เป็นผู้ปกครองหมู่บ้านก็ตาม หัวหน้าพวกก็ตาม ผู้เป็น
ใหญ่เฉพาะตระกูลก็ตาม กุลบุตรนั้นพึงหวังได้รับความเจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน

ดูกรมหานามะ กุลบุตรในโลกนี้ ย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา
มารดาบิดา ด้วยโศกทรัพย์ที่ได้มาด้วยความหมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลัง
แขนของตน ได้มาโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม มารดาบิดา
ผู้ได้รับการสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วย
น้ำใจอันงามว่า ของจะมีชีวิตยืนนาน มีอายุยืนนาน กุลบุตรผู้อันมารดาบิดาอนุเคราะห์
แล้ว พึงหวังได้รับความเจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุลบุตรย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บุต ภารยา
ทาส กรรมกร และคนใช้ ด้วยโศกทรัพย์ที่ได้มาด้วยความหมั่น ความขยัน
สะสมขึ้นด้วยกำลังแขนของตน ได้มาโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ ชอบธรรม ได้มาโดย
ชอบธรรม บุต ภริยา ทาส กรรมกร และคนใช้ ผู้ได้รับสักการะ เคารพ
นับถือ บูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรนั้น ด้วยน้ำใจอันงามว่า ของจะมีชีวิต
ยืนนาน มีอายุยืนนาน กุลบุตรผู้อันบุตร ภริยา ทาส กรรมกร และคนใช้
อนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้รับความเจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุลบุตรย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา เพื่อนชาวนา
และคนที่ร่วมงาน ด้วยโศกทรัพย์ที่หามาได้ด้วยด้วยความหมั่น ความขยัน สะสมขึ้น
ด้วยกำลังแขนของตน ได้มาโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม
เพื่อนชาวนา และคนที่ร่วมงานผู้ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อม
อนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงามว่า ของจะมีชีวิตยืนนาน มีอายุยืนนาน
กุลบุตรผู้อันเพื่อนชาวนา และคนที่ร่วมงานอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้รับความ
เจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุลบุตรย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา เทวดาผู้รับ
พลีกรรม ด้วยโศกทรัพย์ที่หามาได้ด้วยด้วยความหมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลัง
แขนของตน ได้มาโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม เทวดาผู้รับ
พลีกรรม ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรนั้น
ด้วยน้ำใจอันงามว่า ของจะมีชีวิตยืนนาน มีอายุยืนนาน กุลบุตรผู้อันเทวดาอนุเคราะห์
แล้ว พึงหวังได้รับความเจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

อีกประการหนึ่ง กุลบุตรย่อมสักการะ เคารพ นับถือ บูชา สมณพราหมณ์ ด้วยโศกทรัพย์ที่ได้ด้วยความหมั่น ความขยัน สะสมขึ้นด้วยกำลังแขนของตน ได้มาโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม สมณพราหมณ์ผู้ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงามว่า ขอจงมีชีวิตยืนนาน มีอายุยืนนาน กุลบุตรอันสมณพราหมณ์อนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้รับความเจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม ดุกรมหานามะ ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมมีอยู่แก่กุลบุตรคนใดคนหนึ่ง เป็นชาติเดียวราช ผู้ได้รับมรดกก็ตาม ผู้ปกครองรัฐซึ่งได้รับมรดกจากบิดาก็ตาม เป็นอัครเสนาบดีก็ตาม ผู้ปกครองหมู่บ้านก็ตาม หัวหน้าพวกก็ตาม ผู้เป็นใหญ่เฉพาะตระกูลก็ตาม พึงหวังได้รับความเจริญส่วนเดียว ไม่มีเสื่อม ฯ

กุลบุตรผู้โอบอ้อมอารี มีศีล ย่อมทำการงานแทนมารดาบิดา บำเพ็ญประโยชน์แก่บุตร ภริยา แก่ชนภายในครอบครัว แก่ผู้อาศัยเลี้ยงชีพ แก่ชนทั้งสองประเภท กุลบุตรผู้เป็นบัณฑิต เมื่ออยู่ครองเรือนโดยธรรม ย่อมยังความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ญาติทั้งที่ล่วงลับ ไปทั้งที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันแก่ สมณพราหมณ์ เทวดา กุลบุตรนั้นครั้นบำเพ็ญกัลยาณธรรม แล้ว เป็นผู้ควรบูชา ควรสรรเสริญ บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้ เขาละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงใจในสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. ทุลลภสูตรที่ ๑

[๙๙] ดุกริกษทั้งหลาย ภิกษุบวชเมื่อแก่ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ หาได้ยาก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน ดุกริกษทั้งหลาย ภิกษุบวชเมื่อแก่ เป็นคนละเอียดหาได้ยาก เป็นผู้มรรยาทสมบุรณหาได้ยาก เป็นพหูสูตรหาได้ยาก เป็นธรรมกถึกหาได้ยาก เป็นวินัยธรหาได้ยาก ดุกริกษทั้งหลาย ภิกษุบวชเมื่อแก่ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล หาได้ยาก ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. ทุลลภสูตรที่ ๒

[๑๐๐] ดุกริกษทั้งหลาย ภิกษุบวชเมื่อแก่ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ หาได้ยาก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน ดุกริกษทั้งหลาย ภิกษุบวชเมื่อแก่ เป็นผู้ว่าง่าย หาได้ยาก เป็นผู้คงแก่เรียน หาได้ยาก เป็นผู้รับโอวาทด้วยความเคารพ หาได้ยาก เป็นธรรมกถึก หาได้ยาก เป็นวินัยธร หาได้ยาก ดุกริกษทั้งหลาย ภิกษุบวชเมื่อแก่ ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล หาได้ยาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบนิวารวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวารณสูตร ๒. ราสีสูตร ๓. อังคสูตร ๔. สมยสูตร
๕. มาตปตติกสูตร ๖. อุปัชฌายสูตร ๗. ฐานสูตร ๘. กุมารลิจจวิสูตร
๙. ทุลลภสูตรที่ ๑ ๑๐. ทุลลภสูตรที่ ๒ ฯ

สังญาวรรคที่ ๒

๑. สังญาสสูตรที่ ๑

[๑๐๑] ดุกริกษทั้งหลาย สังญา ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด สังญา ๕ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสังญา อนัตตสังญา มรณสังญา อาหารปฏิกุลสังญา สัพพโลเกอนกิตสังญา ดุกริกษทั้งหลาย สังญา ๕ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สังญาสสูตรที่ ๒

[๑๐๒] ดุกริกษทั้งหลาย สังญา ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด สังญา ๕ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสังญา อนัตตสังญา มรณสังญา อาหารปฏิกุลสังญา สัพพโลเกอนกิตสังญา ดุกริกษทั้งหลาย สังญา ๕ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกณบถ

จบสูตรที่ ๒

๓. วิทิมสูตรที่ ๑

[๖๓] ดูกฤกษทั้งหลาย อริยสาวกผู้เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการ ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ยึดถือสาระ และยึดถือสิ่งประเสริฐแห่งกาย ธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ย่อมเจริญด้วยศีล ย่อมเจริญด้วยสุตะ ย่อมเจริญด้วยจาคะ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ดูกฤกษทั้งหลาย อริยสาวกผู้เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ยึดถือสาระ และยึดถือสิ่งประเสริฐแห่งกาย ฯ

อริยสาวกผู้ใด ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ทั้งสองฝ่าย อริยสาวกผู้เช่นนั้น เป็นสัพบุรุษ มีปริชาเห็นประจักษ์ ชื่อว่าย่อมยึดถือสาระแห่งตนในโลกนี้ไว้ได้ทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. วิทิมสูตรที่ ๒

[๖๔] ดูกฤกษทั้งหลาย อริยสาวิกากผู้เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการ ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ยึดถือสาระ และยึดถือสิ่งประเสริฐแห่งกาย ธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ย่อมเจริญด้วยศีล ย่อมเจริญด้วยสุตะ ย่อมเจริญด้วยจาคะ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ดูกฤกษทั้งหลาย อริยสาวิกากผู้เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ยึดถือสาระ และยึดถือสิ่งประเสริฐแห่งกาย ฯ

อริยสาวิกากผู้ใด ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ทั้งสองฝ่าย อริยสาวิกากผู้เช่นนั้น เป็นผู้มศีล เป็นอุบาสิกา ชื่อว่าย่อมยึดถือสาระแห่งตนในโลกนี้ไว้ได้ทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. สากัจฉสูตร

[๖๕] ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรสนทนาของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่มากในกถาปรารภสัสสมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่มากในกถาปรารภสมาธิสัมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาดด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่มากในกถาปรารภปัญญาสัมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่มากในกถาปรารภวิมุตติสัมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ-
* ญาณทัสสนะด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่มากในกถาปรารภวิมุตติญาณ-
* ทัสสนสัมปาหาได้ ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรสนทนาของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สาชีวสูตร

[๖๖] ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรดำรงชีพร่วมกันของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่ตั้งขึ้นในกถาปรารภสัสสมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่ตั้งขึ้นในกถาปรารภสมาธิ-
* สัมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาดด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่ตั้งขึ้นในกถาปรารภปัญญาสัมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่ตั้งขึ้นในกถาปรารภวิมุตติสัมปาหาได้ ๑ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะด้วยตนเอง และเป็นผู้พยากรณ์ปัญหาที่ตั้งขึ้นในกถาปรารภวิมุตติญาณทัสสนสัมปาหาได้ ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรดำรงชีพร่วมกันของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. อิทธิปาทสูตรที่ ๑

[๖๗] ดูกฤกษทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ย่อมเจริญ ย่อมทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ ภิกษุหรือภิกษุณีรูปนั้น พึงหวังได้ผล ๒ ประ-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

* การอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลหรือเมื่อมือปาทานชั้นรหัตอยู่ เป็นพระอนาคามี ในปัจจุบันนี้เทียว ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปรานสังขาร ๑ ย่อมเจริญอิทธิ-

* บาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปรานสังขาร ๑ ย่อมเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปรานสังขาร ๑ ย่อมเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปรานสังขาร ๑ ย่อมเจริญวิริยะอย่างยิ่งเป็นที่ ๕ ดูกิริยาทั้งหลาย กิริยาหรือกิริยาธิรูปใดรูปหนึ่ง ย่อมเจริญ ย่อมทำให้มาก ซึ่งธรรม ๕ ประการนี้แล กิริยาหรือกิริยาธิรูปนั้น พึงหวังได้ผล ๒ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลหรือเมื่อมือปาทานชั้นรหัตอยู่ เป็นพระอนาคามี ในปัจจุบันนี้เทียว ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อิทธิบาทสูตรที่ ๒

[๖๘] ดูกิริยาทั้งหลาย เมื่อก่อนแต่ตรัสรู้ เราเป็นพระโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เราได้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปรานสังขาร ๑ ได้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปรานสังขาร ๑ ได้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปรานสังขาร ๑ ได้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปรานสังขาร ๑ ได้เจริญวิริยะอย่างยิ่งเป็นที่ ๕ ดูกิริยาทั้งหลาย เพราะได้เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมมีวิริยะอย่างยิ่งเป็นที่ ๕ นี้ เราได้โหม่นอมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง ซึ่งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใดๆ เมื่อเหตุมีอยู่ เราถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานได้ในธรรมนั้นๆ โดยแน่นอน ถ้าเราหวัง ก็พึงแสดงฤทธิ์ได้หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ ฯลฯ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ เมื่อเหตุมีอยู่ เราถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ได้โดยแน่นอน ฯลฯ ถ้าเราหวัง ก็พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เมื่อเหตุมีอยู่ เราถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ได้โดยแน่นอน ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. นิพพิทาสูตร

[๖๙] ดูกิริยาทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับสันท เพื่อเข้าไปสงบ เพื่อยิ่ง เพื่ตรัสรู้ และเพื่อนิพพานโดยส่วนเดียว ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่งามในกาย ๑ มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิภูลในอาหาร ๑ มีความสำคัญว่าไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง ๑ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง ๑ ย่อมเข้าไปตั้งมรณสัญญาไว้ในภายใน ๑ ดูกิริยาทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับสันท เพื่อเข้าไปสงบ เพื่อยิ่ง เพื่ตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. อาสวกัณขสูตร

[๗๐] ดูกิริยาทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่งามในกาย ๑ มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิภูลในอาหาร ๑ มีความสำคัญว่าไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง ๑ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง ๑ เข้าไปตั้งมรณสัญญาไว้ในภายใน ๑ ดูกิริยาทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสังญาวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัญญาสูตรที่ ๑๒. สัญญาสูตรที่ ๒๓. วัฑฒสูตรที่ ๑
๔. วัฑฒสูตรที่ ๒๕. สากัจฉสูตร ๖. สาชีวสูตร ๗. อิทธิบาทสูตรที่ ๑
๘. อิทธิบาทสูตรที่ ๒๙. นิพพิทาสูตร ๑๐. อาสวกัณขสูตร ฯ

โยธาวรรคที่ ๓

๑. เจโตวิมุตติสูตรที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต

[๓๑] ดุริยภิกขุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีเจตริมุตติเป็นผล และมีเจตริมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมีปัญญาวิมุตติเป็นผล และมีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นว่าไม่งามในกาย ๑ ย่อมมีความสำคัญว่าเป็นของปฏิกุศล ในอาหาร ๑ ย่อมมีความสำคัญว่าไม่มายืนดีในโลก ทั้งปวง ๑ ย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง ๑ ย่อมเข้าไปตั้งมรณ-
* ัตถัญญาไว้ในภายใน ๑ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีเจตริมุตติเป็นผล และมีเจตริมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมีปัญญาวิมุตติเป็นผล และมีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์ เมื่อใด ภิกขุเป็นผู้มีเจตริมุตติและปัญญาวิมุตติ เมื่อนั้น ภิกขุนั้นเรียกว่าเป็นผู้ถอนลิมสลักขันธ์ได้ ดังนี้บ้าง ว่าเป็นผู้รู้เครื่องแวดล้อมได้ ดังนี้บ้าง ว่าเป็นผู้ถอนสาระเนียดขึ้นได้ ดังนี้บ้าง ว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้ ดังนี้บ้าง ว่าเป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวัฏฏะ ดังนี้บ้าง ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ถอนลิมสลักขันธ์ได้อย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละอวิชชาเสียได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำไม้ให้หมี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ถอนลิมสลักขันธ์ได้อย่างไร แล ภิกขุเป็นผู้รู้เครื่องแวดล้อมได้อย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละชาติสงสารที่เป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่ต่อไปได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำไม้ให้หมี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้รู้เครื่องแวดล้อมได้ดังนี้แล ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ถอนสาระเนียดขึ้นได้อย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละตัณหาเสียได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำไม้ให้หมี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ถอนสาระเนียดขึ้นได้ดังนี้แล ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ถอนกลอนออกได้อย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละโอรัมภาคียสังโยชน ๕ ประการเสียได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำไม้ให้หมี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ถอดกลอนออกได้ดังนี้แล ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวัฏฏะอย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละอัสสมิมานะเสียได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำไม้ให้หมี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวัฏฏะใดๆ อย่างนี้แล ฯ

๕๕
จปสตรที่ ๑

๒. เจโตวิมตีสตโรที่ ๒

[๗๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีเจโตวิมุตติเป็นผล และมีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมีปัญญาวิมุตติเป็นผล และมีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความสำคัญว่าไม่เที่ยง ๑ ความสำคัญว่าเป็นทุกข์ในสิ่งไม่เที่ยง ๑ ความสำคัญว่าเป็นอนัตตาในสิ่งที่ เป็นทุกข์ ๑ ความสำคัญในการละ ๑ ความสำคัญในความ คลายกำหนด ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีเจโตวิมุตติเป็นผล และมีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อม มีปัญญาวิมุตติเป็นผล และมีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มี เจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ เมื่อนั้น ภิกษุนั้นเรียกว่าเป็นผู้ถอนลัสมลักขันธ์ได้ ดังนี้ บ้าง ว่าเป็นผู้รื้อเครื่องแวดล้อมได้ ดังนี้ บ้าง ว่าเป็นผู้ถอนสภาวะเนียดขึ้นได้ ดังนี้ บ้าง ว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้ ดังนี้ บ้าง ว่าเป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลง ได้ ปลงภาระลง ได้ ไม่ประกอบด้วยวัฏฏะ ดังนี้ บ้าง ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถอนลัสมลักขันธ์ได้อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละอวิชชา เสียได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำไม่ให้มี ไม่ให้เกิด ขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถอนลัสมลักขันธ์ได้อย่างไรนี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้รื้อเครื่องแวดล้อมได้อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละชาติสสาร ที่เป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่ต่อไปได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาล ยอดด้วน ทำไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ รื้อเครื่องแวดล้อมได้อย่างไรนี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถอนสภาวะเนียดขึ้นได้อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละตัณหาเสียได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็น เหมือนตาลยอดด้วน ทำไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถอนสภาวะเนียดขึ้นได้อย่างไรนี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถอดกลอนออกได้อย่างไร คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละโอรัมภาติกยสังโยชน ๕ เสียได้ ถอนรากขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
แล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็น
ธรรมดา ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ไกลจาก
ข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวิญญูะอย่างใด คือ ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละอัสสัมมานะได้ ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาล
ยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ไกล
จากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวิญญูะอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. ธรรมวิหาริกสูตรที่ ๑

[๗๓] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่าผู้อยู่ในธรรมๆ ดังนี้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม
ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเรียนธรรม
คือ สุตตะ เคยยะ เวยาการณะ คาทา อุทาน อิติวุตตะก ขาดก อพภูตธรรม
เวทัลละ เธอย่อมปล่อยใจให้วันคืนล่วงไป ละการหลีกออกเร้นอยู่ ไม่ประกอบ
ความสงบใจในภายใน เพราะการเรียนธรรมนั้น ภิกษุนี้เรียกว่าเป็นผู้มากด้วย
การเรียน ไม่ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมแสดงธรรมตามที่ได้สดับมาแล้ว ตามที่ได้เรียน
มาแล้ว แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร เธอย่อมปล่อยใจให้วันคืนล่วงไป ละการหลีกออก
เร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจในภายใน เพราะการแสดงธรรมนั้น ภิกษุนี้เรียก
ว่าเป็นผู้มากด้วยการแสดงธรรม ไม่ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมกระทำการสาธยายธรรมตามที่ได้สดับมาแล้ว
ตามที่ได้เรียนมาแล้ว โดยพิสดาร เธอย่อมปล่อยใจให้วันคืนล่วงไป ละการหลีก
ออกเร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจในภายใน เพราะการสาธยายธรรมนั้น ภิกษุ
นี้เรียกว่า เป็นผู้มากด้วยการสาธยาย ไม่ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมตรีกตาม ตรองตาม เพ่งตามด้วยใจ ซึ่งธรรม
ตามที่ได้สดับมาแล้ว ตามที่ได้เรียนมาแล้ว เธอย่อมปล่อยใจให้วันคืนล่วงไป
ละการหลีกออกเร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจในภายใน เพราะการตรีกตาม
ธรรมนั้น ภิกษุนี้เรียกว่า เป็นผู้มากด้วยการตรีกธรรม ไม่ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยาการณะ คาทา
อุทาน อิติวุตตะก ขาดก อพภูตธรรม เวทัลละ เธอย่อมไม่ปล่อยใจให้วันคืนล่วง
ไป ไม่ละการหลีกออกเร้นอยู่ ประกอบความสงบใจในภายใน เพราะการ
เล่าเรียนธรรมนั้น ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรมอย่างนี้แล ดูกรภิกษุ เราแสดงภิกษุ
ผู้มากด้วยการเล่าเรียนธรรม แสดงภิกษุผู้มากด้วยการแสดงธรรม แสดงภิกษุผู้
มากด้วยการสาธยายธรรม แสดงภิกษุผู้มากด้วยการตรีกธรรม แสดงภิกษุผู้อยู่ใน
ธรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรภิกษุ กิจใดอันศาสดาผู้หวังประโยชน์แก่อกุล
อนุเคราะห์ อาศัยความเอ็นดู พึงกระทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจนั้นเราได้ทำแก่เธอ
ทั้งหลายแล้ว ดูกรภิกษุ นั้นโคณฑันไม้ นั้นเรือนว่าง เธอจงเพ่งฉาน อย่า
ประมาท อย่าเป็นผู้มีความเดือดร้อนในภายหลัง นี่เป็นอนุสาสนีของเราเพื่อเธอ
ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. ธรรมวิหาริกสูตรที่ ๒

[๗๔] ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่าผู้อยู่ในธรรมๆ ดังนี้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม
ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเรียนธรรม
คือ สุตตะ . . . เวทัลละ เธอย่อมไม่ทราบเนื้อความของธรรมนั้นที่ยิ่งขึ้นไปด้วย
ปัญญา ภิกษุนี้เรียกว่า เป็นผู้มากด้วยการเรียน ไม่ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในธรรม ฯลฯ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ . . . เวทัลละ เธอ
ย่อมทราบชัดเนื้อความของธรรมนั้นที่ยิ่งขึ้นไปด้วยปัญญา ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้อยู่ใน
ธรรมอย่างนี้แล ดูกรภิกษุ ฯลฯ นี่เป็นอนุสาสนีของเราเพื่อเธอทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. โยธาชิวสูตรที่ ๑

[๗๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
๕ จำพวกเป็นโจน คือ นักรบอาชีพบางพวกในโลกนี้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นเท่านั้นย่อมหยุด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปุญจก-จกนิบาต
นี้ สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้ารบได้ นักรบอาชีพบางพวกแม่เช่นนี้ก็มีอยู่
นี้เป็นนักรบอาชีพพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางพวกในโลกนี้ แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทน
ได้ แต่พอเห็นยอดธงข้าศึกเข้าเท่านั้นยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้า
รบได้ นักรบอาชีพบางพวกแม่เช่นนี้ก็มีอยู่ นี่เป็นนักรบอาชีพพวกที่ ๒ มีปรากฏ
อยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางพวกในโลกนี้ แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทน
ได้ แม่เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แต่พอได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกเข้า
เท่านั้นยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้ารบได้ นักรบอาชีพบางพวกแม่
เช่นนี้ก็มีอยู่ นี่เป็นนักรบอาชีพพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางพวกในโลกนี้ แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อด
ทนได้ แม่เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม่ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็
อดทนได้ แต่ว่ายอมขลาดสะดุ้งต่อการสัมปะหารของข้าศึก นักรบอาชีพบางพวกแม่
เช่นนี้ก็มีอยู่ นี่เป็นนักรบอาชีพพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางพวกในโลกนี้ แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็
อดทนได้ แม่เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม่ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็
อดทนได้ อดทนต่อการสัมปะหารของข้าศึกได้ เขาชนะสงครามแล้ว เป็นผู้พิชิต
สงคราม ยึดครองค่ายสงครามนั้นไว้ได้ นักรบอาชีพบางพวกแม่เช่นนี้ก็มีอยู่ นี่
เป็นนักรบอาชีพพวกที่ ๕ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในพวก
ภิกษุ จันนั้นเหมือนกัน ๕ จำพวกเป็น โฉน คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นเท่านั้นยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน
ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์ไปได้ ทำให้แจ้งความเป็นผู้ตรผลในสิกขา บอก
คินสิกขาเรียนมาเพื่อหิณเพศ อะไรเป็นฝุ่นฟุ้งขึ้นของเธอ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ยอมได้ฟังว่า ในบ้านหรือในนิคมโน้น มีหญิงหรือกุมารรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส
ประกอบด้วยผิวพรรณงามอย่างยิ่ง เธอได้ฟังดังนั้นแล้วยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน
ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์ไปได้ ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ตรผลในสิกขา
บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อหิณเพศ นี้ชื่อว่าฝุ่นฟุ้งขึ้นของเธอ นักรบอาชีพนั้นเห็น
ฝุ่นฟุ้งขึ้นเท่านั้นยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้ารบได้ แม่จันใด
เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบจันนั้น บุคคลบางคนแม่เช่นนี้ก็มีอยู่ นี้บุคคลผู้เปรียบด้วย
นักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุแม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แต่ว่าเธอเห็นยอดธง
ของข้าศึกเข้าเท่านั้น ยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์
ไปได้ ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ตรผลในสิกขา บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อหิณเพศ
อะไรชื่อว่าเป็นยอดธงของข้าศึกของเธอ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่ได้ฟังว่า
ในบ้านหรือในนิคมชื่อโน้น มีหญิงหรือกุมารรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส ประกอบ
ด้วยผิวพรรณงามอย่างยิ่ง แต่ว่าเธอยอมได้เห็นด้วยตนเอง ซึ่งหญิงหรือกุมารรูปงาม
นาดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยผิวพรรณงามอย่างยิ่ง เธอเห็นแล้วยอมหยุดนิ่ง
สะทกสะท้าน ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์ไปได้ ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้
ตรผลในสิกขา บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อหิณเพศ นี้ชื่อว่ายอดธงของข้าศึกของ
เธอ นักรบอาชีพนั้นเห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แต่พอเห็นยอดธงของข้าศึกเข้า
เท่านั้นยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้ารบได้ แม่จันใด เรากล่าว
บุคคลนี้เปรียบจันนั้น บุคคลบางคนแม่เช่นนี้ก็มีอยู่ นี้คือบุคคลผู้เปรียบด้วย
นักรบอาชีพจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุแม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม่เห็นยอดธงของ
ข้าศึกก็อดทนได้ แต่พอเธอได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกเข้าเท่านั้นยอมหยุดนิ่ง
สะทกสะท้าน ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์ไปได้ ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้
ตรผลในสิกขา บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อหิณเพศ อะไรชื่อว่าเป็นเสียงกึกก้อง
ของข้าศึกของเธอ คือ มาตุคามเข้าไปหาภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้อยู่ในป่า โคนไม้
หรือเรือนว่างเปล่า แล้วยอมยืมแยม ปราศรัย กระชิกกระชี่ เยี้ยหยั่น เธอถูก
มาตุคามยืมแยม ปราศรัย กระชิกกระชี่ เยี้ยหยั่นอยู่ ย่อมหยุดนิ่ง สะทก-

* สะท้าน ไม่สามารถจะสืบต่อพรหมจรรย์ไปได้ ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ตรผลใน
สิกขา บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อหิณเพศ นี้ชื่อว่าเสียงกึกก้องของข้าศึกของเธอ
นักรบอาชีพนั้นแม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม่เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้
แต่พอได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกเข้าเท่านั้นยอมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
สามารถเข้ารูปได้ แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น บุคคลบางคนแม้
เช่นนี้ก็มิอยู่ นี่คือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในพวก
ภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุแม้เห็นฝนฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอดธงของ
ข้าศึกก็อดทนได้ แม้ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ แต่ว่าย่อมขลาดต่อ
การสัปรหารของข้าศึก อะไรชื่อว่าเป็นการสัปรหารของข้าศึกของเธอ คือ มาตุคาม
เข้าไปหาภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้อยู่ในป่า โคนไม้ หรือเรือนว่างเปล่า แล้วยอม
นั่งทับ นอนทับ ช่มชืน เธอถูกมาตุคามนั่งทับ นอนทับ ช่มชืนอยู่ ไม่บอกคืน
สิกขา ไม่ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ทรพล ย่อมเสพเมถุนธรรม นี่ชื่อว่าการ
สัปรหารของข้าศึกของเธอ นักรบอาชีพนั้นแม้เห็นฝนฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็น
ยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม้ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ แต่ว่า
ยอมขลาดต่อการสัปรหารของข้าศึก แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น
บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ นี่คือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔ มี
ปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุแม้เห็นฝนฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอดธงของ
ข้าศึกก็อดทนได้ แม้ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ อดทนการสัปรหาร
ของข้าศึกได้ เขาชนะสงครามแล้ว เป็นผู้พิชิตสงคราม ยึดครองค่ายสงครามนั้น
ไว้ได้ อะไรชื่อว่ายชนะในสงครามของเธอ คือ มาตุคามเข้าไปหาภิกษุในธรรม-

* รินัยนี้ ผู้อยู่ในป่า โคนไม้ หรือเรือนว่างเปล่า แล้วยอมนั่งทับ นอนทับ
ช่มชืน เธอถูกมาตุคามนั่งทับ นอนทับ ช่มชืนอยู่ ไม่พัวพัน ปลดเปลื้อง
หลักออกได้ แล้วหลักไปตามความประสงค์ เธอยอมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ
ป่า โคนไม้ ภูเขา ขอกถ้ำ ป่าช้า ป่าชุก ที่แจ้ง ลอมฟาง เธออยู่ในป่า
โคนไม้ หรือเรือนว่างเปล่า ย่อมนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า
เธอย่อมละอภิชฌาในโลกเสีย มีจิตปราศจากอภิชฌาอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จาก
อภิชฌา เธอย่อมละความประทุษร้าย คือ พยาบาท มีจิตไม่พยาบาทอยู่ เป็น
ผู้มีความเกื้อกูลอนเกราหัตถ์ทั่วทั้งปวง ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือ
พยาบาท เธอย่อมละกีนมิทระ ปราศจากกีนมิทระอยู่ เป็นผู้มัวโลกสัญญา มี
สติสัมปชัญญะ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกีนมิทระ เธอย่อมละอุทธีจะกุกกจะ
มีจิตไม่ฟุ้งซ่านอยู่ เป็นผู้มียจิตสงบ ณ ภายใน ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธีจะ-

* กุกกจะ เธอย่อมละวิกิจจลา เป็นผู้ข้ามพ้นวิกิจจลาอยู่ หมดความสงสัยในธรรม
ทั้งหลาย ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิกิจจลา เธอละนิรณ ๕ ประการ อันเป็น
เครื่องเศร้าหมองแห่งใจ ทำปัญญาให้ทรพลได้แล้ว สงัดจากกาม ฯลฯ บรรล
จตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัส
ก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์
ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควเรกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว
แล้วอย่างนี้ เธอย่อมโหม่หม่อมจิตไปเพื่ออาสาวิชัยญาณ เธอย่อมรู้ชัดตามความ
เป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้
อาสวะ นี่เหตุเกิดอาสวะ นี่ความดับอาสวะ นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอาสวะ
เมื่อเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ จิตของเธอย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสาสะ แม้จาก
ภวาสสะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่าหลุดพ้น
แล้ว ย่อมรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก นี่ชื่อว่าชัยชนะในสงครามของเธอ นักรบ
อาชีพนั้น แม้เห็นฝนฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม้
ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ อดทนต่อการสัปรหารของข้าศึกได้ เขา
ชนะสงครามแล้ว เป็นผู้พิชิตสงครามแล้ว ยึดครองค่ายสงครามนั้นไว้ได้ แม้
ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ นี่คือบุคคล
ผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๕ มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ดูกภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๖. โยธาชิวสูตรที่ ๒

[๗๖] ดูกภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
๕ จำพวกเป็นโชน คือ นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ ถือดาบและโล่ ผูกสอด
ธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมข่มขู่เข้มนักรบในสนามรบนั้น
พวกข้าศึกยอมฆ่าเขาตายทำลายเขาได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในโลกนี้
นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ ถือดาบและโล่ ผูกสอด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉักกนิบาต

ธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมชนะมักเขม่นพยายามรบในสนามรบนั้น พวกข้าศึกย่อมทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกของเขาย่อมนำเขาออกมาส่ง ไปถึงหมู่ญาติ เขากำลังถูกนำไปยังไม่ถึงหมู่ญาติ ทำกาละเสียในระหว่างทาง นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในโลกนี้ นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ ถือดาบและโลห์ ผูกสอดธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมชนะมักเขม่นพยายามรบในสนามรบนั้น พวกข้าศึกย่อมทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกของเขาย่อมนำเขาออกมาส่ง ไปถึงหมู่ญาติ หมู่ญาติย่อมพยาบาลรักษาเขา เขานำหมู่ญาติพยาบาลรักษาอยู่ ได้ทำกาละด้วยอาพาธนั้น นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในโลกนี้ นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ ถือดาบและโลห์ ผูกสอดธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมชนะมักเขม่นพยายามรบในสนามรบนั้น พวกข้าศึกย่อมทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกของเขาย่อมนำเขาออกมาส่ง ไปถึงหมู่ญาติ หมู่ญาติย่อมพยาบาลรักษาเขา เขานำหมู่ญาติพยาบาลรักษาอยู่ ก็ได้หายจากอาพาธนั้น นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในโลกนี้ นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ ถือดาบและโลห์ ผูกสอดธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมชนะสงครามแล้ว เป็นผู้พิชิตสงคราม ยึดครองค่ายสงครามไว้ได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในโลกนี้ นี่เป็นนักรบอาชีพจำพวกที่ ๕ มีปรากฏอยู่ในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุฉันนั้นเหมือนกัน ๕ จำพวกเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อาศัยบ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ ครั้นเวลาเช้า เรณูสงบถือบาตรและจีวรแล้ว เข้าไปยังบ้านหรือนิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ เธอได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มลับๆ ล่อๆ ในบ้านหรือในนิคมนั้น เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มลับๆ ล่อๆ รากะยอมขจัดจิตของเธอ เธอมีจิตอันราคะขจัดแล้ว ไม่บอกคินสิกขา ไม่ทำให้แจ้งซึ่งความหลุดพล เสพเมถุน-
* ธรรม นักรบอาชีพนั้นถือดาบและโลห์ ผูกสอดธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมชนะมักเขม่นพยายามรบในสนามรบนั้น พวกข้าศึกย่อมฆ่าเขาตาย ทำลายเขาได้ แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมอาศัยบ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ ครั้นเวลาเช้า เรณูสงบถือบาตรและจีวรแล้ว เข้าไปยังบ้านหรือนิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ เธอได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มลับๆ ล่อๆ ในบ้านหรือนิคมนั้น เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มลับๆ ล่อๆ รากะยอมขจัดจิตของเธอ เธอมีจิตอันราคะขจัดแล้ว ย่อมเร้าร้อนกาย เร้าร้อนจิต เธอจึงคิดอย่างนี้ว่า ฉะนั้น เราควรไปอารามบอกพวกภิกษุว่า อาวุโส ข้าพเจ้าถูกรากะยอมแล้ว ถูกรากะครอบงำแล้ว ไม่สามารถประพฤติพรหมจรรย์สืบต่อไปได้ จักทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้หลุดพลในสิกขา บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นเหตุหลุด เธอกำลังเดินไปอาราม ยังไม่ทันถึงอาราม ก็ทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้หลุดพลในสิกขา บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นเหตุหลุด ในระหว่างทาง นักรบอาชีพนั้นถือดาบและโลห์ ผูกสอดธนูและแสง แล้วเข้าสนามรบ เขาย่อมชนะมักเขม่นพยายามรบในสนามรบนั้น พวกข้าศึกย่อมทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกของเขาย่อมนำเขาออกมาส่ง ไปถึงหมู่ญาติ เขากำลังถูกนำไปยังไม่ถึงหมู่ญาติ ทำกาละเสียในระหว่างทาง แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมอาศัยบ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ ครั้นเวลาเช้า เรณูสงบถือบาตรและจีวรแล้ว เข้าไปยังบ้านหรือนิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา . . . บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นเหตุหลุด เธอไปสู่อารามบอกพวกภิกษุว่า อาวุโส ข้าพเจ้าถูกรากะยอมแล้ว . . . บอกคินสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นเหตุหลุด พวกเพื่อนพรหมจรรย์จึงกล่าวสอน พราหมณ์สอนเธอว่า อาวุโส กามทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
 แค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยร่าง
 กระดุก มีทุกข์มาก . . . ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยขึ้น
 เนื้อ มีทุกข์มาก . . . ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยคอบเพลิง
 มีทุกข์มาก . . . ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง
 มีทุกข์มาก . . . ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยความฝัน มีทุกข์
 มาก . . . ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยของข่อยมี มีทุกข์มาก . . .
 ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยผลไม้ มีทุกข์มาก . . . ทั้ง
 หลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยดาบและของมีคม มีทุกข์มาก . . .
 ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยหอกและหลาว มีทุกข์มาก . . .
 ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยไฟร้งไม่มีมี มีทุกข์มาก มีความ
 คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก ขอท่านผู้มีอายุ จงยินดีในพรหมจรรย์ จงอย่าทำ
 ให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ทรพลงในสิกขา บอกคณสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นคฤหัสถ์ เธอ
 อันพวกเพื่อนพรหมจรรย์กล่าวสอน ปราสาธนี้อย่างนี้ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส
 ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับ
 แค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก ก็จริง แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถประพฤติพรหมจรรย์สืบ
 ต่อไปได้ จักทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ทรพลงในสิกขา บอกคณสิกขาเรียนมาเพื่อ
 เป็นคฤหัสถ์ นักรบนั้นถือดาบและโลห์ ฯลฯ เขาอันหมุญญาติพยาบาลรักษาอยู่
 ก็ได้ตายเพราะอาหารนั้น แม้นฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น บุคคลบาง
 คนแม้เช่นนี้ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือนักบวชผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓
 มีปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมอาศัยบ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ ครั้นเวลาเช้า
 เรืองสรงสกลบาตรและจีวรแล้ว เข้าไปยังบ้านหรือนิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต ไม่
 รักษากาย ไม่รักษาวาจา . . . บอกคณสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นคฤหัสถ์ เพื่อไปอาราม
 บอกพวกภิกษุว่า อาวุโส ข้าพเจ้าถูกราคะข้อมแล้ว . . . บอกคณสิกขาเรียนมาเพื่อ
 เป็นคฤหัสถ์ พวกเพื่อนพรหมจรรย์จึงกล่าวสอน ปราสาธนี้อย่างนี้ อาวุโส ทั้ง
 หลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้น
 มาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เปรียบด้วยร่างกระดุก
 . . . เปรียบด้วยขึ้นเนื้อ . . . เปรียบด้วยคอบเพลิง . . . เปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง . . .
 เปรียบด้วยความฝัน . . . เปรียบด้วยของข่อยมี . . . เปรียบด้วยผลไม้ . . . เปรียบด้วย
 ดาบและของคม . . . เปรียบด้วยหอกและหลาว . . . เปรียบด้วยไฟร้งไม่มี มีมีความยินดี
 น้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก ขอท่านผู้มีอายุจงยินดีใน
 พรหมจรรย์ จงอย่าทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ทรพลงในสิกขา บอกคณสิกขาเรียนมาเพื่อ
 เป็นคฤหัสถ์ เธออันพวกเพื่อนพรหมจรรย์กล่าวสอน ปราสาธนี้อย่างนี้ จึงกล่าว
 อย่างนี้ว่า อาวุโส ข้าพเจ้าจักขะมักเขม้น จักทรงไว้ จักยินดีใน จักไม่กระทำ
 ให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้ทรพลงในสิกขา บอกคณสิกขาเรียนมาเพื่อเป็นคฤหัสถ์ ณ
 บัดนี้ นักรบนั้นถือดาบและโลห์ . . . เขาอันหมุญญาติพยาบาลรักษาอยู่ ก็ได้หายจาก
 อาหารนั้น แม้นฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มี
 อยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือนักบวชผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ใน
 พวกภิกษุ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมอาศัยบ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ ครั้นเวลาเช้า
 เรืองสรงสกลบาตรและจีวรแล้ว เข้าไปยังบ้านหรือนิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต รักษา
 กาย รักษาวาจา รักษาจิต มีสติตั้งมั่นสำรวมอินทรีย์ เธอเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว
 ย่อมไม่ถือโดยนิมิต ย่อมไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุอินทรีย์
 ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว พึงเป็นเหตุให้ธรรมอันเป็นบาปอกุศล คือ อภิชฌาและ
 โทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาจักขุอินทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุอินทรีย์ พึง
 เสียด้วยเหตุ . . . ตมกลืนด้วยจมูก . . . ลิ้มรสด้วยลิ้น . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วย
 กาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว ย่อมไม่ถือโดยนิมิต ย่อมไม่ถือโดย
 อนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนอินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว พึงเป็นเหตุ
 ให้ธรรมอันเป็นบาปอกุศล คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษามโนอินทรีย์
 ถึงความสำรวมในมโนอินทรีย์ เธอกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัตแล้ว ย่อม
 เสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ
 ที่แจ้ง ลอมฟาง เธออยู่ในป่า โคนไม้ หรือเรือนว่าง ย่อมนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกาย
 ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอย่อมละอภิชฌาในโลกเสีย ฯลฯ เธอจะนิรณัน ๕
 ประการนี้ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทำปัญญาให้ทรพลงได้แล้วสงัดจากกาม
 ฯลฯ บรรลุดัตตญาณ ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัส
 โทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่น
ไหวแล้วอย่างนี้ เธอย่อมโหม่มโหม่มจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ เธอย่อมรู้ชัดตามความ
เป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ ก็จึงอินเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มีอีก นักรบอาชีพนั่นถือ
ดาบและโล่ ฝึกสวดธนะและแสงแล้ว เข้าสนามรบ เขาชนะสงครามแล้ว เป็น
ผู้พิชิตสงคราม ยึดครองค่ายสงครามนั้นไว้ได้ แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบ
ฉันนั้น บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่ถือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบ
อาชีพอำพวาทที่ ๕ มิปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบ
ด้วยนักรบอาชีพอำพวาทที่ ๕ จำพวกนี้แล มิปรากฏอยู่ในพวกภิกษุ ฯ

จบสูตรที่ ๖

๒. อนาคตสูตรที่ ๑

[๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่า เห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้
การเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ภัย ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ

ภิกษุผู้อยู่ป่าในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า บัดนี้เราอยู่ในป่า
ผู้เดียว ทุ่งพื้งกิดเรา แมลงปองพื้งตอยเรา หรือตะขาบพื้งกิดเรา เพราะการกัตตอย
แห่งสัตว์เหล่านั้น เราพื้งทำกาละ พื้งมีอันตรายแก่เรา ฉะนั้น เราจะปรารภ
ความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้ง
ธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่า เห็นภัยในอนาคตข้อ
ที่ ๑ นี้ การเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว เพื่อถึงธรรมที่ยัง
ไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้อยู่ป่า ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า บัดนี้เราอยู่ใน
ป่าผู้เดียว เมื่อเราอยู่ในป่าผู้เดียว พื้งพลาดล้มลง กัตตอาหารที่ฉันแล้วไม่ย่อย ดี
ของเราพื้งกำเร็บ เสมหะพื้งกำเร็บ หรือลมมีพิษเพียงดังศัตราพื้งกำเร็บ เพราะ
เหตุนี้ๆ เราพื้งทำกาละ พื้งมีอันตรายแก่เรา ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร
... ภิกษุผู้อยู่ป่าเห็นภัยในอนาคตข้อที่ ๒ นี้ การเป็นผู้ไม่ประมาท ... ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้อยู่ป่า ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า บัดนี้เรา
อยู่ในป่าผู้เดียว เมื่อเราอยู่ในป่าผู้เดียว พื้งพบสัตว์ร้าย คือสึหะ เสือโคร่ง
เสือเหลือง หมี หรือเสือดาว สัตว์เหล่านั้นพื้งทำร้ายเราถึงตาย เพราะการทำร้าย
นั้น เราพื้งทำกาละ พื้งมีอันตรายแก่เรา ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร ... ภิกษุ
ผู้อยู่ป่า เห็นภัยในอนาคตข้อที่ ๓ นี้ การเป็นผู้ไม่ประมาท ... ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้อยู่ป่า ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า บัดนี้เราอยู่ใน
ป่าผู้เดียว เมื่อเราอยู่ในป่าผู้เดียว เราพื้งพบคนร้าย ผู้มีกรรมอันทำแล้ว หรือมี
กรรมยังไม่ได้ทำ คนร้ายเหล่านั้นพื้งปลงเราจากชีวิต เพราะการปลงนั้น เราพื้ง
ทำกาละ พื้งมีอันตรายแก่เรา ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร ... ภิกษุผู้อยู่ป่า
เห็นภัยในอนาคตข้อที่ ๔ นี้ การเป็นผู้ไม่ประมาท ... ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้อยู่ป่า ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า บัดนี้เราอยู่ใน
ป่าผู้เดียว เมื่อเราอยู่ในป่าผู้เดียว ในป่าย่อมมีพวกอมนุษย์ร้าย อมนุษย์เหล่า
นั้นพื้งปลงชีวิตเรา เพราะการปลงชีวิตนั้นเราพื้งทำกาละ พื้งมีอันตรายแก่เรา
ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่
ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้
อยู่ป่าเห็นภัยในอนาคตข้อที่ ๕ นี้ การเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ด
เดี่ยว เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้ง
ธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่า เห็นภัยในอนาคต ๕
ประการนี้แล การเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่ เพื่อถึง
ธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้
ทำให้แจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๗

๔. อนาคตสูตรที่ ๒

[๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ก็
การเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ภัย ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า บัดนี้ เรายังเป็นหนุ่ม
แน่น มีผมดำสนิท ประกอบด้วยความเป็นหนุ่มอันเจริญ ตั้งอยู่ในปฐมวัย ถึง
กระนั้น ก็มีสมัยที่ชราจะถูกต้องกายนี้ได้ ก็ผู้ที่แก่แล้ว ถูกชราครอบงำแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
จะมนสิการคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทำได้ง่าย จะเสพเสนาสนะอันสงัด
คือ ป่า และป่าชัฏ ก็ไม่ใช่ทำได้ง่าย ก่อนที่ธรรมอันไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจนั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบปรารถนาความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง เสียก่อนที่
เดียว ซึ่งเราประกอบแล้ว แม้แก้ก็จักอยู่สบาย ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้เห็น
ภัยในอนาคตข้อที่ ๑ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลธรรมที่ยัง ไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยัง
ไม่ได้ทำให้แจ้ง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า บัดนี้ เรามีอาหารน้อย
มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่
ร้อนนัก ขนาดกลาง ควรแก่การบำเพ็ญเพียร แต่ย่อมมีสมัยที่พยาธิจะถูกต้อง
กายนี้ ก็ผู้ที่ป่วยไข้ด้วยความป่วยไข้ครอบงำแล้ว จะมนสิการคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทำได้ง่าย . . . ซึ่งเราประกอบแล้ว แม้ป่วยไข้ก็จักอยู่สบาย
ภิกษุเห็นภัยในอนาคตข้อที่ ๒ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า บัดนี้แล ข้าวกล้าดี
บิณฑบาตก็หาได้ง่าย สะดวกแก่การแสวงหาเลี้ยงชีพ แต่ก็ย่อมมีสมัยที่มีข้าวกแพง
ข้าวกล้าไม่ดี บิณฑบาตหาได้ยาก ไม่สะดวกแก่การแสวงหาเลี้ยงชีพ อนึ่ง ใน
สมัยข้าวกแพง พวกภิกษุย่อมหลีกไปในที่ที่มีอาหารดี ในที่นั้นย่อมมีการอยู่
คลุกคลีด้วยหมู่คณะ มีการอยู่พลุกพล่านกัน เมื่อมีการอยู่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ อยู่
พลุกพล่านกัน จะมนสิการคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทำได้ง่าย . . . ซึ่งเรา
ประกอบแล้ว ก็จักอยู่สบายแม้ในเวลาทุกภิกษุ ภิกษุผู้เห็นภัยในอนาคตข้อ
ที่ ๓ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า บัดนี้แลเมษยทั้งหลายน่อม
เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมต่อกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดั่งน้ำมันกับน้ำ มองดูกัน
ด้วยนัยน์ตาแสดงความรักอยู่ แต่ย่อมมีสมัยที่มีภัย มีความปั่นป่วนในดง ประชาชน
วุ่นวายและเมื่อมีภัย พวกภิกษุย่อมหลีกไปในที่ที่ปลอดภัย ในที่นั้นย่อม
มีการอยู่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ มีการอยู่พลุกพล่านกัน เมื่อมีการอยู่คลุกคลีด้วย
หมู่คณะ อยู่พลุกพล่านกัน จะมนสิการคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทำได้
ง่าย . . . ซึ่งเราประกอบแล้วก็จักอยู่สบายแม้ในสมัยที่มีภัย ภิกษุผู้เห็นภัยใน
อนาคตข้อที่ ๔ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า บัดนี้แลสงฆ์เป็นผู้พร้อม
เพรียงกัน ชื่นชมต่อกัน ไม่วิวาทกัน มีอเทกรรมกัน อยู่ผาสุก แต่ก็ย่อมมี
สมัยที่สงฆ์แตกกัน ก็เมื่อสงฆ์แตกกันแล้ว จะมนสิการคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ไม่ใช่ทำได้ง่าย จะเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า และป่าชัฏ ก็ไม่ใช่ทำได้ง่าย
ก่อนที่ธรรมอันไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจนั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบ
ปรารถนาความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อ
ทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ซึ่งเราประกอบแล้ว ก็จักอยู่สบายแม้ในเมื่อ
สงฆ์แตกกัน ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้เห็นภัยในอนาคตข้อที่ ๕ นี้ ควรเป็นผู้ไม่
ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลธรรม
ที่ยัง ไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุ
เห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ควรเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ด
เดี่ยวอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลธรรมที่ยัง ไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้ง
ธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙ . อนาคตสูตรที่ ๓

[๗๙] ดุริการิกษทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ยังไม่บังเกิดใน
ปัจจุบัน แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ
ครั้นแล้ว พึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น ภัยในอนาคต ๕ ประการเป็นไฉน คือ
ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักไม่บรมกาย ไม่บรมศีล ไม่บรมจิต
ไม่บรมปัญญา เมื่อไม่บรมกาย ไม่บรมศีล ไม่บรมจิต ไม่บรมปัญญา
จักให้อุปสมบทกุลบุตรเหล่านี้ จักไม่สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล
อริจิต อริปัญญา แม่กุลบุตรเหล่านั้น ก็จักไม่บรมกาย ไม่บรมศีล ไม่บรม
จิต ไม่บรมปัญญา เมื่อไม่บรมกาย ไม่บรมศีล ไม่บรมจิต ไม่บรมปัญญา ก็
จักให้อุปสมบทกุลบุตรเหล่านี้ จักไม่สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล
อริจิต อริปัญญา แม่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่บรมกาย ไม่บรมศีล ไม่บรม
จิต ไม่บรมปัญญาเพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย ดุริยการทั้งหลาย กิยในอนาคต
ข้อที่ ๑ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป กิยข้อนี้อันเธอ
ทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละกัณนั้น

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต กิยทั้งหลาย จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล
ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่
อบรมปัญญา จักให้นิสัยแก่กุลบุตรเหล่านั้น จักไม่สามารถแนะนำแก่กุลบุตร
เหล่านั้นในอริสัจ อริจิต อริปัญญา แก่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่อบรมกาย ไม่
อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่
อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา ก็จักให้นิสัยแก่กุลบุตรเหล่านั้น จักไม่สามารถแนะนำ
แก่กุลบุตรเหล่านั้นในอริสัจ อริจิต อริปัญญา แก่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่อบรม
กาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้าง
วินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย
ดุริยการทั้งหลาย กิยในอนาคตข้อที่ ๒ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิด
ในกาลต่อไป กิยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละ
กัณนั้น ฯ

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต กิยทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล
ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่
อบรมปัญญา เมื่อแสดงอภิธรรมกถา เวทิลลกถา หังลงสูตรที่ผิดก็จักไม่รู้สีก
เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรม
ย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย ดุริยการทั้งหลาย กิยในอนาคตข้อที่ ๓ นี้ ซึ่งยังไม่
บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป กิยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ
ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละกัณนั้น ฯ

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต กิยทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล
ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่
อบรมปัญญา พระสูตรต่างๆ ที่ตกทอดได้ภายิตไว้ เป็นสูตรลึกซึ้ง มีอรรถลึกซึ้ง
เป็นโลกุตระ ประกอบด้วยสัจธรรม เมื่อพระสูตรเหล่านั้นอันบุคคลแสดงอยู่
ก็จักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เจียสโตลงสดับ จักไม่ตั้งจิตเพื่อบรรลุ จักไม่ใฝ่ใจในธรรม
เหล่านั้นว่าควรศึกษาเล่าเรียน แต่ว่าสูตรต่างๆ ที่นักกริแต่งไว้ ประพันธ์เป็นบท
กวี มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะสละสลวย เป็นพาหิรกถา เป็นสวากภายิต
เมื่อพระสูตรเหล่านั้น อันบุคคลแสดงอยู่ ก็จักฟังด้วยดี จักเจียสโตลงสดับ
จักตั้งจิตเพื่อบรรลุ จักใฝ่ใจในธรรมเหล่านั้นว่าควรศึกษาเล่าเรียน เพราะเหตุดังนี้
แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการ
ลบล้างวินัย ดุริยการทั้งหลาย กิยในอนาคตข้อที่ ๔ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้
แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป กิยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้ว พึง
พยายามเพื่อละกัณนั้น ฯ

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต กิยทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมจิต
ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา
กิยผู้ละก็จักเป็นผู้มีมาก มีความประพฤติย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในความล่วง
ละเมิด ทอดระในความสุข จักไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ประชมน
รุ่นหลังก็จักถือเอากิยเหล่านั้นเป็นตัวอย่าง แม้ประชมนนั้นก็จักเป็นผู้มีมาก
มีความประพฤติย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในความล่วงละเมิด ทอดระในความสุข
จักไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมี
เพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย ดุริยการ
ทั้งหลาย กิยในอนาคต ข้อที่ ๕ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาล
ต่อไป กิยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละกัณนั้น ฯ

ดุริยการทั้งหลาย กิยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้
แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป กิยเหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึง
พยายามเพื่อละกัณเหล่านั้น ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. อนาคตสูตรที่ ๔

[๔๐] ดุริยการทั้งหลาย กิยในอนาคต ๕ ประการนี้ ซึ่งยังไม่บังเกิด
ในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป กิยเหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ
ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละกัณเหล่านั้น ๕ ประการเป็นไฉน คือ

ในอนาคต กิยทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบจิราตังคาม เมื่อชอบจิราตังคาม ก็

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
จักละความเป็นผู้ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร จักละเสนาสนะอันสังคคือปาและปาชฏ
จักประชุมกันอยู่ที่บ้าน นิคมและราชธานี และจักถึงการแสวงหาไม่สมควร อัน
ไม่เหมาะสมต่างๆ เพราะเหตุจิวร ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกขุในอนาคตข้อที่ ๑ นี้
ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภิกขุอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้
เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภิกขุนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบบิณฑบาตที่ดีงาม
เมื่อชอบบิณฑบาตที่ดีงาม ก็จักละความเป็นผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ละเสนา-

* สนะอันสังคคือปาและปาชฏ จักประชุมกันอยู่ที่บ้าน นิคม และราชธานี แสวง
หาบิณฑบาตที่มีรสอันเลิศด้วยปลายลิ้น และจักถึงการแสวงหาอันไม่สมควร ไม่
เหมาะสมต่างๆ เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกขุในอนาคตข้อ
ที่ ๒ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภิกขุอันเธอ
ทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภิกขุนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบเสนาสนะดีงาม
เมื่อชอบเสนาสนะดีงาม ก็จักละความเป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ละเสนาสนะ
อันสังคคือปาและปาชฏ จักประชุมกันอยู่ที่บ้าน นิคม และราชธานี และจักถึง
การแสวงหาอันไม่สมควร ไม่เหมาะสมต่างๆ เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ ดุริ
การิกษทั้งหลาย ภิกขุในอนาคตข้อที่ ๓ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาล
ต่อไป ภิกขุอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภิกขุนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ยถาคฤกษด้วยภิกษุณี
นางสิกขมานา และสมณทูต เมื่อมีการคฤกษด้วยภิกษุณี นางสิกขมานา
และสมณทูต พึงหวังข้อนี้ได้ว่า เธอเหล่านั้นจักเป็นผู้ไม่ยินดีประพฤ
ติพรหมจรรย์ จักต้องอาบัติเตุราหมองบางอย่าง หรือจักบอกคินสิกขาเวียนมา
เพื่อเป็นคฤกษ์ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกขุในอนาคตข้อที่ ๔ นี้ ซึ่งยังไม่
บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภิกขุอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ
ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภิกขุนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้คฤกษด้วยอารามิก-
* บรุษ และสมณทูต เมื่อมีการคฤกษด้วยอารามิกบรุษ และสมณทูต
พึงหวังข้อนี้ได้ว่า เธอเหล่านั้นจักเป็นผู้ประกอบการบริโภคของที่สะสมไว้มี
ประการต่างๆ จักกระทำนินิตแม้อย่างหยาบที่แผ่นดินบ้าง ที่ปลายของเขี้ยวบ้าง
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกขุในอนาคตข้อที่ ๕ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดใน
กาลต่อไป ภิกขุอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภิกขุนี้ ๖

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกขุในอนาคต ๕ ประการนี้แล ซึ่งยังไม่บังเกิดใน
บัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภิกขุเหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ
ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภิกขุเหล่านั้น ๖

จบสูตรที่ ๑๐

จบโยธาชีววรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เจโตวิมุตติสูตรที่ ๑ ๒. เจโตวิมุตติสูตรที่ ๒ ๓. ธรรมวิหาริก-
* สูตรที่ ๑ ๔. ธรรมวิหาริกสูตรที่ ๒ ๕. โยธาชีวสูตรที่ ๑ ๖. โยธา-
* ชิวสูตรที่ ๒ ๗. อนาคตสูตรที่ ๑ ๘. อนาคตสูตรที่ ๒ ๙. อนาคต-
* สูตรที่ ๓ ๑๐. อนาคตสูตรที่ ๔ ๖

เถรวรรคที่ ๔

๑. รัชนิยสูตร

[๔๑] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อน
พรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระย่อมกำหนดในสิ่งอันเป็น
ที่ตั้งแห่งความกำหนด ๑ ย่อมขัดเคืองในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง ๑ ย่อม
หลงในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง ๑ ย่อมโกรธในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
โกรธ ๑ ย่อมมัวเมาในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย
ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ
ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ๖

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นเถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระย่อมไม่กำหนดในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่ง

จบสูตรที่ ๑

๒. วิตรากสูตร

[๘๒] ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ กุริยกษผู้เถระเป็นผู้ไม่ปราศจากความกำหนด ๑ เป็นผู้ไม่ปราศจากความขัดเคือง ๑ เป็นผู้ไม่ปราศจากความหลง ๑ เป็นผู้ลบล้าง ๑ เป็นผู้ตีเสมอ ๑ ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ กุริยกษผู้เถระเป็นผู้ปราศจากความกำหนด ๑ เป็นผู้ปราศจากความขัดเคือง ๑ เป็นผู้ปราศจากความหลง ๑ เป็นผู้ไม่ลบล้าง ๑ เป็นผู้ไม่ตีเสมอ ๑ ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหม-

* จรรย์ ฯ

[๘๒] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ๑ เป็นผู้ปราศจากความขัดเคือง ๑ เป็นผู้ปราศจากความหลง ๑ เป็นผู้ไม่ลบหลู่ ๑ เป็นผู้ไม่ตีเสมอ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหม-
* จรรย์ ฯ

๓ . กุหลาบสมุทร

[๘๓] ดกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้ละไม่เป็นผู้พุดหลอกลวง ๑ ไม่เป็นผู้พุดหวังลาภ ๑ ไม่เป็นผู้พุดเลียบเคียงหาลาภ ๑ ไม่เป็นผู้พุดคาดค้นให้บริจาด ๑ ไม่เป็นผู้แสวงหาลาภด้วยลาภ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

๔. อสังหาริมทรัพย์

[๘๔] ดุกรักษาทิ้งหลาย รักษาผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ

ดูกรภิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ละระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้ละระเป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มีหิริ ๑ เป็นผู้มียोธัตตปะ ๑ เป็นผู้ปรารถนาคามเพียร ๑ เป็นผู้มีปัญญา ๑ ดูกรภิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ละระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

๕. อักษรมาตรฐาน

[๘๕] ดุกรกิริยาทั้งหลาย ภิกษุผู้เฒ่าประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ

Page 46

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
พรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุเถระเป็นผู้ไม่อดทนต่อ
รูปารมณ์ ๑ เป็นผู้ไม่อดทนต่อสีหทารมณ์ ๑ เป็นผู้ไม่อดทนต่อคันธารมณ์ ๑
เป็นผู้ไม่อดทนต่อธารามรณ์ ๑ เป็นผู้ไม่อดทนต่อผฏฐัพพารมณ์ ๑ ดูกุณภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่
เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็น
ที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระเป็นผู้อดทนต่อรูปารมณ์ ๑ เป็นผู้อดทนต่อ
สีหทารมณ์ ๑ เป็นผู้อดทนต่อคันธารมณ์ ๑ เป็นผู้อดทนต่อธารามรณ์ ๑ เป็นผู้
อดทนต่อผฏฐัพพารมณ์ ๑ ดูกุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของ
เพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. ปฏิสัมภิหาสสูตร

[๔๖] ดูกุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระเป็นผู้บรรลุตถปฏิบัติสัมภิหา ๑ เป็นผู้
บรรลธรรมปฏิบัติสัมภิหา ๑ เป็นผู้บรรลุนิรตติปฏิบัติสัมภิหา ๑ เป็นผู้บรรลปฏิบัติ
ปฏิบัติสัมภิหา ๑ เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกรณียกิจน้อยใหญ่ของเพื่อนพรหมจรรย์
ที่ควรจัดทำ เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเครื่องใคร่ครวญวิธีการในกิจนั้น เป็นผู้
สามารถเพื่อทำ เป็นผู้สามารถเพื่อจัดแจง ๑ ดูกุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประ
กอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และ
เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. สิลสูตร

[๔๗] ดูกุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระเป็นผู้มีศีล สำราญในปาติโมกขสังวร
ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่งสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้
ได้สดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แหงตลอลด้วยดีด้วยทิวี่ ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อม
ทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้มิว่าจาไพเราะ พุด
วาจาอ่อนหวาน ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองที่สละสลวย ไม่มีโทษ ให้ความ
หมายได้ ๑ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔
อันมีในจิตนี้ เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของ
เพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. เถรสูตร

[๔๘] ดูกุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์ เพื่อมิใช่สุข เพื่อความฉิบหายเกษมมาก
เพื่อมิใช่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ แก่เหวตาและมณเฑียรทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุผู้เถระเป็นรัตตัญญู บวชนาน ๑ เป็นผู้มิมีชื่อเสียง มียศ มีชนหมู่มาก
เป็นบริวาร ปราภฏแก่พวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ๑ เป็นผู้ได้จิวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ๑ เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่งสุตะ สังสมสุตะ
เป็นผู้ได้สดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แหงตลอลด้วยดีด้วยทิวี่ ซึ่ง
ธรรมนั้นหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็น
มีฉลาทิวี่ มีความเป็นวิปริต เธอย่อมยังชนหมู่มากให้ห่างเหินจากสัทธรรม ให้
ตั้งอยู่ในอสังสัทธรรม ชนหมู่มากย่อมยึดถือทิฏฐานคติของเธอว่า เธอเป็นภิกษุผู้เถระ
รัตตัญญู บวชนาน ดังนั้นบ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ มีชื่อเสียง มียศ มีชนหมู่มาก
เป็นบริวาร ปราภฏแก่พวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ดังนั้นบ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ
ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ดังนั้นบ้าง เธอเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

ภิกษุผู้เถระ ผู้เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่งสัจจะ สังสมสัจจะ ดังนี้บ้าง ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อสิ่งที่มีประโยชน์ เพื่อมีสุข เพื่อความฉิบหายแก่ชนมาก เพื่อมิใช่เกือกกุล เพื่อทุกข์ แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดุริการิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อความเจริญ แก่ชนมาก เพื่อเกือกกุล เพื่อสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระ ย่อมเป็นพระเถระ รัตติกัญญุ บวชนาน ๑ เป็นผู้มิมีชื่อเสียง มียศ มีชนหมู่มาก เป็นบริวาร ปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์ และบรรพชิต ๑ เป็นผู้ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกิลานปัจฉิมยเภสัชบริวาร ๑ เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่งสัจจะ สังสมสัจจะ เป็นผู้ได้สติดีมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเมืองต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นสัมมาทฐิ มีความเห็นไม่วิปริต เธอย่อมยังชนหมู่มากให้ห่างเหินจากอสังฆธรรม ให้ตั้งอยู่ในสังฆธรรม ชนหมู่มากย่อมยึดถือทิวฐานคติของเธอว่า เธอเป็นภิกษุผู้เถระ รัตติกัญญุ บวชนานดังนี้บ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ มีชื่อเสียง มียศ มีชนหมู่มากเป็นบริวาร ปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ดังนี้บ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกิลานปัจฉิมยเภสัชบริวาร ดังนี้บ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ ผู้เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่งสัจจะ สังสมสัจจะ ดังนี้บ้าง ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อความเจริญ แก่ชนมาก เพื่อเกือกกุล เพื่อสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. เสดสูตรที่ ๑

[๘๙] ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ยินดีในการก่อสร้าง ๑ ความเป็นผู้ยินดีในการเจรจาปราศรัย ๑ ความเป็นผู้ยินดีในการนอน ๑ ความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ไม่พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในการก่อสร้าง ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในการเจรจาปราศรัย ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในการนอน ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. เสดสูตรที่ ๒

[๙๐] ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ

ภิกษุผู้เสาะในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มักมาก มีกรณีมาก ไม่ฉลาดในกิจน้อยกิจใหญ่ ละการหลีกออกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๑ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมปล่อยให้วันเวลาล่วงไปเพราะการงานเล็กน้อย ละการหลีกออกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๒ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมคลุกคลีด้วยคฤหัสถ์และบรรพชิต ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์อันไม่สมควร ละการหลีกออกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมเข้าไปบ้านในเวลาเช้านัก กลับมาในเวลาสายนัก ละการหลีกออกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๔ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมไม่เป็นผู้ได้ตามปรารถนา ไม่เป็นผู้ได้โดยยาก ได้โดยลำบาก ซึ่งภิกษาที่เป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส เป็นที่สบายแก่ธรรมเครื่องโปร่งจิต คือ อัปปมัญญา สันตฤฎฐิกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา สิลกถา สมาธิกถา ปัญญาภาวกถา วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสสนกถา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ละการหลีกออกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษทั้งหลาย นี่เป็น
ธรรมข้อที่ ๕ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม
๕ ประการนี้แล เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม
แก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ

ภิกษุผู้เสาะในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีกิจมาก ไม่มีกรรมมาก จลต
ในกิจน้อยกิจใหญ่ ไม่ละการหลีกออกเร้น ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน
ดุริการิกษทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๑ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมไม่ปล่อยให้วันเวลาล่วงไป เพราะการ
งานเล็กน้อย ไม่ละการหลีกออกเร้น ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษ
ทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๒ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมไม่คลุกคลีด้วยคฤหัสถ์และบรรพชิต
ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์อื่น ไม่สมควร ไม่ละการหลีกออกเร้น ประกอบความ
สงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ เป็นไปเพื่อความไม่
เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมไม่เข้าไปบ้านในเวลาเช้าแก่ ไม่กลับ
ในเวลาสายนัก ไม่ละการหลีกออกเร้น ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริ-
* ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๔ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เสาะย่อมเป็นผู้ได้ตามปรารภนา ได้โดยไม่ยาก
โดยไม่ลำบาก ซึ่งกถาอื่นเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส เป็นที่สบายแก่ธรรมเครื่อง
โปร่งจิต คือ อัปปัจฉกถา สันตฎฐิกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภ-

* กถา สิลกถา สมาธิกถา ปัญญาภาว วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ไม่ละ
การหลีกออกเร้น ประกอบความสงบใจ ณ ภายใน ดุริการิกษทั้งหลาย นี่เป็น
ธรรมข้อที่ ๕ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ดุริการิกษทั้งหลาย
ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเถรวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. รัชนิยสูตร ๒. วิตราคสูตร ๓. กุหกสูตร ๔. อัสทสูตร
๕. อักขมสูตร ๖. ปฏิสัมภิทาสสูตร ๗. สิลสูตร ๘. เถรสูตร ๙. เสขสูตรที่ ๑
๑๐. เสขสูตรที่ ๒ ฯ

กกุชวารคที่ ๕

๑. สัมปทาสตราที่ ๑

[๕๑] ดุริการิกษทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
สัทธาสัมปทา สิลสัมปทา สุตสัมปทา จาคสัมปทา ปัญญาสัมปทา ดุริการิกษ
ทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สัมปทาสตราที่ ๒

[๕๒] ดุริการิกษทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
สิลสัมปทา สมาธิสัมปทา ปัญญาสัมปทา วิมุตติสัมปทา วิมุตติญาณทัสสนสัมปทา
ดุริการิกษทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. พยากรณ์สูตร

[๕๓] ดุริการิกษทั้งหลาย การพยากรณ์หรือหัต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ บุคคลย่อมพยากรณ์หรือหัต เพราะความเป็นผู้เขลา เพราะความ
เป็นผู้หลง ๑ บุคคลผู้มีความอิจฉาลามก ผู้ถูกความอิจฉาครอบงำ ย่อมพยากรณ์
หรือหัต ๑ บุคคลย่อมพยากรณ์หรือหัต เพราะความบ้า เพราะจิตฟุ้งซ่าน ๑ บุคคล
ย่อมพยากรณ์หรือหัต เพราะความสำคัญว่าได้บรรลุ ๑ บุคคลย่อมพยากรณ์หรือหัต
โดยถูกต้อง ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย การพยากรณ์หรือหัต ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. ฆาสสูตร

[๕๔] ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรล
ปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์ มีปิติและสุขเกิดแต่เวกอยู่ ๑ บรรลทุติยฌาน มีความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ เพราะวิตก
วิจาร์สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ๑ ภิกษุมือเบกขา มีสติสัมปชัญญะ
เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยะเจ้าทั้งหลาย
สรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีมือเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข ๑ บรรลุตตตฌาน
ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข ละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้
มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธอยู่ ๑ ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้า
ถึงอยู่ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อกุปปสูตร

[๙๕] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
แห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ได้บรรลุอรรถปฏิสัมภิทา ๑ เป็นผู้ได้บรรลุธรรม
ปฏิสัมภิทา ๑ เป็นผู้ได้บรรลุปริตติปฏิสัมภิทา ๑ เป็นผู้ได้บรรลุปฏิภาณปฏิสัม-
*ภิทา ๑ ย่อมพิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สุตสูตร

[๙๖] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เสพ-
*อานาปานสติก็มีภูมิกฐานอยู่ ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีระน้อย มีกิจ
น้อย เลี้ยงง่าย ยินดียิ่งในบริวารแห่งชีวิต ๑ ย่อมเป็นผู้มีอาหารน้อย ประกอบ
ความเป็นผู้ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง ๑ ย่อมเป็นผู้มีความง่วงนอนน้อย ประกอบ
ความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ ๑ ย่อมเป็นพหูสูต ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้
สดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แห่งตลอดด้วยดีด้วยทิวา ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ ย่อมพิจารณาจิต
ตามที่หลุดพ้นแล้ว ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้
แล เสพอานาปานสติก็มีภูมิกฐานอยู่ ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่
นานนัก ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. กถาสสูตร

[๙๗] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เจริญ
อานาปานสติก็มีภูมิกฐานอยู่ ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีระน้อย มีกิจ
น้อย เลี้ยงง่าย ยินดียิ่งในบริวารแห่งชีวิต ๑ ย่อมเป็นผู้มีอาหารน้อย ประกอบ
ความเป็นผู้ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง ๑ ย่อมเป็นผู้มีความง่วงนอนน้อย ประกอบความ
เพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ ๑ ย่อมเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก
ซึ่งกถาอันเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส เป็นที่สบายแก่ธรรมเครื่องโปร่งจิต คือ
อัปปิจจกถา สันตญูริกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา สีลกถา
สมาธิกถา ปัญญาภาว วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ๑ ย่อมพิจารณาจิตตามที่
หลุดพ้นแล้ว ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
เจริญอานาปานสติก็มีภูมิกฐานอยู่ ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่
นานนัก ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อรัญญสูตร

[๙๘] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ทำให้
มากซึ่งอานาปานสติก็มีภูมิกฐานอยู่ ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นาน
นัก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีระน้อย
มีกิจน้อย เลี้ยงง่าย ยินดียิ่งในบริวารแห่งชีวิต ๑ ย่อมเป็นผู้มีอาหารน้อย
ประกอบความเป็นผู้ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง ๑ ย่อมเป็นผู้มีความง่วงนอนน้อย
ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ ๑ ย่อมเป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เป็นผู้อยู่ใน
เสนาสนะอันสงัด ๑ ย่อมพิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ทำให้มากซึ่งอานาปานสติก็มีภูมิกฐานอยู่
ย่อมแห่งตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. สีหสูตร

[๙๙] ดุรภิกษุทั้งหลาย สีมฤคราษออกจากที่อยู่เป็นเวลาเย็น แล้ว ย่อมเยื้องกราย เหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบ บั่นลือสีหนาท ๓ ครั้ง แล้วออก เทียวไปหาหิน สีมฤคราษนั้น ถ้าแม่จะจับช้าง ย่อมจับโดยแม่นยำ ไม่พลาด ถ้าแม่จะจับกระบือ ย่อมจับโดยแม่นยำ ไม่พลาด ถ้าแม่จะจับโค ย่อมจับโดยแม่นยำ ไม่พลาด ถ้าแม่จะจับเสือเหลือง ย่อมจับโดยแม่นยำ ไม่พลาด ถ้าแม่จะจับเหล่าสัตว์เล็กๆ โดยที่สุดกระต่ายและแมว ย่อมจับโดยแม่นยำ ไม่พลาด ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะสีมฤคราษนั้นคิดว่า ทางหากินของเราอย่าพินาศเสียเลย ดุรภิกษุทั้งหลาย คำว่าสีหะนั้นแล เป็นชื่อแห่งตถาคตอรหันต-

* สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ที่ตถาคตแสดงธรรมแก่บริษัทนี้แล เป็นสีหนาทของตถาคต ดุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมตถาคตจะแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ ถ้าแม่จะแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ ถ้าแม่จะแสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลาย ย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ ถ้าแม่จะแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลาย ย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ ถ้าแม่จะแสดงธรรมแก่ปุถุชนทั้งหลาย ย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ โดยที่สุดแม่แก่คนขอทานและพรานนก ย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะตถาคตเป็นผู้หนักในธรรม เคารพในธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. กกุรสูตร

[๑๐๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ไฉลิตารามใกล้เมืองโกสัมพี ก็สมัยนั้นแล บุตรเจ้าโกลิยะนามว่ากกุระ ผู้ปฏิฐากทานพระมหา-

* โมคคัลลานะ กระทำกาละไม่นาน ได้บังเกิดในหมู่เทพชื่อว่าอโนมะหมู่หนึ่ง เป็นผู้ได้อัตภาพ [ใหญ่] เหมือนคามเขตในแวนแคว้นนครสองสามหมู่ เพราะการได้อัตภาพนั้น เขาย่อมไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ครั้งนั้นแล กกุรเทพบุตรได้เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ อภิวัตแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเทวทัตเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า เราจักบริหารภิกษุสงฆ์ และพระเทวทัตได้เสื่อมจากฤทธิ์นั้น พร้อมกับจิตตูปบาท ครั้นกกุรเทพบุตรได้กล่าวดังนี้แล้ว อภิวัตท่านพระมหาโมคคัลลานะ ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้น ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุตรแห่งเจ้าโกลิยะนามว่ากกุระผู้ปฏิฐากข้าพระองค์ กระทำกาละไม่นาน ได้บังเกิดในหมู่เทพชื่อว่าอโนมะหมู่หนึ่ง เป็นผู้ได้อัตภาพ [ใหญ่] เหมือนคามเขตในแวนแคว้นนครสองสามหมู่ เพราะการได้อัตภาพนั้น เขาย่อมไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ครั้งนั้น กกุรเทพบุตรได้เข้าไปหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ อภิวัตแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเทวทัตเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า เราจักบริหารภิกษุสงฆ์ พระเทวทัตได้เสื่อมจากฤทธิ์นั้น พร้อมกับจิตตูปบาท กกุรเทพบุตรครั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว อภิวัตข้าพระองค์ ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้น ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดุรโมคคัลลานะ ก็กกุรเทพบุตรเรอกำหนดรู้ใจด้วยใจดีแล้วหรือว่า กกุรเทพบุตรกล่าวสิ่งใด สิ่งนั้นทั้งปวงย่อมเป็นอย่างนั้นทีเดียว ไม่เป็นอย่างอื่น ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กกุรเทพบุตรข้าพระองค์กำหนดรู้ใจด้วยใจดีแล้วว่า กกุรเทพบุตรกล่าวสิ่งใด สิ่งนั้นทั้งปวงย่อมเป็นอย่างนั้นทีเดียว ไม่เป็นอย่างอื่น ฯ

พ. ดุรโมคคัลลานะ เธอจงรักษาว่าจានัน บัดนี้ โมฆบุรุษนั้นจักทำตนให้ปรากฏด้วยตนเอง ดุรโมคคัลลานะ ศาสตา ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๕ จำพวกเป็นโจน คือ

ศาสตาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศีลไม่บริสุทธิ์ ย่อมปฎิญาณว่า เป็นผู้มึศีลบริสุทธิ์ ศีลของเรบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง พวกสาวกย่อมทราบเขาอย่างนี้ว่า ท่านศาสนานี้ เป็นผู้มึศีลไม่บริสุทธิ์ ย่อมปฎิญาณว่า เป็นผู้มึศีลบริสุทธิ์ ศีลของเรบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง แต่ถ้าพวกเรจักบอกพวกคฤหัสถ์ก็ไม่ฟังเป็นที่พอใจของท่าน ก็พวกเรจะฟังกล่าวด้วยความไม่พอใจของท่านนั้นอย่างไรได้ อนึ่ง มหาชนย่อมยกย่องด้วยจิรา บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-

* ปัจจยเภสัชบริหาร ด้วยคิดว่า ศาสดานี้จักทำกรรมใด เขาเองจักปรากฏด้วยกรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
นั้น ดังนี้ พวกสาวกย่อมรักษาสตาเช่นนี้โดยศีล และสตาเช่นนี้ย่อมหวัง
เฉพาะการรักษาจากพวกสาวกโดยศีล ฯ

อีกประการหนึ่ง ศาสตราจารย์บางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีธรรมเทศนาไม่บริสุทธิ์ ย่อมปฎิญาณว่า เป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทธิ์ ธรรมเทศนาของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง พวกสาวกย่อมทราบเขาอย่างนี้ว่า ท่านศาสดานี้ เป็นผู้ มีธรรมเทศนาไม่บริสุทธิ์ ย่อมปฎิญาณว่า เป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทธิ์ ธรรมเทศนาของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง แต่ถ้าพวกเราฟังบอกพวกคฤหัสถ์ ก็ไม่ฟังเป็นที่พอใจของท่าน ก็พวกเราจะฟังกล่าวด้วยความไม่พอใจของท่านนั้นอย่างไรได้ ออหนึ่ง มหาชนย่อมยกย่องด้วยจิรวร บิณฑบาต เสนาสนะ และศิลา-

อีกประการหนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มิไวยากรณ์ไม่บริสุทธิ์
ย่อมปฏิญาณว่า เป็นผู้มิไวยากรณ์บริสุทธิ์ ไวยากรณ์ของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว
ไม่เศร้าหมอง พวกสาวกย่อมทราบเขวี่ยงงอนว่า ท่านศาสดานี้ เป็นผู้มิไวยากรณ์
ไม่บริสุทธิ์ ย่อมปฏิญาณว่า เป็นผู้มิไวยากรณ์บริสุทธิ์ ไวยากรณ์ของเราบริสุทธิ์
ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง แต่ถ้าพวกเราฟังบอกพวกฤทธัสถ์ ก็ไม่ฟังเป็นที่พอใจ
ของท่าน ก็พวกเราจักกล่าวด้วยความ ไม่พอใจของท่านนั้นอย่างไรได้อัน มหาชน
ย่อมยกย่องด้วยจิรว บินชบาต เสนาสนะ และศิลาปกป้องภัยแลชีขริขาร ด้วยคิดว่า
ศาสดานี้จักทำกรรมใด เขาเองจักปรากฏด้วยกรรมนั้น ดังนี้ พวกสาวกย่อมรักษา
ศาสดาเช่นนี้โดยไวยากรณ์ และศาสดาเช่นนี้ย่อมหวังเฉพาะการรักษาจากพวก
สาวกโดยไวยากรณ์ ฯ

* ลานะ ศาสตรา ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
พวกสาวกย่อมไม่รักษาเราโดยญาณทัสสนะ และเราก็ไม่หวังเฉพาะการรักษาจาก
พวกสาวกโดยญาณทัสสนะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบกกุฏวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมปทาสูตรที่ ๑๒. สัมปทาสูตรที่ ๒๓. พยากรณ์สูตร

๔. ผาสสูตร ๕. อุปปาสสูตร ๖. สุตสูตร ๗. กถาสสูตร ๘. อรัญญสูตร

๙. สีหสูตร ๑๐. กกุฏสูตร ฯ

จบทุติยปิณณาสก

ตติยปิณณาสก

ผาสวิหารวรรคที่ ๑

๑. เวสาลีชกณสูตร

[๑๐๑] ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือกกล้า
แห่งภิกษุผู้เสขะ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นโจน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็น
ผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มศีล ๑ เป็นพหูสูตร ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียร ๑ เป็นผู้มี
ปัญญา ๑ ความครั่นคร้ามใด ย่อมมีแก่ผู้ไม่มีศรัทธา ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่
มีแก่ผู้มีศรัทธา ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือกกล้าแห่ง
ภิกษุผู้เสขะ ความครั่นคร้ามโดยย่อมมีแก่ผู้มศีล ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่มีแก่ผู้ม
ศีล ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือกกล้าแห่งภิกษุผู้เสขะ
ความครั่นคร้ามโดยย่อมมีแก่ผู้ได้ศึกษาน้อย ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่มีแก่ผู้เป็น
พหูสูตร ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือกกล้าแห่งภิกษุผู้
เสขะ ความครั่นคร้ามโดยย่อมมีแก่ผู้เกียจคร้าน ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่มีแก่ผู้
ปรารภความเพียร ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือกกล้า
แห่งภิกษุผู้เสขะ ความครั่นคร้ามโดยย่อมมีแก่ผู้มีปัญญาทราม ความครั่นคร้ามนั้น
ย่อมไม่มีแก่ผู้มีปัญญา ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือก
กล้าแห่งภิกษุผู้เสขะ ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้เกลือก
กล้าแห่งภิกษุผู้เสขะ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สังกตสูตร

[๑๐๒] ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมเป็นที่รังเกียจสงสัยว่าเป็นปาลภิกษุ แม้จะเป็นผู้มีอุปปธรรม ธรรม ๕ ประการ
เป็นโจน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ค้นหาหญิงแพศยา ย่อมเป็นผู้ค
หาหญิงหม้าย ย่อมเป็นผู้ค้นหาสาวเพื่อ ย่อมเป็นผู้ค้นหาบัณฑิตเจาะก่ ย่อมเป็นผู้ค
หาภิกษุณี ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่
รังเกียจสงสัยว่าเป็นปาลภิกษุ แม้จะเป็นผู้มีอุปปธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. โจรสูตร

[๑๐๓] ดูกุริกษทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อม
ตัดที่ต่อบ้าง ย่อมปล้นทำลายบ้าง ย่อมทำการปล้น เฉพาะเรือนหลังเดียวบ้าง
ติงในทางเปลี่ยวบ้าง องค์ ๕ ประการเป็นโจน คือ มหาโจรในโลกนี้เป็นผู้อาศัย
ที่ไม่ราบเรียบ ๑ เป็นผู้อาศัยที่รกร้าง ๑ เป็นผู้อาศัยคนมีกำลัง ๑ เป็นผู้ใช้จ่าย
โภคทรัพย์ ๑ เป็นผู้เที่ยวไปคนเดียว ๑ ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็มหาโจรเป็นผู้อาศัยที่ไม่ราบเรียบอย่างไร คือ มหา-

*โจรในโลกนี้ เป็นผู้อาศัยที่ลุ่มแห่งแม่น้ำ หรือที่ไม่ราบเรียบแห่งภูเขา ดูกุริกษ
ทั้งหลาย มหาโจรเป็นผู้อาศัยที่ไม่ราบเรียบอย่างนั้นแล ก็มหาโจรเป็นผู้อาศัยที่รกร้าง
อย่างไร คือ มหาโจรในโลกนี้ เป็นผู้อาศัยที่รกร้างแห่งหญ้าบ้าง ที่รกร้างแห่ง
ต้นไม้อ้าง ฝืนน้ำบ้าง ป่าใหญ่บ้าง ดูกุริกษทั้งหลาย มหาโจรเป็นผู้อาศัยที่รกร้าง
อย่างนั้นแล ก็มหาโจรเป็นผู้อาศัยคนมีกำลังอย่างไร คือ มหาโจรในโลกนี้ ย่อม
อาศัยพระราชอำนาจ มหาอำมาตย์แห่งพระราชอำนาจ เขาย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า
ถ้าใครจะกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเรา พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราช
เหล่านั้นจักช่วยให้ความให้ ถ้าใครจักกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเขา พระราชาหรือ
มหาอำมาตย์แห่งพระราชเหล่านั้นก็ช่วยให้ความให้แก่เขา ดูกุริกษทั้งหลาย มหา-

*โจรเป็นผู้อาศัยคนมีกำลังอย่างนั้นแล ก็มหาโจรย่อมแจกจ่ายโภคทรัพย์อย่างไร คือ
มหาโจรในโลกนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโคะมาก เขาย่อมมีความคิดอย่าง
นี้ว่า ถ้าใครจักกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเรา เราจักจ่ายโภคทรัพย์กลบเกลื่อนเรื่อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

นั่น ถ้าใครกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเขา เขาย่อมใช้จ่ายโทษทัณฑ์กลบเกลื่อนเรื่องนั้น ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย มหาโจรเป็นผู้ใช้จ่ายโทษทัณฑ์อย่างนี้แล ก็มหาโจรเป็นผู้เที่ยวไปคนเดียวอย่างไร คือ มหาโจรในโลกนี้ เป็นผู้ทำโจรกรรมคนเดียว ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาย่อมปรารภว่า เรื่องลับของเรายาได้แพร่พรายไปภายนอก ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย มหาโจรเป็นผู้เที่ยวไปคนเดียวอย่างนี้แล มหาโจรผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมตัดที่ต่อบ้าง ย่อมปล้นทำลายบ้าง ย่อมปล้นเฉพาะเรือนหลังเดียวบ้าง ตีชิงในทางเปลี่ยวบ้าง ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ฉะนั้น เหมือนกันแล ปาปิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย เป็นผู้มิโทษ มีข้อที่วิญญูชนจะพึงติเตียน และย่อมประสบบาปเป็นอันมาก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ปาปิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้อาศัยกรรมที่ไม่สมควร ๑ เป็นผู้อาศัยที่รักชู้ ๑ เป็นผู้อาศัยคนมีกำลัง ๑ เป็นผู้ใช้จ่ายโทษทัณฑ์ ๑ เป็นผู้เที่ยวไปคนเดียว ๑ ฯ

ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ก็ปาปิกษุเป็นผู้อาศัยกรรมที่ไม่สมควรอย่างใด คือ ปาปิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ที่ไม่สมควร ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ปาปิกษุเป็นผู้อาศัยกรรมที่ไม่สมควรอย่างนี้แล ก็ปาปิกษุเป็นผู้อาศัยที่รักชู้ได้อย่างไร คือ ปาปิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นมีจิตหาที่รักประกอบด้วยอันตาคาหิทธิ ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ปาปิกษุเป็นผู้อาศัยที่รักชู้ได้อย่างไร แล ก็ปาปิกษุเป็นผู้อาศัยคนมีกำลังอย่างไร คือ ปาปิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้อาศัยพระราชาบ้าง มหาอำมาตย์แห่งพระราชาบ้าง เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ถ้าใครจักกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเรา พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราชาเหล่านี้ จักช่วยว่าความให้ ถ้าใครกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเธอ พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราชาเหล่านั้น ย่อมช่วยว่าความให้แก่เธอ ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ปาปิกษุเป็นผู้อาศัยคนมีกำลังอย่างนี้แล ก็ปาปิกษุเป็นผู้ใช้จ่ายโทษทัณฑ์อย่างไร คือ ปาปิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า ถ้าใครจักกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเรา เราจักแจกจ่ายลาภกลบเกลื่อนเรื่องนั้น ถ้าใครกล่าวหาเรื่องบางอย่างกะเธอ เธอย่อมแจกจ่ายลาภกลบเกลื่อนเรื่องนั้น ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ปาปิกษุเป็นผู้ใช้จ่ายโทษทัณฑ์อย่างนี้แล ก็ปาปิกษุเป็นผู้เที่ยวไปคนเดียวอย่างไร คือ ปาปิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอยู่ชนบทชายแดนรูปเดียว เธอเข้าไปหาสกุล (บ้านญาติโยม) ในชนบทนั้น ย่อมได้ลาภ ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ปาปิกษุเป็นผู้เที่ยวไปคนเดียวอย่างนี้แล ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ปาปิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย เป็นผู้มิโทษ มีข้อที่วิญญูชนจะพึงติเตียน และประสบบาปเป็นอันมาก ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. สุขุมาลสูตร

[๑๐๔] ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ทัณฑ์ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมชื่อว่า เป็นสมณะละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ฯ

๑. ทัณฑ์ในธรรมวินัยนี้ ถูกขอร้องจึงใช้จิวรมาก ไม่ถูกขอร้องใช้จิวรน้อย ถูกขอร้องจึงบริโภคบิณฑบาตมาก ไม่ถูกขอร้องบริโภคบิณฑบาตน้อย ถูกขอร้องจึงใช้เสนาสนะมาก ไม่ถูกขอร้องใช้เสนาสนะน้อย ถูกขอร้องจึงใช้คิลาน-

*ปัจจัยเภสัชบริขารมาก ไม่ถูกขอร้องใช้คิลานปัจจัยเภสัชบริขารน้อย ฯ

๒. อนึ่ง เธอย่อมอยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์เหล่าใด เพื่อนพรหมจรรย์เหล่านั้น ย่อมประพฤติต่อเธอด้วยกายกรรมอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมประพฤติต่อเธอด้วยวจีกรรมอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมประพฤติต่อเธอด้วยมโนกรรมอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมนำสิ่งที่ควรนำเข้าไปอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ฯ

๓. อนึ่ง เวทนามัตติเป็นสมณฐานกิติ มีสมณะเป็นสมณฐานกิติ มีลมเป็นสมณฐานกิติ ที่เกิดเพราะสันนิบาตกิติ ที่เกิดเพราะฤดูเปลี่ยนแปรกิติ ที่เกิดเพราะการบริหารไม่เสมอกิติ ที่เกิดเพราะความแกล้งกิติ ที่เกิดเพราะผลกรรมกิติ ย่อมไม่บังเกิดแก่เธอมาก เธอเป็นผู้มีอาพาธน้อย ฯ

๔. เธอเป็นผู้ได้ตามความปรารภนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน

๔ อันมีโนจิตยัม เป็นเครื่องอยู่สบายในปัจจุบัน ฯ

๕. เธอย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดุริยทัณฑ์ทั้งหลาย ทัณฑ์ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นสมณะละเอียด

อ่อนในหมู่สมณะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวผู้ใดว่า เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวกะเรานั้นเถยว่า เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เพราะว่า เราถูกขอร้องจึงใช้จิรวมาก ไม่ถูกขอร้องใช้จิรวน้อย ถูกขอร้องจึงบริโภคบิณฑบาตมาก ไม่ถูกขอร้องบริโภคบิณฑบาตน้อย ถูกขอร้องจึงใช้เสนาสนะมาก ไม่ถูกขอร้องใช้เสนา-
* สนะน้อย ถูกขอร้องจึงใช้คิลานปัจฉิมยเภสัชบริขารมาก ไม่ถูกขอร้องใช้คิลาน-
* ปัจฉิมยเภสัชบริขารน้อย และเราย่อมอยู่ร่วมกับภิกษุเหล่าใด ภิกษุเหล่านั้นย่อมประพฤติต่อเราด้วยกายกรรม อันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมประพฤติต่อเราด้วยวจีกรรมอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมประพฤติต่อเราด้วยมโนกรรมอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย ย่อมนำสิ่งที่ควรนำเข้าไปอันเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก อันไม่เป็นที่พอใจเป็นส่วนน้อย และเวทนามีดีเป็นสมุฏฐานกิติ มีสมณะเป็นสมุฏฐานกิติ มีลมเป็นสมุฏฐานกิติ ที่เกิดเพราะสันนิบาตกิติ ที่เกิดเพราะฤดูเปลี่ยนแปรกิติ ที่เกิดเพราะการบริหารไม่เสมอกิติ ที่เกิดเพราะความแกล้งกิติ ที่เกิดเพราะผลกรรมกิติ ย่อมไม่บังเกิดแก่เรามาก เราเป็นผู้มีอาพาธน้อย เราเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยัง เป็นเครื่องอยู่สบายในปัจจุบัน ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวผู้ใดว่า เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวเรานั้นเถยว่า เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ผาสวิหารสูตร

[๑๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ มีศีลอันไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหาและทูลถามไม่เกียแก่ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ มีทิฐิอันเป็นอริยะ เป็นเครื่องนำออก ย่อมนำออกเพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ แห่งผู้กระทำ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. อานันทสูตร

[๑๐๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่โฆสิตารามใกล้เมืองโกสัมพี ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุ-

* สงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก เพราะเหตุเท่าไรหนอแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง ไม่ติเตียนผู้อื่นในเพราะอริศีล แม้เพราะเหตุเท่านี้ ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริยายแม่อื่นซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก พึงมีอยู่หรือ

พ. พึงมีอานนท์ แล้วตรัสต่อไปว่า ดูกรอานนท์ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง ไม่ติเตียนผู้อื่นในเพราะอริศีล และเป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น แม้เพราะเหตุเท่านี้ ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริยายแม่อื่นซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก พึงมีอยู่หรือ

พ. พึงมีอานนท์ แล้วตรัสต่อไปว่า ดูกรอานนท์ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง ไม่ติเตียนผู้อื่นในเพราะอริศีล เป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น และเป็นผู้ไม่มีชื่อเสียง ย่อมไม่สะดุ้งเพราะความไม่มีชื่อเสียงนั้น แม้เพราะเหตุเท่านี้ ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริยายแม่อื่นซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสก พึงมีอยู่หรือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

พ. พึงมี อานนทฺ์ แล้วตรัสต่อไปว่า ดูกรอานนทฺ์ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง ไม่ได้เตียนผู้อื่นในเพราะอริศีล เป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น เป็นผู้ไม่มีชื่อเสียง ย่อมไม่สะดุ้งเพราะความไม่มีชื่อเสียงนั้น และเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่สบายในปัจจุบัน แม้เพราะเหตุเท่านี้ ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสุก ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปริยายแม่อื่นซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสุก พึงมีอยู่หรือ

พ. พึงมี อานนทฺ์ แล้วตรัสต่อไปว่า ดูกรอานนทฺ์ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลด้วยตนเอง ไม่ได้เตียนผู้อื่นในเพราะอริศีล ฯลฯ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่สบายในปัจจุบัน และย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล ภิกษุสงฆ์พึงอยู่เป็นผาสุก ดูกรอานนทฺ์ อนึ่งเราย่อมกล่าวได้ว่า ธรรมเครื่องอยู่เป็นผาสุกอย่างอื่น ที่ดีกว่าหรือประณีตกว่าธรรมเครื่องอยู่เป็นผาสุกเช่นนี้ ย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. สิลสูตร

[๑๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาคบุญของโลก ไม่มีนาคบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณ-

* ทัศนะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาคบุญของโลก ไม่มีนาคบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๗

๔. อเสขยสูตร

[๑๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาคบุญของโลก ไม่มีนาคบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นธรรมาภิเสก ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิชั้นธรรมาภิเสก ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาชั้นธรรมาภิเสก ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติชั้นธรรมาภิเสก ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัศนะชั้นธรรมาภิเสก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาคบุญของโลก ไม่มีนาคบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๘

๕. จาตุทิสสูตร

[๑๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นผู้ควรเที่ยวไปได้ในทิศทั้ง ๔ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีศีล เป็นผู้สํารวมด้วยความสํารวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้ลำดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แหว่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้สิ้นโดยด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่สบายในปัจจุบัน ๑ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรเที่ยวไปได้ในทิศทั้ง ๔ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. อรัญญสูตร

[๑๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ควรเพื่อเสพอาศัยเสนาสนะอันสงัด คือ ป่าและป่าช้ญ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศีล เป็นผู้สํารวมด้วยความสํารวมในพระปาติโมกข์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูตร ทรงไว้ซึ่งสัจจะ สังคมสัจจะ เป็นผู้
ได้สดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ เหนงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้ปรารภความ
เพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อบำเพ็ญกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มีความ
บากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา
ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่สบายใน
ปัจจุบัน ๑ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยการ
ทั้งหลาย ภิขะผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ควรเพื่อเสพอาศัยเสนาสนะ
ที่สงัด คือ ป่าและป่าช้ญ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบผาสวิหารวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เวสาร์ชกรณสูตร ๒. สังกิตสูตร ๓. โจรสสูตร ๔. สุขมาล-
*สูตร ๕. ผาสวิหารสูตร ๖. อนันทสูตร ๗. สิลสูตร ๘. อเสขยสูตร
๙. จาตุทิสสูตร ๑๐. อรัญญสูตร ฯ

อรรถกถาในวรรคที่ ๒

๑. กุลปสูตร

[๑๑๑] ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้เข้าสู่สกุลประกอบด้วยธรรม ๕
ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่
สรรเสริญในสกุล ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้วิสาสะกับผู้ไม่คุ้นเคย ๑
เป็นผู้บงการต่างๆ ทั้งที่ตนไม่เป็นใหญ่ในสกุล ๑ เป็นผู้คบหาผู้ไม่ถูกกับเขา ๑
เป็นผู้พูดกระซิบที่หู ๑ เป็นผู้ขอมมากเกินไป ๑ ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้เข้าสู่สกุล
ประกอบด้วย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่
เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญในสกุล ฯ

ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้เข้าสู่สกุลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ เป็นที่สรรเสริญในสกุล ธรรม ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ไม่เป็นผู้วิสาสะกับผู้ไม่คุ้นเคย ๑ ไม่เป็นผู้บงการต่างๆ ทั้งที่ตน
ไม่เป็นใหญ่ในสกุล ๑ ไม่เป็นผู้คบหาผู้ไม่ถูกกับเขา ๑ ไม่เป็นผู้พูดกระซิบที่หู ๑
ไม่เป็นผู้ขอมมากเกินไป ๑ ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้เข้าสู่สกุลประกอบด้วย ธรรม
๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพและเป็นที่สรรเสริญ
ในสกุล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ปิจจาสมณสูตร

[๑๑๒] ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ไม่
ควรพาไปเป็นปิจจาสมณะ [ผู้ติดตาม] ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิขะ
ผู้เป็นปิจจาสมณะย่อมเดินไปห่างนัก หรือใกล้นัก ๑ ย่อมไม่รับบาตรที่ควรรับ ๑
ย่อมไม่ห้ามเมื่อพูดใกล้อาบัติ ๑ ย่อมพูดสอดขึ้นเมื่อกำลังพูดอยู่ ๑ เป็นผู้มัวปัญญา
ทรม ไร้ เวลา ๑ ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ไม่ควรพาไปเป็นปิจจาสมณะ ฯ

ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ จึงควรพาไป
เป็นปิจจาสมณะ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิขะผู้เป็นปิจจาสมณะ ย่อม
เดินไปไม่ห่างนัก ไม่ใกล้นัก ๑ ย่อมรับบาตรที่ควรรับ ๑ ย่อมห้ามเมื่อพูดใกล้
อาบัติ ๑ ย่อมไม่พูดสอดขึ้นเมื่อกำลังพูดอยู่ ๑ เป็นผู้มัวปัญญา ไม่โง่ ไม่เขลา ๑
ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ควรพาไปเป็นปิจจ-
*สมณะ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. สมาริสูตร

[๑๑๓] ดุริยการทั้งหลาย ภิขะผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
ไม่ควรเพื่อบรรลุมรรคสมาริ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิขะในธรรมวินัยนี้
ย่อมไม่อดทนต่อรูปารมณ ๑ ไม่อดทนต่อสัททารมณ ๑ ไม่อดทนต่อคันธารมณ ๑
ไม่อดทนต่อสาารมณ ๑ ไม่อดทนต่อโณฐัพพารมณ ๑ ดุริยการทั้งหลาย ภิขะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่ควรเพื่อบรรลุสัมมาสมาธิ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมควรเพื่อ
บรรลุสัมมาสมาธิ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อุดทนต่อ
รูปารมณ ๑ อุดทนต่อสีหทารมณ ๑ อุดทนต่อคันธารมณ ๑ อุดทนต่อรสารมณ ๑
อุดทนต่อโผฏฐัพพารมณ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
นี้แล ย่อมควรเพื่อบรรลุสัมมาสมาธิ ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. อันธกวินทสูตร

[๑๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อันธกวินทวิหารในแคว้น
มคธ ครั้นนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม
แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนท์
ว่า ดูกรอานนท์ พวกภิกษุใหม่ บวชไม่นาน มาสู่ธรรมวินัยนี้ใหม่ๆ เธอทั้งหลาย
พึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐานอยู่ในธรรม ๕ ประการ ธรรม ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐาน
อยู่ในปาติโมกขสังวรดังนี้ว่า อาวุโส ท่านทั้งหลายจงมา จงเป็นผู้มีศีล จง
เป็นผู้สำรวมในปาติโมกขสังวร จงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติ
เห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ ฯ

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐาน
อยู่ในอินทรียสังวรดังนี้ว่า อาวุโส ท่านทั้งหลายจงมา จงเป็นผู้คุ้มครองทวาร
ในอินทรียทั้งหลาย จงเป็นผู้มีสติเครื่องรักษาทวาร รักษาตน มีใจที่รักษาดีแล้ว
ประกอบด้วยจิตมีสติเป็นเครื่องรักษา ๑ ฯ

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐาน
อยู่ในการทำที่สุดแห่งคำพูดดังนี้ว่า อาวุโส ท่านทั้งหลายจงมา จงเป็นผู้มีคำพูด
น้อย จงเป็นผู้ทำที่สุดแห่งคำพูด [อย่าพูดมาก] ๑ ฯ

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐาน
อยู่ในการทำความสงบแห่งกายดังนี้ว่า อาวุโส ท่านทั้งหลายจงมา จงเป็นผู้ถือการ
อยู่ป่าเป็นวัตร จงเสพอาศัยเสนาสนะอันสงัด คือ ป่าและป่าเปลี่ยว ๑ ฯ

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐาน
อยู่ในความเห็นชอบดังนี้ว่า อาวุโส ท่านทั้งหลายจงมา จงเป็นผู้มีสัมมาทสิ
ประกอบด้วยสัมมาทสิสนะ ๑ ฯ

ดูกรอานนท์ พวกภิกษุใหม่ บวชไม่นาน มาสู่ธรรมวินัยนี้ใหม่ๆ
เธอทั้งหลายพึงให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ประดิษฐานอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. มัจฉริยสูตร

[๑๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
เหมือนถูกนำมาไว้ในนรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุเป็นผู้ตระหนี่ที่
อยู่ ๑ ตระหนี่สกุล ๑ ตระหนี่ลาก ๑ ตระหนี่วรรณะ ๑ ตระหนี่ธรรม ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เหมือนถูกนำมาไว้
ในนรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหมือนเชิฐ
มาอยู่ในสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้ยอม ไม่เป็นผู้ตระหนี่ที่อยู่ ๑
ไม่ตระหนี่สกุล ๑ ไม่ตระหนี่ลาก ๑ ไม่ตระหนี่วรรณะ ๑ ไม่ตระหนี่ธรรม ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เหมือนเชิฐมาอยู่
ในสวรรค์

จบสูตรที่ ๕

๖. วารณนาสูตร

[๑๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
เหมือนถูกนำมาไว้ในนรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้ไม่ใคร่ควรญาติให้
ตระหนักแนก่อนแล้ว สรรเสริญผู้ไม่ควรสรรเสริญ ๑ ไม่ใคร่ควรญาติให้ตระหนัก
แนก่อนแล้ว ตีเตียนผู้ควรสรรเสริญ ๑ ไม่ใคร่ควรญาติให้ตระหนักแนก่อนแล้ว
เข้าไปกำจัดความเลื่อมใสในฐานะอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ๑ ไม่ใคร่
ควรญาติให้ตระหนักแนก่อนแล้ว เข้าไปกำจัดความไม่เลื่อมใสในฐานะอันเป็นที่ตั้ง
แห่งความเลื่อมใส ๑ ทำสัทธาไทยให้ตกไป ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เหมือนถูกนำมาไว้ในนรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหมือนเชิฐ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
นี้แล เหมือนถกนำมาไว้ในนรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหมือนถกเชิญ
มาไว้ในสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้ใคร่ครวญให้ตระหนัก
แนกก่อนแล้ว ตีเตียนผู้ควรตีเตียน ๑ ใคร่ครวญให้ตระหนักแนกก่อนแล้ว สรร-

* เสริญผู้ควรสรรเสริญ ๑ มีความพยายามชอบ ๑ ระลึกชอบ ๑ ไม่ทำสัทธาไทย
ให้ตกไป ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
เหมือนถกเชิญมาไว้ในสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอังกรินทวารวคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กุลปสูตร ๒. ปิจจาสมณสูตร ๓. สมานิสสูตร ๔. อังกรินท-
* สูตร ๕. มัจฉิยสูตร ๖. วรณนาสูตร ๗. อิสสาสูตร ๘. ทัพฐิสูตร
๙. วาจาสูตร ๑๐. วายามสูตร ฯ

คิลานวรรคที่ ๓

๑. คิลานสูตร

[๑๒๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน
ใกล้เมืองเวสาลี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่สถิตในเวลากลางวัน
เสด็จเข้าไปที่ศาลาภิกษุ ไซ ได้ทรงเห็นภิกษุรูปหนึ่งที่ทรพลง เป็นไข้ แล้วประทับ
นั่งบนอาสนะที่เขาตบแต่งไว้ ครั้นแล้ว ได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ-

* ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่ละภิกษุบางรูปที่ทรพลง เป็นไข้ เธอ
พึงหวังผลนี้ คือ จักทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ต่อกาล
ไม่นานเลย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณา
เห็นว่าไม่งามในกาย ๑ มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิกุลในอาหาร ๑ มีความสำคัญ
ว่าไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง ๑ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง ๑ มีมรณ-

* สัญญาปรากฏขึ้นด้วยดี ณ ภายใน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้
ย่อม ไม่ละภิกษุบางรูปที่ทรพลง เป็นไข้ เธอพึงหวังผลนี้ คือ จักทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ต่อกาลไม่นานเลย ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สติปัญฐานสูตร

[๑๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ย่อมเจริญ
ทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ เธอพึงหวังได้ผล ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีความยึดถือเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ธรรม
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มัสตอันเข้าไปตั้งไว้ด้วยดี
เฉพาะตน เพื่อปัญญอันให้ยิ่งถึงความตั้งขึ้นและดับ ไปแห่งธรรมทั้งหลาย ๑
ย่อมพิจารณาเห็นว่า ไม่งามในกาย ๑ มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิกุลในอาหาร ๑
มีความสำคัญว่าไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง ๑ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้ง-

* ปวง ๑ มีมรณสัญญาปรากฏขึ้นด้วยดี ณ ภายใน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
หรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ย่อมเจริญ ทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการนี้แล เธอ
พึงหวังได้ผล ๒ อย่างอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมี
ความยึดถือเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อပ္ปัญฐากสูตรที่ ๑

[๑๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไซ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เป็นผู้พยายามยาก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุ ไซ ย่อมไม่ทำความสบาย ๑
ไม่รู้จักประมาณในสิ่งสบาย ๑ ไม่ฉันทา ๑ ไม่บอกอาพาธที่มีอยู่ตามความเป็นจริง
แก่ผู้พยาบาลที่ปรารถนาประโยชน์ เช่น ไม่บอกอาพาธที่กำลังเรื้อรังเรื้อรัง ไม่บอก
อาพาธที่เพิ่งเลวร้ายลง ไม่บอกอาพาธที่ทรงอยู่อย่างทรงอยู่ ๑ ไม่อดทนต่อ
ทกขเวทนาที่เกิดขึ้นในร่างกายอันกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่พอใจสามารถปลิดชีพ
ให้ดับสูญ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไซ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้พยายามยาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไซ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้
พยายามง่าย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุ ไซ ย่อมทำความสบาย ๑ รู้จัก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ประมาณในสิ่งสบาย ๑ ฉนยา ๑ บอกอพาพรตามความเป็นจริงแก่ผู้พยาบาลที่
ปรารถนาประโยชน์ เช่นบอกอพาพรที่กำเริบว่ากำเริบ บอกอพาพรที่ทเลว่าทเลา
บอกอพาพรที่ทรงอยู่ว่ายังทรงอยู่ ๑ เป็นผู้อดทนต่อทุกข์เวทนาที่เกิดขึ้นในร่างกาย
อันกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่พอใจ สามารถปลิดชีพให้ดับสูญ ๑ ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ภิษใช้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้พยาบาลง่าย ๆ

๔. อุปัฏฐากสูตรที่ ๒

[๑๒๔] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิษผู้พยาบาลภิษใช้ประกอบด้วยธรรม ๕
ประการ ไม่ควรเป็นผู้พยาบาลภิษใช้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิษผู้
พยาบาลเป็นผู้ไม่สามารถเพื่อจิดยา ๑ ไม่ทราบสิ่งสบายและไม่สบาย นำสิ่งไม่
สบายเข้าไปให้ นำสิ่งสบายออกไป ๑ เป็นผู้เพ่งอำมิษพยาบาล ไม่เป็นผู้มีเมตตา
จิตพยาบาล ๑ เป็นผู้มักรังเกียจเพื่อนำออกซึ่งอจจาจะ ปัสสวะ อาเจียร หรือ
น้ำลาย ๑ ไม่สามารถจะชี้แจงให้ภิษใช้สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา
โดยกาลอันสมควร ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิษผู้พยาบาลภิษใช้ประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรเป็นผู้พยาบาลภิษใช้ ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิษผู้พยาบาลภิษใช้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ควรเป็นผู้พยาบาลภิษ ใช้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิษผู้พยาบาลยอม
เป็นผู้สามารถเพื่อจิดยา ๑ ทราบสิ่งสบายและไม่สบาย นำสิ่งไม่สบายออกไป ๑
นำสิ่งสบายเข้ามาให้ ๑ เป็นผู้มีเมตตาจิตพยาบาล ไม่เป็นผู้เพ่งอำมิษพยาบาล ๑
ไม่รังเกียจเพื่อนำออกซึ่งอจจาจะ ปัสสวะ อาเจียร หรือน้ำลาย ๑ เป็นผู้สามารถ
เพื่อชี้แจงให้ภิษใช้สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาโดยกาลอัน
สมควร ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิษผู้พยาบาลภิษใช้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
นี้แล ควรเป็นผู้พยาบาลภิษใช้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อนายสสูตรที่ ๑

[๑๒๕] ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายสสัน
๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลไม่เป็นผู้ทำความสบายแก่ตนเอง ๑ ไม่รู้จัก
ประมาณในสิ่งที่สบาย ๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยยาก ๑ เป็นผู้เที่ยวในกาลไม่สมควร ๑
ไม่ประพฤติเพียงดังพรหม ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุ
ให้อายสสัน ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายสสัน ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้ทำความสบายแก่ตนเอง ๑ รู้จักประมาณในสิ่งที่
สบาย ๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย ๑ เป็นผู้เที่ยวในกาลสมควร ๑ เป็นผู้ประพฤติ
เพียงดังพรหม ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายสสัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. อนายสสูตรที่ ๒

[๑๒๖] ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายสสัน
๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลยอมไม่กระทำความสบายแก่ตนเอง ๑ ไม่รู้จัก
ประมาณในสิ่งที่สบาย ๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยยาก ๑ เป็นคนทุศีล ๑ มีมิตร
เลวทราม ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายสสัน ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายสสัน ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ บุคคลยอมเป็นผู้ทำความสบายแก่ตนเอง ๑ รู้จักประมาณในสิ่ง
ที่สบาย ๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย ๑ เป็นผู้มศีล ๑ มีมิตรดีงาม ๑ ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายสสัน ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. อว์ปภาสสูตร

[๑๒๗] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิษประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
ไม่ควรเพื่อหลีกออกจากหมู่ผู้เดียว ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิษ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่สันโดษด้วยจิราตามมิตตามได้ ๑ ไม่สันโดษด้วยบิณฑบาต
ตามมิตตามได้ ๑ ไม่สันโดษด้วยเสนาสนะตามมิตตามได้ ๑ ไม่สันโดษด้วยคิลาน-
*ปัจจัยเภสัชบริขารตามมิตตามได้ ๑ เป็นผู้มากด้วยความดำริในกาม ๑ ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ภิษผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่ควรเพื่อหลีกออกจาก
หมู่ผู้เดียว ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิษประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมควรเพื่อ
หลีกออกจากหมู่ผู้เดียว ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิษในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้สันโดษด้วยจิราตามมิตตามได้ ๑ สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมิตตามได้ ๑ สัน-
*โดษด้วยเสนาสนะตามมิตตามได้ ๑ สันโดษด้วยคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมิตตาม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ได้ ๑ ย่อมเป็นผู้มากด้วยความดำริในการออกจากกาม ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมควรเพื่อหลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. สมณทุกขสูตร

[๑๒๘] ดุริการิกษุทั้งหลาย ทุกข์ของสมณะมี ๕ ประการ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่สิ้นโดยด้วยจิรตามมีตามได้ ๑ ไม่
สิ้นโดยด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ๑ ไม่สิ้นโดยด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ ๑
ไม่สิ้นโดยด้วยคิลานปัจฉัยเภสัชบริหารตามมีตามได้ ๑ ไม่ยินดีประพัตติพรหม-

* จรรย์ ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ทุกข์ของสมณะ ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริการิกษุทั้งหลาย สุขของสมณะ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สิ้นโดยด้วยจิรตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้สิ้นโดย
ด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้สิ้นโดยด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้
สิ้นโดยด้วยคิลานปัจฉัยเภสัชบริหารตามมีตามได้ ๑ ยินดีประพัตติพรหมจรรย์ ๑
ดุริการิกษุทั้งหลาย สุขของสมณะ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. ปริกุปปสูตร

[๑๒๙] ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้ เป็นผู้ต้องไปอบาย
ต้องไปนรก เตือดร้อน แก่ไขไม่ได้ ๕ จำพวกเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ฆ่า
มารดา ๑ ผู้ฆ่าบิดา ๑ ผู้ฆ่าพระอรหันต์ ๑ ผู้มีจิตประทุษร้ายทำโลหิตของพระ-

* ตถาคตให้ห้อ ๑ ผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวก
นี้แล เป็นผู้ต้องไปอบาย ต้องไปนรก เตือดร้อน แก่ไขไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. สัมปทาสูตร

[๑๓๐] ดุริการิกษุทั้งหลาย คราวเสื่อม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ความเสื่อมญาติ ๑ ความเสื่อมเพราะโรค ๑ ความเสื่อมเพราะ
โรค ๑ ความเสื่อมศีล ๑ ความเสื่อมทฐิ ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย
เมื่อตายไปแล้ว ย่อมไม่เข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความ
เสื่อมญาติ เพราะเหตุแห่งความเสื่อมโรค หรือเพราะเหตุแห่งความเสื่อมเพราะ
โรค (แต่ว่า) สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต
นรก เพราะเหตุแห่งความเสื่อมศีล หรือเพราะเหตุแห่งความเสื่อมทฐิ ดุริการิกษุ
ทั้งหลาย ความเสื่อม ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริการิกษุทั้งหลาย สมบัติ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ สมบัติ
คือญาติ ๑ สมบัติคือโรค ๑ สมบัติคือความไม่มีโรค ๑ สมบัติคือศีล ๑ สมบัติ
คือทฐิ ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไปแล้ว ย่อมไม่เข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ เพราะเหตุแห่งสมบัติคือญาติ เพราะเหตุแห่งสมบัติคือโรค หรือ
เพราะเหตุแห่งสมบัติคือความไม่มีโรค (แต่ว่า) สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไปแล้ว
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะเหตุแห่งสมบัติคือศีล หรือเพราะเหตุแห่งสมบัติ
คือทฐิ ดุริการิกษุทั้งหลาย สมบัติ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบคิลานวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. คิลานสูตร ๒. สติปัฏฐานสูตร ๓. อุပ္ปฐากสูตรที่ ๑
๔. อุပ္ปฐากสูตรที่ ๒ ๕. อนายสสูตรที่ ๑ ๖. อนายสสูตรที่ ๒
๗. อวิปภาสสูตร ๘. สมณทุกขสูตร ๙. ปริกุปปสูตร ๑๐. สัมปทาสูตร ฯ

ราขวรรคที่ ๔

๑. จักกสูตร

[๑๓๑] ดุริการิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วยองค์ ๕
ประการ ย่อมทรงยังจักรให้เป็นไปโดยธรรมทีเดียว จักรนั้นย่อมเป็นจักรอัน
มนุษย์ผู้เป็นข้าศึกใดๆ จะต้านทานมิได้ องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ พระเจ้า
จักรพรรดิในโลกนี้ เป็นผู้ทรงรู้ผล ๑ ทรงรู้เหตุ ๑ ทรงรู้ประมาณ ๑ ทรงรู้
จักกาล ๑ ทรงรู้จักบริษัท ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทรงประกอบด้วย
องค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมทรงยังจักรให้เป็นไปโดยธรรมทีเดียว จักรนั้นย่อม
เป็นจักรอันมนุษย์ผู้เป็นข้าศึกใดๆ จะต้านทานมิได้ ฯ

ดุริการิกษุทั้งหลาย พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกอบด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ธรรม ๕ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมทรงยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยมให้เป็นไป
โดยธรรมทีเดียว ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร
พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในโลกนี้ ทรงรู้จักผล ๑ ทรงรู้จักเหตุ ๑
ทรงรู้จักประมาณ ๑ ทรงรู้จักกาล ๑ ทรงรู้จักบริษั ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อม
ทรงยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยมให้เป็นไปโดยธรรมทีเดียว ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอัน
สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้าน
ไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อนวัตตสูตร

[๑๓๒] ดุริยกิจทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิ
ทรงประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมทรงยังจักรที่พระราชบิดาทรงให้เป็น ไปแล้ว
ให้เป็นไปตามโดยธรรมทีเดียว จักรนั้นย่อมเป็นจักรอันมนุษย์ผู้เป็นข้าศึกใดๆ
จะต้านทานมิได้ องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ พระราชโอรสองค์ใหญ่ของ
พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงรู้จักผล ๑ ทรงรู้จักเหตุ ๑ ทรงรู้จักประมาณ ๑ ทรงรู้จัก
กาล ๑ ทรงรู้จักบริษั ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้า
จักรพรรดิ ทรงประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมทรงยังจักรที่พระราชบิดา
ทรงให้เป็น ไปแล้วให้เป็นไปตามโดยธรรมทีเดียว จักรนั้นย่อมเป็นจักรอันมนุษย์
ผู้เป็นข้าศึกใดๆ จะต้านทานมิได้ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย พระสารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันนั้น
เหมือนกัน ย่อมยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยมที่ตถาคตให้เป็น ไปแล้ว ให้เป็นไปตามโดย
ชอบเทียว ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม
หรือใครในโลก จะคัดค้านไม่ได้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ พระสารีบุตร
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้จักผล ๑ รู้จักเหตุ ๑ รู้จักประมาณ ๑ รู้จักกาล ๑ รู้จัก
บริษั ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย พระสารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยม ที่ตถาคตให้เป็น ไปแล้วให้เป็นไปตามโดยชอบเทียว
ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ
ในโลก จะคัดค้านไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. ราชสูตร

[๑๓๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยกิจทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิ
ผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา แม้พระองค์ใดพระเจ้าจักรพรรดิแม้
พระองค์นั้น ย่อมไม่ทรงยังจักรให้เป็นไป ณ ประเทศที่ไม่มีพระราชา เมื่อพระ
ผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ก็ใครเป็นพระราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ธรรมชั ภิกษุ แล้วจึงตรัสต่อไปว่า ดุริยกิจ
พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชาในโลกนี้ ทรงอาศัย
ธรรมนั้นแหละ ทรงสักการะ เคารพ นอบน้อม ธรรม ทรงมีธรรมเป็นธง มี
ธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษากัน คุ่มครองที่
เป็นธรรมในชนภายใน ฯ

อีกประการหนึ่ง พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรม
ราชา ฯลฯ มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษากัน คุ่มครองที่
เป็นธรรม ในภษัตริย์เหล่าอนุนต์ [พระราชวงศานุวงศ์] ในหมู่ทหาร พราหมณ์
คฤหบดี ขวานินคชนบท สมณพราหมณ์ เนื้อ และนกทั้งหลาย พระเจ้า
จักรพรรดิผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชาพระองค์นั้น ฯลฯ มีธรรม
เป็นใหญ่ ครั้นทรงจัดแจงการรักษากัน คุ่มครองที่เป็นธรรมในชนภายใน
ในภษัตริย์เหล่าอนุนต์ ในหมู่ทหาร พราหมณ์ คฤหบดี ขวานินคชนบท
สมณพราหมณ์ เนื้อ และนกทั้งหลายแล้ว ย่อมทรงยังจักรให้เป็น ไปโดย
ธรรมเทียว จักรนั้นย่อมเป็นจักรอันมนุษย์ผู้เป็นข้าศึกใดๆ จะต้านทานมิได้
ดุริยกิจ พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ทรงดำรงอยู่
ในธรรม เป็นพระธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมนั้นแหละ ทรงสักการะ เคารพ
นอบน้อม ธรรม ทรงมีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อม
ทรงจัดแจงการรักษากัน คุ่มครองที่เป็นธรรมในพวกภิกษุว่า กายกรรม
เช่นนี้ไม่ควรเสพ กายกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ วาจกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ วาจกรรม
เช่นนี้ไม่ควรเสพ มโนกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ มโนกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ อาชีวะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เช่นนี้ควรเสพ อาชีวะเช่นนี้ไม่ควรเสพ บ้านนิคมเช่นนี้ควรเสพ บ้านนิคมเช่น
นี้ไม่ควรเสพ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงดำรงอยู่ใน
ธรรม เป็นพระธรรมราชา ฯลฯ มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษา
ป้องกัน คุ่มครองที่เป็นธรรมในพวกภิกษุณี . . . ในพวกอุบาสก . . . ในพวก
อุบาสิกาว่า กายกรรมเช่นนี้ควรเสพ กายกรรมเช่นนี้ไม่ควรเสพ ฯลฯ บ้านนิคม
เช่นนี้ควรเสพ บ้านนิคมเช่นนี้ไม่ควรเสพ พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชาพระองค์นั้น ฯลฯ มีธรรมเป็นใหญ่
ครั้นทรงจัดแจงการรักษา ป้องกัน คุ่มครองที่เป็นธรรมในพวกภิกษุ ในพวก
ภิกษุณี ในพวกอุบาสก ในพวกอุบาสิกาแล้ว ย่อมทรงยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยม
ให้เป็นไปโดยธรรมเทียว ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา
มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. ยัสสทิสสูตร

[๓๓๔] ดูกภิกษุทั้งหลาย พระราชาผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว ทรง
ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ จะทรงประทับอยู่ ณ ที่ใดใดๆ ก็เหมือนกับ
ประทับอยู่ ณ รัฐของพระองค์เอง องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ พระราชา
ผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้วในโลกนี้ ทรงเป็นเอกโตสชาติทั้งฝ่ายพระมารดา ทั้ง
ฝ่ายพระบิดา มีพระกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิมดจตตตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ
เป็นผู้อื่นใครๆ จะคัดค้านตำหนิ โดยอ้างถึงพระชาติไม่ได้ ๑ ทรงเป็นผู้มั่งคั่งมี
พระราชทรัพย์มาก มีพระราชโภคะมาก มีนางและพระคลังบริบูรณ์ ๑ ทรงเป็นผู้
มีกำลัง ประกอบด้วยยจตุรคินิเสนาผู้เชื่อฟังทำตามรับสั่ง ๑ ทรงมีปริณายกเป็น
บัณฑิตฉลาด มีปัญญา สามารถ คิดเหตุการณ์ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน ๑
ธรรม ๕ ประการนี้ของพระองค์ ย่อมยังพระยศให้แก่กล้า พระองค์ทรงประกอบ
ด้วยธรรมที่มีพระยศเป็นที่ ๕ นี้ จะทรงประทับอยู่ ณ ที่ใดใดๆ ก็เหมือนกับ
ประทับอยู่ ณ รัฐของพระองค์เอง ข้อนั้นเพราะเหตุใด เพราะเหตุว่า ข้อนั้น
ย่อมมี สำหรับพระราชาผู้ครองรัฐอย่างนั้น ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันนั้น
เหมือนกัน จะอยู่ ณ ที่ใดใดๆ ก็เป็นผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วเทียว ธรรม ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย เหมือนพระราชาผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว ทรงสมบุรณ์ด้วย
พระชาติจะนั้น ๑ เธอเป็นพหูสูต ฯลฯ แท่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิ เหมือนพระ-

* ราชาผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว ทรงมั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชโภคะ
มาก มีนางและพระคลังบริบูรณ์จะนั้น ๑ เธอเป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละ
อกุศลธรรม เพื่อยกคุณธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มั่งคั่ง มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย เหมือนพระราชาผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว
ทรงสมบุรณ์ด้วยกำลัง จะนั้น ๑ เธอเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญา
เครื่องหยั่งเห็นความเกิด และความดับ อันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความ
สิ้นทุกข์โดยชอบ เหมือนพระราชาผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว ทรงสมบุรณ์ด้วย
ปริณายก จะนั้น ๑ ธรรม ๕ ประการนี้ของเธอ ย่อมบ่มวิมุตติให้แก่กล้า เธอ
ประกอบด้วยธรรมมีวิมุตติเป็นที่ ๕ นี้ ย่อมอยู่ ณ ที่ใดใดๆ ก็เป็นผู้มีจิตหลุดพ้น
แล้วเทียว ข้อนั้นเพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าข้อนั้น ย่อมมีสำหรับภิกษุผู้มีจิต
หลุดพ้นแล้วอย่างนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ปัตถนาสูตรที่ ๑

[๓๓๕] ดูกภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราชาผู้กษัตริย์
ได้มูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมทรงปรารถนาราชสมบัติ
องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราชาผู้กษัตริย์ได้
มูรธาภิเษกแล้วในโลกนี้ ย่อมทรงเป็นเอกโตสชาติทั้งฝ่ายพระมารดาทั้งฝ่ายพระบิดา
มีพระกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิมดจตตตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ เป็นผู้อื่นใครๆ จะ
คัดค้าน ตำหนิ โดยอ้างถึงพระชาติไม่ได้ ๑ ทรงมีพระรूपสวยงาม น่าดู น่า-

* เสื่อมใส ประกอบด้วยพระฉริวรรณผุดผ่องดีย์ ๑ ทรงเป็นที่รักเป็นที่พอพระทัย
แห่งพระมารดาพระบิดา ๑ ทรงเป็นที่รักเป็นที่พอใจแห่งขวานิคมชนบท ๑ ทรง
ศึกษาสำเร็จแล้วในศิลปศาสตร์แห่งพระราชาผู้กษัตริย์ได้มูรธาภิเษกแล้ว เช่น
ในศิลปศาสตร์ในเพราะช้าง ม้า รถ หรือธนู ๑ พระราชโอรสองค์ใหญ่นั้น
ย่อมทรงดำริอย่างนี้ว่า เราแลเป็นเอกโตสชาติทั้งฝ่ายพระมารดาทั้งฝ่ายพระบิดา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
มีพระกรรมที่เป็นที่ถือปฏิสนธิมตจตติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ เป็นผู้อื่นใครๆ
จะคัดค้าน ดำหนิ โดยอ้างถึงพระชาติไม่ได้ โฉนเราจะไม่ฟังปรารภนาราชสมบัติ
เล่า เราเป็นผู้มีรูปสวยงาม นาดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยฉวีวรรณผุดผ่อง
ดียิ่ง โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาราชสมบัติเล่า เราแลเป็นที่รักเป็นที่พอพระทัย
แห่งพระมารดาและพระบิดา โฉนเราจะไม่ฟังปรารภนาราชสมบัติเล่า เราแลเป็นที่
รักเป็นที่พอใจแห่งขวานิคมนชนบท โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาราชสมบัติเล่า
เราแลเป็นผู้ได้ศึกษาสำเร็จดีแล้วในศิลปศาสตร์แห่งพระราชสำนักผู้ชรัย ได้มูธา
ภิเชกแล้ว เช่นในศิลปศาสตร์ในเพราะช้าง ม้า รถ หรือธนู โฉนเราจะไม่ฟัง
ปรารภนาราชสมบัติเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราช
สำนักผู้ชรัยได้มูธาภิเชกแล้ว ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมทรงปรารภนา
ราชสมบัติ จันใด ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมปรารภนา
ความสิ้นอาสวะ จันนั้นเหมือนกัน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตริทธา เชื่อพระปัญญา เครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า แม้
เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้
จำแนกธรรม ๑ เป็นผู้มื่อพารน้อย มีโรคน้อย ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อย
อาหารสม่าเสมอดี ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เป็นปานกลาง ควรแก่การบำเพ็ญ
เพียร ๑ เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เปิดเผยตนตามเป็นจริงในพระศาสนา
หรือเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้แจ้ง ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อ
ยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มิกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระใน
กุศลธรรม ๑ เป็นผู้มปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเครื่องหยั่งเห็นความเกิด
และความดับ อันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ๑ เธอ
ย่อมคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มิตริทธา เชื่อต่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า
แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้จำแนกธรรม โฉน
เราจะ ไม่ฟังปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า เราแลเป็นผู้มื่อพารน้อย มีโรคน้อย
ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่าเสมอดี ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เป็น
ปานกลาง ควรแก่การบำเพ็ญเพียร โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า
เราแลเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เปิดเผยตนตามเป็นจริงในพระศาสนาหรือ
เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้แจ้ง โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า เราแล
เป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม มิกำลัง
มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาความ
สิ้นอาสวะเล่า เราแลเป็นผู้มปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเครื่องหยั่งเห็นความ
เกิดความดับ อันประเสริฐ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ โฉนเรา
จะ ไม่ฟังปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
๕ ประการนี้แล ย่อมปรารภนาความสิ้นอาสวะ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. ปิตกนาสูตรที่ ๒

[๑๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราชสำนักผู้ชรัย
ได้มูธาภิเชกแล้ว ทรงประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมทรงปรารภนาเป็น
อุปราช องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราช
สำนักผู้ชรัยได้มูธาภิเชกแล้วในโลกนี้ เป็นอกโตสุชาติทั้งฝ่ายพระมารดาทั้งฝ่ายพระ
บิดา มีพระกรรมที่เป็นที่ถือปฏิสนธิมตจตติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ อันใครๆ
จะคัดค้าน ดำหนิ โดยอ้างถึงพระชาติไม่ได้ ๑ ทรงมีพระรูปสวยงาม นาดู
น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยพระฉวีวรรณผุดผ่องดียิ่ง ๑ ทรงเป็นที่รักเป็นที่พอพระทัย
แห่งพระมารดาพระบิดา ๑ ทรงเป็นที่รักที่พอใจแห่งกองทหาร ๑ ทรงเยียบแหลม
ฉลาด มีปัญญา สามารถคิดเหตุการณ์ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน ๑ พระราช
โอรสองค์ใหญ่นั้น ย่อมทรงดำริอย่างนี้ว่า เราแลเป็นอกโตสุชาติทั้งฝ่ายพระมารดา
ทั้งฝ่ายพระบิดา มีพระกรรมที่เป็นที่ถือปฏิสนธิมตจตติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ
อันใครๆ จะคัดค้าน ดำหนิ โดยอ้างถึงพระชาติไม่ได้ โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนา
เป็นอุปราชเล่า เราแลเป็นผู้มีรูปสวยงาม นาดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วย
ฉวีวรรณผุดผ่องดียิ่ง โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาเป็นอุปราชเล่า เราแลเป็นที่รัก
เป็นที่พอพระทัยแห่งพระมารดาพระบิดา โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาเป็นอุปราชเล่า
เราแลเป็นที่รักที่พอใจแห่งกองทหาร โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาเป็นอุปราชเล่า
เราแลเป็นผู้เยียบแหลม ฉลาด มีปัญญา สามารถคิดเหตุการณ์ทั้งอดีต อนาคต
และปัจจุบัน โฉนเราจะ ไม่ฟังปรารภนาเป็นอุปราชเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราชสำนักผู้ชรัยได้มูธาภิเชกแล้ว ประกอบด้วยองค์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
๕ ประการนี้แล ย่อมทรงปรารภนาเป็นอุปราช ฉันทใด ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมปรารภนา
ความสิ้นอาสวะ ฉันทนั้นเหมือนกัน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคิล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็น
พหูสูตร ฯลฯ เหน็ดตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ๑ เป็นผู้มั่งคิลตั้งมั่นดีแล้วในสติปัฏฐาน
ทั้ง ๔ ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม ฯลฯ ไม่ทอดธุระในกุศล
ธรรม ๑ เป็นผู้มั่งคิล ฯลฯ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ๑ เธอย่อมคิด
อย่างนี้ว่า เราแลเป็นผู้มั่งคิล ฯลฯ สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลาย ไฉนเรา
จะไม่พึงปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า เราแลเป็นพหูสูตร ฯลฯ เหน็ดตลอดด้วยดี
ด้วยทฐิ ไฉนเราจะ ไม่พึงปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า เราแลเป็นผู้มั่งคิลตั้งมั่นดี
แล้วในสติปัฏฐานทั้ง ๔ ไฉนเราจะ ไม่พึงปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า เราแล
เป็นผู้ปรารภความเพียร ฯลฯ ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ไฉนเราจะ ไม่พึงปรารภนา
ความสิ้นอาสวะเล่า เราแลเป็นผู้มั่งคิล ฯลฯ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ไฉนเราจะ ไม่พึงปรารภนาความสิ้นอาสวะเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมปรารภนาความสิ้นอาสวะ ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. อัปสฺสปฺติสูตร

[๓๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย คน ๕ จำพวกนี้ ย่อมหลับน้อยตื่นมากใน
ราตรี ๕ จำพวกเป็นไฉน คือ สตรีผู้คิดมุ่งถึงบุรุษ ๑ บุรุษผู้คิดมุ่งถึงสตรี ๑
โจรผู้คิดมุ่งลักทรัพย์ ๑ พระราชาผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณีย ๑ ภิกษุผู้คิดมุ่งถึง
ธรรมที่ปราศจากสังโยชน์ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คน ๕ จำพวกนี้แล ย่อมหลับ
น้อยตื่นมากในราตรี ฯ

จบสูตรที่ ๗

๔. กิตฺตาทกฺกสูตร

[๓๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕
ประการ เป็นช้างกินจุ ขวางที่ ขี้มาก เป็นที่เต็มจำนวนนับ ถึงความนับว่าเป็น
ช้างทรง องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อ
รูป ๑ ไม่อดทนต่อเสียง ๑ ไม่อดทนต่อกลิ่น ๑ ไม่อดทนต่อรส ๑ ไม่อดทน
ต่อโผฏฐัพพะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕
ประการนี้แล เป็นช้างกินจุ ขวางที่ ขี้มาก เป็นที่เต็มจำนวนนับ ถึงความนับ
ว่าเป็นช้างทรง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทนั้น
เหมือนกัน เป็นผู้ฉันทอาหารจ ขวางที่ นิ่งนอนมาก เป็นที่เต็มจำนวนนับ
ถึงความนับว่าเป็นภิกษุ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป ๑ เป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง ๑ เป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น ๑
เป็นผู้ไม่อดทนต่อรส ๑ เป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ฉันทอาหารจ ขวางที่ นิ่งนอนมาก
เป็นที่เต็มจำนวนนับ ถึงความนับว่าเป็นภิกษุ ฯ

จบสูตรที่ ๘

๕. อักขมฺมสูตร

[๓๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕
ประการ ไม่ควรแก่พระราชา ไม่ควรเป็นช้างทรง ไม่ถึงการนับว่าเป็นพระราช-
*พาหนะ องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อ
รูป ๑ ไม่อดทนต่อเสียง ๑ ไม่อดทนต่อกลิ่น ๑ ไม่อดทนต่อรส ๑ ไม่
อดทนต่อโผฏฐัพพะ ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรูปอย่างไร
คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว เห็นกองพลช้าง กองพลม้า กองพลรถ
หรือกองพลเดินเท้า ย่อมหยุดนิ่งสะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้าสนามรบ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรูปอย่างนี้แล ก็ช้างของ
พระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อเสียงอย่างไร คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สงคราม
แล้ว ได้ยินเสียงกองพลช้าง เสียงกองพลม้า เสียงกองพลรถ เสียงกองพล
เดินเท้า หรือเสียงกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ มโหระทึกย่อมหยุดนิ่ง สะทก
สะท้าน ไม่สามารถเข้าสนามรบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาเป็นสัตว์
ไม่อดทนต่อเสียงอย่างนี้แล ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อกลิ่นอย่างไร
คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว ได้กลิ่นมูตรและคูลแห่งช้างของพระราชา
(ฝ่ายข้าศึก) ที่ใหญ่กว่า ซึ่งเข้าสนามรบทั้งหลาย ย่อมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ไม่สามารถเข้าสนามรบ ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทน
ต่อกลิ่นอย่างนี้แล ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรสอย่างไร คือ ช้าง
ของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว ไม่ได้กินอาหารเพียงคืบหนึ่ง ๒ คืบ ๓ คืบ ๔ คืบ
หรือ ๕ คืบ ย่อมหยุดนิ่ง สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้าสนามรบ ดุรภิกษุทั้งหลาย
ช้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรสอย่างนี้แล ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์
ไม่อดทนต่อไผฏฐัพพะอย่างไร คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว ถูกเขายิง
ด้วยลูกศรครั้งหนึ่ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง ๔ ครั้ง หรือ ๕ ครั้งเข้าแล้ว ย่อมหยุดนิ่ง
สะทกสะท้าน ไม่สามารถเข้าสนามรบ ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชา
เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อไผฏฐัพพะอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทัน
เหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ไม่ควรแก่ของค่านับ ไม่ควรแก่ของต้อนรับ ไม่ควรแก่
ของทำบุญ ไม่ควรแก่การกระทำอัญชลี ไม่เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่น
ยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่อดทนต่อ
รูป ๑ ไม่อดทนต่อเสียง ๑ ไม่อดทนต่อกลิ่น ๑ ไม่อดทนต่อรส ๑ ไม่อดทน
ต่อไผฏฐัพพะ ๑ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรูปอย่างไร คือ ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมกำหนดในรูปที่ชวนให้กำหนด ไม่สามารถตั้ง
จิตไว้โดยชอบ ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรูปอย่างนี้แล ก็
ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียงอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ฟังเสียงด้วยหูแล้ว
ย่อมกำหนดในเสียงที่ชวนให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียงอย่างนี้แล ก็ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อ
กลิ่นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สูดกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ย่อมกำหนด
ในกลิ่นที่ชวนให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดุรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่นอย่างนี้แล ก็ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรสอย่างไร คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว ย่อมกำหนดในรสที่ชวนให้กำหนด
ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรสอย่างนี้
แล ก็ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อไผฏฐัพพะอย่างไร คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูก
ไผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว ย่อมกำหนดในไผฏฐัพพะที่ชวนให้กำหนด ไม่สามารถ
ตั้งจิตไว้โดยชอบ ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อไผฏฐัพพะอย่างนี้แล
ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควร
แก่ของค่านับ ไม่ควรแก่ของต้อนรับ ไม่ควรแก่ของทำบุญ ไม่ควรแก่การกระทำ
อัญชลี ไม่เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ
เป็นช้างควรแก่พระราชา ควรเป็นช้างทรง ถึงการนับว่าเป็นราชพาหนะ
องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ช้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรูป ๑ อดทน
ต่อเสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อไผฏฐัพพะ ๑ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรูปอย่างไร คือ
ช้างของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว เห็นกองพลช้าง กองพลม้า กองพลรถ หรือ
กองพลเดินเท้า ย่อมไม่หยุดนิ่ง ไม่สะทกสะท้าน สามารถเข้าสนามรบได้ ดุร
ภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรูปอย่างนี้แล ก็ช้างของพระราชา
เป็นสัตว์อดทนต่อเสียงอย่างไร คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว ได้ยิน
เสียงกองพลช้าง เสียงกองพลม้า เสียงกองพลรถ เสียงกองพลเดินเท้า หรือ
เสียงกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ มโหระทึกที่กระหึ่ม ย่อมไม่หยุดนิ่ง ไม่สะทก
สะท้าน สามารถเข้าสนามรบได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาอดทนต่อ
เสียงอย่างนี้แล ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่นอย่างไร คือ ช้างของ
พระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว ได้กลิ่นมุนฺตรและกลิ่นแห่งช้างของพระราชา (ฝ่ายข้าศึก)
ที่ใหญ่กว่า ซึ่งเข้าสนามรบทั้งหลาย ย่อมไม่หยุดนิ่ง ไม่สะทกสะท้าน สามารถ
เข้าสนามรบได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่นอย่างนี้แล
ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรสอย่างไร คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สม
ครามแล้ว ไม่ได้กินอาหารแม้เพียงคืบหนึ่ง ๒ คืบ ๓ คืบ ๔ คืบ หรือ ๕ คืบ
ย่อมไม่หยุดนิ่ง ไม่สะทกสะท้าน สามารถเข้าสนามรบได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย
ช้างของพระราชาอดทนต่อรสอย่างนี้แล ก็ช้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อ
ไผฏฐัพพะอย่างไร คือ ช้างของพระราชาเข้าสู่สงครามแล้ว ถูกเขายิงด้วยลูกศร
ครั้งหนึ่ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง ๔ ครั้ง หรือ ๕ ครั้ง ย่อมไม่หยุดนิ่ง ไม่สะทก
สะท้าน สามารถเข้าสนามรบได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาเป็นสัตว์
อดทนต่อไผฏฐัพพะอย่างนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชาประกอบด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
องค์ ๕ ประการนี้แล เป็นช้างควาแก่ของค่านับ ควาแก่ของต้อนรับ ควาแก่ของทำบุญ ควาแก่การ
กระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็น
เป็นพระราชพาหนะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ควาแก่ของค่านับ ควาแก่ของต้อนรับ ควาแก่ของทำบุญ ควาแก่การ
กระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็น
โฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้อดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อเสียง ๑ อดทน
ต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อไฟภูมิพะ ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรูปอย่างไร คือ ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักษุแล้ว ย่อมไม่กำหนดในรูปที่ชวนให้กำหนด สามารถ
ตั้งจิตไว้โดยชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรูปอย่างนี้แล ภิกษุ
เป็นผู้อดทนต่อเสียงอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ฟังเสียงด้วยหูแล้ว ย่อม
ไม่กำหนดในเสียงที่ชวนให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อกลิ่นอย่างไร คือ ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อกลิ่นอย่างไร คือ ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ สูดกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ย่อมไม่กำหนดในกลิ่นที่ชวนให้กำหนด
สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อกลิ่นอย่างนี้แล
ภิกษุย่อมเป็นผู้อดทนต่อรสอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว
ย่อมไม่กำหนดในรสที่ชวนให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรสอย่างนี้แล ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อไฟภูมิพะ
อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกต้องไฟภูมิพะด้วยกายแล้ว ย่อมไม่
กำหนดในไฟภูมิพะที่ชวนให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อไฟภูมิพะอย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควาแก่ของค่านับ ควาแก่ของต้อนรับ
ควาแก่ของทำบุญ ควาแก่การกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่น
ยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๘

๑๐. โสตวสูตร

[๑๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชพาหนะประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ
ย่อมควาแก่พระราชพาหนะ ควาแก่ของค่านับ ควาแก่ของต้อนรับ ควาแก่ของทำบุญ
ควาแก่การกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็น
โฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้อดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อเสียง ๑ อดทน
ต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อไฟภูมิพะ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์เชื่องอย่างไร ช้างของ
พระราชพาหนะในโลกลี ย่อมตั้งใจ ใฝ่ใจ สำนวณใจ เจริญโสตฟังเหตุการณ์ที่ความช้าง
ให้กระทำ คือ เหตุการณ์ที่เคยกระทำหรือไม่เคยกระทำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้าง
ของพระราชพาหนะเป็นสัตว์เชื่องอย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชพาหนะเป็น
สัตว์มาได้อย่างไร ช้างของพระราชพาหนะในโลกลี เข้าสงครามแล้ว ย่อมมาข้างข้าง
มาความช้างข้างข้าง มามาข้าง มาคนขี่มาข้าง ทำลายรถข้าง มาพลรถข้าง มาพล
เดินเท้าข้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์มาได้อย่างนี้แล ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์รักษาได้อย่างไร ช้างของพระราชพาหนะในโลกลี
เข้าสู่สงครามแล้ว ย่อมรักษากายเบื้องหน้า กายเบื้องหลัง เท้าหน้า เท้าหลัง ศีรษะ
หู งา งวง หาง ความช้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์รักษาได้
อย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์อดทนได้อย่างไร ช้าง
ของพระราชพาหนะในโลกลี เข้าสู่สงครามแล้ว ย่อมอดทนต่อการประหารด้วยหอก ต่อ
การถูกลูกศร ต่อการถูกง้าว ต่อเสียงกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ มโหระทึกที่กระ
หึ่ม ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์อดทนได้อย่างนี้แล ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์ไปได้อย่างไร ช้างของพระราชพาหนะในโลกลี
ย่อมเป็นสัตว์ไปสู่ทิศที่ความช้างไล่ไป คือ ทิศที่เคยไปหรือทิศที่ยังไม่เคยไปได้
โดยเร็วพลัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชพาหนะเป็นสัตว์ไปได้อย่างนี้แล ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ช้างของพระราชพาหนะประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมควาแก่
พระราชพาหนะ ควาแก่ของค่านับ ควาแก่ของต้อนรับ ควาแก่ของทำบุญ ควาแก่การ
กระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็น
โฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้อดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อเสียง ๑ อดทน
ต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อไฟภูมิพะ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
ย่อมเป็นผู้ควาแก่ของค่านับ ควาแก่ของต้อนรับ ควาแก่ของทำบุญ ควา
แก่การกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการ
เป็นโฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เชื่อง ๑ เป็นผู้มาได้ ๑ เป็นผู้รักษา
ได้ ๑ เป็นผู้อดทนได้ ๑ เป็นผู้ไปได้ ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้เชื่องอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
 ตั้งใจ ใฝ่ใจ สำนวณใจ เจียสตรงพึงธรรม ในเมื่อผู้อื่นแสดงธรรมวินัยที่
 ตถาคตประกาศแล้ว ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้เชื่อฟังอย่างนี้แล
 ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มาได้อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อม
 อดกลั้น ละ บรรเทา กำจัด ทำให้สิ้นไป ให้ถึงซึ่งความไม่มีแห่งกามวิตก
 ที่เกิดขึ้นแล้ว . . . พยาบาทวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว . . . วิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว
 ย่อมอดกลั้น ละ บรรเทา กำจัด ทำให้สิ้นไป ให้ถึงซึ่งความไม่มีแห่งอกุศล
 ธรรมที่ลามกทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นแล้ว ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มาได้อย่างไร
 แล ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รักษาได้อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็น
 รูปด้วยจักขุแล้ว ย่อม ไม่ถือโดยนิमित ย่อม ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติ
 เพื่อสำรวมจักขุทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว พึงเป็นเหตุให้ธรรมอันเป็นบาปอกุศล
 คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาจักขุทริย ถึงความสำรวมใน
 จักขุทริย พึงเสียด้วยเหตุ อดกลั้นด้วยยมก สัมมรสด้วยลิ้น ถูกต้องในกฎฐัพพะ
 ด้วยกาย รู้แจ้งธรรมามรณด้วยใจแล้ว ย่อม ไม่ถือโดยนิमित ย่อม ไม่ถือโดย
 อนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว พึงเป็นเหตุ
 ให้ธรรมอันเป็นบาปอกุศล คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษา
 มโนทริย ถึงความสำรวมในมโนทริย ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รักษาได้
 อย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนได้อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
 เป็นผู้อดทนได้ต่อเย็น ร้อน หิว ระบาย สัมผัสแห่ง เหลือบ ยุง ลม แดด
 และสัตว์เลื้อยคลาน เป็นผู้อดทนได้ต่อคำหยาบระคาย เป็นผู้อดทนได้ต่อทุกข
 เวทนาทางร่างกายที่บังเกิดขึ้นแล้ว อันกล้า แข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ชินใจ ไม่
 เป็นที่ขบใจ สามารถปลิตชีพเสียได้ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อดทนได้
 อย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไปได้อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
 ย่อมเป็นผู้ไปสุทิศที่ไม่เคยไปตลอดกาลนานนี้ คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง
 เป็นที่ละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง เป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา เป็นที่สารถ เป็นที่ดับ
 หาเครื่องเสียบแทงมิได้ โดยเร็วพลัน ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ไปได้อย่างไรแล
 ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของ
 คำนับ ควรของต้อนรับควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก
 ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
 จบราชวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จกกสูตร ๒. อนุวัตตนสูตร ๓. ราชสูตร ๔. ยัสสทิส
 สูตร ๕. ปัตถนาสูตรที่ ๑ ๖. ปัตถนาสูตรที่ ๒ ๗. อัปปลุปติสูตร
 ๘. ภิตตาทกสูตร ๙. อัคคมสูตร ๑๐. โสทวสูตร ฯ

ติกัณทกัวรรคที่ ๕

๑. ทัตถาวาขานาติสูตร

[๑๔๑] ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๕ จำ
 พวกเป็น โฉน คือ บุคคลให้แล้วย่อมดูหมิ่น ๑ บุคคลย่อมดูหมิ่นเพราะอยู่ร่วมกัน ๑
 บุคคลเป็นผู้เชื่อง่าย ๑ บุคคลเป็นผู้โลเล ๑ บุคคลเป็นผู้เขลาหลงมกมาย ๑ ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ก็บุคคลให้แล้วย่อมดูหมิ่นอย่างไร บุคคลในโลกนี้
 ให้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิจยเภสัชบริขารแก่บุคคล เขาย่อม
 คิดอย่างนี้ว่า เราให้ ผู้นี้รับ ดังนี้ ให้แล้วย่อมดูหมิ่นบุคคลนั้น ดุริการิกษ
 ทั้งหลาย บุคคลให้แล้วย่อมดูหมิ่นอย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ก็บุคคลย่อม
 ดูหมิ่นเพราะอยู่ร่วมกันอย่างไร บุคคลในโลกนี้ อยู่ร่วมกับบุคคลสองสามปี
 ย่อมดูหมิ่นผู้นั้นเพราะอยู่ร่วมกัน ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคลย่อมดูหมิ่นเพราะอยู่
 ร่วมกันอย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ก็บุคคลเป็นผู้เชื่อง่ายอย่างไร บุคคลบางคน
 ในโลกนี้ เมื่อเขากล่าวคุณหรือโทษของผู้อื่น ย่อมโน้มใจเชื่อโดยเร็วพลัน ดุริ
 การิกษทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้เชื่อง่ายอย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ก็บุคคลเป็นผู้
 โลเลอย่างไร บุคคลบางคนในโลก เป็นผู้มีศรัทธาเล็กน้อย มีความรักเล็กน้อย
 มีความรักเล็กน้อย มีความเลื่อมใสเล็กน้อย ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้
 โลเลอย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ก็บุคคลผู้เขลาหลงมกมายอย่างไร บุคคลบาง
 คนในโลกนี้ ย่อม ไม่รู้กุศลธรรมและอกุศลธรรม ย่อม ไม่รู้ธรรมที่มีโทษและ ไม่มี
 โทษ ย่อม ไม่รู้ธรรมที่เลวและประณีต ย่อม ไม่รู้ธรรมฝ่ายดำและฝ่ายขาว ดุริ
 การิกษทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้เขลาหลงมกมายอย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อารกสูตร

[๑๔๒] ดุรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
๕ จำพวกเป็นโจน ดุรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ปราragจะล่วง
อาบัติ ย่อมเดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชดตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญา
วิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่
เธอ ๑ บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ปราragจะล่วงอาบัติ ย่อมไม่เดือดร้อนและ
ย่อมไม่ทราบชดตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่
เหลือ แห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ๑ บุคคลบางคนในธรรม
วินัยนี้ ไม่ปราragจะล่วงอาบัติ ย่อมเดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชดตามความเป็น
จริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งธรรมที่เป็นบาป
อกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ๑ บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ไม่ปราragจะล่วง
อาบัติ ย่อมไม่เดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชดตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่
เธอ ๑ บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ไม่ปราragจะล่วงอาบัติ ย่อมไม่เดือดร้อน
และย่อมทราบชดตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดย
ไม่เหลือ แห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ๑ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย บรรดาบุคคล ๕ จำพวกนั้น บุคคลใดปราragจะล่วง
อาบัติ ย่อมเดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชดตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญา
วิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ บุคคลนั้น
พึงเป็นผู้ควรกล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า อาสวะที่เกิดเพราะปราragจะล่วงอาบัติของ
ท่านยังมีอยู่ อาสวะที่เกิดเพราะความเดือดร้อนของท่านยังเจริญอยู่ ขอท่านจงละ
อาสวะที่เกิดเพราะปราragจะล่วงอาบัติ บรรเทาอาสวะที่เกิดเพราะความเดือดร้อน
แล้ว จงอบรมจิตและปัญญา ท่านจักเป็นผู้เทียบทันบุคคลจำพวกที่ ๕ โฉน

เพราะการอบรมอย่างนี้ ฯ
บุคคลใด ปราragจะล่วงอาบัติ ย่อมไม่เดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชด
ตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งธรรม
ที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ บุคคลนั้น พึงเป็นผู้ควรกล่าวตักเตือน
อย่างนี้ว่า อาสวะที่เกิดเพราะปราragจะล่วงอาบัติของ ท่านยังมีอยู่ อาสวะที่เกิด
เพราะความเดือดร้อนของท่านไม่เจริญ ขอท่านจงละอาสวะที่เกิดเพราะปราrag
จะล่วงอาบัติแล้ว จงอบรมจิตและปัญญา ท่านจักเป็นผู้เทียบทันบุคคลจำพวกที่ ๕
โฉน เพราะการอบรมอย่างนี้ ฯ

บุคคลใด ไม่ปราragจะล่วงอาบัติ ย่อมเดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชด
ตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งธรรม
ที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ บุคคลนั้น พึงเป็นผู้ควรกล่าวตักเตือน
อย่างนี้ว่า อาสวะที่เกิดเพราะปราragจะล่วงอาบัติของ ท่านไม่มี อาสวะที่เกิดเพราะความเดือด
ร้อนของท่านยังเจริญอยู่ ขอท่านจงบรรเทาอาสวะที่เกิดเพราะความเดือดร้อนแล้ว
จงอบรมจิตและปัญญา ท่านจักเป็นผู้เทียบทันบุคคลจำพวกที่ ๕ โฉน เพราะการ
อบรมอย่างนี้ ฯ

บุคคลใด ไม่ปราragจะล่วงอาบัติ ย่อมไม่เดือดร้อน และย่อมไม่ทราบชด
ตามความเป็นจริงซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ แห่งธรรม
ที่เป็นบาปอกุศลซึ่งเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ บุคคลนั้น พึงเป็นผู้ควรกล่าวตักเตือน
อย่างนี้ว่า อาสวะที่เกิดเพราะปราragจะล่วงอาบัติของ ท่านไม่มี อาสวะที่เกิดเพราะ
ความเดือดร้อนของท่านไม่เจริญ ขอท่านจงอบรมจิตและปัญญา ท่านจักเป็นผู้
เทียบทันบุคคลจำพวกที่ ๕ โฉน เพราะการอบรมอย่างนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย
บุคคล ๕ จำพวกนี้ ถูกตักเตือนพร้าสอนโดยเทียบกับบุคคลที่ ๕ โฉน ด้วยประการ
อย่างนี้แล ย่อมบรรลุความสิ้นอาสวะโดยลำดับ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. สารันทสูตร

[๑๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่ามหาวัน
ใกล้เมืองเวสาลี ครั้นนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและ
จีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาต ณ เมืองเวสาลี สมัยนั้น เจ้าลิจฉวีประมาณ ๕๐๐ คน
นั่งประชุมกันอยู่ที่สารันทเจดีย์ ได้มีการสนทนากันว่า ความปรากฏแห่งแก้ว ๕
ประการ เป็นของหาได้ยากในโลก แก้ว ๕ ประการเป็นโจน คือ ความปรากฏ
แห่งช้างแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งม้าแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งแก้วมณี ๑ ความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต

ปรากฏแห่งนางแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งคฤหบดีแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้ เป็นของหาได้ยากในโลก ครั้นนั้น เจ้าลิจจรีเหล่านั้นได้ส่งบุรุษไปคอย ดักที่หนทางโดยสั่งว่า พ่อผู้เจริญ เมื่อท่านเห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมา พึงมา บอกแก่พวกฉัน บุรุษนั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล จึงเข้าไปหาเจ้า ลิจจรีเหล่านั้น แจ้งให้ทราบว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ นั้นกำลังเสด็จมา ขอท่านทั้งหลายจงทราบกาลที่ควร ณ บัดนี้ ครั้นนั้น เจ้าลิจจรี เหล่านั้น ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว ได้ ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอ ประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงเอ็นดู เสด็จเข้าไปสู่สาร์นทเจตีย์ เกิด พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยดูชนภาพ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้เสด็จเข้า ไปยังสาร์นทเจตีย์ แล้วประทับนั่งบนอาสนะที่ตบแต่งไว้ ครั้นแล้วได้ตรัสถาม เจ้าลิจจรีเหล่านั้นว่า ดูกรเจ้าลิจจรีทั้งหลาย บัดนี้ ท่านทั้งหลายประชุมสนทนา กันด้วยเรื่องอะไร การสนทนาอะไรของท่านทั้งหลายยังค้างอยู่ในระหว่าง เจ้า ลิจจรีเหล่านั้นได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์ทั้งหลายนั่ง ประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ได้มีการสนทนากันว่า ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ เป็นของหาได้ยากในโลก แก้ว ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความปรากฏแห่งข้าง แก้ว ๑ ความปรากฏแห่งผ้าแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งแก้วมณี ๑ ความปรากฏ แห่งนางแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งคฤหบดีแก้ว ๑ ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้ เป็นของหาได้ยากในโลก ฯ

พ. ดูกรเจ้าลิจจรีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเป็นผู้มุ่งไปในกาม จึงได้มีการ สนทนากันปรารภเฉพาะกาม ดูกรเจ้าลิจจรีทั้งหลาย ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการเป็นของหาได้ยาก แก้ว ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความปรากฏแห่งตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ บุคคลผู้แสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ๑ บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ๑ บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่ตถาคต ประกาศแล้ว ซึ่งผู้อื่นแสดงให้ฟังแล้วปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ๑ กตัญญูตเวที บุคคล ๑ ดูกรเจ้าลิจจรีทั้งหลาย ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้แล เป็นของ หาได้ยากในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. ตักกัณฑกสูตร

[๑๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าตักกัณฑกวัน ใกล้เมือง สาเกต ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขอภิกษุพึงเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งอันไม่เป็นปฏิกุล ว่าเป็นสิ่งปฏิกุล อยู่ตลอด กาล ขอภิกษุพึงเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งอันเป็นปฏิกุลว่า ไม่เป็นปฏิกุลอยู่ตลอด กาล ขอภิกษุพึงเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งไม่ปฏิกุล และสิ่งอันเป็นปฏิกุลว่าเป็น ปฏิกุลอยู่ตลอดกาล ขอภิกษุพึงเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งอันเป็นปฏิกุล และสิ่ง อันไม่เป็นปฏิกุลว่าเป็นสิ่งไม่ปฏิกุลอยู่ตลอดกาล ขอภิกษุพึงเว้นสิ่งทั้งสอง คือ สิ่ง ไม่ปฏิกุล และสิ่งปฏิกุลแล้ว เป็นผู้มีความวางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอด กาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร ภิกษุจึงควรเป็นผู้ มีความสำคัญในสิ่งไม่ปฏิกุล ว่าเป็นสิ่งปฏิกุล เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า ความกำหนดในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดอย่าเกิดขึ้นแก่เรา ภิกษุจึงควรเป็น ผู้มีความสำคัญในสิ่ง ไม่ปฏิกุลว่าเป็นสิ่งปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร ภิกษุจึงควรเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งปฏิกุลว่าเป็นสิ่งไม่ปฏิกุล เพราะอาศัยอำนาจ ประโยชน์นี้ว่า ความขัดเคืองในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคืองอย่าเกิดขึ้น แก่เรา ภิกษุจึงควรเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งปฏิกุลว่าเป็นสิ่ง ไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัย อำนาจประโยชน์อะไร ภิกษุจึงควรเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งไม่ปฏิกุล และสิ่งปฏิกุล ว่าเป็นสิ่ง ไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า ความกำหนดในธรรมอัน เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความขัดเคืองในธรรมอันเป็นที่ตั้ง แห่งความขัดเคือง อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ภิกษุจึงควรเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งไม่ ปฏิกุลและสิ่งปฏิกุล ว่าเป็นสิ่งปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร ภิกษุ จึงควรเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งปฏิกุล และสิ่ง ไม่ปฏิกุล ว่าเป็นสิ่ง ไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า ความขัดเคืองในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความขัด เคืองอย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความกำหนดในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดอย่าเกิด ขึ้นแก่เรา ภิกษุจึงควรเป็นผู้มีความสำคัญในสิ่งปฏิกุลและสิ่ง ไม่ปฏิกุลว่า เป็นสิ่ง ไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร ภิกษุจึงควรเว้นสิ่งทั้งสอง คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
สิ่งไม่ปฏิกุลและสิ่งปฏิกุลแล้ว เป็นผู้มีความวางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ เพราะ
อาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า ความกำหนดในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด
ในอารมณ์ไหนๆ ในส่วนไหนๆ แม้มีประมาณน้อย อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความ
ขัดเคืองในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคืองในอารมณ์ไหนๆ ในส่วนไหนๆ
แม้มีประมาณน้อย อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความหลงในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง
ในอารมณ์ไหนๆ ในส่วนไหนๆ แม้มีประมาณน้อย อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ภิกษุ
จึงควรเป็นผู้เว้นสิ่งทั้งสอง คือ สิ่งไม่ปฏิกุลและสิ่งปฏิกุลแล้ว เป็นผู้มีความ
วางเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. นiryสูตร

[๑๔๕] ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมเป็นผู้เหมือนถูกฝังไว้ในนรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้มัก
ฆ่าสัตว์ ๑ เป็นผู้มักลักทรัพย์ ๑ เป็นผู้มักประพฤติผิดในกาม ๑ เป็นผู้มักพูดเท็จ ๑
เป็นผู้มักดื่มนำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้เหมือนถูกฝังไว้ใน
นรก ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้
เหมือนถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้งด
เว้นจากปาณาติบาต ๑ เป็นผู้งดเว้นจากอกุศลจิต ๑ เป็นผู้งดเว้นจาก
กาเมศมิจฉาจาร ๑ เป็นผู้งดเว้นจากมุสาวาท ๑ เป็นผู้งดเว้นจากการดื่มนำเมาคือ
สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้เหมือนถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. มิตตสูตร

[๑๔๖] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ไม่
ควรคบเป็นมิตร ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุย่อมใช้ให้ทำงาน ๑
ย่อมก่ออธิกรณ์ ๑ ย่อมเป็นผู้โกรธตอบต่อภิกษุเป็นประธาน ๑ ย่อมประกอบ
การจาริกไปในที่ไม่ควรตลอดกาลนาน ๑ เป็นผู้ไม่สามารถเพื่อยังภิกษุให้เห็นแจ้ง
ให้สมทาน ให้อาจหาญ ให้รื่นเริง ด้วยธรรมิกถาโดยกาลสมควร ๑ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรคบเป็นมิตร ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ควรคบเป็นมิตร
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุย่อมไม่ใช้ให้ทำงาน ๑ ไม่ก่ออธิกรณ์ ๑
ไม่โกรธตอบต่อภิกษุเป็นประธาน ๑ ไม่ประกอบ การจาริกในที่ไม่ควรตลอดกาล
นาน ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อยังภิกษุให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญ ให้
รื่นเริง ด้วยธรรมิกถาโดยกาลสมควร ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการนี้แล ควรคบเป็นมิตร ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. อสัปปริสทานสูตร

[๑๔๗] ดุริยภิกษุทั้งหลาย อสัปปริสทาน ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ อสัตบรุษยอมให้โดยไมเคารพ ๑ ให้โดยไมอ่อนน้อม ๑ ไม่ให้
ด้วยมือตนเอง ๑ ให้ของที่เปนเดน ๑ ไม่เห็นผลที่จะพึงมาถึงให้ ๑ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย อสัปปริสทาน ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
สัตบรุษยอมให้โดยเคารพ ๑ ให้โดยอ่อนน้อม ๑ ให้ด้วยมือตนเอง ๑ ให้ของ
ไม่เป็นเดน ๑ เห็นผลที่จะมาถึงให้ ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. สัปปริสทานสูตร

[๑๔๘] ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ สัตบรุษยอมให้ทานด้วยศรัทธา ๑ ย่อมให้ทานโดยเคารพ ๑ ย่อม
ให้ทานโดยกาลอันควร ๑ เป็นผู้มิจิตุนเระหะให้ทาน ๑ ย่อมให้ทานไม่กระทบ
ตนและผู้อื่น ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัตบรุษครั้นให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็น
ผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปสวยงาม นาดู น่าเลื่อมใส
ประกอบด้วยผิวพรรณงามยั่งยืน ในที่ที่ทานนั้นแลผลิตผล (บังเกิดขึ้น) ครั้นให้ทาน
โดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีบุตร
ภรรยา ทาส คนใช้หรือคนงาน เป็นผู้เชื่อฟัง เจริญสโตลงสดับคำสั่ง ตั้งใจใคร่รู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ในที่ที่ทานนั้นผลิตผล ครั้นให้ทานโดยกาลอันควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์
มาก มีโภคะมาก และย่อมเป็นผู้มีความต้องการที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์ ในที่
ที่ทานนั้นผลิตผล ครั้นเป็นผู้มีจิตตระหนี่ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์
มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโลกามคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้น ในที่
ที่ทานนั้นผลิตผล ครั้นให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มี
ทรัพย์มาก มีโภคะมาก และย่อมเป็นผู้มีโลกทรัพย์ไม่มีภัยอันตรายมาแต่ที่ไหนๆ
คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท
ในที่ที่ทานนั้นผลิตผล ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. สมยวิมุตตสูตรที่ ๑

[๑๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นในสมัย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้
ชอบทำงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบคบ ๑ ความเป็นผู้ชอบนอน ๑ ความเป็นผู้
ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ภิกษุนี้ไม่พิจารณาจิตที่หลุดพ้นแล้วอย่างไร ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้มี
จิตหลุดพ้นในสมัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่
ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นในสมัย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ชอบทำ
การทำงาน ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบคบ ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบนอน ๑ ความเป็นผู้
ไม่ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ภิกษุนี้พิจารณาจิตที่หลุดพ้นแล้วอย่างไร ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้มี
จิตหลุดพ้นในสมัย ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. สมยวิมุตตสูตรที่ ๒

[๑๕๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นในสมัย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้
ชอบทำงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบคบ ๑ ความเป็นผู้ชอบนอน ๑ ความเป็นผู้ไม่
ค้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้มีจิต
หลุดพ้นในสมัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม
แก่ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นในสมัย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ชอบ
ทำงาน ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบคบ ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบนอน ๑ ความเป็นผู้
ค้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้มีจิต
หลุดพ้นในสมัย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบตักกิกาวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ท้าวอวชานาติสูตร ๒. อารกสูตร ๓. สารันทสูตร
๔. ตักกิกสูตร ๕. นiryสูตร ๖. มิตตสูตร ๗. อสัปปริสทานสูตร
๘. สัปปริสทานสูตร ๙. สมยวิมุตตสูตรที่ ๑ ๑๐. สมยวิมุตตสูตร
ที่ ๒ ฯ

จบตติยปิณณาสก

จบตถปิณณาสก

สัทธิธรรมวรรคที่ ๑

๑. สัทธิธรรมนิยามสูตรที่ ๑

[๑๕๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ แม้
ฟังสัทธิธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมพูดมาก ๑ พูดคำพูดที่ผู้อื่นพูดแล้ว
มาก ๑ พูดปรารภตน ๑ เป็นผู้ผู้มีจิตฟังชานฟังธรรม ๑ เป็นผู้ผู้มีจิตไม่แน่วแน่
มนสิการโดยอุบายไม่แยบคาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม
๕ ประการนี้แล แม้ฟังสัทธิธรรมอยู่ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความ
ถูกในกุตลธรรม ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฟังสัทธรรมอยู่ เป็นผู้ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมไม่พูดมาก ๑ ไม่พูดคำพูดที่ผู้อื่นพูดแล้วมาก ๑ ไม่พูดปรารภตน ๑ เป็นผู้มิจิตไม่ฟังชานฟังธรรม ๑ เป็นผู้มิจิตแน่วแน่มนสิการโดยอุบายแยกคาย ๑ ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ฟังสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สัทธรรมนิยามสูตรที่ ๒

[๑๔๒] ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ แม้ ฟังสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมพูดมาก ๑ พูดคำพูดที่ผู้อื่นพูดแล้วมาก ๑ พูดปรารภตน ๑ เป็นผู้มียัญญาทรม ใ้เงา ๑ เป็นผู้มีความถือตัวว่า เข้าใจในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ ๑ ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล แม้ฟังสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ฯ

ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฟังสัทธรรม อยู่ เป็นผู้ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ธรรม ๕ ประการ เป็นไฉน คือ บุคคลย่อมไม่พูดมาก ๑ ไม่พูดคำพูดที่ผู้อื่นพูดแล้วมาก ๑ ไม่พูด ปรารภตน ๑ เป็นผู้มียัญญา ไม่ใ้เงา ๑ ไม่เป็นผู้มีความถือตัวว่าเข้าใจในสิ่งที่ ยังไม่เข้าใจ ๑ ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ฟังสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. สัทธรรมนิยามสูตรที่ ๓

[๑๔๓] ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ แม้ ฟังสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้ลบหลู่คุณท่านฟังธรรม ๑ เป็นผู้อันความ ลบหลู่ครอบงำ มิจิตแข่งดีฟังธรรม ๑ เป็นผู้แสวงโทษ มิจิตกระทบในผู้แสดง ธรรม มิจิตกระด้าง ๑ เป็นผู้มียัญญาทรม ใ้เงา ๑ เป็นผู้มีความถือตัวว่าเข้าใจ ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ ๑ ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ นี้แล แม้ฟังสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตล ธรรม ฯ

ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฟังสัทธรรม อยู่ เป็นผู้ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตลธรรม ธรรม ๕ ประการ เป็นไฉน คือ บุคคลย่อมไม่เป็นผู้ลบหลู่คุณท่านฟังธรรม ๑ เป็นผู้อันความลบหลู่ ไม่ครอบงำ ไม่มิจิตแข่งดีฟังธรรม ๑ เป็นผู้ไม่แสวงโทษ ไม่มิจิตกระทบในผู้ แสดงธรรม ไม่มิจิตกระด้าง ๑ เป็นผู้มียัญญา ไม่ใ้เงา ๑ ไม่เป็นผู้มีความถือ ด้ว่าเข้าใจในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ ๑ ดูการกัษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ฟังสัทธรรมอยู่ เป็นผู้ควรเพื่อหยั่งลงสู่นิยาม คือ ความถูกในกุตล ธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. สัทธรรมสัมโมสสูตรที่ ๑

[๑๔๔] ดูการกัษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ กิษุในธรรมวินัยนี้ ไม่ฟังธรรมโดยเคารพ ๑ ไม่เล่าเรียนธรรมโดยเคารพ ๑ ไม่ทรงจำธรรมโดยเคารพ ๑ ไม่ใคร่ควรอนุตรแห่งธรรมที่ทรงจำไว้โดยเคารพ ๑ รู้รรถรู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติ ธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ ๑ ดูการกัษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม ฯ

ดูการกัษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ กิษุในธรรมวินัย นี้ ย่อมฟังธรรมโดยเคารพ ๑ เล่าเรียนธรรมโดยเคารพ ๑ ทรงจำธรรมโดย เคารพ ๑ ใคร่ควรอนุตรแห่งธรรมที่ทรงจำไว้โดยเคารพ ๑ รู้รรถรู้ธรรมแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ ๑ ดูการกัษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ นี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบเลือนเสื่อมสูญแห่งสัทธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. สัทธรรมสัมโมสสูตรที่ ๒

[๑๔๕] ดูการกัษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปุญจก-ฉกนิบาต
ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ ย่อมไม่เล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาการณะ คาคา อทาน
อิติวุตตะกะ ชาตก อพภูตธรรม เวทิลละ นี้ธรรมเป็นข้อที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายย่อมไม่
แสดงธรรมตามที่ได้ฟังมา ตามที่ได้เล่าเรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร นี่เป็นธรรม
ข้อที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง
ภิกษุทั้งหลายย่อมไม่บอกระรมตามที่ได้ฟังมา ตามที่ได้เล่าเรียนมาแก่ผู้อื่นโดย
พิสดาร นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม
อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย ย่อมไม่ทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังมา ตามที่
ได้เล่าเรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร นี่เป็นธรรมข้อที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายย่อมไม่ตริกรตรอง
ไม่เพ่งดูด้วยใจ ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมา ตามที่ได้เล่าเรียนมาโดยพิสดาร นี่เป็น
ธรรมข้อที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่ง
สังฆธรรม ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่
ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุทั้งหลายใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ . . . อพภูตธรรม เวทิลละ นี้
เป็นธรรมข้อที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม
อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายย่อมแสดงธรรมตามที่ได้ฟังมา ตามที่ได้เล่าเรียนมา
แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร นี่เป็นธรรมข้อที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบลือน
เสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายย่อมบอกระรมตามที่ได้ฟัง
มา ตามที่ได้เล่าเรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความตั้งมั่น ไม่ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย
ย่อมทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังมา ตามที่ได้เล่าเรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร
นี่เป็นธรรมข้อที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม
อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายย่อมตริกรตรอง เพ่งดูด้วยใจ ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมา
ตามที่ได้เล่าเรียนมาโดยพิสดาร นี่เป็นธรรมข้อที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น
ไม่ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อม
เป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สังฆธรรมสัมโมสสูตรที่ ๓

[๑๕๖] ดุริการิกษทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุทั้งหลายใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนพระสูตรที่ทรงจำไว้ไม่ได้ ด้วยบทและพยัญชนะ
ที่ตั้งไว้ไม่ได้ แม้อรธแห่งบทและพยัญชนะที่ตั้งไว้ไม่ได้ ย่อมเป็นเนื้อความ
มีนัยไม่ได้ นี่เป็นธรรมข้อที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือน เสื่อมสญ
แห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ว้าวก ประกอบด้วย
ธรรมกะทำให้เป็นผู้ว้าวก เป็นผู้ไม่อดทน รับคำพราสอนโดยไม่เคารพ นี่เป็น
ธรรมข้อที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการ
หนึ่ง ภิกษุทั้งหลายที่เป็นพหูสูต มีการเล่าเรียนมาก ทรงธรรม ทรงวินัย ทรง
มาติกา ย่อมไม่บอกพระสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงลับไป
พระสูตรย่อมขาดเค้ามูล ไม่มีหลัก นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายผู้เถระ เป็นผู้มัก
มาก มีความประพฤติย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในการล่วงละเมิด ทอดธุระในทาง
วิเวก ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง ประชุมชนรุ่นหลังยอมถือเอาภิกษุเหล่านั้น
เป็นตัวอย่าง ประชุมชนเหล่านั้นก็เป็นผู้มักมาก มีความประพฤติย่อหย่อน เป็น
หัวหน้าในการล่วงละเมิด ทอดธุระในทางวิเวก ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึง
ธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง
นี่เป็นธรรมข้อที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม อีก
ประการหนึ่ง สงฆ์เป็นผู้แตกกัน เมื่อสงฆ์แตกกันแล้ว ย่อมมีการด่ากันและกัน
บริภาษกันและกัน แข่งกันและกัน ทอดทิ้งกันและกัน ในเหตุการณ์เช่นนั้น คน
ผู้ไม่เลื่อมใสย่อม ไม่เลื่อมใส และคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้วย่อมเห็นห่าง นี่เป็น
ธรรมข้อที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่งสังฆธรรม ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความลบลือนเสื่อมสญแห่ง

สังฆกรรม ฯ

ดูการภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนพระสูตรที่ทรงจำไว้ดี ด้วยบทและพยัญชนะที่ตั้งไว้ดี เมื่อรรถแห่งบทและพยัญชนะที่ตั้งไว้ดี ย่อมเป็นเนื้อความที่มีนัยดี นี่เป็นธรรมข้อที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมที่กระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ นี่เป็นธรรมข้อที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายที่เป็นพหูสูตรเล่าเรียนมาก ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา ย่อมบอกแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงลับไป พระสูตรย่อมไม่ขาดเค้ามูล มีหลักฐานอยู่ นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายผู้เถระ ย่อมไม่มักมาก ไม่ประพฤติย่อหย่อน ทอดธุระในการล่วงละเมิด เป็นหัวหน้าในทางวิเวก ปรรวากความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อกระทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นธรรมข้อที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม อีกประการหนึ่ง สงฆ์ย่อมเป็นผู้สมัคสมานกันดี ชื่นชมต่อกัน ไม่วิวาทกัน มีอุเทศเป็นอย่างเดียวกัน อยู่สบาย ก็เมื่อสงฆ์สมัคสมานกันดี ไม่มีการด่ากันและกัน ไม่บริภาษกันและกัน ไม่มีการแข่งขันกันและกัน ไม่ทอดทิ้งกันและกัน ในเหตุการณ์เช่นนั้น คนผู้ไม่เลื่อมใสย่อมเลื่อมใส และคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ย่อมเลื่อมใสยิ่งขึ้น นี่เป็นธรรมข้อที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม ดูการภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความตั้งมั่น ไม่ลบล้างเสื่อมสลายแห่งสังฆกรรม ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. ทุกกาสุต

[๑๔๓] ดูการภิกษุทั้งหลาย ถ้อยคำของบุคคล ๕ จำพวกย่อมเป็นถ้อยคำชั่ว เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล บุคคล ๕ จำพวกเป็นไฉน คือ ถ้อยคำปรรวาศรีทรา เป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ไม่มีศรีทรา ๑ ถ้อยคำปรรวาศีลเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ทุศีล ๑ ถ้อยคำปรรวาทาสีลจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ได้สติบ่น้อย ๑ ถ้อยคำปรรวากาจะจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ตระหนี่ ๑ ถ้อยคำปรรวากปัญญาเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ทราปัญญา ๑ ฯ

ดูการภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรรวาศรีทราจึงเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ไม่มีศรีทรา เพราะผู้ไม่มีศรีทรา เมื่อพูดเรื่องศรีทรา ย่อมขัดข้อง โกรธ พยาบาท กระด้าง แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ไม่มีศรีทรานั้น ย่อมไม่เห็นศรีทราสัมปทาในตน และย่อมไม่ได้ปิติปราโมทย์ที่มีศรีทราสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรรวาศรีทราจึงเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ไม่มีศรีทรา ดูการภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรรวาศีลจึงเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ทุศีล เพราะผู้ทุศีล เมื่อพูดเรื่องศีลย่อมขัดข้อง โกรธ พยาบาท กระด้าง แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ทุศีลนั้นย่อมไม่เห็นศีลสัมปทาในตน และย่อมไม่ได้ปิติและปราโมทย์ที่มีศีลสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรรวาศีลจึงเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ทุศีล เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรรวาทาสีลจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ได้สติบ่น้อย เพราะผู้ได้สติบ่น้อย เมื่อพูดเรื่องพาสีลจะ ย่อมขัดข้อง โกรธ พยาบาท กระด้าง แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ได้สติบ่น้อยนั้น ย่อมไม่เห็นสติสัมปทาในตน และย่อมไม่ได้ปิติปราโมทย์ที่มีสติสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรรวาทาสีลจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ได้สติบ่น้อย เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรรวากาจะจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ตระหนี่ เพราะผู้ตระหนี่ เมื่อพูดเรื่องกาจะ ย่อมขัดข้อง โกรธ พยาบาท กระด้าง แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ตระหนี่นั้น ย่อมไม่เห็นจาคสัมปทาในตนและย่อมไม่ได้ปิติปราโมทย์ที่มีจาคสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรรวากาจะ จึงเป็นถ้อยคำชั่วของผู้ตระหนี่ เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรรวากปัญญาจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ทราปัญญา เพราะผู้ทราปัญญา เมื่อพูดเรื่องปัญญา ย่อมขัดข้อง โกรธ พยาบาท กระด้าง แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ทราปัญญานั้นย่อมไม่เห็นปัญญาสัมปทาในตน และย่อมไม่ได้ปิติปราโมทย์ที่มีปัญญาสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรรวากปัญญาจะเป็นถ้อยคำชั่วแก่ผู้ทราปัญญา ดูการภิกษุทั้งหลาย ถ้อยคำของบุคคล ๕ จำพวกนี้แล ย่อมเป็นถ้อยคำชั่ว เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้อยคำของบุคคล ๕ จำพวก ย่อมเป็นถ้อยคำดี เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล บุคคล ๕ จำพวกเป็นไฉน คือถ้อยคำปรารภศรัทธาเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีศรัทธา ๑ ถ้อยคำปรารภศีลเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีศีล ๑ ถ้อยคำปรารภพหุสัจจะจะเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้ได้สดับมาก ๑ ถ้อยคำปรารภจาคะจะเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีจาคะ ๑ ถ้อยคำปรารภปัญญาเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีปัญญา ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรารภศรัทธาจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีศรัทธา เพราะผู้มีศรัทธา เมื่อพูดเรื่องศรัทธาย่อมไม่ขัดข้อง ไม่โกรธ ไม่พยายาบท ไม่กระด้าง ไม่แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้มีศรัทธานั้นย่อมเห็นศรัทธาสัมปทานในตน และย่อมได้ปิติปราโมทย์ที่มีศรัทธาสัมปทานนั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรารภศรัทธาจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีศรัทธา เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรารภศีลจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีศีล เพราะผู้มีศีลเมื่อพูดเรื่องศีล ย่อมไม่ขัดข้อง ไม่โกรธ ไม่พยายาบท ไม่กระด้าง ไม่แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้มีศีลนั้นย่อมเห็นศีลสัมปทานในตน และย่อมได้ปิติปราโมทย์ที่มีศีลสัมปทานนั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรารภศีลจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้ได้สดับมาก เพราะผู้ได้สดับมาก เมื่อพูดเรื่องพหุสัจจะ ย่อมไม่ขัดข้อง ไม่โกรธ ไม่พยายาบท ไม่กระด้าง ไม่แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ได้สดับมากย่อมเห็นสุตตสัมปทานในตน และย่อมได้ปิติปราโมทย์ที่มีสุตตสัมปทานนั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรารภพหุสัจจะจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้ได้สดับมาก เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรารภจาคะจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีจาคะ เพราะผู้มีจาคะ เมื่อพูดเรื่องจาคะ ย่อมไม่ขัดข้อง ไม่โกรธ ไม่พยายาบท ไม่กระด้าง ไม่แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้มีจาคะนั้นย่อมเห็นจาคะสัมปทานในตน และย่อมได้ปิติปราโมทย์ที่มีจาคะสัมปทานนั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น ถ้อยคำปรารภจาคะ จึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีจาคะ เพราะเหตุไร ถ้อยคำปรารภปัญญาจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีปัญญา เพราะผู้มีปัญญา เมื่อพูดเรื่องปัญญา ย่อมไม่ขัดข้อง ไม่โกรธ ไม่พยายาบท ไม่กระด้าง ไม่แสดงความโกรธเคืองและความขัดใจให้ปรากฏ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้มีปัญญานั้น ย่อมเห็นปัญญาสัมปทานในตน และย่อมได้ปิติปราโมทย์ที่มีปัญญาสัมปทานนั้นเป็นเหตุ ฉะนั้นถ้อยคำปรารภปัญญาจึงเป็นถ้อยคำดีแก่ผู้มีปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้อยคำของบุคคล ๕ จำพวกนี้แล ย่อมเป็นถ้อยคำดี เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๘. สารัชชสูตร

[๑๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมถึงความครันครัม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ เป็นผู้ไม่มีศีล ๑ เป็นผู้ได้สดับน้อย ๑ เป็นผู้เกียจคร้าน ๑ เป็นผู้มิปัญญาวุทธ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมถึงความครันครัม ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นผู้แก่ลวกล้ำ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ เป็นผู้ไม่มีศีล ๑ เป็นผู้ได้สดับมาก ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียร ๑ มีปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้แก่ลวกล้ำ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๙. อทายสูตร

[๑๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม ใกล้เมืองโกสัมพี สมัยนั้น ท่านพระอทายีผู้อันคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่ ท่านพระอานนท์ได้เห็นท่านพระอทายี ผู้อันคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่ จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระอทายี ผู้อันคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ไม่ใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการไว้ภายใน แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุพึงตั้งใจว่า เราจักแสดงธรรมไปโดยลำดับ ๑ เราจักแสดงอรรถเหตุผล ๑ เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู ๑ เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม ๑ เราจักไม่แสดงให้กระทบตนและผู้อื่น ๑ แล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
จึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ดุราอาณนํ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ไม่ใช่ทำได้ง่าย ภิกษุ
เมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ฟังตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในภายใน แล้วจึงแสดง
ธรรมแก่ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. ทพพิโนทยสูตร

[๑๖๐] ดุราภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้
ยาก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ราคะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ปฏิภาณ ๑
จิตคิดจะไป ๑ ดุราภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เกิดขึ้นแล้วบรรเทาได้
ยาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสัทธรรมวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

สัทธรรมนิยามสูตร ๓ สูตร สัทธรรมสมโมสูตร ๓ สูตร ทุกกา
สูตร สารัชชสูตร อุทายสูตร ทพพิโนทยสูตร ฯ

อาฆาตวรรคที่ ๒

๑. อาฆาตวินยสูตรที่ ๑

[๑๖๑] ดุราภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่ระงับความอาฆาตซึ่งเกิดขึ้นแก่
ภิกษุโดยประการทั้งปวง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความอาฆาต
พึงบังเกิดขึ้นในบุคคลใด พึงเจริญเมตตาในบุคคลนั้น ๑ ความอาฆาตพึงบังเกิดขึ้น
ในบุคคลใด พึงเจริญกรุณาในบุคคลนั้น ๑ ความอาฆาตพึงบังเกิดขึ้นในบุคคลใด
พึงเจริญอุเบกขาในบุคคลนั้น ๑ ความอาฆาตพึงบังเกิดขึ้นในบุคคลใด พึงถึงการ
ไม่นึกไม่ใส่ใจในบุคคลนั้น ๑ ความอาฆาตพึงบังเกิดขึ้นในบุคคลใด พึงนึกถึงความ
เป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตนให้มั่นในบุคคลนั้นว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีกรรมเป็น
ของๆ ตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม
เป็นที่พึง จักทำกรรมใด ดิถีตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นทายาท (ผู้รับผล) ของ
กรรมนั้น ดังนี้ ๑ ภิกษุพึงระงับความอาฆาตในบุคคลนั้นด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อาฆาตวินยสูตรที่ ๒

[๑๖๒] ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุราอาวโส
ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดุราอาวโส
ทั้งหลาย ธรรมเป็นที่ระงับความอาฆาต ซึ่งเกิดขึ้นแก่ภิกษุโดยประการทั้งปวง
๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความ
ประพฤติดังกายไม่บริสุทธ (แต่) เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธ ภิกษุ
พึงระงับความอาฆาตในบุคคลแม้เช่นนั้น อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความ
ประพฤติดังวาจาไม่บริสุทธ (แต่) เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธ ภิกษุ
พึงระงับความอาฆาตในบุคคลแม้เช่นนั้น อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความ
ประพฤติดังกายไม่บริสุทธ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ
แต่ย่อมได้ทางสงบใจ ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงระงับความ
อาฆาตในบุคคลแม้เช่นนั้น อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความประพฤติ
ทางกายไม่บริสุทธ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ และย่อมไม่ได้
ทางสงบใจ ไม่ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงระงับความอาฆาตใน
บุคคลแม้เช่นนั้น อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความประพฤติทางกาย
บริสุทธ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธ และย่อมได้ทางสงบใจ ย่อม
ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงระงับความอาฆาตในบุคคลแม้เช่นนั้น
ดุราภิกษุทั้งหลาย ในบุคคล ๕ จำพวกนั้น บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติ
ทางกายไม่บริสุทธ (แต่) เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธ ภิกษุพึงระงับ
ความอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างไร เหมือนอย่างว่า ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร
เห็นผ้าเก่าที่ถนอม เหยียบให้มันด้วยเท้าซ้าย เชี่ยวออกด้วยเท้าขวา ส่วนใด
เป็นสาระ ก็เลือกถือเอาส่วนนั้นแล้วหลีกไป แม้ฉันใด บุคคลใด เป็นผู้มีความ
ประพฤติดังกายไม่บริสุทธ (แต่) เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธ
ความประพฤติทางกายไม่บริสุทธ ส่วนใดของเขา ภิกษุ ไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นใน
สมัยนั้น ส่วนความประพฤติทางวาจาบริสุทธ ส่วนใดของเขา ภิกษุ พึงใส่ใจส่วน
นั้นในสมัยนั้น ฉะนั้น ภิกษุพึงระงับความอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้ ดุราอาวโส
ทั้งหลาย บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ (แต่) เป็นผู้มีความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉักกนิบาต

ความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างไร เหมือนอย่างว่า สระน้ำที่ถูกสาหร่ายและเห่นคลุมไว้ บุรุษผู้เดินทางร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน ระหายน้ำ เขาหลงสู่สระน้ำนั้น แหวกสาหร่ายและเห่นด้วยมือทั้งสองแล้ว กอบน้ำขึ้นดื่มแล้วพึงไป แม่นั่นใด บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ (แต่) เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ ความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ส่วนใดของเขา ภิกษุ ไม่พึงใส่ใจในส่วนนั้นในสมัยนั้น ส่วนความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ส่วนใดของเขา ภิกษุพึงใส่ใจในส่วนนั้นในสมัยนั้น ฉะนั้น ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างนี้ ดูกุราวุโสทั้งหลาย บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่ยอมได้ทางสงบใจ ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างไร เหมือนอย่างว่า น้ำเล็กน้อยมีอยู่ในรอยโค บุรุษผู้เดินทางร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน ระหายน้ำ เขาพึงเกิดความคิดอย่างนี้ว่า น้ำเล็กน้อยมีอยู่ในรอยโคนี้ ถ้าเรจักกอบขึ้นดื่มหรือใช้ภาชนะตักขึ้นดื่มไซ้เรจักจิกทำน้ำนั้นให้ไหวบ้าง ให้ชุ่มบ้าง ให้ไม่เป็นที่ควรดื่มบ้าง ถ้ากระไรเรา พึงคุกเข่าก้มลงดื่มอย่างใดดีแล้วหลีกไปเกิด เขาคุกเข่าก้มลงดื่มน้ำอย่างใดดีแล้วไป แม่นั่นใด บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่ยอมได้ทางสงบใจ ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ส่วนใดของเขา ภิกษุ ไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในสมัยนั้น แม้ความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ส่วนใดของเขา ภิกษุก็ไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในสมัยนั้น แต่การได้ทางสงบใจ ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควรส่วนใดของเขา ภิกษุพึงใส่ใจส่วนนั้นในสมัยนั้น ฉะนั้น ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างนี้ ดูกุราวุโสทั้งหลาย บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์และยอมไม่ได้ทางสงบใจ ไม่ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างไร เหมือนอย่างว่า บุรุษผู้อาพาธ มีทกข์ เป็นไข้หนักเดินทางไกล แม้ข้างหน้าเขาก็มียบ้านอยู่ไกล แม้ข้างหลังเขาก็มียบ้านอยู่ไกล เขาไม่พึงได้อาหารที่สบาย (ถูกโรค) เกสัชที่สบาย ผู้พยาบาลที่สมควร และผู้นำทางไปสู่บ้าน บุรุษบางคนผู้เดินทางไกลพึงเห็นเขา บุรุษนั้นพึงเข้าไปตั้งความการณความเอ็นดู ความอนเคราะห์ในเขาวา โอ คนๆ นี้พึงได้อาหารที่สบาย เกสัชที่สบาย ผู้พยาบาลที่สมควร และผู้นำทางไปสู่บ้าน ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า คนๆ นี้อย่างถึงความพินาศฉิบหาย ณ ที่นี้เลย แม่นั่นใด บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ และยอมไม่ได้ทางสงบใจ ไม่ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงเข้าไปตั้งความการณ ความเอ็นดู ความอนเคราะห์ ในบุคคลแม้เห็นปานนี้ว่า โอท่านผู้นี้พึงจะกายทุจริตแล้ว อบรมกายสุจริต พึงละวจีทุจริตแล้ว อบรมวจีสุจริต พึงละมโนทุจริตแล้ว อบรมมโนสุจริต ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ท่านผู้นี้เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาต นรก ฉะนั้น ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างนี้ ดูกุราวุโสทั้งหลาย บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ย่อมได้ทางสงบใจ และยอมได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างไร เหมือนอย่างว่า สระน้ำที่มีน้ำใส มีน้ำอรอยดี มีน้ำเย็น มีน้ำขาว มีทำนน้ำราบเรียบ น้ำรินรมยดาระดาดไปด้วยต้นไม้อพันธ์ต่างๆ บุคคลผู้เดินทางร้อนอบอ้าว เหนื่อย อ่อน ระหายน้ำ เขาพึงลงสู่สระน้ำนั้น อาบล้าง ต้มบ้าง แล้วขึ้นมานั่งบ้าง นอนบ้าง ที่ร่มไม้ใกล้สระน้ำนั้น แม่นั่นใด บุคคลใด เป็นผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ เป็นผู้มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ย่อมได้ทางสงบใจ และยอมได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร แม้ความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ส่วนใดของเขา ภิกษุพึงใส่ใจส่วนนั้นในสมัยนั้น แม้ความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ส่วนใดของเขา ภิกษุพึงใส่ใจส่วนนั้นในสมัยนั้น แม้การได้ทางสงบใจ ได้ความเลื่อมใสโดยกาลอันสมควร ส่วนใดของเขา ภิกษุพึงใส่ใจส่วนนั้นในสมัยนั้น ฉะนั้น ภิกษุพึงระับความอาฆาตในบุคคลนี้อย่างนี้ ดูกุราวุโสทั้งหลาย เพราะอาศัยบุคคลผู้เป็นที่น่าสนใจโดยประการทั้งปวง จิตย่อมเลื่อมใส ดูกุราวุโสทั้งหลาย ธรรมเป็นที่ระับความอาฆาต ซึ่งเกิดขึ้นแก่ภิกษุโดยประการทั้งปวง ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. สากัจฉาสสูตร

[๑๖๓] ครึ่งนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุราวุโส

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อ
สนทนากับเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วยศีลสัมปทาภกตาได้
๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วยสมาธิ
สัมปทาภกตาได้ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาโดยตนเองและเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วย
ปัญญาสัมปทาภกตาได้ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหา
ที่มาด้วยวิมุตติสัมปทาภกตาได้ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะโดยตนเอง
และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วยวิมุตติญาณทัสสนะสัมปทาภกตาได้ ๑ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเพื่อสนทนากับเพื่อน
พรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. สาขีสูตร

[๑๖๔] ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเป็นอยู่
ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วยศีลสัมปทาภกตาได้ ๑
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วยสมาธิสัมปทาภกตา
ได้ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วยปัญญา-
*สัมปทาภกตาได้ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติโดยตนเอง และเป็นผู้แก้ปัญหาที่มาด้วย
วิมุตติสัมปทาภกตาได้ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะโดยตนเอง และเป็นผู้
แก้ปัญหาที่มาด้วยวิมุตติญาณทัสสนะสัมปทาภกตาได้ ๑ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเป็นอยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ปัญหาปัจฉาสูตร

[๑๖๕] ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุบางรูปย่อมถามปัญหาภิกษุอื่นด้วยเหตุ ๕ ประการ
ทั้งหมดหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุบางรูปย่อมถาม
ปัญหาภิกษุอื่นเพราะโง่เขลา เพราะหลงลืม ๑ ภิกษุบางรูปเป็นผู้มีความปรารถนา
ลามก ถูกความปรารถนาครอบงำ จึงถามปัญหาภิกษุอื่น ๑ ภิกษุบางรูปดูหมิ่น
จึงถามปัญหาภิกษุอื่น ๑ ภิกษุบางรูปประสงค์จะรู้จึงถามปัญหาภิกษุอื่น ๑
อนึ่ง ภิกษุบางรูปคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุอื่นถ้าถูกเราถามปัญหาก็จักแก้โดยชอบ ข้อ
นั้นเป็นความดี แต่ถ้าถูกเราถามปัญหาก็จักไม่แก้โดยชอบ เราเองจักแก้โดยชอบ
แก่เธอ ดังนี้ จึงถามปัญหาภิกษุอื่น ๑ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุบางรูป
ย่อมถามปัญหาภิกษุอื่น ด้วยเหตุ ๕ ประการ ทั้งหมดหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง
ส่วนข้าพเจ้าคิดอย่างนี้ว่า ถ้าภิกษุถูกเราถามปัญหาก็จักแก้โดยชอบ ข้อนั้นเป็นความดี
แต่ถ้าถูกเราถามปัญหาก็จักไม่แก้โดยชอบ เราเองจักแก้โดยชอบแก่เธอ ดังนี้ จึง
ถามปัญหาภิกษุอื่น ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. นิโรธสูตร

[๑๖๖] ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ
ถึงพร้อมด้วยปัญญา พึงเข้าสู่สัญญาเวทิตินิโรธบ้าง พึงออกจากสัญญาเวทิตินิโร
ธบ้าง ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ ถ้าเธอไม่พึงบรรลอรหัตผลในปัจจุบันไซ้ เธอ
ก็กล่าวถึงความไม่เป็นสหายเหล่าเทพผู้มีกาวพึงการาหารเป็นภิกษา เข้าถึงเหล่าเทพผู้มี
ฤทธิ์ทางใจบางเหล่า พึงเข้าสู่สัญญาเวทิตินิโรธบ้าง พึงออกจากสัญญาเวทิตินิโร
ธบ้าง ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่าน
พระอุททายได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร ข้อที่ภิกษุกล่าว
ความไม่เป็นสหายเหล่าเทพผู้มีกาวพึงการาหารเป็นภิกษา เข้าถึงเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ทาง
ใจบางเหล่า พึงเข้าสู่สัญญาเวทิตินิโรธบ้าง พึงออกจากสัญญาเวทิตินิโรธบ้าง
นั้นมิใช่ฐานะ มีใชโอกาส ข้อนั้นไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ
แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ผู้ถึงพร้อมด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต

ปัญญา ฟังเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ฟังออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ถ้าเธอไม่ฟังบรรลอรหัตผลในปัจจุบันไซ้ เธอก็ก้าวล่วงความเป็นสหายเหล่าเทพผู้มีกาวังการอาหารเป็นภิกษา เข้าถึงเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ทางใจบางเหล่า ฟังเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ฟังออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุททายได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร ข้อที่ภิกษูก้าวล่วงความเป็นสหายเหล่าเทพผู้มีกาวังการอาหารเป็นภิกษา เข้าถึงเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ทางใจบางเหล่า ฟังเข้าสัญญาเวทยิต-
 *นิโรธบ้าง ฟังออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง นั้นมิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส ข้อนั้นไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ครั้นนั้นท่านพระสารีบุตรได้คิดว่า ท่านพระอุททายค้นค้ำเราถึง ๓ ครั้ง และภิกษุบางรูปก็ไม่อนุโมทนา (ภาสิต) เรา ฉะนั้น เราฟังเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา ฟังเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ฟังออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ ถ้าเธอไม่ฟังบรรลอรหัตผลในปัจจุบันไซ้ เธอก็ก้าวล่วงความเป็นสหายเหล่าเทพผู้มีกาวังการอาหารเป็นภิกษา เข้าถึงเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ทางใจบางเหล่า ฟังเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ฟังออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อท่านพระสารี-
 *บุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุททายได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร ข้อที่ภิกษูก้าวล่วงความเป็นสหายเหล่าเทพผู้มีกาวังการอาหารเป็นภิกษา เข้าถึงเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ทางใจบางเหล่า ฟังเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ฟังออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง นั้นมิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส ข้อนั้นไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุททาย . . . ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้คิดว่า ท่านพระอุททายค้นค้ำเราถึง ๓ ครั้ง แม้เฉพาะพระภิกษุแห่งพระผู้มีพระภาค และภิกษุบางรูปก็ไม่อนุโมทนาต่อเรา ฉะนั้น เราฟังนั่งเสีย ครั้นนั้นท่านพระสารีบุตรได้นั่งอยู่ ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอุททายว่า ดูกรอุททาย ก็เธอย่อมหมายถึงเหล่าเทพผู้มีฤทธิ์ทางใจเหล่าไหน ท่านพระอุททายได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์หมายถึงเหล่าเทพชั้นรูปที่สำเร็จด้วยสัญญา พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรอุททาย โฉนเธอผู้เป็นพาล ไม่ฉลาด จึงได้กล่าวอย่างนั้น เธอเองย่อมเข้าใจคำที่เธอควรพูด ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนทว่า ดูกรอานนท โฉนพวกเธอจักวางเฉย (ดูตาย) ภิกษุผู้เถระซึ่งถูกเบียดเบียนอยู่ เพราะว่า แม้ความการณจักไม่มีในภิกษุผู้ฉลาดซึ่งถูกเบียดเบียนอยู่ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร-
 *ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล . . . ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ พระผู้มีพระภาคผู้สุดต ครันตรัสตั้งนี้แล้ว จึงเสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปแล้วไม่นาน ท่านพระอานนทได้เข้าไปหาท่านพระอุปัฏฐากแล้วกล่าวว่า ดูกรท่านอุปัฏฐาก ภิกษุเหล่าอื่นในพระศาสนา นี้ ย่อมเบียดเบียนภิกษุทั้งหลายผู้เถระ พวกเราจะ ไม่ถามหาภิกษุเหล่านั้น การที่พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่พักผ่อนในเวลาเย็น จักทรงปรารภเหตุนี้ขึ้นแสดง เหมือนดังที่จะพึงตรัสกะท่านอุปัฏฐากโดยเฉพาะในเหตุนี้ ข้อนั้นไม่เป็นของอัครรรย บัดนี้ ความน้อยใจได้เกิดขึ้นแก่พวกเรา ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็นแล้ว เสด็จเข้าไปนั่งที่อุปัฏฐากศาลา ประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ตบแต่งไว้ แล้วจึงตรัสถามท่านพระอุปัฏฐากว่า ดูกรอุปัฏฐาก ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอแล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ท่านพระอุปัฏฐากได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไหน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีสติ ฯลฯ ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เธอเป็นพหุสูตร ฯลฯ บริสทธีบริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เธอเป็นผู้มีวาจาไพเราะ มีถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง ๑ เธอเป็นผู้ได้ตามความปรารภนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยัง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ เธอยอมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

พ. ตีละฯ อุปวาณะ ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์
ถ้าหากว่าธรรม ๕ ประการนี้ ไม่พึงมีแก่ภิกษุผู้เถระไซ้ร้ เพื่อนพรหมจรรย์พึง
สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเธอ โดยความเป็นผู้มีพินัย มีผมหนอก มี
หนังย่น อะไรกัน แต่เพราะธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เถระ ฉะนั้น
เพื่อนพรหมจรรย์จึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเธอ ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. โจนาสสูตร

[๑๖๗] ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ใดที่ใครจะโจทผู้อื่น พึงเข้าไปตั้งธรรม ๕ ประการไว้ภายใน
ก่อนแล้วจึงโจทผู้อื่น ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ธรรมว่า เราจักกล่าวโดย
กาลควร จักไม่กล่าวโดยกาลไม่ควร ๑ จักกล่าวด้วยเรื่องจริง จักไม่กล่าวด้วย
เรื่องไม่จริง ๑ จักกล่าวด้วยคำอ่อนหวาน จักไม่กล่าวด้วยคำหยาบ ๑ จักกล่าว
ด้วยเรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวด้วยเรื่องที่ไม่ประกอบด้วยประ-
โยชน์ ๑ จักเป็นผู้มีเมตตาจิตกล่าว จักไม่เป็นผู้เพ่งโทษกล่าว ๑ ดูกรอาวุโส
ภิกษุผู้ใดที่ใครจะโจทผู้อื่น พึงเข้าไปตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ภายในก่อนแล้วจึง
โจทผู้อื่น ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เราเห็นบุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ถูกผู้อื่นโจทโดย
กาลไม่ควร ไม่ถูกโจทโดยกาลอันควร ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยเรื่องไม่จริง ไม่
ถูกโจทด้วยเรื่องจริง ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยคำหยาบ ไม่ถูกโจทด้วยคำอ่อน
หวาน ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยเรื่องที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจทด้วย
เรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยเพ่งโทษ ไม่ถูกโจทด้วย
เมตตาจิต ก็โกรธ ฯ

ดูกรอาวุโส ความไม่เดือดร้อน ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทโดย
ไม่เป็นธรรม โดยอาการ ๕ คือ ท่านถูกโจทโดยกาลไม่ควร ไม่ถูกโจทโดยกาล
ควร ท่านจึงไม่ควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วยเรื่องไม่จริง ไม่ถูกโจทด้วยเรื่อง
จริง ท่านจึงไม่ควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วยคำหยาบ ไม่ถูกโจทด้วยคำอ่อน
หวาน ท่านจึงไม่ควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วยเรื่องที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
ไม่ถูกโจทด้วยเรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงไม่ควรเดือดร้อน ท่านถูก
โจทด้วยการเพ่งโทษ ไม่ถูกโจทด้วยเมตตาจิต ท่านจึงไม่ควรเดือดร้อน ดูกร-
*อาวุโสทั้งหลาย ความไม่เดือดร้อน ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทโดยไม่
เป็นธรรม โดยอาการ ๕ นี้ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความเดือดร้อน ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้โจท
โดยไม่เป็นธรรม โดยอาการ ๕ คือ ท่านโจทโดยกาลไม่ควร ไม่โจทโดยกาล
ควร ท่านจึงควรเดือดร้อน ท่านโจทด้วยเรื่องไม่จริง ไม่โจทด้วยเรื่องจริง ท่าน
จึงควรเดือดร้อน ท่านโจทด้วยคำหยาบ ไม่โจทด้วยคำอ่อนหวาน ท่านจึงควร
เดือดร้อน ท่านโจทด้วยเรื่องที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่โจทด้วยเรื่องที่
ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงควรเดือดร้อน ท่านโจทด้วยเพ่งโทษ ไม่โจทด้วย
เมตตาจิต ท่านจึงควรเดือดร้อน ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความเดือดร้อน ภิกษุพึง
ให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้โจทโดยไม่เป็นธรรม โดยอาการ ๕ นี้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะว่า ภิกษุแม้รูปอื่นไม่พึงเข้าใจว่า พึงโจทด้วยเรื่องไม่จริง ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เราเห็นบุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ถูกโจทโดย
กาลควร ไม่ถูกโจทโดยกาลไม่ควร ก็โกรธ ถูกโจทด้วยเรื่องจริง ไม่ถูกโจท
ด้วยเรื่องไม่จริง ก็โกรธ ถูกโจทด้วยคำอ่อนหวาน ไม่ถูกโจทด้วยคำหยาบ
ก็โกรธ ถูกโจทด้วยเรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจทด้วยเรื่องที่ไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ก็โกรธ ถูกโจทด้วยเมตตาจิต ไม่ถูกโจทด้วยเพ่งโทษ
ก็โกรธ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความเดือดร้อน ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูก
โจทโดยธรรม ด้วยอาการ ๕ คือ ท่านถูกโจทโดยกาลควร ไม่ถูกโจทโดยกาล
ไม่ควร ท่านจึงควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วยเรื่องจริง ไม่ถูกโจทด้วยเรื่องไม่
จริง ท่านจึงควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วยคำอ่อนหวาน ไม่ถูกโจทด้วยคำหยาบ
ท่านจึงควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วยเรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจท
ด้วยเรื่องที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงควรเดือดร้อน ท่านถูกโจทด้วย
เมตตาจิต ไม่ถูกโจทด้วยการเพ่งโทษ ท่านจึงควรเดือดร้อน ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
ความเดือดร้อน ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทโดยธรรม ด้วยอาการ ๕ นี้ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความไม่เดือดร้อน ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้โจท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
โดยเป็นธรรม โดยอาการ ๕ คือ ทานโจทโดยกาลควร ไม่โจทโดยกาลไม่ควร
ทานจึงไม่ควรเดือดร้อน ทานโจทด้วยเรื่องจริง ไม่โจทด้วยเรื่องไม่จริง ทานจึง
ไม่ควรเดือดร้อน ทานโจทด้วยคำอ่อนหวาน ไม่โจทด้วยคำหยาบ ทานจึงไม่ควร
เดือดร้อน ทานโจทด้วยเรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่โจทด้วยเรื่องที่ไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ทานจึงไม่ควรเดือดร้อน ทานโจทด้วยเมตตาจิต ไม่โจท
ด้วยการเพ่งโทษ ทานจึงไม่ควรเดือดร้อน ดุรอาวโสทั้งหลาย ความไม่เดือดร้อน
ภิกษุพึงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้โจทก็เป็นธรรม โดยอาการ ๕ นี้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะว่าภิกษุแม้ป้อนพึงเข้าใจว่า พึงโจทด้วยเรื่องจริง ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย อันบุคคลผู้ถูกโจทพึงตั้งอยู่ในธรรม ๒ ประการ คือ
ความจริง และความไม่โกรธ ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย (ถ้า) ผู้อื่นพึงโจท (เรา) ด้วยธรรม ๕ ประการ
คือ พึงโจทโดยกาลควรหรือโดยกาลไม่ควร ๑ ด้วยเรื่องจริงหรือด้วยเรื่องไม่จริง ๑
ด้วยคำอ่อนหวานหรือด้วยคำหยาบ ๑ ด้วยเรื่องที่ประกอบด้วยประโยชน์ หรือ
ด้วยเรื่องที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ ด้วยเมตตาจิตหรือด้วยเพ่งโทษ ๑ แม้
เราก็จึงตั้งอยู่ในธรรม ๒ ประการ คือ ความจริงและความไม่โกรธ ถ้าเราพึง
ทราบวาทธรรมนั้นเมื่ออยู่ในเราไซ้ เราก็จึงกล่าววาทธรรมนั้นว่า มียู วาทธรรมนั้นเมื่อ
พร้อมในเรา ถ้าเราพึงทราบวาทธรรมนั้น ไม่มีอยู่ในเราไซ้ เราก็จึงกล่าววาทธรรมนั้นว่า
ไม่มีอยู่ วาทธรรมนั้นไม่มีอยู่พร้อมในเรา ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรสารีบุตร เรื่องก็จะพึงเป็นเช่นนั้น แต่ว่า
โมฆบุรุษบางพวกในธรรมวินัยนี้ เมื่อถูกกล่าวสอน ย่อมไม่รับโดยเคารพ ฯ
สา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลเหล่าใด ไม่มีศรัทธา ต้องการเลี้ยง
ชีวิต มีโชถอกบวชด้วยศรัทธา เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา เกเร พึงชาน เยอหยิ่ง
เหลาะแหละ ปากกล้า พุดพาลาม ไม่สำรวมทวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้จัก
ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร ไม่เพ่งถึงความเป็นสมณะ ไม่มี
ความเคารพกล้าในสิกขา มักมาก ย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในการล่วงละเมิด
ทอดธุระในวิเวก เกียจคร้าน มีความเพียรทราม มีสติเลอะเลือน ไม่มี
สัมปชัญญะ ไม่มีจิตมั่นคง มีจิตพึงชาน มีปัญญาทรม คล้ายคนบ้าน้ำลาย คน
เหล่านั้น เมื่อถูกข้าพระองค์กล่าวสอนอย่างนี้ ย่อมไม่รับโดยเคารพ ส่วนกุลบุตร
เหล่าใด มีศรัทธาออกบวช ไม่โอ้อวด ไม่มีความมารยา ไม่เกเร ไม่พึงชาน ไม่
เยอหยิ่ง ไม่เหลาะแหละ ไม่ปากกล้า ไม่พุดพาลาม สำรวมทวารในอินทรี
ทั้งหลาย รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียร เพ่งถึงความเป็นสมณะ มี
ความเคารพกล้าในสิกขา ไม่มักมาก ไม่ย่อหย่อน ทอดธุระในการล่วงละเมิด
เป็นหัวหน้าในวิเวก ปราศจากความเพียร อบรมตน มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ
มีจิตมั่นคง มีจิตเป็นหนึ่ง มีปัญญา มีใจคล้ายคนบ้าน้ำลาย กุลบุตรเหล่านั้น
เมื่อถูกข้าพระองค์กล่าวสอนอย่างนี้ย่อมรับโดยเคารพ ฯ

พ. ดุรสารีบุตร บุคคลเหล่าใด ไม่มีศรัทธา ต้องการเลี้ยงชีวิต . . . มี
ปัญญาทรม คล้ายคนบ้าน้ำลาย จงยกไว้ (ยกเว้น) ส่วนกุลบุตรเหล่าใด มี
ศรัทธาออกบวช . . . มีปัญญา มีใจคล้ายคนบ้าน้ำลาย ดุรสารีบุตร เธอพึงว่า
กล่าวกุลบุตรเหล่านั้น จกกล่าวสอนเพื่อนพรหมจรรย์ จงพราสอนเพื่อนพรหม-
* จรรย์ ด้วยหวังว่าเราจักยกเพื่อนพรหมจรรย์จากอสังฆธรรม ให้ตั้งอยู่ในสังฆธรรม
เธอพึงสำเหนียกไว้อย่างนี้แล สารีบุตร ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. สิลสูตร

[๑๖๘] ครั้นนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุรอาวโส
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า
ดุรอาวโสทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมี
อุปนิสัยถูกขจัด เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของภิกษุผู้มีสัมมา-

*สมาธิวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทา
วิราคะของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อ
นิพพิทาวิราคะไม่มี รมิตติญาณทัสสนะของภิกษุผู้มีนิพพิทาวิราคะวิบัติ ย่อมเป็น
ธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติ แม้กะเทาะของ
ต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือก กะพี้ แก่นของต้นไม้ นั้น ก็
ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ดุรอาวโสทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุ
ผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถา
ภูตญาณทัสสนะของภิกษุผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด
เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาวิราคะของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-จกนิบาต
ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อนิพพิทาวีระกะ ไม่มี ริมตติญาณทัสสนะของ
ภิกษุผู้มีนิพพิทาวีระกะวิบัติ ย่อมเป็นธรรมมีอุปนิสัยถูกขจัด ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรอาวโสทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อม
ถึงพร้อมด้วยธรรมเป็นอุปนิสัย เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะของภิกษุ
ผู้มีสัมมาสมาธิสมบูรณ์ ย่อมถึงพร้อมด้วยธรรมเป็นอุปนิสัย เมื่อยถาภูตญาณ-

* ทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาวีระกะของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสสนะสมบูรณ์ ย่อมถึง
พร้อมด้วยธรรมเป็นอุปนิสัย เมื่อนิพพิทาวีระกะมีอยู่ ริมตติญาณทัสสนะของภิกษุ
ผู้มีนิพพิทาวีระกะสมบูรณ์ ย่อมถึงพร้อมด้วยธรรมเป็นอุปนิสัย เปรียบเหมือน
ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้
เปลือก กะพี้ แก่นของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ดูกรอาวโส
ทั้งหลาย สัมมาสมาธิของภิกษุผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมถึงพร้อมด้วยธรรม
เป็นอุปนิสัย เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะของภิกษุผู้มีสัมมาสมาธิ
สมบูรณ์ ย่อมถึงพร้อมด้วยธรรมเป็นอุปนิสัย เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่
นิพพิทาวีระกะของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสสนะสมบูรณ์ ย่อมถึงพร้อมด้วยธรรม
เป็นอุปนิสัย เมื่อนิพพิทาวีระกะมีอยู่ ริมตติญาณทัสสนะของภิกษุผู้มีนิพพิทาวีระกะ
สมบูรณ์ ย่อมถึงพร้อมด้วยธรรมเป็นอุปนิสัย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. นิสันตีสสูตร

[๑๖๙] ครั้นนั้น ท่านพระอานนทได้เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่
ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรอาวโส
สารีบุตร ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล ภิกษุจึงจะเป็นผู้ใคร่ครวญได้เร็วใน
กุศลธรรมทั้งหลาย เรียนได้ดี เรียนได้มาก และสิ่งที่เธอเรียนแล้ว ย่อมไม่
เลือนไป ท่านพระสารีบุตรได้ตอบว่า ท่านอานนทแลเป็นพหูสูต ข้อความนั้น
จงแจ่มแจ้งแก่ท่านอานนททีเดียว ฯ

อา. ดูกรอาวโสสารีบุตร ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจัก-

* กล่าว ท่านพระสารีบุตรรับคำท่านพระอานนทว่า อย่างนั้น อาวโส ท่านพระ-
* อานนทได้กล่าวว่า ดูกรอาวโสสารีบุตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ฉลาดใน-
* อรรถ ฉลาดในธรรม ฉลาดในพหุญชนะ ฉลาดในนิรุตติ และฉลาดในเบื้องต้น
และเบื้องปลาย ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล ภิกษุจึงจะเป็นผู้ใคร่ครวญได้เร็วในกุศล-
* ธรรมทั้งหลาย เรียนได้ดี เรียนได้มาก และสิ่งที่เธอเรียนแล้วย่อมไม่เลือนไป ฯ

สา. ดูกรอาวโส นาคัศกรรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว ตามที่ท่านอานนทกล่าว
ไว้ดีแล้วนี้ และพวกเราย่อมทรงจำท่านอานนทผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ว่า
ท่านอานนทเป็นผู้ฉลาดในอรรถ ฉลาดในธรรม ฉลาดในพหุญชนะ ฉลาดในนิรุตติ
และฉลาดในเบื้องต้นและเบื้องปลาย ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. กัททขีสูตร

[๑๗๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โฆสิตาราม ใกล้กรุงโกสัมพี
ครั้งนั้นแล ท่านพระกัททขีได้เข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่าน
พระอานนท ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระอานนทได้ถามท่านพระกัททขีว่า ดูกรอาวโส กัททขี
บรรดาการเห็นทั้งหลาย การเห็นชนิดไหนเป็นยอด บรรดาการได้ยินทั้งหลาย
การได้ยินชนิดไหนเป็นยอด บรรดาสุขทั้งหลาย สุขชนิดไหนเป็นยอด บรรดา
สัญญาทั้งหลาย สัญญาชนิดไหนเป็นยอด บรรดาภพทั้งหลาย ภพชนิดไหนเป็น
ยอด ฯ

ท่านพระกัททขีตอบว่า ดูกรอาวโส พรหมผู้เป็นใหญ่ยิ่ง ไม่มีใครครอบงำ
ได้ เห็นสิ่งทั้งปวง ยังผู้อื่นให้เป็นไปในอำนาจ มีอยู่ ผู้ใดเห็นพรหมนั้น การเห็น
ของผู้เป็นยอดของการเห็นทั้งหลาย เทพเหล่าอาภัสสระผู้เปรียบพร้อมด้วยความ
สุขมีอยู่ เทพเหล่านั้นย่อมเปล่งอุทานในการบางครั้งบางคราวว่า สุขหนอๆ ผู้ใด
ได้ยินเสียงนั้น การได้ยินเสียงของผู้เป็นยอดของการได้ยินทั้งหลาย เทพเหล่า
สุภกนิหะมีอยู่ เทพเหล่านั้นยินดีเฉพาะสิ่งที่มีอยู่ ย่อมเสวยสุข การเสวยสุขนี้
เป็นยอดของความสุขทั้งหลาย พวกเทพผู้เข้าถึงอาภัสสระมีอยู่ การเข้าถึง
อาภัสสระมีอยู่เป็นยอดของสัญญาทั้งหลาย พวกเทพผู้เข้าถึงเนวสัญญานา
สัญญายตนภพมีอยู่ การเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพนี้เป็นยอดของภพทั้ง
หลาย ฯ

อา. คำพูดของท่านกัททขีนี้ย่อมสมกับชนเป็นอันมาก ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต

ภ. ท่านพระอานนท์เป็นพหูสูต ขอความข้อนั้นจงแจ่มแจ้งเฉพาะท่าน
พระอานนท์เถียว ฯ

อา. ดูกุรอวโลภัททชช ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ท่านพระภัททชชรับคำท่านพระอานนท์ว่า อย่างนั้น อวโล ท่านพระอานนท์ได้
กล่าวว่า ดูกุรอวโล ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ย่อมมีในลำดับแห่งบุคคล
ผู้เห็นตามเป็นจริง นี่เป็นยอดของการเห็นทั้งหลาย ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย
ย่อมมีในลำดับแห่งบุคคลผู้ได้ยินตามเป็นจริง นี่เป็นยอดของการได้ยินทั้งหลาย
ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ย่อมมีในลำดับแห่งบุคคลผู้ได้รับความสุขตามเป็น
จริง นี่เป็นยอดของความสุขทั้งหลาย ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ย่อมมีใน
ลำดับแห่งบุคคลผู้มีสัญญาตามเป็นจริง นี่เป็นยอดของสัญญาทั้งหลาย ความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย ย่อมมีในลำดับแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่แล้วตามเป็นจริง นี่เป็น
ยอดของภพทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอาฆาตวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาฆาตวินยสูตรที่ ๑ ๒. อาฆาตวินยสูตรที่ ๒ ๓. สากัจฉาสสูตร
๔. ลาขวิสสูตร ๕. ปัญหาปจฺจาสสูตร ๖. นิโรธสูตร ๗. โจทนาสูตร
๘. สิลสูตร ๙. นิลินฺตีสสูตร ๑๐. ภัททชชสูตร ฯ

อุปาสกวรรคที่ ๓

๑. สารัชชสูตร

[๑๗๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มี-
*พระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มี-
*พระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้หยั่งลงสู่ความครันคร้าม ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ อุปาสกเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑ เป็นผู้ลักทรัพย์ ๑ เป็นผู้ประพฤติดีในกาม ๑
เป็นผู้กล่าวคำเท็จ ๑ เป็นผู้ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้หยั่ง
ลงสู่ความครันคร้าม ฯ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้
แก่ล้า ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุปาสกเป็นผู้ตเว้นจากปาณาติบาต ๑
เป็นผู้ตเว้นจากอกุศลจิต ๑ เป็นผู้ตเว้นจากมลา ๑ เป็นผู้ตเว้นจากการ
ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้แก่ล้า ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. วิสารทสูตร

[๑๗๒] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เป็นผู้ไม่แก่ล้าครองเรือน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุปาสกเป็นผู้ฆ่า-
*สัตว์ ฯลฯ เป็นผู้ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ดูกุร-
*ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่แก่ล้า
ครองเรือน ฯ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้มีความ
แก่ล้าครองเรือน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุปาสกเป็นผู้ตเว้นจาก
ปาณาติบาต ฯลฯ เป็นผู้ตเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความประมาท ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้แก่ล้าครองเรือน ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. นีรยสูตร

[๑๗๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหมือน
ถูกนำมาวางไว้ในนรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุปาสกเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ
เป็นผู้ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เหมือนถูกนำมาวางไว้ในนรก ฯ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหมือนถูกเชิญ
มาอยู่ในสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุปาสกเป็นผู้ตเว้นจากปาณา-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จักกนิบาต

*ติบาต ฯลฯ เป็นผู้ตงว่นจากการตม่นำมาคือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท ดุรฤกษท่งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เหมือน
ถูกเชญมาอยู่ในสววรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. เวรสูตร

[๑๓๔] ครึ่งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครึ่งนั้น พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ดุรคฤหบดี อุบาสกไม่ละภัยเวร ๕ ประการ เราเรียกว่าผู้มึตลด้วย
ยอมเข้าถึงนรกด้วย ภัยเวร ๕ ประการเป็นไฉน คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์
การประพฤตผิดในกาม การพูดเท็จ การตม่นำมาคือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท ดุรคฤหบดี อุบาสกผู้ไม่ละภัยเวร ๕ ประการนี้แล เราเรียก
ว่าผู้มึตลด้วย ยอมเข้าถึงนรกด้วย ฯ

ดุรคฤหบดี อุบาสกผู้ละภัยเวร ๕ ประการ เราเรียกว่าผู้มึตลด้วย ยอม
เข้าถึงสุคติด้วย ภัยเวร ๕ ประการเป็นไฉน คือ การฆ่าสัตว์ ฯลฯ การตม่นำมา
คือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ดุรคฤหบดี อุบาสกผู้ละภัยเวร ๕
ประการนี้แล เราเรียกว่าผู้มึตลด้วย ยอมเข้าถึงสุคติด้วย ฯ

ดุรคฤหบดี อุบาสกผู้ฆ่าสัตว์ ยอมประสบกภัยเวรใด ทั้งในปัจจุบันทั้ง
ในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โหมนัสไฉนแม่ทางจิตเพราะเหตุฆ่าสัตว์ อุบาสกผู้
ผู้ตงว่นจากปาณาติบาต ย่อมไม่ประสบกภัยเวรนั้น ทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ
ยอมไม่เสวยทุกข์โหมนัสนั้นแม่ทางจิต ภัยเวรนั้น ของอุบาสกผู้ตงว่นจากปาณาติบาต
ยอมสงบระงับด้วยประการฉะนี้ อุบาสกผู้ลักทรัพย์ . . . ประพฤตผิดในกาม . . .
พูดคำเท็จ . . . ตม่นำมาคือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมประ-

*สบกภัยเวรใด ทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โหมนัสไฉนแม่ทาง
จิต เพราะเหตุแห่งการตม่นำมาคือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
อุบาสกผู้ตงว่นจากการตม่นำมา คือ สุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
ยอมไม่ประสบกภัยเวรนั้น ทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์-

*โหมนัสนั้นแม่ทางจิต ภัยเวรนั้น ของอุบาสกผู้ตงว่นจากการตม่นำมา คือ สุรา
และเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมสงบระงับด้วยประการฉะนี้ ฯ

นรชนใดยอมฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในโลก
คบชู้ภรรยาของผู้อื่น กล่าวคำเท็จ และประกอบการตม่นำมา
เมรยเนื่องๆ นรชนนั้นไม่ละเวร ๕ ประการแล้ว เราเรียกว่า
เป็นผู้มึตล มีปัญญาทรม ตายไปแล้วยอมเข้าถึงนรก นรชน
ใดไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในโลก ไม่
คบชู้ภรรยาของผู้อื่น ไม่กล่าวคำเท็จ และไม่ประกอบการ
ตม่นำมาและเมรย นรชนนั้นละเวร ๕ ประการแล้ว เราเรียก
ว่าเป็นผู้มึตล มีปัญญา เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. จัณฑาลสูตร

[๑๓๕] ดุรฤกษท่งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เป็นอุบาสกผู้เลวทราม เศร้าหมอง และน่าเกลียด ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ อุบาสกเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มึตล ๑ เป็นผู้ถือมงคลตม่นำมา เชื่อมงคล
ไม่เชื่อกกรรม ๑ แสวงหาเขตบุญภายนอกศาสนา ๑ ทำการสนับสนุนในที่นอก
ศาสนานั้น ๑ ดุรฤกษท่งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
เป็นอุบาสกผู้เลวทราม เศร้าหมอง และน่าเกลียด ฯ

ดุรฤกษท่งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็น
อุบาสกแก้ว อุบาสกปทุม อุบาสกบุณฑริก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ
อุบาสกยอมเป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มึตล ๑ เป็นผู้ถือมงคลตม่นำมา เชื่อกกรรม
ไม่เชื่อกมมงคล ๑ ไม่แสวงหาเขตบุญภายนอกศาสนา ๑ ทำการสนับสนุนใน
ศาสนา ๑ ดุรฤกษท่งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็น
อุบาสกแก้ว อุบาสกปทุม อุบาสกบุณฑริก ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. ปิติสสูตร

[๑๓๖] ครึ่งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดี แวดล้อมด้วยอุบาสก
ประมาณ ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรคฤหบดี ท่าน
ท่งหลายได้บำรุฤกษสงฆ์ด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัช-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

*บริหาร ท่านทั้งหลาย ไม่ควรทำความยินดีด้วยเหตุเพียงเท่านั้นว่า เราได้บำรุงภิกษุสงฆ์ ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและกิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร เพราะเหตุนั้นแหละ ท่านทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า พวกเราพึงเข้าถึงปิตีที่เกิดแต่วิเวกอยู่ตามกาล อันสมควร ด้วยอุบายเช่นไร ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคอัครรย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่เคยมีมาแล้ว ตามที่ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า ดุรฤทธิหบดี ท่านทั้งหลายได้บำรุงภิกษุสงฆ์ ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและกิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร เพราะเหตุนั้นแหละ ท่านทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า พวกเราพึงเข้าถึงปิตีที่เกิดแต่วิเวกอยู่ตามกาล อันสมควร ด้วยอุบายเช่นไร ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ สมัยใด อริยสาวกยอมเข้าถึงปิตีที่เกิดแต่วิเวกอยู่ สมัยนั้น ฐานะ ๕ ประการ ย่อมไม่มีแกอริยสาวกนั้น คือ สมัยนั้น ทกข โทมนัสอันประกอบด้วย กาม ๑ สุข โสมนัสอันประกอบด้วยกาม ๑ ทุกข โทมนัสอันประกอบด้วย อกุศล ๑ สุข โสมนัสอันประกอบด้วยอกุศล ๑ ทุกข โทมนัสอันประกอบด้วย กุศล ๑ ย่อมไม่มีแกอริยสาวกนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยใด อริยสาวกยอม เข้าถึงปิตีที่เกิดแต่วิเวกอยู่ สมัยนั้น ฐานะ ๕ ประการนี้ ย่อมไม่มีแกอริยสาวก นั้น ฯ

พ. ดีละๆ สารีบุตร สมัยใด อริยสาวกยอมเข้าถึงปิตีที่เกิดแต่วิเวก อยู่ . . . ดุรฤทธิหบดี สมัยใด อริยสาวกยอมเข้าถึงปิตีที่เกิดแต่วิเวกอยู่ สมัยนั้น ฐานะ ๕ ประการนี้ ย่อมไม่มีแกอริยสาวกนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. วณิชขสูตร

[๑๗๓] ดุรฤทธิหบดีทั้งหลาย การค้าขาย ๕ ประการนี้ อันอบาสกไม่พึง กระทำ ๕ ประการเป็นไฉน คือ การค้าขายศัตรา ๑ การค้าขายสัตว์ ๑ การค้าขายเนื้อสัตว์ ๑ การค้าขายน้ำเมา ๑ การค้าขายยาพิษ ๑ ดุรฤทธิหบดีทั้งหลาย การค้าขาย ๕ ประการนี้แล อันอบาสกไม่พึงกระทำ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. ราชสูตร

[๑๗๔] ดุรฤทธิหบดีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายยอมเข้าใจความซอ้นเป็นไฉน คือว่า ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างหรือว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำ ตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากปาณาติบาต ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า มิได้ เห็นหรือมิได้ฟังมาเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็มิได้เห็น มิได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากปาณาติบาต แต่ว่า บาปกรรมของเขานั้นแหละยอมบอกให้ทราบ ว่า คนผู้นี้ฆ่าหญิงหรือชายตาย พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจฉัย เพราะเหตุ แห่งปาณาติบาต ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังบาปกรรมเห็นปานนี้บ้างหรือไม่ ฯ

ภ. พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เห็นมาแล้ว ได้ฟังมาแล้ว และ จักได้ฟังต่อไป ฯ

พ. ดุรฤทธิหบดีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายยอมเข้าใจความซอ้นเป็นไฉน คือว่า ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างหรือว่าคนผู้นี้เป็นผู้ละอทินนาทาน งดเว้นจากอทินนาทาน พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำ ตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากอทินนาทาน ฯ

ภ. มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็มิได้เห็น มิได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละอทินนาทาน งดเว้นจากอทินนาทาน พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากอทินนาทาน แต่ว่า บาปกรรมของเขานั้นแหละยอมบอกให้ทราบ ว่า คนผู้นี้ลักทรัพย์เขามาจากบ้านหรือ จากป่า พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งอทินนาทาน ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังบาปกรรมเห็นปานนี้ บ้างหรือไม่ ฯ

ภ. พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เห็นมาแล้ว ได้ฟังมาแล้ว และ จักได้ฟังต่อไป ฯ

พ. ดุรฤทธิหบดีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายยอมเข้าใจความซอ้นเป็นไฉน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
คือว่า ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างหรือว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละ
กาเมสุมิจฉาจารย์ จตเวณจากกาเมสุมิจฉาจารย์ พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ
เนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการจตเวณจากกาเมสุมิจฉาจารย์ ฯ

ภิก. มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็มิได้เห็นมิได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็น
ผู้ละกาเมสุมิจฉาจารย์ จตเวณจากกาเมสุมิจฉาจารย์ พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ
เนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการจตเวณจากกาเมสุมิจฉาจารย์
แต่ว่าบาปกรรมของเขานั้นแหละยอมบอกให้ทราบ ว่า คนผู้นี้ละเมิดประเพณีในหญิง
หรือบุตรของผู้อื่น พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตาม
ปัจจัย เพราะเหตุแห่งกาเมสุมิจฉาจารย์ ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังบาปกรรม
เห็นปานนี้บ้างหรือไม่ ฯ

ภิก. พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เห็นมาแล้ว ได้ฟังมาแล้ว และ
จักได้ฟังต่อไป ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายยอมเข้าใจความข้อนี้เป็นไฉน
คือว่า ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างหรือว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละมุสาวาท
จตเวณจากมุสาวาท พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตาม
ปัจจัย เพราะเหตุแห่งการจตเวณจากมุสาวาท ฯ

ภิก. มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็มิได้เห็นมิได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็น
ผู้ละมุสาวาท จตเวณจากมุสาวาท พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ
หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการจตเวณจากมุสาวาท แต่ว่าบาปกรรมของ
เขานั้นแหละยอมบอกให้ทราบ ว่า คนผู้นี้ทำลายประโยชน์ของกฤหบดี หรือบุตร
กฤหบดีด้วยมุสาวาท พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำ
ตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งมุสาวาท ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังบาปกรรม
เห็นปานนี้บ้างหรือไม่ ฯ

ภิก. พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เห็นมาแล้ว ได้ฟังมาแล้ว และ
จักได้ฟังต่อไป ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายยอมเข้าใจความข้อนี้เป็นไฉน
คือว่า ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างหรือว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละการดื่ม
น้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จตเวณจากการดื่มน้ำเมา
คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท พระราชาจับเขามาประหาร
จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการจตเวณจากการดื่มน้ำเมา
คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ฯ

ภิก. มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้
เป็นผู้ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จตเวณ
จากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท พระราชา
จับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการ
จตเวณจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แต่ว่า
บาปกรรมของเขานั้นแหละยอมบอกให้ทราบ ว่า คนผู้นี้ประกอบการดื่มน้ำเมา คือ
สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แล้วฆ่าหญิงหรือชายตาย ลักทรัพย์
เขามาจากบ้านหรือจากป่า ละเมิดประเพณีในหญิงหรือบุตรของผู้อื่น ทำลายประ-
โยชน์ของกฤหบดี หรือบุตรของกฤหบดีด้วยมุสาวาท พระราชาจับเขามาประหาร
จองจำ เนรเทศ กระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการดื่มน้ำเมา คือ สุราและ
เมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังบาปกรรม
เห็นปานนี้บ้างหรือไม่ ฯ

ภิก. พระเจ้า ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เห็นมาแล้ว ได้ฟังมาแล้ว และ
จักได้ฟังต่อไป ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. คิหิสูตร

[๑๗๙] ครั้งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกกฤหบดีแวดล้อมด้วยอุบาสก
ประมาณ ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระสารีบุตรว่า
ดูกรสารีบุตร ท่านทั้งหลายพึงรู้จักกฤหสัณฺฑคนใดคนหนึ่ง ผู้นั่งห่มผ้าขาว มีการ
งานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการ และมีปรกิติได้ตามความปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยัง ๕ ประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต และคฤหัสถ์ผู้หนึ่ง เมื่อหวังอยู่ ก็พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เปเรตวิสัย อบาย ทคติ วิเนชาติสิ้นแล้ว เป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า

คฤหัสถ์ย่อมเป็นผู้มีการงานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการเป็น โฉน ดุกระสารีบุตร อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิฉฉาจาร ๑ มุสาวาท ๑ การดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ คฤหัสถ์เป็นผู้มีการงานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการนี้ ฯ

คฤหัสถ์เป็นผู้มีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้โดย ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันอันมีในจิตยิ่ง ๔ ประการเป็น โฉน ดุกระสารีบุตร อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ . . . เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่ง ข้อที่ ๑ อันอริยสาวกนั้นได้ถึงแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งจิตที่ยังไม่หมดจด เพื่อความผ่องแผ้วแห่งจิตที่ยังไม่ผ่องแผ้ว ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว . . . อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่ง ข้อที่ ๒ . . .

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว . . . เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่ง ข้อที่ ๓ . . .

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะใครแล้ว ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย วิญญูชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อสมาธิ นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่ง ข้อที่ ๔ อันอริยสาวกนั้นได้ถึงแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งจิตที่ยังไม่หมดจด เพื่อความผ่องแผ้วแห่งจิตที่ยังไม่ผ่องแผ้ว คฤหัสถ์ผู้มีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้โดย ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันอันมีในจิตยิ่ง ๔ ประการนี้ ดุกระสารีบุตร เธอทั้งหลายพึงรู้จักคฤหัสถ์คนใดคนหนึ่ง ผู้นุ่งห่มผ้าขาว มีการงานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการ และมีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้โดย ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่ง ๔ ประการนี้ และคฤหัสถ์นั้น เมื่อหวังอยู่ ก็พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เปเรตวิสัย อบาย ทคติ และวิเนชาติสิ้นแล้ว เป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

บัดเห็นภัยในนรกแล้ว พึงเว้นบาปเสีย สมาทาน อริยธรรมแล้ว พึงเว้นบาปเสีย ไม่พึงเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ในเมื่อความพยายามมีอยู่ ไม่พึงกล่าวคำเท็จทั้งที่รู้ ไม่พึงแตะต้องของที่เจ้าของไม่ให้ ยินดีด้วยภริยาของตน ไม่พึงยินดีภริยาผู้อื่น และ ไม่พึงดื่มสุราเมรัยเครื่องยังจิต ให้หลงไหล พึงระลึกถึงพระสัมพุทธเจ้าเสมอ และพึงตริกลึงพระธรรมเสมอ พึงอบรมจิตให้ปราศจากพยาบาท อันเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เทวโลก ทักขิณาทานที่ผู้ต้องการบุญ แสวงหาบุญให้แล้ว ในสัตบุรุษก่อน ในเมื่อไทยธรรมเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นทักขิณามีผลไพบูลย์ ดุกระสารีบุตร เราจักบอกสัตบุรุษให้ จงฟังคำของเรา ในบรรดาโคดำ ขาว แดง หมอก พร้อย หม่น หรือแดงอ่อน ชนิดใดชนิดหนึ่ง โคที่ฝึกแล้วย่อมเกิดเป็นโคหัวหน้าหมูไค หัวหน้าหมูตัวนั้น เป็นโคที่น่าระไปได้ สมบูรณ์ด้วยกำลัง เดินได้เรียบร้อย และเร็ว คนทั้งหลายย่อมเทียมโคตัวนั้นในการขนภาระ ไม่คำนึงถึงสีของมัน ฉนไค ในหมู่มนุษย์ก็ฉนนั้นเหมือนกัน ในชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร จัณฑาล ปุกกุสะ บรรดามนุษย์เหล่านั้นทุกๆ ชาติ คนผู้ที่ฝึกแล้ว ย่อมเกิดเป็นผู้มีวัตรดี ตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล กล่าวคำสัตย์ มีใจประกอบด้วยหิริ ละชาติ และมรณะได้แล้ว อยู่จบพรหมจรรย์ ปลงภาระลงแล้ว ไม่ประกอบด้วยกิเลส ได้ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง ดับแล้วเพราะไม่ถือมั่น
ก็ทักซิณาที่บำเพ็ญในผู้นั้น ผู้ปราศจากความกำหนัด เป็น
บุญเขต ย่อมมีผลไพบูลย์ ส่วนคนพาลผู้ไม่รู้แจ้ง มีปัญญา
ทราวม ไม่ได้สดับ ย่อมให้ทานในภายนอก ไม่คบหา
สัตบุรุษ ส่วนชนเหล่าใด ย่อมคบหาสัตบุรุษผู้มีปัญญาดิ
ได้รับยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ ชนเหล่านั้นตั้งศรัทธาไว้ใน
พระสุตเป็นถ้ำมูลแล้ว ย่อม ไปสู่เทวโลก หรือพึงเกิดใน
ตระกูลสูงในโลกนี้ ชนเหล่านั้นเป็นบัณฑิต ย่อมบรรล
นิพพานโดยลำดับ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

๑๐ . กเวสิสูตร

[๑๘๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ขณะที่เสด็จดำเนิน ไปตามหนทางไกล ได้ทอด
พระเนตรเห็นสาละป่าใหญ่ ณ ประเทศแห่งหนึ่ง จึงทรงแวงลงจากหนทางเสด็จ
เข้าไปสู่ป่าสาละ นั้นครั้นเสด็จถึงแล้วจึงทรงทำการเยี่ยมให้ปรากฏ ณ ที่แห่งหนึ่ง
ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้คิดว่า อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระผู้มีพระภาค
ทรงกระทำการเยี่ยมให้ปรากฏ พระตถาคตย่อมไม่ทรงกระทำการเยี่ยมให้ปรากฏด้วย
ไม่มีเหตุ ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์จึงได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระผู้มีพระภาคทรงกระทำการ
เยี่ยมให้ปรากฏ พระตถาคตย่อมไม่ทรงทำการเยี่ยมให้ปรากฏด้วยไม่มีเหตุ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกอานนท์ เรื่องเคยได้มีมาแล้ว คือ ณ ประเทศนี้
ได้เป็นเมืองมั่งคั่ง กว้างขวาง มีชนมาก มีมนุษย์หนาแน่น ก็พระผู้มีพระภาค
พระนามว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงอาศัยอยู่ในพระนครนั้น ก็อบาสก
นามว่ากเวสิ ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นผู้ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในศีล อบาสกประมาณ ๕๐๐ คน เป็นผู้อันภเวสิอบาสก
ซึ่งแจ้งชกขวน ก็ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในศีล ครั้งนั้น ภเวสิอบาสกได้คิดว่า
ก็เราเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า ชกขวนอบาสกประมาณ ๕๐๐ คน
เหล่านี้ และเราก็เป็นผู้ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในศีล แม้อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่า
นี้ ก็เป็นผู้ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในศีล ต่างคนต่างก็เท่าๆ กัน ไม่ยิ่งไปกว่ากัน
ฉะนั้น เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า ครั้งนั้น ภเวสิอบาสกได้เข้าไปหาอบาสก
ประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้แล้วได้กล่าวว่า ดูกท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้ไป
ขอท่านทั้งหลายจงจำเราไว้ว่า เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล ครั้งนั้น อบาสก
ประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ได้คิดว่า ภเวสิอบาสกผู้เป็นเจ้า เป็นผู้มีอุปการะมาก
เป็นหัวหน้า ชกขวนเราทั้งหลาย ก็ภเวสิอบาสกผู้เป็นเจ้าจักเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์
ในศีล ก็โงนเราทั้งหลายจะทำให้บริบูรณ์ในศีลไม่ได้เล่า ครั้งนั้น อบาสก
ประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ได้เข้าไปหาภเวสิอบาสกแล้วกล่าวว่า ตั้งแต่วันนี้ไป
ขอภเวสิอบาสกผู้เป็นเจ้าจงจำอบาสก ๕๐๐ แม่เหล่านี้ ว่าเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์
ในศีล ครั้งนั้น ภเวสิอบาสกได้คิดว่า ก็เราแลเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า
ชกขวนอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ และเราก็เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
แม้อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ก็เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล ต่างคนต่างก็
เท่าๆ กัน ไม่ยิ่งไปกว่ากัน ฉะนั้น เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า ครั้งนั้น
ภเวสิอบาสกได้เข้าไปหาอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้แล้วกล่าวว่า ดูกท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้ไป ขอท่านทั้งหลายจงจำเราไว้ว่า เป็นผู้ประพฤ
ติพรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ครั้งนั้น
อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ได้คิดว่า ภเวสิอบาสกผู้เป็นเจ้า เป็นผู้มีอุปการะ
มาก เป็นหัวหน้า ชกขวนเราทั้งหลาย ภเวสิอบาสกผู้เป็นเจ้าจักประพฤติ
พรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ก็โงนเรา
ทั้งหลายจักเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอันเป็นธรรมของ
ชาวบ้านไม่ได้เล่า ครั้งนั้น อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ได้เข้าไปหา
ภเวสิอบาสกแล้วกล่าวว่า ตั้งแต่วันนี้ไป ขอภเวสิอบาสกผู้เป็นเจ้า จงจำ
อบาสก ๕๐๐ แม่เหล่านี้ว่า เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุน
อันเป็นธรรมของชาวบ้าน ครั้งนั้น ภเวสิอบาสกได้คิดว่า ก็เราแลเป็นผู้มี
อุปการะมาก เป็นหัวหน้า ชกขวนอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ และเราก็เป็น
ผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล แม้อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ก็เป็นผู้กระทำให้
บริบูรณ์ในศีล และเราก็เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอัน
เป็นธรรมของชาวบ้าน แม้อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ก็เป็นผู้ประพฤติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

พรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ต่างคนต่างก็เท่าๆ กัน ไม่ยิ่งไปกว่ากัน ฉะนั้น เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า ครั้นนั้น ภเวสึอบาสกได้เข้าไปหาอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้นแล้วกล่าวว่า ดูกูรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ตั้งแต่บัดนี้ไป ขอท่านทั้งหลายจงจำเราไว้ว่าเป็นผู้บริโภคาอาหารมือเดียว เว้นการบริโภคในราตรี จดเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ครั้นนั้นประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น ได้คิดว่า ภเวสึอบาสกผู้เป็นเจ้า เป็นผู้มียุปลการะมาก เป็นหัวหน้า ชักชวนเราทั้งหลาย ภเวสึอบาสก

อบาสกผู้เป็นเจ้า จักเป็นผู้บริโภคาอาหารมือเดียว เว้นการบริโภคในราตรี จดเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ก็ไฉนเราทั้งหลายจักเป็นผู้บริโภคมือเดียว เว้นการบริโภคในราตรี จดเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ไม่ได้เล่า ครั้นนั้นอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น ได้เข้าไปหาภเวสึอบาสกแล้วกล่าวว่า ตั้งแต่บัดนี้ไป ขอภเวสึอบาสกผู้เป็นเจ้า จงจำอบาสก ๕๐๐ แม้เหล่านี้ว่า เป็นผู้บริโภคาอาหารมือเดียว จดการบริโภคในราตรี จดเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ครั้นนั้น ภเวสึอบาสกได้คิดว่า ก็เราแลเป็นผู้มียุปลการะมาก เป็นหัวหน้า ชักชวนอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ และเราก็เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล แม้ออบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ก็เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล และเราเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน แม้ออบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ก็เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติเว้นไกลจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน และเราเป็นผู้บริโภคาอาหารมือเดียว จดการบริโภคในราตรี จดเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล แม้ออบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านี้ ก็เป็นผู้บริโภคาอาหารมือเดียว จดการบริโภคในราตรี จดเว้นการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ต่างคนต่างก็เท่าๆ กัน ไม่ยิ่งไปกว่ากัน ฉะนั้น เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า ครั้นนั้น ภเวสึอบาสกได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค ภเวสึอบาสก ได้บรรพชาอุปสมบท แล้วในสำนัก พระผู้มีพระภาคพระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ภเวสึภิกษุอุปสมบทแล้ว ไม่นาน หลีกออกจากหมู่ อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็แลภเวสึภิกษุได้เป็นพระอรหันตองค์หนึ่งในจำนวนพระอรหันตทั้งหลาย ดูกูรอนันท์ ครั้นนั้น อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น ได้คิดว่าภเวสึอบาสกผู้เป็นเจ้า เป็นผู้มียุปลการะมาก เป็นหัวหน้า ชักชวนเราทั้งหลาย ก็ภเวสึอบาสกผู้เป็นเจ้าจักปลงผมหนวดครองผ้ากาสายะออกบวชเป็นบรรพชิต ไฉนเราทั้งหลายจักปลงผมและหนวดครองผ้ากาสายะออกบวชเป็นบรรพชิตไม่ได้เล่า ครั้นนั้นอบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงที่ประทับ แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายพึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค อบาสกประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น ได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค พระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ครั้นนั้น ภเวสึภิกษุได้คิดว่า เราแลเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งวิมุตติสุขอันเป็นธรรมชั้นเยี่ยมนี้ โอหนอ ภิกษุประมาณ ๕๐๐ แม้เหล่านี้ ก็พึงเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งวิมุตติสุขอันเป็นธรรมชั้นเยี่ยมนี้ ครั้นนั้นภิกษุประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น ต่างเป็นผู้หลีกออกจากหมู่ อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ไม่นานนักก็ได้ทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ได้รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก ภิกษุประมาณ ๕๐๐ เหล่านั้น มีภเวสึภิกษุเป็นประมุข พยายามบำเพ็ญธรรมที่สูงๆ ขึ้นไป ประณีตขึ้นไป ได้ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอันเป็นธรรมชั้นเยี่ยม ด้วยการจะนี้ ดูกูรอนันท์ เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักพยายามบำเพ็ญธรรมที่สูงๆ ขึ้นไป ประณีตขึ้นไป จักทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอันเป็นธรรมชั้นเยี่ยม ดูกูรอนันท์ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอุปาसกวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สार्वชสูตร ๒. วิสารทสูตร ๓. นีรยสูตร ๔. เวรสูตร
๕. จันทาลสูตร ๖. ปิตีสูตร ๗. วณชสูตร ๘. ราชสูตร ๙. กิหิสูตร
๑๐. ภเวสิสูตร ฯ

อรัญญวรรคที่ ๔

๑. อรัญญกสูตร

[๑๘๑] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้
๕ จำพวกเป็นโจน คือ ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตรเพราะโง่เขลา เพราะหลงมกมาย ๑
มีความปรารถนาลามก ถูกความอยากครอบงำ จึงถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๑ ถืออยู่ป่า
เป็นวัตรเพราะเป็นบ้า เพราะจิตฟุ้งซ่าน ๑ ถืออยู่ป่าเป็นวัตรเพราะรู้ว่าเป็นวัตรอัน
พระพุทธรเจ้าและสาวกแห่งพระพุทธรเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ ๑ ถืออยู่ป่าเป็นวัตร
เพราะอาศัยความเป็นผู้มีความปรารถนาล้น ความสันโดษ ความขัดเกลา ความ
สงัด ความเป็นผู้มีความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนั้น ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล ดูกุรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้ถืออยู่ป่า
เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร เพราะอาศัยความเป็นผู้มีความ
ปรารถนาล้น ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความเป็นผู้มีความ
ต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนั้น เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นประธาน สูงสุด
และดีกว่าภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ เปรียบเหมือนนมสดเกิดจากโค
นมส้มเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใส
เกิดจากเนยใส หัวเนยใสชาวโลกย่อมกล่าวว่าเป็นยอดในจำพวกโครส ๕ เหล่านั้น
ฉันใด บรรดาภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร
เพราะอาศัยความเป็นผู้มีความปรารถนาล้น ความสันโดษ ความขัดเกลา ความ
สงัด ความเป็นผู้มีความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนั้น เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ
เป็นประธาน สูงสุด และดีกว่าภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฉันนั้น
เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ปิงสกุลิกสูตร

[๑๘๒] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ๕ จำพวก-
นี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. รุกขมุสิกสูตร

[๑๘๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. โสสานิกสูตร

[๑๘๔] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อัปโกลาสิกสูตร

[๑๘๕] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถืออยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร ๕ จำพวก-
นี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. เนลัชชิกสูตร

[๑๘๖] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถือการนั่งเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. ยถาสันถติกสูตร

[๑๘๗] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถืออยู่ในเสนาสนะตามที่ท่านจัดให้
อย่างไรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. เอกาสนิกสูตร

[๑๘๘] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถือการนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็น
วัตร ๕ จำพวกนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. ชลปิณฑกัตติกสูตร

[๑๘๙] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถือห้ามกัถอันนำมาถวาย เมื่อภายหลัง
เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
จบสูตรที่ ๙

๑๐. ปัตตปิณฑิกสูตร

[๑๙๐] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวก
นี้ ๕ จำพวกเป็นโชน คือ ภิกษุเป็นผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร เพราะไฉน
เหล่า เพราะหลงมก ๑ มีความปรารถนาลามก ถูกความอยากครอบงำ จึงเป็น
ผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร ๑ เป็นผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตรเพราะเป็นบ้า
เพราะจิตฟุ้งซ่าน ๑ เป็นผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร เพราะรู้ว่าเป็นวัตรอัน
พระพุทธเจ้าและสาวกแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ ๑ เป็นผู้ถือฉันทเฉพาะ
ในบาตรเป็นวัตร เพราะอาศัยความเป็นผู้มีมีความปรารถนาลมก ความสันโดษ
ความขัดเกลา ความสัจ ความเป็นผู้มีความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้ ๑
ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล ดุริยภิกษุ-
*ทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ถือฉันท
เฉพาะในบาตรเป็นวัตร เพราะอาศัยความเป็นผู้มีมีความปรารถนาลมก ความสันโดษ
ความขัดเกลา ความสัจ ความเป็นผู้มีความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้
เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นประธาน สูงสุด และดีกว่าภิกษุผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตร
เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ เปรียบเหมือนนมสดเกิดจากโค นมส้มเกิดจากนมสด
เนยข้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส หัวเนย
ใสขาวโลกย่อมกล่าวว่าเลิศในจำพวกโครส ๕ เหล่านี้ ฉันทใด ดุริยภิกษุ-
*ทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ถือฉันท
เฉพาะในบาตรเป็นวัตร เพราะอาศัยความเป็นผู้มีมีความปรารถนาลมก ความสันโดษ
ความขัดเกลา ความสัจ ความเป็นผู้มีความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้
เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นประธาน สูงสุด และดีกว่าภิกษุผู้ถือฉันทเฉพาะในบาตร
เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ฉันทนั้นเหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอรรถกถาวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อารัญญกสูตร ๒. ปิงสวลิกสูตร ๓. รุกขมุลิกสูตร
๔. โสสานิกสูตร ๕. อัปโลกาสิกสูตร ๖. เนลชีขิกสูตร ๗. ยถาสันถติก-
*สูตร ๘. เอกาสนิกสูตร ๙. ขลุปัจฉากัตติกสูตร ๑๐. ปัตตปิณฑิกสูตร ฯ

พรหมณวรรคที่ ๕

๑. โสณสูตร

[๑๙๑] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรมของพรหมณ์ที่เก่าแก่ ๕ ประการนี้
บัดนี้ย่อมปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพรหมณ์ ธรรม ๕ ประการเป็น
โชน คือ ได้ทราบว่ามีพรหมณ์ ย่อมสมสู่เฉพาะพรหมณ์ ไม่สมสู่
กะหญิงที่ไม่ใช่พรหมณ์ บัดนี้ พวกพรหมณ์ย่อมสมสู่กะพรหมณ์บ้าง ย่อมสม
สู่กะหญิงที่ไม่ใช่พรหมณ์บ้าง บัดนี้ พวกสุนัขย่อมสมสู่กะสุนัขตัวเมียเท่านั้น
ไม่สมสู่กะสัตว์ตัวเมียที่ไม่ใช่พวกสุนัข นี่เป็นธรรมของพรหมณ์ที่เก่าแก่ข้อที่ ๑
บัดนี้ปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพรหมณ์ ได้ทราบว่ามีพรหมณ์
พรหมณ์ย่อมสมสู่กะพรหมณ์ที่มีระดูเท่านั้น ไม่สมสู่กะพรหมณ์ที่ไม่มีระดู
บัดนี้ พวกพรหมณ์ย่อมสมสู่กะพรหมณ์ที่มีระดูบ้าง ย่อมสมสู่กะพรหมณ์ที่ไม่
มีระดูบ้าง บัดนี้ พวกสุนัขย่อมสมสู่กะสุนัขตัวเมียที่มีระดูเท่านั้น ไม่สมสู่กะ
สุนัขตัวเมียที่ไม่มีระดู นี่เป็นธรรมของพรหมณ์ที่เก่าแก่ข้อที่ ๒ บัดนี้ปรากฏใน
พวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพรหมณ์ ได้ทราบว่ามีพรหมณ์ ย่อม
ไม่ซื้อไม่ขายพรหมณ์ ยังการอยู่ร่วมกันให้เป็นไปด้วยความรักความผูกพัน บัดนี้
พวกพรหมณ์ย่อมซื้อบ้าง ย่อมขายบ้างซึ่งพรหมณ์ ยังการอยู่ร่วมกันให้เป็นไป
ด้วยความรักความผูกพัน บัดนี้ พวกสุนัขย่อมไม่ซื้อไม่ขายสุนัขตัวเมีย ยังการ
อยู่ร่วมกันให้เป็นไปด้วยความรักความผูกพัน นี่เป็นธรรมของพรหมณ์ที่เก่าแก่
ข้อที่ ๓ บัดนี้ย่อมปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพรหมณ์ ได้ทราบว่ามี
พรหมณ์ ย่อมไม่ทำการสะสมทรัพย์บ้าง ข้าวเปลือกบ้าง เงินบ้าง
ทองบ้าง บัดนี้ พวกพรหมณ์ย่อมทำการสะสมทรัพย์บ้าง ข้าวเปลือกบ้าง เงิน-
*บ้าง ทองบ้าง บัดนี้ พวกสุนัขย่อมไม่ทำการสะสมทรัพย์บ้าง ข้าวเปลือกบ้าง
เงินบ้าง ทองบ้าง นี่เป็นธรรมของพรหมณ์ที่เก่าแก่ข้อที่ ๔ บัดนี้ ย่อมปรากฏ
ในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพรหมณ์ ได้ทราบว่ามีพรหมณ์
ย่อมแสวงหาอาหารเย็นเพื่อกินในเวลาเย็น อาหารเช้าเพื่อกินในเวลาเช้า บัดนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
พวกพราหมณ์บริโภคาหารจนอิ่มตามต้องการแล้ว ย่อมถือเอาส่วนที่เหลือไป บัดนี้
พวกสุนัขย่อมแสวงหาอาหารเย็นเพื่อกินในเวลาเย็น อาหารเช้าเพื่อกินในเวลาเช้า
นี่เป็นธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ข้อที่ ๕ บัดนี้ ย่อมปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏ
ในพวกพราหมณ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ ๕ ประการนี้แล
บัดนี้ ย่อมปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. โทณสูตร

[๑๙๒] ครั้นนั้นแล โทณพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
ข้าพระองค์ได้สดับมาตั้งว่า พระสมณะโคตม ไม่อภิวาท ไม่ลูกรับ หรือไม่เชื่อเชิญ
ด้วยอาสนะ ซึ่งพราหมณ์ผู้แก่เฒ่าเป็นผู้ใหญ่ล่วงกาลผ่านวัยแล้ว ขอนั้นเห็นจะเป็น
เหมือนอย่างนั้น เพราะท่านพระโคตม ไม่อภิวาท ไม่ลูกรับ หรือไม่เชื่อเชิญด้วย
อาสนะ ซึ่งพราหมณ์ผู้แก่เฒ่าเป็นผู้ใหญ่ล่วงกาลผ่านวัยแล้ว ขอนี้ไม่ดีเลย
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโทณะ แม้ท่านก็ย่อมปฏิญาณว่าเป็นพราหมณ์มิใช่
หรือ ฯ

ท. ข้าแต่ท่านพระโคตม ผู้ใดเมื่อกกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวว่าเป็นพราหมณ์
อกุโธสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครุฑเป็นที่ถือปฏิสนธิมัจจุตติตลอด ๗ ชั่ว
บรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้โดยอ้างถึงชาติ เป็นผู้เล่าเรียน ทรงมนต์
รู้จบ ไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆนตะและเกฏฐะ พร้อมทั้งอักษรประเภท มีคัมภีร์
อิติहाสะเป็นที่ทำ เข้าใจตัวบท เข้าใจไวยากรณ์ เป็นผู้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ
และตำราทำนายมหาปรัลลักษณะ ผู้นั้นเมื่อกกล่าวโดยชอบ พึงหมายถึงข้าพระองค์
นั้นเทียว เพราะข้าพระองค์เป็นพราหมณ์อกุโธสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครุฑ
เป็นที่ถือปฏิสนธิมัจจุตติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้
โดยอ้างถึงชาติ เป็นผู้เล่าเรียน ทรงมนต์ รู้จบ ไตรเพท พร้อมด้วยคัมภีร์นิฆนตะ
และเกฏฐะ พร้อมทั้งอักษรประเภท มีคัมภีร์อิติहाสะเป็นที่ทำ เข้าใจตัวบท
เข้าใจไวยากรณ์ เป็นผู้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะและตำราทำนายมหาปรัลลักษณะ ฯ

พ. ดูกรโทณะ บรรดาฤาษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพราหมณ์ คือ ฤาษี
อัญฐกะ ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตตระ ฤาษียมัตถลี ฤาษีอังคีรส
ฤาษีการพาชะ ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีภคค ซึ่งเป็นผู้มกมนต์ บอก
มนต์ พวกพราหมณ์ในปัจจุบันนี้ ชับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์ของเกานี้ ที่ท่าน
ชันแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้องตามที่ท่าน
กล่าวไว้ บอกไว้ ฤาษีเหล่านั้นย่อมบัญญัติพราหมณ์ไว้ ๕ จำพวกนี้ คือ พราหมณ์
ผู้เสมอด้วยพรหม ๑ พราหมณ์เสมอด้วยเทวดา ๑ พราหมณ์ผู้มีความประพฤติดี ๑
พราหมณ์ผู้มีความประพฤติดีและชั่ว ๑ พราหมณ์จันฑาลเป็นที่ ๕ ดูกรโทณะ
ท่านเป็นพราหมณ์จำพวกไหนในจำพวกพราหมณ์ ๕ จำพวกนั้น ฯ

โท. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่รู้จักพราหมณ์ ๕ จำพวกนี้
แต่ข้าพระองค์รู้ว่าเป็นพราหมณ์เท่านั้น ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดแสดงธรรมแก่
ข้าพระองค์ โดยประการที่ข้าพระองค์จะพึงรู้จักพราหมณ์ ๕ จำพวกนี้ ฯ

พ. ดูกรโทณะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

โทณพราหมณ์ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสว่า ดูกรโทณะ ก็พราหมณ์เป็นผู้เสมอด้วยพรหมอย่างไร พราหมณ์ในโลกนี้เป็น
อกุโธสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครุฑเป็นที่ถือปฏิสนธิมัจจุตติตลอด ๗ ชั่ว
บรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้โดยอ้างถึงชาติ เขาประพฤติโกมารพรม-

* จรยเรียนมนต์อยู่ตลอด ๔๘ ปี ครั้นแล้ว ย่อมแสวงหาทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่อ
อาจารย์โดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรมในการแสวงหา
นั้นอย่างไร คือ ไม่ใช้แสวงหาด้วยกลกรรม พาณิชยกรรม โครักขกรรม การ
เป็นนักรบ การรับราชการ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาก็กระเบื้องเทียบภิกขาจาร
อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว ปลงผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสายะ ออกบวชเป็นบรรพชิต เขาบวชแล้วอย่างนี้ มีใจประกอบด้วย
เมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้
ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุก
สถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตา อันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณ
มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ฯ

มีใจประกอบด้วยกรุณา . . . ประกอบด้วยมิตตา . . . ประกอบด้วยอุเบกขา
แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต
บน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน
ด้วยใจประกอบด้วยอุเบกขา อันไพบลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ เธอเจริญพรหมวิหาร ๔ ประการนี้แล้ว เมื่อ
ตาย ไปย่อมเข้าถึงสุคติพรหมโลก ดุรโธมะ พราหมณ์เป็นผู้ชื่อว่าเสมอด้วยพรหม
อย่างนี้แล ฯ

ดุรโธมะ ก็พราหมณ์เป็นผู้เสมอด้วยเทวดาอย่างไร พราหมณ์ในโลกนี้
เป็นอุกโตสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครุภเป็นทีถือปฏิสนธิมดจตตลอด ๓
ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครๆ จะคัดค้านติเตียน ได้โดยอ้างถึงชาติ เขาประพฤติ
โกมารพรหมจรรย์ เรียบเนนต้อยตลอด ๔๘ ปี ครั้นแล้ว ย่อมแสวงหาทรัพย์
สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรม ไม่แสวงหาอย่าง ไม่เป็นธรรม ก็ธรรม
ในการแสวงหานั่นอย่างไร คือ ไม่ใช้แสวงหาด้วยกลกรรม พาณิขกรรม
โคธกรรม การเป็นนักรบ การรับราชการ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือ
กระเบื้องเทียบภิกขาจารย์อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว
ย่อมแสวงหาภรรยาโดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรม
ในการแสวงหานั่นอย่างไร คือ ไม่แสวงหาด้วยการซื้อ ด้วยการขาย ย่อม
แสวงหาพราหมณ์เฉพาะที่เขาภักให้ด้วยการหลั่งน้ำ เขาย่อมสมสฺสเฉพาะพราหมณ์
ไม่สมสฺสด้วยสตรีชั้นกษัตริย์ แพศย์ ศูทร จัณฑาล เนสชาติ ช่างจักสาน ช่าง
ทำรถ เทหยากเยื่อ สตรีมีครุภ มีลูกอ่อน ไม่มีระดู ดุรโธมะ เพราะเหตุไร
พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส สตรีมีครุภ เพราะเหตุว่า ถ้าพราหมณ์สมสฺสสตรีมี
ครุภ ไชร์ มาณพหรือมานวิกาย่อมเป็นผู้ชื่อว่าเกิดแต่กองอุจจาระ เพราะฉะนั้น
พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส สตรีมีครุภ เพราะเหตุไร พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส มีลูก
อ่อน เพราะเหตุว่า ถ้าพราหมณ์สมสฺส สตรีมีลูกอ่อน ไชร์ มาณพหรือมานวิกา
ย่อมเป็นผู้ชื่อว่าตมของ ไม่สะอาด เพราะฉะนั้น พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส สตรีมี
ลูกอ่อน พราหมณ์นั้นเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ มีใช้ต้องการความใคร่ ความ
สนุก ความยินดี ต้องการบุตรอย่างเดียว เขามีบุตรหรือธิดาแล้ว จึงปลงผม
และหนวด ทุ่มหม้ากาสาละ ออกบวชเป็นบรรพชิต เขาบวชแล้วอย่างนี้
สงัดจากกาม ฯลฯ บรรลุดตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์
และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เธอ
เจริญภาณทั้ง ๔ ประการนี้แล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดุร-

* โธมะ พราหมณ์เป็นผู้เสมอด้วยเทวดาอย่างนี้แล ฯ

ดุรโธมะ ก็พราหมณ์เป็นผู้มีความประพฤติดีอย่างไร พราหมณ์ในโลก
นี้ เป็นอุกโตสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครุภเป็นทีถือปฏิสนธิมดจต
ตลอด ๓ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียน ได้โดยอ้างถึงชาติ เขาประพฤติ
โกมารพรหมจรรย์ เรียบเนนต้อยตลอด ๔๘ ปี ครั้นแล้ว แสวงหาทรัพย์สำหรับ
บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรม
ในการแสวงหานั่นอย่างไร คือ ไม่ใช้แสวงหาด้วยกลกรรม พาณิขกรรม
โคธกรรม การเป็นนักรบ การรับราชการ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือ
กระเบื้องเทียบภิกขาจารย์อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว
ย่อมแสวงหาภรรยาโดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรมใน
การแสวงหานั่นอย่างไร คือ ไม่แสวงหาด้วยการซื้อ การขาย ย่อมแสวงหา
พราหมณ์เฉพาะผู้ที่เขาภักให้ด้วยการหลั่งน้ำ เขาย่อมสมสฺสเฉพาะพราหมณ์ ไม่สมสฺส
ด้วยสตรีชั้นกษัตริย์ แพศย์ ศูทร จัณฑาล เนสชาติ ช่างจักสาน ช่างทำรถ
เทหยากเยื่อ สตรีมีครุภ มีลูกอ่อน ไม่มีระดู ดุรโธมะ เพราะเหตุไร
พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส สตรีมีครุภ เพราะเหตุว่า ถ้าพราหมณ์ยอมสมสฺส สตรีมีครุภ
ไชร์ มาณพหรือมานวิกาย่อมเป็นผู้ชื่อว่าเกิดแต่กองอุจจาระ เพราะฉะนั้น
พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส สตรีมีครุภ เพราะเหตุไร พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส มีลูก
อ่อน เพราะเหตุว่า ถ้าพราหมณ์สมสฺส สตรีมีลูกอ่อน ไชร์ มาณพหรือมานวิกา
ย่อมเป็นผู้ชื่อว่าตมของ ไม่สะอาด เพราะฉะนั้น พราหมณ์จึง ไม่สมสฺส มีลูก
อ่อน พราหมณ์นั้นยอมเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ มีใช้ต้องการความใคร่ ความ
สนุก ความยินดี ต้องการบุตรอย่างเดียว เขามีบุตรหรือธิดาแล้ว ปรารถนา
ความยินดีในบุตรหรือธิดานั้น ครอบครองทรัพย์สมบัติ ไม่ออกบวชเป็นบรรพชิต
เขาค้ำรอยอยู่ในความประพฤติดีของพราหมณ์แต่ปางก่อน ไม่ล่วงละเมิด พราหมณ์ผู้
ตั้งอยู่ในความประพฤติดีของพราหมณ์แต่ปางก่อน ไม่ล่วงละเมิด เพราะเหตุดังนี้
แล ชาวโลกจึงเรียกว่าพราหมณ์ผู้มีความประพฤติดี ดุรโธมะ พราหมณ์เป็นผู้
มีความประพฤติดีอย่างนี้แล ฯ

ดุรโธมะ ก็พราหมณ์เป็นผู้มีความประพฤติดีอย่างไร พราหมณ์ใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
โลกนี้ เป็นอกุโธสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครรรภ์เป็นที่ถือปฏิสนธิหมดจดดี
ตลอด ๓ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านได้โดยอ้างถึงชาติ เขาประพฤติก
โภการพรหมจรรย์เรียนมนต์ อยู่ ๔๘ ปี ครั้นแล้ว แสวงหาทรัพย์สำหรับบูชา
อาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรมใน
การแสวงหาเป็นอย่างนี้ คือ ไม่แสวงหาด้วยกลกรรม พณิขกรรม โครักขกรรม
การเป็นนักรบ การรับราชการ คิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือกระเบื้องเที่ยว
ภิกขาจารอย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว ย่อมแสวงหา
ภรรยาโดยธรรมบ้าง โดยไม่เป็นธรรมบ้าง ด้วยการซื้อบ้าง ด้วยการขายบ้าง ย่อม
แสวงหาพราหมณ์ผู้ที่เขาภักีให้ด้วยการหลั่งน้ำ เขาย่อมสมสู่พราหมณ์บ้าง สตรีชั้น
กษัตริย์บ้าง ชั้นแพศย์บ้าง ชั้นศูทรบ้าง ชั้นจัณฑาลบ้าง ชั้นเนสทาบ้าง ชั้นจักสาน
บ้าง ชั้นช่างทำรถบ้าง ชั้นแพทยาเยื่อบ้าง มีครรรภ์บ้าง มีลูกอ่อนบ้าง มีระดูบ้าง ไม่
มีระดูบ้าง พราหมณ์นั้นเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ ต้องการความใคร่บ้าง ความ
สนุกบ้าง ความยินดีบ้าง ต้องการบุตรบ้าง เขาไม่ตั้งอยู่ในความประพฤติดีของ
พราหมณ์แต่ปางก่อน ล่วงละเมิดพราหมณ์ผู้ไม่ตั้งอยู่ในความประพฤติดีของ
พราหมณ์แต่ปางก่อน ล่วงละเมิด เพราะเหตุดังนี้ พราหมณ์ชาวโลกจึงเรียกว่าผู้มี
ความประพฤติดีและชั่ว ดุครโทณะ พราหมณ์เป็นผู้มีความประพฤติดีและชั่วอย่าง
นี้แล ฯ

ดุครโทณะ ก็พราหมณ์ผู้เป็นพราหมณ์จัณฑาลอย่างไร พราหมณ์ในโลก
นี้เป็นอกุโธสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครรรภ์เป็นที่ถือปฏิสนธิหมดจดดี
ตลอด ๓ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านได้โดยอ้างถึงชาติ เขาประพฤติก
โภการพรหมจรรย์เรียนมนต์อยู่ตลอด ๔๘ ปี ครั้นแล้ว แสวงหาทรัพย์สำหรับ
บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรมบ้าง โดยไม่เป็นธรรมบ้าง ด้วยกลกรรมบ้าง
ด้วยพาณิขกรรมบ้าง ด้วยโครักขกรรมบ้าง ด้วยการเป็นนักรบบ้าง ด้วยการรับ
ราชการบ้าง ด้วยคิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือกระเบื้องเที่ยวภิกขาจารอย่างเดียว
มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว ย่อมแสวงหาภรรยาโดยธรรมบ้าง
โดยไม่เป็นธรรมบ้าง ด้วยการซื้อบ้าง ด้วยการขายบ้าง ย่อมแสวงหาพราหมณ์ที่
เขาภักีให้ด้วยการหลั่งน้ำ เขาย่อมสมสู่พราหมณ์บ้าง สตรีชั้นกษัตริย์บ้าง ชั้นแพศย์
บ้าง ชั้นศูทรบ้าง ชั้นจัณฑาลบ้าง ชั้นเนสทาบ้าง ชั้นช่างจักสานบ้าง ชั้นช่างทำรถ
บ้าง ชั้นแพทยาเยื่อบ้าง มีครรรภ์บ้าง มีลูกอ่อนบ้าง มีระดูบ้าง ไม่มีระดูบ้าง พราหมณ์
นั้นเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ ต้องการความใคร่บ้าง ความสนุกบ้าง ความยินดี
บ้าง ต้องการบุตรบ้าง เขาสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่าง พวกพราหมณ์
ได้กล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ท่านปฏิญาณว่าเป็นพราหมณ์ เพราะเหตุไรจึงสำเร็จการ
เลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่าง เขาได้ตอบอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เปรียบเหมือนไฟ
ย่อมไหม้สิ่งที่สะอาดบ้าง สิ่งที่ไม่สะอาดบ้าง แต่ไฟย่อมไม่ติดด้วยสิ่งนั้น แม้
ฉันใด ถ้าแม้พราหมณ์สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่างไซ้ แต่พราหมณ์ย่อม
ไม่ติดด้วยการงานนั้น ฉันนั้นเหมือนกัน พราหมณ์สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการงาน
ทุกอย่าง เพราะเหตุดังนี้แล พราหมณ์ชาวโลกจึงเรียกว่า พราหมณ์จัณฑาล ดุคร
โทณะ พราหมณ์ผู้เป็นพราหมณ์จัณฑาลอย่างนี้แล ฯ

ดุครโทณะ บรรดาฤาษีที่เป็นบรรพจารย์ของพวกพราหมณ์ คือ ฤาษี
อัญฐะ ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตตระ ฤาษีมัตถคิ ฤาษีอังคีรส
ฤาษีภารทวาชะ ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีกักคฤ ซึ่งเป็นผู้ภุมนัต บอ
กมนต์ พวกพราหมณ์ในปัจจุบันนี้ขับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์ของเก่านั้น ที่ท่าน
ขับแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้อง ตามที่ท่าน
กล่าวไว้ บอกไว้ ฤาษีเหล่านั้นย่อมบัญญัติพราหมณ์ไว้ ๕ จำพวก คือ พราหมณ์
ผู้เสมอด้วยพรหม ๑ พราหมณ์ผู้เสมอด้วยเทวดา ๑ พราหมณ์ผู้มีความประพฤ
ติดี ๑ พราหมณ์ผู้มีความประพฤติดีและชั่ว ๑ พราหมณ์จัณฑาลเป็นที่ ๕ ดุคร
โทณะ ท่านเป็นพราหมณ์จำพวกไหน ในจำพวกพราหมณ์ ๕ จำพวกนั้น ฯ

โธ . ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนี้ ข้าพระองค์ย่อมไม่ยัง
แม้พราหมณ์จัณฑาลให้เต็มได้ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศ
ธรรมโดยอนนเปริยาย เปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่
คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูป ฉะนั้น ข้า
แต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระองค์กับทั้งธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่า
เป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอด
ชีวิต จำเดิมแต่บัดนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. สังคารวสูตร

[๑๙๓] ครั้นนั้นแล สังคารวพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ท่านพระโคตม อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนาน ก็ไม่แจ่มแจ้งในกาลบางคราว ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย และอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้มนต์แม่ที่ไม่ได้ทำการสาธยายตลอดกาลนาน ก็แจ่มแจ้งได้ในกาลบางคราว ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ สมัยใด บุคคลมีใจอันการวระกะกลุ้มรุม อันการวระครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งการวระที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น บุคคลย่อมไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริง แม้ซึ่งประโยชน์ตน แม้ซึ่งประโยชน์ผู้อื่น แม้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำ ซึ่งระคนด้วยครึ่งขมิ้น สีเขียว หรือสีเหลืองอ่อน บุรุษมีตาดี มองดูเงาหน้าของตนในภษณะอันเต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด ดูกรพราหมณ์ สมัยใด บุคคลมีใจอันการวระกะกลุ้มรุม อันการวระครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งการวระที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น บุคคลย่อมไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริงแม้ซึ่งประโยชน์ตน แม้ซึ่งประโยชน์ผู้อื่น แม้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันพยาบาทกลุ้มรุม อันพยาบาทครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำร้อนเพราะไฟ เดือดพล่านเป็นไอ บุรุษมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด ดูกรพราหมณ์ สมัยใด บุคคลมีใจอันพยาบาทกลุ้มรุม อันพยาบาทครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันถีนมิทธะกลุ้มรุม อันถีนมิทธะครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งถีนมิทธะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำอันสาหร่ายและเห่นปกคลุมแล้ว บุรุษมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด ดูกรพราหมณ์ สมัยใด บุคคลมีใจอันถีนมิทธะกลุ้มรุมอันถีนมิทธะครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งถีนมิทธะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันอุทธัจจกุกกักจะกลุ้มรุม อันอุทธัจจกุกกักจะครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งอุทธัจจกุกกักจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำ อันลมพัด ไหว วน เป็นคลื่น บุรุษมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด ดูกรพราหมณ์ สมัยใด บุคคลมีใจอันอุทธัจจกุกกักจะกลุ้มรุม อันอุทธัจจกุกกักจะครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งอุทธัจจกุกกักจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันวิจิกจกากลุ้มรุม อันวิจิกจกาครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งวิจิกจกาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม่ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภษณะที่เต็มไปด้วยน้ำขุ่น มัว เป็นตม ที่เขาวางไว้ในที่มืด บุรุษมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ ไม่พึงเห็นตามเป็นจริง แม้ฉันใด ดุรพราหมณ์
สมัยใด บุคคลมีใจอันวิจิกจนาคลุ้มรุม อันวิจิกจนาครอบงำอยู่ และย่อมไม่รู้ชัด
ตามเป็นจริงซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งวิจิกจนาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์
แม้ที่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการ
สาธยายฉันนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุรพราหมณ์ ก็สมัยใดแล บุคคลมีใจอันกามราคะไม่คลุ้มรุม อันกามราคะ
ไม่ครอบงำอยู่ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกาม
ราคะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น บุคคลย่อมรู้ย่อมเห็นตามเป็นจริงแม้ซึ่งประโยชน์ตน
แม้ซึ่งประโยชน์ผู้อื่น แม้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มนต์แม้ที่ไม่ทำการสาธยายตลอด
กาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภาษาที่เต็มไปด้วย
น้ำซึ่งไม่ระคนด้วยคัง ขมิ้น สีเขียว หรือสีเหลืองอ่อน บุรุษมีตาติ่มอง
ดูเงาหน้าของตนในภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น พึงรู้พึงเห็นตามเป็นจริง แม้ฉันใด
สมัยใด บุคคลมีใจอันกามราคะไม่คลุ้มรุม อันกามราคะไม่ครอบงำอยู่และย่อม
รู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัย
นั้น บุคคลย่อมรู้ย่อมเห็นตามเป็นจริงแม้ซึ่งประโยชน์ตน แม้ซึ่งประโยชน์ผู้อื่น
แม้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มนต์แม้ที่ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง
ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย ฉันนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันพยาบาทไม่คลุ้ม
รุม อันพยาบาทไม่ครอบงำอยู่ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่อง
สลัดออกแห่งพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์ที่ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนาน
ก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภาษาที่เต็มไปด้วย
น้ำไม่ร้อนเพราะไฟ ไม่เดือดพล่าน ไม่เป็นไอ บุรุษมีตาติ่มองดูเงาหน้าของตน
ในภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น พึงรู้พึงเห็นตามเป็นจริง แม้ฉันใด สมัยใด บุคคล
มีใจอันพยาบาทไม่คลุ้มรุม อันพยาบาทไม่ครอบงำอยู่ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง
ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม้ที่ไม่ทำการ
สาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย ฉันนั้น
เหมือนกัน ฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันถีนมิทธะไม่
คลุ้มรุม อันถีนมิทธะไม่ครอบงำ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็น
เครื่องสลัดออกแห่งถีนมิทธะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม้ที่ไม่ทำการสาธยาย
ตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือน
ภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำ อันสาหร่ายและเห่นไม่ปกคลุมแล้ว บุรุษมีตาติ่มองดูเงา
หน้าของตนในภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น พึงรู้พึงเห็นตามเป็นจริง แม้ฉันใด สมัย
ใด บุคคลมีใจอันถีนมิทธะไม่คลุ้มรุม อันถีนมิทธะไม่ครอบงำอยู่ และย่อมรู้ชัด
ตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งถีนมิทธะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์
แม้ที่ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย
ฉันนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันอุทธัจจกุกกักจะ
ไม่คลุ้มรุม อันอุทธัจจกุกกักจะ ไม่ครอบงำอยู่ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรม
เป็นเครื่องสลัดออกแห่งอุทธัจจกุกกักจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม้ที่ไม่ทำการ
สาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย เปรียบ
เหมือนภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำอันลมไม่พัด ไม่ไหว ไม่วน ไม่เป็นคลื่น บุรุษมี
ตาติ่มองดูเงาหน้าของตนในภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น พึงรู้พึงเห็นตามเป็นจริง แม้
ฉันใด บุคคลมีใจอันอุทธัจจกุกกักจะ ไม่คลุ้มรุม อันอุทธัจจกุกกักจะ ไม่ครอบงำ
อยู่ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งอุทธัจจกุกกักจะ
ที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม้ที่ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้อง
กล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย ฉันนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุรพราหมณ์ทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง สมัยใด บุคคลมีใจอันวิจิกจนาไม่
คลุ้มรุม อันวิจิกจนาไม่ครอบงำ และย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่อง
สลัดออกแห่งวิจิกจนาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม้ที่ไม่ทำการสาธยายตลอด
กาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภาษา
ที่เต็มไปด้วยน้ำอันใสแจ้ว ไม่ขุ่นมัว ที่เขาวางไว้ในที่สว่าง บุรุษมีตาติ่มองดูเงาหน้า
ของตนในภาษาที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น พึงรู้พึงเห็นตามเป็นจริง ได้ แม้ฉันใด สมัยใด
บุคคลมีใจอันวิจิกจนาไม่คลุ้มรุม อันวิจิกจนาไม่ครอบงำอยู่ และย่อมรู้ชัดตาม
เป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งวิจิกจนาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนต์แม้ที่
ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย

ฉันนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรพราหมณ์ นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้มนต์แม่ที่ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนาน ไม่แจ่มแจ้งได้ในกาลบางคราว ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย และนี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้มนต์แม่ที่ไม่ทำการสาธยายตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้งได้ในกาลบางคราว ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ไม่ทำการสาธยาย ฯ

สังการพราหมณ์ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า ผู้มีจักษุจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญกับทั้งพระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต จำเดิมตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. การณปาลีสสูตร

[๑๙๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคาสลา ปามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี สมัยนั้น การณปาลีพราหมณ์ใช้คนให้ทำการงานของเจ้าลิจจวียุ ได้เห็นปิงคิยานีพราหมณ์เดินมาแต่ไกล ครั้นแล้วได้ถามว่า อ้อ ท่านปิงคิยานี มาจากไหนแต่ยังวัน (แต่วันนัก) ปิงคิยานีพราหมณ์ตอบว่า ข้าพเจ้ามาจากสำนักพระสมณโคตม ฯ

กา. ท่านปิงคิยานียอมเข้าใจพระปริชา (ความฉลาดด้วยปัญญา) ของพระสมณโคตมว่า เห็นจะเป็นบัณฑิตน้อยอย่างไร ฯ

ปี. ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าคือใคร และเป็นอะไรจึงจักรู้พระปริชาของพระสมณโคตม ผู้ใดพึงรู้พระปริชาของพระสมณโคตม แม่ผู้นั้นพึงเป็นเช่นกับพระสมณโคตมนั้นแน่นอน ฯ

กา. ได้ยินว่า ท่านปิงคิยานีสรรเสริญพระสมณโคตมยิ่งนัก ฯ

ปี. ข้าพเจ้าคือใคร และเป็นอะไรจึงจักสรรเสริญพระสมณโคตม และท่านพระสมณโคตมพระองค์นั้น อันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายสรรเสริญแล้วว่า เป็นผู้ประเสริฐที่สุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

กา. ก็ท่านปิงคิยานีเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงเลื่อมใสยิ่งนักในพระสมณโคตมอย่างนี้ ฯ

ปี. ท่านผู้เจริญ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มึนในรสอันเลิศแล้ว ย่อมไม่ปรารถนารสที่เลวเหล่ออื่น ฉนใด บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้น โดยลักษณะใดๆ คือ โดยสุตตะ โดยเคยยะ โดยไวยากรณ์ หรือโดยอัพภูตธรรม ย่อมไม่ปรารถนาว่าพะของสมณะเป็นอันมากเหล่ออื่น โดยลักษณะนั้นๆ ฉนนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้ถูกความหิว และความอ่อนเพลียครอบงำ พึงได้รวงผึ้ง เขาพึงลิ้มรสโดยลักษณะใดๆ ก็ย่อมได้รสดีอันไม่เจือ ฉนใด บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้น โดยลักษณะใดๆ คือ โดยสุตตะ โดยเคยยะ โดยไวยากรณ์ หรือโดยอัพภูตธรรม ย่อมได้ความดีใจ ย่อมได้ความเลื่อมใสแห่งใจ โดยลักษณะนั้นๆ ฉนนั้น เปรียบเหมือนบุรุษพึงได้ไม้จันทน์แห่งจันทน์ เหลืองหรือจันทน์แดง พึงสูดกลิ่นจากที่ใดๆ เช่นจากราก จากลำต้น หรือจากยอด ก็ย่อมได้กลิ่นหอมดี กลิ่นแก่ ฉนใด บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้น โดยลักษณะใดๆ คือ โดยสุตตะ โดยเคยยะ โดยไวยากรณ์ หรือโดยอัพภูตธรรม ก็ย่อมได้ความปราโมทย์ ย่อมได้โสมนัส โดยลักษณะนั้น ฉนนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้อาพาธ มีทุกข์ เป็นไข้หนัก นายแพทย์ผู้ฉลาดพึงบำบัดอาพาธของเขาโดยเร็ว ฉนใด บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้น โดยลักษณะใดๆ คือ โดยสุตตะ โดยเคยยะ โดยไวยากรณ์ หรือโดยอัพภูตธรรม ความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความโสมนัส และความคับแค้นใจของเขา ย่อมหมดไปโดยลักษณะนั้นๆ ฉนนั้น เปรียบเหมือนสระน้ำมีน้ำใสสะอาดเย็น น้ำเย็น น้ำขาว มีท่าราบเรียบ น้ำรินรมย์ บุรุษผู้ร้อนเพราะแดด ถูกแดดเผา เหน็ดเหนื่อย หิว ระบาย เดินมาถึง เขาลงไปในสระน้ำนั้น อาบ ดม พึงระับ ความกระวนกระวาย ความเหน็ดเหนื่อย และความเร่าร้อนทั้งปวง ฉนใด บุคคลพึงธรรมของท่านพระโคตมพระองค์นั้น โดยลักษณะใดๆ คือ โดยสุตตะ โดยเคยยะ โดยไวยากรณ์ หรือโดยอัพภูตธรรม ความกระวนกระวาย ความเหน็ดเหนื่อย และความเร่าร้อนทั้งปวงของเขา ก็ย่อมระับไป โดยลักษณะนั้นๆ ฉนนั้น ฯ

เมื่อปิงคิยานีพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว การณปาลีพราหมณ์ลุกจากที่นั่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
หม่นผ้าเจี๋ยงบ่าข้างหนึ่ง ตกเข้าข้างขวาลงบนแผ่นดิน ประนมอัญชลีไปทางที่พระผู้มี
พระภาคประทับอยู่ เปล่งอุทานสามครั้งว่า ขอความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ขอความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ขอความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น แล้วกล่าวต่อไปว่า ท่านปึงคิยานี ภาสิต
ของท่านแจ่มแจ้งยิ่งนัก ท่านปึงคิยานี ภาสิตของท่านแจ่มแจ้งยิ่งนัก ท่านปึงคิยานี
ประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลงายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด
บอกทางแก่คนหลงทาง หรือสองประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า ผู้มีจักษุจักเห็นรูปได้
ฉะนั้น ข้าพเจ้านี้ขอถึงท่านพระโคตมพระองค์นั้น กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุ
สงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอท่านปึงคิยานีจงจำข้าพเจ้าว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต
จำเดิมตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ปึงคิยานีสสูตร

[๑๙๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน
ใกล้เมืองเวสาลี สมัยนั้น เจ้าลิจจวิประมาณ ๕๐๐ เผ่าพระผู้มีพระภาคอยู่ เจ้า
ลิจจวิบางพวกเขียว มีวรรณะเขียว มีผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว บางพวกเหลือง
มีวรรณะเหลือง มีผ้าเหลือง มีเครื่องประดับเหลือง บางพวกแดง มีวรรณะแดง
มีผ้าแดง มีเครื่องประดับแดง บางพวกขาว มีวรรณะขาว มีผ้าขาว มีเครื่อง
ประดับขาว พระผู้มีพระภาคทรงรุ่งเรืองกว่าเจ้าลิจจวิเหล่านั้น โดยพระวรรณะและ
พระยศ ครั้งนั้น ปึงคิยานีพราหมณ์ลูกจากที่หนึ่ง หม่นผ้าเจี๋ยงบ่าข้างหนึ่ง ประนม
อัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระผู้มีพระภาค เนื้อความแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความ
แจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรปึงคิยานี จงแจ่มแจ้งกะท่าน
เถิด ครั้งนั้นปึงคิยานีพราหมณ์ได้ชมเชยต่อพระพักตร์พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาโดย
ย่อว่า

เชิญท่านดูพระอังคีรสผู้ทรงรุ่งโรจน์อยู่ เหมือนดอกบัวช่อ

โกกนุท มีกลิ่นหอม ไม่ปราศจากกลิ่น บานอยู่ ณ เวลาเช้า

และเหมือนพระอาทิตย์เปล่งรัศมีอยู่บนท้องฟ้า ฉะนั้น ฯ

ครั้งนั้น เจ้าลิจจวิเหล่านั้น ได้ให้ปึงคิยานีพราหมณ์หม่นผ้าอุตราสงค์

๕๐๐ ผืน ปึงคิยานีพราหมณ์ได้ทูลถวายให้พระผู้มีพระภาคครองผ้าอุตราสงค์ ๕๐๐
ผืนเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเจ้าลิจจวิเหล่านั้นว่า ดูกรเจ้าลิจจวิ ความ
ปรากฏขึ้นแห่งรัตนะ ๕ หาได้ยากในโลก รัตนะ ๕ เป็นไฉน คือ พระตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ บุคคลผู้แสดงธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ๑
บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว อันผู้อื่นแสดงแล้ว ๑ บุคคล
ผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว อันผู้อื่นแสดงแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควร
แก่ธรรม ๑ กตัญญูตถะทีบุคคล ๑ ดูกรเจ้าลิจจวิทั้งหลาย ความปรากฏแห่ง
รัตนะ ๕ ประการนี้แล หาได้ยากในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สุนินสูตร

[๑๙๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาสบัน ๕ ประการ ปรากฏแก่ตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่ ๕
ประการเป็นไฉน คือ แผ่นดินใหญ่นี้เป็นที่นอนใหญ่ ขุนเขาหิมาวันต์เป็นขนบ
มือซ้ายหย่อนลงในสมุทรด้านทิศบูรพา มือขวาหย่อนลงในสมุทรด้านทิศประจิม
เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทรด้านทิศทักษิณ นี่เป็นมหาสบันข้อที่ ๑ ปรากฏแก่
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์
อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง ญาคาได้ขึ้นจากนาคีของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ จดท้องฟ้า ตั้งอยู่ นี้
เป็นมหาสบันข้อที่ ๒ ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้
ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง หมุนอนมัสสีขาว สีระด้า ได้ไต่ขึ้นมาจากเท้าของ
สัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ปกปิด
ตลอดถึงขานมณฑล นี่เป็นมหาสบันข้อที่ ๓ ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมา
สัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง นกสีเหล่ามีสีต่างๆ กัน บินมาจากทิศทั้งสี่ ตกลง
แทบเท้าของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
เป็นพระโพธิสัตว์อยู่ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวทุกตัว นี่เป็นมหาสบินข้อที่ ๔
ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็น
พระโพธิสัตว์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่
ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ เดินไปมาบนภูเขาคุลลุกใหญ่ (แต่) ไม่แปด
เปือนคูล นี่เป็นมหาสบินข้อที่ ๕ ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อน
แต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่แผ่นดินใหญ่นี้ เป็นที่นอนใหญ่ของตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่
ขนเขาหิมาวันต์เป็นแขนย มือซ้ายหย่อนลงในสมุทสด้านทิศบูรพา มือขวาหย่อนลงใน
สมุทสด้านทิศประจิม เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทสด้านทิศทักษิณ นี่เป็นมหา
สบินข้อที่ ๑ ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบวาทถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้
ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณที่ไม่มีธรรมอันยิ่งกว่า ฯ

ข้อที่หญาจาได้ขึ้นจากนาคีของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่
ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ จดท้องฟ้าตั้งอยู่ นี่เป็นมหาสบิน
ข้อที่ ๒ ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบวาทถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ตรัสรู้
อริยมรรคมีองค์ ๘ แล้วประกาศด้วยดี ตลอดถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ข้อที่หมู่นอนมีสีขาว ศีรษะดำ ได้ไต่ขึ้นจากเท้าของตถาคตอรหันตสัมมา
สัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ปกปิดตลอด
ถึงขานมณฑล นี่เป็นมหาสบินข้อที่ ๓ ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบวาทถาคต
ผู้หนึ่งหม่นขาวจำนวนมากได้ถึงตถาคตเป็นสรณะตลอดชีวิต ฯ

ข้อที่นกสี่เหล้ามี่สีต่างๆ กัน บินมาจากทิศทั้งสี่ ตกลงแทบเท้าของ
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิ-

* สัตว์อยู่ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวทุกตัว นี่เป็นมหาสบินข้อที่ ๔ ปรากฏเพื่อเป็น
นิมิตให้ทราบวาทถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิ-

สัตว์อยู่ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวทุกตัว นี่เป็นมหาสบินข้อที่ ๔ ปรากฏเพื่อเป็น
นิมิตให้ทราบวาทถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิ-

จบสูตรที่ ๖

๗. วัสสสูตร

[๑๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันตรายของฝนซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตา
ของพวกหมอดูยังไม่ถึง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ เตโชธาตุเบื้องบน
อากาศกำเริบ เมฆที่เกิดขึ้นย่อมกระจายไปเพราะเตโชธาตุกำเริบนั้น นี่เป็นอันตราย
ของฝนข้อที่ ๑ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูยังไม่ถึง อีกประการ
หนึ่ง วาโยธาตุเบื้องบนอากาศกำเริบ เมฆที่เกิดขึ้นย่อมกระจายไป เพราะวาโยธาตุ
กำเริบนั้น นี่เป็นอันตรายของฝนข้อที่ ๒ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวก
หมอดูยังไม่ถึง อีกประการหนึ่ง อสรินทราหูเอาฝ่ามือรับน้ำแล้วทิ้งลงในมหา-

* สมุทร นี่เป็นอันตรายของฝนข้อที่ ๓ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวก
หมอดูยังไม่ถึง อีกประการหนึ่ง วัสสาลาหกเทวบุตรประมาทเสีย นี่เป็น
อันตรายของฝนข้อที่ ๔ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูยังไม่ถึง
อีกประการหนึ่ง พวกมนุษย์ไม่ตั้งอยู่ในธรรม นี่เป็นอันตรายของฝนข้อที่ ๕ ซึ่ง
พวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูยังไม่ถึง ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันตราย
ของฝน ๕ ประการนี้แล ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูยังไม่ถึง ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. วาจาสูตร

[๑๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาจา
สุภาษิต ไม่เป็นทุพภาษิต และเป็นวาจาไม่มีโทษ วิทยุชนไม่ติเตียน องค์ ๕
ประการเป็นไฉน คือ วาจานั้นย่อมเป็นวาจาที่กล่าวถูกต้องกาล ๑ เป็นวาจาที่กล่าว
เป็นสัจ ๑ เป็นวาจาที่กล่าวอ่อนหวาน ๑ เป็นวาจาที่กล่าวประกอบด้วยประโยชน์ ๑
เป็นวาจาที่กล่าวด้วยเมตตาจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕
ประการนี้แล เป็นวาจาสุภาษิต ไม่เป็นทุพภาษิต และเป็นวาจาไม่มีโทษ วิทยุชน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต
โมติเตียน ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. กุลสูตร

[๑๙๙] ดูกิริยาทั้งหลาย บรรพชิตผู้มีศีลทั้งหลาย ย่อมเข้าไปหาสกุลใด พวกมนุษย์ในสกุลนั้นย่อมประสพบุญเป็นอันมาก โดยฐานะ ๕ ประการ ฐานะ ๕ ประการเป็นไหน คือ สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปหาสกุล จิตของพวก มนุษย์ย่อมเลื่อมใสเพราะเห็นท่าน สมัยนั้น สกุลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติทางที่ยังสัตว์ ให้เป็นไปพร้อมเพื่อสวรรค์ สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปหาสกุล พวก มนุษย์ย่อมถูกรับ (ต้อนรับ) กราบไหว้ ให้อาสนะ (ที่นั่ง) สมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติทางที่ยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่อเกิดในสกุลสูง สมัยใด เมื่อ บรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปหาสกุล พวกมนุษย์ย่อมกำจัดมลทินคือความตระหนี่ สมัยนั้น สกุลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติทางที่ยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่อความเป็นผู้มีศักดิ์ใหญ่ (เกียรติยศสูง) สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปหาสกุล พวกมนุษย์ย่อมจัด ของถวายตามสติกำลัง สมัยนั้น สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติปฏิบัติทางที่ยังสัตว์ให้เป็นไป พร้อมเพื่อความเป็นผู้มีโลกศรัทธามาก สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปหาสกุล พวกมนุษย์ย่อม ไตถาม สอบสวน ย่อมฟังธรรม สมัยนั้น สกุลนั้นชื่อว่า ปฏิบัติปฏิบัติทางที่ยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่อความเป็นผู้มีปัญญามาก ดูกิริยา ทั้งหลาย สมัยใด บรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปหาสกุล พวกมนุษย์ในสกุลนั้นย่อม ประสพบุญเป็นอันมาก โดยฐานะ ๕ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. นิสสารณียสูตร

[๒๐๐] ดูกิริยาทั้งหลาย ชาติที่พึงพรากได้ ๕ ประการนี้ ๕ ประการ เป็นไหน คือ เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้ มนสิการถึงกามทั้งหลาย จิตของเธอย่อม ไม่เล่นไป ย่อมไม่เลื่อมใส ย่อมไม่ตั้งอยู่ ย่อมไม่น้อมไปในกามทั้งหลาย แต่เมื่อเธอมนสิการถึงเนกขัมมะ จิตของเธอย่อมเล่นไป ย่อมเลื่อมใส ย่อมตั้ง อยู่ ย่อมน้อมไปในเนกขัมมะ จิตของเธอนั้นชื่อว่าเป็นจิตดำเนินไปดีแล้ว อบรม ดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้ว จากกามทั้งหลาย อาสวะ ทุกข์และความเร่าร้อนเหล่านี้ ย่อมเกิดเพราะกามเป็นปัจจัย เธอหลุดพ้นแล้วจาก อาสวะ ทุกข์และความเร่าร้อนเหล่านั้น เธอย่อมไม่เสวยเวทนาที่เกิดเพราะเหตุนี้ นี้เรากล่าวว่าเป็นการพรากออกแห่งกามทั้งหลาย ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อภิกษุมนสิการถึงพยาบาท จิตของเธอย่อมไม่เล่นไป ย่อมไม่เลื่อมใส ย่อมไม่ตั้งอยู่ ย่อมไม่น้อมไปในพยาบาท แต่เมื่อเธอมนสิการ ถึงความไม่พยาบาท จิตของเธอย่อมเล่นไป ย่อมเลื่อมใส ย่อมตั้งอยู่ ย่อมน้อม ไปในความไม่พยาบาท จิตของเธอนั้นชื่อว่าเป็นจิตดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจากพยาบาท อาสวะ ทุกข์และความเร่าร้อน เหล่านี้ ย่อมเกิดเพราะพยาบาทเป็นปัจจัย เธอหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ทุกข์และ ความเร่าร้อนเหล่านั้น เธอย่อมไม่เสวยเวทนาที่เกิดเพราะเหตุนี้ นี้เรากล่าวว่า เป็นการพรากออกแห่งพยาบาท ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อภิกษุมนสิการถึงวิหิงสา จิตของเธอย่อมไม่เล่นไป ย่อมไม่เลื่อมใส ย่อมไม่ตั้งอยู่ ย่อมไม่น้อมไปในวิหิงสา แต่เมื่อเธอมนสิการ ถึงอวิหิงสา จิตของเธอย่อมเล่นไป ย่อมเลื่อมใส ย่อมตั้งอยู่ ย่อมน้อมไปใน อวิหิงสา จิตของเธอนั้นชื่อว่าเป็นจิตดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจากวิหิงสา อาสวะ ทุกข์และความเร่าร้อนเหล่านี้ ย่อมเกิดเพราะวิหิงสาเป็นปัจจัย เธอหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ทุกข์และความ เร่าร้อนเหล่านั้น เธอย่อมไม่เสวยเวทนาที่เกิดเพราะเหตุนี้ นี้เรากล่าวว่าเป็นการ พรากออกแห่งวิหิงสา ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อภิกษุมนสิการถึงรูปทั้งหลาย จิตของเธอย่อมไม่เล่นไป ย่อมไม่เลื่อมใส ย่อมไม่ตั้งอยู่ ย่อมไม่น้อมไปในรูปทั้งหลาย แต่เมื่อเธอ มนสิการถึงอรูป จิตของเธอย่อมเล่นไป ย่อมเลื่อมใส ย่อมตั้งอยู่ ย่อมน้อมไป ในอรูป จิตของเธอนั้นชื่อว่าเป็นจิตดำเนินไปดีแล้ว อบรมดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจากรูปทั้งหลาย อาสวะ ทุกข์และความเร่าร้อน เหล่านี้ ย่อมเกิดเพราะรูปเป็นปัจจัย เธอหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ทุกข์และความ เร่าร้อนเหล่านั้น เธอย่อมไม่เสวยเวทนาที่เกิดเพราะเหตุนี้ นี้เรากล่าวว่าเป็นการ พรากออกแห่งรูปทั้งหลาย ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อภิกษุมนสิการถึงสักกายะ จิตของเธอย่อมไม่เล่นไป ย่อมไม่เลื่อมใส ย่อมไม่ตั้งอยู่ ย่อมไม่น้อมไปในสักกายะ แต่เมื่อเธอมนสิการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ถึงความดับแห่งสัkkายะ จิตของเธอยอมเล่นไป ย่อมเลื่อมใส ย่อมตั้งอยู่ ย่อม
น้อมไปในความดับแห่งสัkkายะ จิตของเธอเห็นเชื่อว่าเป็นจิตดำเนิน ไปดีแล้ว
อบรมดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พราออกดีแล้วจากสัkkายะ อาสวะ
ทุกข์และความเร่าร้อนเหล่านั้น ย่อมเกิดเพราะสัkkายะเป็นปัจจัย เธอหลุดพ้น
แล้วจากอาสวะ ทุกข์และความเร่าร้อนเหล่านั้น เธอยอม ไม่สวเยเวทนาที่เกิด
เพราะเหตุนี้ นี่เรากล่าวว่าเป็นการพราออกแห่งสัkkายะ ฯ

ความเพลินในกามกัฏฐิ ความเพลินในพยาบาทกัฏฐิ ความเพลินในวิหิงสา
กัฏฐิ ความเพลินในรูปกัฏฐิ ความเพลินในสัkkายะกัฏฐิ ย่อมไม่บังเกิดขึ้นแก่เธอ
เพราะความเพลินในกามกัฏฐิ ความเพลินในพยาบาทกัฏฐิ ความเพลินในวิหิงสากัฏฐิ
ความเพลินในรูปกัฏฐิ ความเพลินในสัkkายะกัฏฐิ ไม่บังเกิดขึ้น ภิกษุนี้เรากล่าวว่า
เป็นผู้ไม่มีอาลัย ตัดต้นเหาได้แล้ว คลายสังโยชน์ได้แล้ว ทำที่สุดทุกข์ได้แล้ว
เพราะละมานะได้โดยชอบ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธาตุที่พึงพราออกได้ ๕ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบพราหมณวรรคที่ ๕
จบจตุตถปิณฑาสกั ฯ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โสณสูตร ๒. โทณสูตร ๓. สังคารวสูตร ๔. การณปาลิสูตร
๕. ปิงคยานิสูตร ๖. สุปินสูตร ๗. วิสสสูตร ๘. วาจาสูตร
๙. กุลสูตร ๑๐. นิสสารณียสูตร ฯ

ปัญจมปิณฑาสกั
กิมพิลวรรคที่ ๑

[๒๐๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันใกล้-
*เมืองมิลลทา ครั้นนั้น ท่านพระกิมพิละ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเครื่องให้พระสัทธิธรรมไม่ดำรงอยู่นาน
ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกิมพิละ เมื่อ
ตถาคตปรินิพพานแล้ว พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มี
ความยำเกรงในธรรม เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์ เป็นผู้ไม่
มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความ
ยำเกรงกันและกัน ดูกิมพิละ นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระสัทธิธรรม
ไม่ดำรงอยู่นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

กิม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก่อไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสัทธิธรรมดำรง
อยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

พ. ดูกิมพิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรงในศาสดา เป็นผู้
มีความเคารพ มีความยำเกรงในธรรม เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรงในสงฆ์
เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรงในสิกขา เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง
กันและกัน ดูกิมพิละ นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระสัทธิธรรมดำรงอยู่
ได้นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อัมมัสสวนสูตร

[๒๐๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการฟังธรรม ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๑ ย่อมเข้าใจชัดสิ่งที่
ได้ฟังแล้ว ๑ ย่อมบรรเทาความสงสัยเสียได้ ๑ ย่อมทำความเข้าใจให้ตรง ๑ จิต
ของผู้ฟังย่อมเลื่อมใส ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการฟังธรรม ๕ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อาขานียสูตร

[๒๐๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ม้าอาขานียตัวเจริญของพระราชา ประกอบด้วย
ด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมเคารพแก่พระราชา ควายเป็นม้าทรง ย่อมถึงความนับว่า
เป็นราชพาหนะ องค์ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความซื่อตรง ๑ ความรวดเร็ว ๑
ความอ่อนนุ่ม ๑ ความอดทน ๑ ความเสถียร ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ม้าอาขานีย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
ตัวเจริญของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมควรแก่พระราชา
ควรเป็นมาหาราช ย่อมถึงการนับว่า เป็นราชพาหนะ ดุริการิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ จันนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มี
นาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความซื่อตรง ๑ ความเร็ว ๑
ความอ่อนโยน ๑ ความอดทน ๑ ความเสถียร ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ ควรแก่ของ
ต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่น
ยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. พลสูตร

[๒๐๔] ดุริการิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
กำลังคือศรัทธา ๑ กำลังคือhiri ๑ กำลังคือโอตตปปะ ๑ กำลังคือวิริยะ ๑ กำลัง
คือปัญญา ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย กำลัง ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. เจโตขัลลสูตร

[๒๐๕] ดุริการิกษุทั้งหลาย ตะปุดจริงใจ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส
ในศาสนา ภิกษุใด ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนา
จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ
กระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นตะปุดจริงใจข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส
ในธรรม ภิกษุใด ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในธรรม
จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ
กระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นตะปุดจริงใจข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อม
ใสในพระสงฆ์ ภิกษุใด ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสใน
พระสงฆ์ จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ
เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นตะปุดจริงใจข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส
ในสิกขา ภิกษุใด ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสิกขา
จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อ
กระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นตะปุดจริงใจข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมโกรธ มีใจไม่แช่มชื่น มีจิตอันโทสะกระทบ
แล้ว กระต้างในพวกเพื่อนพรหมจรรย์ จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความ
เพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นตะป
ุดจริงใจข้อที่ ๕ ดุริการิกษุทั้งหลาย ตะปุดจริงใจ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. วินิพนธสูตร

[๒๐๖] ดุริการิกษุทั้งหลาย เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด ยังไม่
ปราศจากความพอใจ ยังไม่ปราศจากความรัก ยังไม่ปราศจากความระหาย ยังไม่
ปราศจากความทะยานอยากในกาม ภิกษุใด เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด . . .
ยังไม่ปราศจากความทะยานอยากในกาม จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความ
เพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็น
เครื่องผูกพันใจข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด . . . ยังไม่ปราศจาก
ความทะยานอยากในกาย ภิกษุใด เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด . . . ยังไม่
ปราศจากความทะยานอยากในกาย จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นเครื่องผูกพันใจ
ข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด . . . ยังไม่
ปราศจากความทะยานอยากในรูป ภิกษุใด เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด . . .
ยังไม่ปราศจากความทะยานอยากในรูป จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความ
เพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็น
เครื่องผูกพันใจข้อที่ ๓ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารจนอิ่มตามต้องการแล้ว ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอน ความสุขในการหลับอยู่ ภิกษุใด ฉันอาหารจนอิ่มตามความต้องการแล้ว ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอน ความสุขในการหลับอยู่ จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นเครื่องผูกพันใจข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุปรารถนาเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งประพตฺติพรหมจรรย์ ด้วยตั้งใจว่า เราจักเป็นเทวดา หรือเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ ภิกษุใดปรารถนาเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่ง ประพตฺติพรหมจรรย์ ด้วยตั้งใจว่า เราจักเป็นเทวดา หรือเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นเครื่องผูกพันใจข้อที่ ๕ ดูกร-

* ภิกษุทั้งหลาย เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. ยาคสูตร

[๒๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของข้าวยาค ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ บรรเทาความหิว ๑ ระวังความระหาย ๑ ยังลมให้เดินคล่อง ๑ ขำระลำไส้ ๑ เผออาหารเก่าที่ยังไม่ย่อย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของข้าวยาค ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. ทันทกัฏฐสูตร

[๒๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษเพราะไม่เคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ตาฟาง ๑ ปากเหม็น ๑ ประสาทที่นำรสอาหารไม่หมดจดดี ๑ เสมหะย่อมเหม็นห่ออาหาร ๑ อาหารย่อมไม่อร่อยแก่เขา ๑ ดูกรภิกษุ-

* ทั้งหลาย โทษเพราะไม่เคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์เพราะเคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ตาสว่าง ๑ ปากไม่เหม็น ๑ ประสาทที่นำรสอาหารหมดจดดี ๑ เสมหะย่อมไม่เหม็นห่ออาหาร ๑ อาหารย่อมอร่อยแก่เขา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์เพราะเคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. คีตสูตร

[๒๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงขับที่ยาว ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ตนเองย่อมกำหนดในเสียงนั้นบ้าง ผู้อื่นย่อมกำหนดในเสียงนั้นบ้าง พวกคฤหบดีย่อมยกโทษว่า พวกสมณศากยบุตรเหล่านี้ย่อมขับเหมือนพวกเราขับบ้าง เมื่อภิกษุพอใจกระทำให้เสียง ความเสื่อมแห่งสมาธิย่อมมีบ้าง ประชุมชนรุ่นหลังย่อมถือเป็นแบบอย่างบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงขับที่ยาว ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. มุฏฐัสสตีสูตร

[๒๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษแห่งภิกษุผู้ลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะนอนหลับ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมหลับเป็นทุกข์ ๑ ย่อมตื่นเป็นทุกข์ ๑ ย่อมฝันลามก ๑ เทวดาย่อมไม่รักษา ๑ น้ำอสุจิย่อมเคลื่อน ๑ ดูกร-

* ภิกษุทั้งหลาย โทษแห่งภิกษุผู้ลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะนอนหลับ ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์แห่งภิกษุผู้มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะนอนหลับ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมหลับเป็นสุข ๑ ย่อมตื่นเป็นสุข ๑ ย่อมไม่ฝันลามก ๑ เทวดาย่อมรักษา ๑ น้ำอสุจิย่อมไม่เคลื่อน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์แห่งภิกษุผู้มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะนอนหลับ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบกัมพิลวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กัมพิลสูตร ๒. อัมมัสสวนสูตร ๓. อาชานิยสูตร ๔. พลสูตร ๕. เจโตขัลลสูตร ๖. วินิพันธสูตร ๗. ยาคสูตร ๘. ทันทกัฏฐสูตร ๙. คีตสูตร ๑๐. มุฏฐัสสตีสูตร ฯ

อักษะโกสการวาทที่ ๒

๑. อักษะโกสสูตร

[๒๑๑] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดชอบด่า ชอบบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ ชอบติเตียนพระอริยเจ้า ภิกษุนั้นพึงหวังได้โทษ ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉน คือ เธอย่อมต้องอาบัติปาราชิก ขาดทางบรรลโลกุตระธรรม ๑ ย่อมต้องอาบัติที่เศร้าหมองอย่างอื่น ๑ ย่อมได้รับโรคเรื้อรังอย่างหนัก ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาลละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดชอบด่า ชอบบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ ชอบติเตียนพระอริยเจ้า ภิกษุนั้นพึงหวังได้โทษ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ภิกษุทนต์สูตร

[๒๑๒] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดผู้ทำความบาดหมาง ทำการทะเลาะ ทำการอื้อฉาว ก่ออิริยในสงฆ์ ภิกษุนั้นพึงหวังได้โทษ ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมไม่ได้บรรลคุณวิเศษที่ยังไม่ได้บรรล ๑ ย่อมเสื่อมจากคุณที่ได้บรรลแล้ว ๑ กิตติศัพท์ที่ชั่วย่อมฟุ้งไป ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาลละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดทำความบาดหมาง ทำการทะเลาะ ทำการวิวาท ทำการอื้อฉาว ก่ออิริยใน-
*สงฆ์ ภิกษุนั้นพึงหวังได้โทษ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. สิลสูตร

[๒๑๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย โทษของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมถึงความเสื่อมโภคทรัพย์อย่างมากอันมีความประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นโทษข้อที่ ๑ ของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ อีกประการหนึ่ง กิตติศัพท์ที่ชั่วของผู้ทุศีล มีศีลวิบดีย่อมฟุ้งไป นี่เป็นโทษข้อที่ ๒ ของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ อีกประการหนึ่ง ผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ จะเข้าสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมไม่มองอาจ เก้อเขินเข้าไปนี้เป็นโทษข้อที่ ๓ ของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ อีกประการหนึ่งคนทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาลละ นี่เป็นโทษข้อที่ ๔ ของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ อีกประการหนึ่ง คนทุศีล มีศีลวิบัติ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก นี่เป็นโทษ ข้อที่ ๕ ของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย โทษของคนทุศีล เพราะศีลวิบัติ ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ในธรรมวินัยนี้ ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๑ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมฟุ้งไป นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล จะเข้าสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมมองอาจ ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาลละ นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๕ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. พนฺหาณสูตร

[๒๑๔] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มียอยู่ในบุคคลผู้พูดมาก ๕ ประการเป็นไฉน คือ พูดเท็จ ๑ พูดส่อเสียด ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดเพ้อเจ้อ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล มียอยู่ในบุคคลผู้พูดมาก ฯ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้ มียอยู่ในบุคคลผู้พูดพอประมาณ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ไม่พูดเท็จ ๑ ไม่พูดส่อเสียด ๑ ไม่พูดคำหยาบ ๑ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้แล มียอยู่ในบุคคลผู้พูดพอประมาณ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อชินติสูตรที่ ๑

[๒๑๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษของความไม่อดทน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้ไม่อดทนย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก ๑ ย่อมเป็นผู้มากด้วยเวร ๑ ย่อมเป็นผู้มากด้วยโทษ ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษของความไม่อดทน ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ของความอดทน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้อดทนย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่มากด้วยเวร ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่มากด้วยโทษ ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ของความอดทน ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. อชินติสูตรที่ ๒

[๒๑๖] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษของความไม่อดทน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้ไม่อดทนย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก ๑ ย่อมเป็นผู้โหดร้าย ๑ ย่อมเป็นผู้เดือดร้อน ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษของความไม่อดทน ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ของความอดทน ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ผู้อดทนย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่โหดร้าย ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่เดือดร้อน ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ของความอดทน ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. อปาสาทิกสูตรที่ ๑

[๒๑๗] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มีอยู่ในบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยกายกรรมเป็นต้นอันไม่น่าเลื่อมใส ๕ ประการเป็นไฉน คือ แมตตนเองย่อมติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้ว ย่อมติเตียน ๑ กิตติศัพท์ที่ชั่วย่อมฟุ้งไป ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาละ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล มีอยู่ในบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยกายกรรมเป็นต้นอันไม่น่าเลื่อมใส ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้ มีอยู่ในบุคคลผู้มีความประพฤตินำมาซึ่งความเลื่อมใส ๕ ประการเป็นไฉน คือ แมตตนเองย่อมติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วย่อมสรรเสริญ ๑ กิตติศัพท์อันงามย่อมฟุ้งไป ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาละ ๑ เมื่อตายไปเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้แล มีอยู่ในบุคคลผู้มีความประพฤตินำมาซึ่งความเลื่อมใส ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อปาสาทิกสูตร ๒

[๒๑๘] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มีอยู่ในบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยกายกรรมเป็นต้นอันไม่น่าเลื่อมใส ๕ ประการเป็นไฉน คือ คนพวกที่ยังไม่เลื่อมใสย่อมไม่เลื่อมใส ๑ คนพวกที่เลื่อมใสแล้วบางพวกย่อมคลายความเลื่อมใส ๑ ชื่อว่าย่อมไม่กระทำตามคำสอนของพระศาสดา ๑ ประชุมชนขึ้นหลังย่อมถือตาม ๑ จิตของเขาย่อมไม่เลื่อมใส ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล มีอยู่ในบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยกายกรรมเป็นต้นอันไม่น่าเลื่อมใส ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้ มีอยู่ในบุคคลผู้มีความประพฤตินำมาซึ่งความเลื่อมใส ๕ ประการเป็นไฉน คือ คนพวกที่ยังไม่เลื่อมใส ย่อมเลื่อมใส ๑ คนพวกที่เลื่อมใสแล้วย่อมเลื่อมใสมยิ่งขึ้น ๑ ชื่อว่าย่อมกระทำตามคำสั่งสอนของพระศาสดา ๑ ประชุมชนขึ้นหลังย่อมถือตาม ๑ จิตของเขาเลื่อมใส ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้แล มีอยู่ในบุคคลผู้มีความประพฤตินำมาซึ่งความเลื่อมใส ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อัคคิสูตร

[๒๑๙] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มีอยู่เพราะไฟ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
๕ ประการเป็นไฉน คือ ทำให้ตาฝ้าฟาง ๑ ทำให้ผิวเสีย ๑ ทำให้ทรพลง ๑
ย่อมยังการคลุกคลีหมู่คณะให้เจริญ ๑ ย่อมยังตริจกานกถาให้เป็นไป ๑ ดุริการ
กิจทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล มียุเพราะไฟ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. มธุราสูตร

[๒๒๐] ดุริการกิจทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มียุในนครมธุรา
๕ ประการเป็นไฉน คือ นครมธุรา มีพื้นดินไม่ราบเรียบ ๑ มีฝนมาก ๑ มี
สุนัข ๑ มีภัยร้าย ๑ หาดอาหารได้ยาก ๑ ดุริการกิจทั้งหลาย โทษ ๕ ประการ
นี้แล มียุในนครมธุรา ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอภิสกวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อภิสกสูตร ๒. ภินทนสูตร ๓. สิลสูตร ๔. พหุภาณสูตร
๕. อชันติสูตรที่ ๑ ๖. อชันติสูตรที่ ๒ ๗. อปาสาทิกสูตรที่ ๑
๘. อปาสาทิกสูตรที่ ๒ ๙. อคคิสูตร ๑๐. มธุราสูตร ฯ

ทิมจาริกวรรคที่ ๓

๑. ทิมจาริกสูตรที่ ๑

[๒๒๑] ดุริการกิจทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้ประกอบการเที่ยวไปนาน
การเที่ยวไปไม่มีกำหนด ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมไม่ได้ฟังสิ่งที่
ยังไม่เคยฟัง ๑ ย่อมไม่เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว ๑ ย่อมไม่แก้กล่าวด้วยสิ่งที่ได้
ฟังแล้วบางประการ ๑ ย่อมได้รับโรคเรื้อรังอย่างหนัก ๑ ย่อมไม่มีมิตร ๑ ดุริการ
กิจทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้ประกอบการเที่ยวไปนาน การเที่ยวไปไม่มีกำหนด
๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริการกิจทั้งหลาย อาณิสสในการเที่ยวไปมีกำหนดพอสมควร ๕ ประการ
นี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๑ ย่อมเข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟัง
แล้ว ๑ ย่อมแก้กล่าวด้วยสิ่งที่ได้ฟังแล้วบางประการ ๑ ย่อมไม่ได้รับโรคเรื้อรัง
อย่างหนัก ๑ ย่อมมีมิตร ๑ ดุริการกิจทั้งหลาย อาณิสสในการเที่ยวไปมีกำหนด
พอสมควร ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ทิมจาริกสูตรที่ ๒

[๒๒๒] ดุริการกิจทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้ประกอบการเที่ยวไปนาน
การเที่ยวไปไม่มีกำหนด ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมไม่ได้
บรรลुकุณวิเศษที่ยังไม่ได้บรรล ๑ ย่อมเสื่อมจากคุณวิเศษที่ได้บรรลแล้ว ๑ ย่อม
ไม่แก้กล่าวด้วยคุณวิเศษที่ได้บรรลแล้วบางประการ ๑ ย่อมได้รับโรคเรื้อรัง
อย่างหนัก ๑ ย่อมไม่มีมิตร ๑ ดุริการกิจทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้ประกอบการ
เที่ยวไปนาน การเที่ยวไปไม่มีกำหนด ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริการกิจทั้งหลาย อาณิสสในการเที่ยวไปมีกำหนดพอสมควร ๕ ประการ
นี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมได้บรรลुकุณวิเศษที่ยังไม่ได้บรรล ๑ ย่อม
ไม่เสื่อมจากคุณวิเศษที่ได้บรรลแล้ว ๑ ย่อมแก้กล่าวด้วยคุณวิเศษที่ได้บรรลแล้ว
บางประการ ๑ ย่อมไม่ได้รับโรคเรื้อรังอย่างหนัก ๑ ย่อมมีมิตร ๑ ดุริการ
กิจทั้งหลาย อาณิสสในการเที่ยวไปมีกำหนดพอสมควร ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อภินิवासสูตร

[๒๒๓] ดุริการกิจทั้งหลาย โทษในการอยู่ประจำที่ ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุอยู่ประจำที่ย่อมมีสิ่งของมาก มีการสะสมสิ่งของ
มาก ๑ มีเกศขมมาก มีการสะสมเกศขมมาก ๑ มีกิจมาก มีกรรมมาก ไม่ฉลาด
ในกิจที่จะต้องทำ ๑ ย่อมอยู่คลุกคลีด้วยคฤหัสถ์และบรรพชิต ด้วยการคลุกคลี
กับคฤหัสถ์อื่นไม่สมควร ๑ เมื่อจะหลีกไปจากอาวาสนั้น ย่อมมีความห่วงใย
หลีกไป ๑ ดุริการกิจทั้งหลาย โทษในการอยู่ประจำที่ ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริการกิจทั้งหลาย อาณิสสในการอยู่มีกำหนดพอสมควร ๕ ประการ
นี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุอยู่ประจำที่ย่อมมีสิ่งของมาก ย่อมไม่มีสิ่งของมาก
ไม่มีการสะสมสิ่งของมาก ๑ ไม่มีเกศขมมาก ไม่มีการสะสมเกศขมมาก ๑ ไม่มี
กิจมาก ไม่มีกรรมมาก ฉลาดในกิจที่จะต้องทำ ๑ ไม่เป็นผู้คลุกคลีด้วยคฤหัสถ์
และบรรพชิต ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์อื่นไม่สมควร ๑ เมื่อจะหลีกไปจาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
อาวาสนั้น ไม่มีความหวังใหญ่เกินไป ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อาณิสสในการอยู่มี
กำหนดพอสมควร ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. มัจจรสสูตร

[๒๒๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษในการอยู่ประจำที่ ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุอยู่ประจำที่เป็นผู้ตระหนี่ที่อยู่ ๑ ตระหนี่สกุล ๑
ตระหนี่ลาภ ๑ ตระหนี่วรรณะ ๑ ตระหนี่ธรรม ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษใน
การอยู่ประจำที่ ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อาณิสสในการอยู่มีกำหนดพอสมควร ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุอยู่มีกำหนดพอสมควร เป็นผู้ไม่ตระหนี่ที่อยู่ ๑
ไม่ตระหนี่สกุล ๑ ไม่ตระหนี่ลาภ ๑ ไม่ตระหนี่วรรณะ ๑ ไม่ตระหนี่ธรรม ๑
ดุริยทุกขทั้งหลาย อาณิสสในการอยู่มีกำหนดพอสมควร ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. กุลปสูตรที่ ๑

[๒๒๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มียอยู่ในภิกษุผู้เข้าสู่สกุล
๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุลย่อมต้องอาบัติเพราะเที่ยวไปโดย
ไม่บอกลา ๑ ย่อมต้องอาบัติเพราะนั่งในที่ลับหุบมาตุคาม ๑ ย่อมต้องอาบัติ
เพราะนั่งในที่ลับตากับมาตุคาม ๑ เมื่อแสดงธรรมแก่มาตุคามเกินกว่า ๕-๖ คำ
ย่อมต้องอาบัติ ๑ ย่อมมากด้วยความดำริในกามอยู่ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕
ประการนี้แล มียอยู่ในภิกษุผู้เข้าไปสู่สกุล ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. กุลปสูตรที่ ๒

[๒๒๖] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เข้าไป
สู่สกุล คลุกคลีอยู่ในสกุลเป็นเวลา ๕ ประการเป็นไฉน คือ การเห็นมาตุคาม
เนื่องๆ ๑ เมื่อมีการเห็นย่อมมีการเกี่ยวข้อง ๑ เมื่อมีการเกี่ยวข้องย่อมมีการ
คุ้นเคย ๑ เมื่อมีการคุ้นเคยย่อมมีจิตจจจจ ๑ เมื่อมีจิตจจจจแล้วพึงหวังผลข้อนี้
คือ เธอย่อมไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ จักต้องอาบัติที่เศร้าหมอง หรือจักบอก
คินลิกขาลาเพศ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เข้าไป
สู่สกุล คลุกคลีอยู่ในสกุลเป็นเวลา ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. โภคสูตร

[๒๒๗] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษในเพราะโภคะทรัพย์ ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ โภคะทรัพย์เป็นของทั่วไปแก่ไฟ ๑ เป็นของทั่วไปแก่
น้ำ ๑ เป็นของทั่วไปแก่พระราชา ๑ เป็นของทั่วไปแก่โจร ๑ เป็นของทั่วไปแก่
ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษในเพราะโภคะทรัพย์ ๕ ประการ
นี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อาณิสสในเพราะโภคะทรัพย์ ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ เพราะอาศัยโภคะทรัพย์ บุคคลจึงเลี้ยงตนให้เป็นสุข เือบอัม
บริหารให้เป็นสุขได้โดยชอบ ๑ เลี้ยงมารดาบิดาให้เป็นสุข เือบอัม บริหารให้
เป็นสุขได้โดยชอบ ๑ เลี้ยงบุตรภรรยา คนใช้ คนงาน และบริวารให้เป็นสุข
เือบอัม บริหารให้เป็นสุขได้โดยชอบ ๑ เลี้ยงมิตรและอำมาตย์ให้เป็นสุข
เือบอัม บริหารให้เป็นสุขได้โดยชอบ ๑ ย่อมบำเพ็ญทักษิณาทานที่มีผลเลิศเป็น
ทางสวรรค์ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ๑ ดุริย
ทุกขทั้งหลาย อาณิสสในเพราะโภคะทรัพย์ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. ภัตตสูตร

[๒๒๘] ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มียอยู่ในสกุลที่หุงต้ม
อาหารในเวลาสาย ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมไม่ได้ต้อนรับแขกที่ควรต้อนรับ
ตามเวลา ๑ ไม่ได้บูชาเทวดาผู้รับพลิตตามเวลา ๑ ไม่ได้ต้อนรับสมณพราหมณ์ผู้
ฉันหนเดียวงดการฉันในเวลากลางคืน เว้นการฉันในเวลาวิกาลตามเวลา ๑
พวกคนใช้ คนงาน และบริวารหลบหน้าทำงาน ๑ อาหารที่บริโภคตามเวลาที่
ไม่ควรเช่นนั้นไม่มีโอชา ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล มียอยู่ใน
สกุลที่หุงต้มอาหารในเวลาสาย ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อาณิสส ๕ ประการนี้ มียอยู่ในสกุลที่หุงต้มอาหาร
ตามเวลา ๕ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมได้ต้อนรับแขกที่ควรต้อนรับตามเวลา ๑
ย่อมได้บูชาเทวดาผู้รับพลิตตามเวลา ๑ ย่อมได้ต้อนรับสมณพราหมณ์ผู้ฉันหนเดียว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
งคการฉนในเวลากลางคืน เว้นการฉนในเวลาวิกาลตามเวลา ๑ คนใช้ คนงาน
และบริวารยอมไม่หลบหน้าทำงาน ๑ อาหารที่บริโภคตามเวลาที่ควรเช่นนั้น
ยอมมีโอชา ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย อาณิสส ๕ ประการนี้แล มียอยู่ในสกุลที่
หุงต้มอาหารตามเวลา ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. สัปสูตรที่ ๑

[๒๒๙] ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในงูเห่า ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นโจน คือ เป็นสัตว์ไม่สะอาด ๑ มีกลิ่นเหม็น ๑ มีความน่ากลัวมาก ๑ มี
ภัยเฉพาะหน้า ๑ มักประทุษร้ายมิตร ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในงูเห่า ๕
ประการนี้แล ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในมาตุคาม ๕ ประการฉนนั้นเหมือนกัน ๕ ประ-
*การเป็นโจน คือ เป็นผู้ไม่สะอาด ๑ มีกลิ่นเหม็น ๑ มีความน่ากลัวมาก ๑
มีภัยเฉพาะหน้า ๑ มักประทุษร้ายมิตร ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในมาตุคาม ๕
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. สัปสูตรที่ ๒

[๒๓๐] ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในงูเห่า ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นโจน
คือ เป็นสัตว์มักโกรธ ๑ มักผูกโกรธ ๑ มีพิษร้าย ๑ มีสองลิ้น ๑ มักประทุษร้าย
มิตร ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในงูเห่า ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย โทษในมาตุคาม ๕ ประการนี้ฉนนั้นเหมือนกัน
๕ ประการเป็นโจน คือ เป็นผู้มักโกรธ ๑ มักผูกโกรธ ๑ มีพิษร้าย ๑ มี
สองลิ้น ๑ มักประทุษร้ายมิตร ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ในโทษ ๕ ประการนั้น
ความที่มาตุคามเป็นผู้มีพิษร้าย คือ โดยมากมาตุคามมีราคะจัด ความที่มาตุคาม
เป็นผู้มีสองลิ้น คือ โดยมากมาตุคามมีวาจาส่อเสียด ความที่มาตุคามเป็นผู้มัก
ประทุษร้ายมิตร คือ โดยมากมาตุคามมักประทุษุดินอกใจ ดุริการิกษทั้งหลาย
โทษในมาตุคาม ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบที่มหาจักรวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ที่มหาจักรสูตรที่ ๑ ๒. ที่มหาจักรสูตรที่ ๒ ๓. อภินิเวสสูตร
๔. มัจจุสูตร ๕. กุลปสูตรที่ ๑ ๖. กุลปสูตรที่ ๒ ๗. โภคสูตร
๘. กัตตสูตร ๙. สัปสูตรที่ ๑ ๑๐. สัปสูตรที่ ๒ ฯ

อวาสสิกวรรคที่ ๔

๑. อวาสสิกสูตร

[๒๓๑] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ยอมเป็นผู้ไม่ควรรยกอง ธรรม ๕ ประการเป็นโจน คือ ภิกษุเจ้าอาวาสเป็นผู้
ไม่ถึงพร้อมด้วยมรรยาท ไม่ถึงพร้อมด้วยวัตร ๑ ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงจำสูตร ๑
เป็นผู้ไม่ประพฤตขัดเกลา ไม่ยินดีในการหลีกออกเร้น ไม่ยินดีในกัลยาณธรรม ๑
เป็นผู้ไม่มีวาจาไพเราะ ไม่กระทำถ้อยคำให้ไพเราะ ๑ มีปัญญาทราม โง่เขลา ๑
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้
ไม่ควรรยกอง ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เป็นผู้ควรรยกอง ธรรม ๕ ประการเป็นโจน คือ ภิกษุเจ้าอาวาสเป็นผู้ถึงพร้อม
ด้วยมรรยาท ถึงพร้อมด้วยวัตร ๑ เป็นผู้พหูสูต ทรงไว้ซึ่งสุตะ ๑ เป็นผู้ประพฤต
ขัดเกลา ยินดีในการหลีกออกเร้น ยินดีในกัลยาณธรรม ๑ มีวาจาไพเราะ
กระทำถ้อยคำให้ไพเราะ ๑ มีปัญญา เฉลียวฉลาด ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุ
เจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรรยกอง ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อัปปียสูตร

[๒๓๒] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ยอมเป็นที่รัก ที่ชอบใจ ที่เคารพ และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์
ธรรม ๕ ประการเป็นโจน คือ เป็นผู้มึนตึ๋น สำนวนด้วยความสำรวมในพระ-

*ปาดิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นผู้พหูสูต ทรงไว้ซึ่งสุตะ สังสม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
สตะ เป็นผู้ได้สติมาก จำทรงไว้ ชื่นปาก คล่องใจ เหนงตลอดด้วยดีด้วยดี
ซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้มิว่าจา
ไพเราะ กระทำถ้อยคำให้ไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมือง สละสลวย
ไม่มีโทษ ให้ทราบข้อความได้ชัด ๑ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก
ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ทำ
ให้แจ้งซึ่งเจตริมิต ปัญญาวิมุต อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาส
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก ที่ชอบใจ ที่เคารพ และ
เป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. โสภณสูตร

[๒๓๓] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมยังอาวาสให้งาม ๕ ประการเป็น โฉน คือ เป็นผู้มิตีล สรรวมด้วยความ
สรวมในพระปาติโมกข์ ฯลฯ ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นผู้พหุสูต ฯลฯ
บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้มิว่าจาไพเราะ ฯลฯ ให้ทราบข้อความได้ชัด ๑
เป็นผู้สามารถเพื่อให้ผู้เข้าไปหาเห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วย
ธรรมิกถา ๑ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔
อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุ
เจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมยังอาวาสให้งาม ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. พหุการสูตร

[๒๓๔] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕
ประการ ย่อมเป็นผู้มีอุปการะมากแก่อาวาส ๕ ประการเป็น โฉน คือ เป็นผู้
มิตีล ฯลฯ สมทาน ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นผู้พหุสูต ฯลฯ
บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ ปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่หักพัง ๑ ก็ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่
เข้ามาแล้ว มีภิกษุมามากจากแคว้นต่างๆ ย่อมเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า ดุริการิกษ
ผู้มีอายุทั้งหลาย มีภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เข้ามาแล้ว มีภิกษุมามากจากแคว้นต่างๆ ขอ
เชิญท่านทั้งหลายทำบุญ เป็นสมัยทำบุญ ๑ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดย
ไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ผู้มีอุปการะมากแก่อาวาส ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อนกัมปกสูตร

[๒๓๕] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ๕ ประการเป็น โฉน คือ ยังคฤหัสถ์ให้สมทานใน
อริสั ๑ ให้ตั้งอยู่ในธรรมที่ชนะ ๑ เข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ป่วยแล้ว ย่อมให้สัว่า
ท่านทั้งหลายจงตั้งสัให้ตรงต่อพระรัตนตรัย ก็ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เข้ามาแล้ว มี
ภิกษุมามากจากแคว้นต่างๆ ย่อมเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า ดุริการิกษผู้มีอายุทั้งหลาย
มีภิกษุมามากจากแคว้นต่างๆ ขอเชิญท่านทั้งหลายทำบุญ
เป็นสมัยทำบุญ ๑ ย่อมฉนโภชนะที่พวกคฤหัสถ์ถวาย จะเลวหรือประณีตก็ตาม
ด้วยตนเอง ๑ ไม่ยังครัทธิไทยให้เสียไป ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาส
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. ยถาทถาวรรณสูตร

[๒๓๖] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
เหมือนถูกนำมาเก็บไว้ในนรก ๕ ประการเป็น โฉน คือ ไม่ใคร่ครวญ ไม่พิจารณา
ก่อนแล้วกล่าวสรรเสริญผู้ควรตำหนิ ๑ ไม่ใคร่ครวญ ไม่พิจารณาก่อนแล้วกล่าว
ตำหนิผู้ควรสรรเสริญ ๑ ไม่ใคร่ครวญ ไม่พิจารณาก่อนแล้วแสดงความเลื่อมใส
ให้ปรากฏในที่อื่นไม่ควรเลื่อมใส ๑ ไม่ใคร่ครวญ ไม่พิจารณาก่อนแล้วแสดง
ความไม่เลื่อมใสให้ปรากฏในที่อื่นควรเลื่อมใส ๑ ย่อมยังครัทธิไทยให้ตกไป ๑
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เหมือนถูก
นำมาเก็บไว้ในนรก ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหมือน
ถูกเชิญมาอยู่ในสวรรค์ ๕ ประการเป็น โฉน คือ ใคร่ครวญพิจารณาแล้วกล่าว
ตำหนิผู้ควรตำหนิ ๑ ใคร่ครวญพิจารณาแล้วกล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปุญจก-ฉกนิบาต
จบอวาลีการวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวาลีสสูตร ๒. อัปปยสูตร ๓. โสภณสูตร ๔. พหุปรการสูตร
๕. อนุปกัมปสูตร ๖. ยถาภาตอวารณสูตร ๗. ยถาภาตเคธสูตร ๘. ยถาภาตมัจเจ
สูตรที่ ๑๙. ยถาภาตมัจเจสูตรที่ ๒๑๐. ยถาภาตมัจเจสูตรที่ ๓ ฯ

ทจรีตวรรคที่ ๕

๑. ทจรีตสูตร

[๒๔๑] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะทจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ แมตตเองยอมติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วยอมติเตียน
ได้ ๑ กิตติศัพท์อันชั่วยอมฟังไป ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาลละ ๑ เมื่อตายไปยอม
เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะทจรีต ๕
ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ แมตตเองยอมไม่ติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วยอม
สรรเสริญ ๑ กิตติศัพท์อันงามยอมฟังไป ๑ ย่อมไม่เป็นผู้หลงกระทำกาลละ ๑ เมื่อ
ตายไปยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะสจรีต ๕
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. กายทจรีตสูตร

[๒๔๒] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะกายทจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะกายสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ

จบสูตรที่ ๒

๓. วจิตจรีตสูตร

[๒๔๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะวจิตจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะวจิตสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ

จบสูตรที่ ๓

๔. มโนทจรีตสูตร

[๒๔๔] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะมโนทจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ แมตตเองยอมติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วยอม
ติเตียน ๑ กิตติศัพท์ที่ชั่วยอมฟังไป ๑ ย่อมเป็นผู้หลงกระทำกาลละ ๑ เมื่อตายไป
ยอมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะ
มโนทจรีต ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะมโนสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ แมตตเองยอมไม่ติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วยอม
สรรเสริญ ๑ กิตติศัพท์อันงามยอมฟังไป ๑ ย่อมไม่เป็นผู้หลงกระทำกาลละ ๑ เมื่อ
ตายไปยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะ
มโนสจรีต ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อปรทจรีตสูตร

[๒๔๕] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะทจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ แมตตเองยอมติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วยอมติเตียน ๑
กิตติศัพท์ที่ชั่วยอมฟังไป ๑ ย่อมเสื่อมจากอสังขาร ๑ ย่อมตั้งอยู่ในอสังขาร ๑
ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะทจรีต ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็น
ไฉน คือ แมตตเองยอมไม่ติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้วยอมสรรเสริญ ๑
กิตติศัพท์อันงามยอมฟังไป ๑ ย่อมเสื่อมจากอสังขาร ๑ ย่อมตั้งอยู่ในอสังขาร ๑
ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะสจรีต ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. อปรกายทจรีตสูตร

[๒๔๖] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะทจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ

จบสูตรที่ ๖

๗. อปรวจิตจรีตสูตร

[๒๔๗] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะวจิตจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
ดุรภิกษุทั้งหลาย อานิสสงสีในเพราะวจิตสจรีต ๕ ประการนี้ ๕ ประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

จบสูตรที่ ๓

๘. อปรมโนทจริตสูตร

[๒๔๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะมโนทจริต ๕ ประการนี้

๕ ประการเป็นไฉน คือ แมตตนเองยอมติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้ว ย่อมติเตียน ๑ กิตติศัพท์ที่ชั่วยอมฟังไป ๑ ย่อมเสื่อมจากศีลธรรม ๑ ย่อมตั้งอยู่ในอสังฆธรรม ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในเพราะมโนทจริต ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย อาณิสสในเพราะมโนทจริต ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ แมตตนเองยอมไม่ติเตียนตนได้ ๑ วิญญูชนพิจารณาแล้ว ย่อมสรรเสริญ ๑ กิตติศัพท์อันงามยอมฟังไป ๑ ย่อมเสื่อมจากอสังฆธรรม ๑ ย่อมตั้งอยู่ในสังฆธรรม ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย อาณิสสในเพราะมโนทจริต ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. สิวทิกาสูตร

[๒๔๙] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในปาชา ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็น

ไฉน คือ เป็นที่ไม่สะอาด ๑ มีกลิ่นเหม็น ๑ มีภัยเฉพาะหน้า ๑ เป็นที่อยู่ของพวกมนุษย์ร้าย ๑ เป็นที่รำพันทุกข์ของชนหมู่มาก ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในปาชา ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในบุคคลผู้เปรียบด้วยปาชา ๕ ประการนี้ ฉะนั้น เหมือนกัน ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมประกอบด้วยกายกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยวจีกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยมโนกรรมอื่น ไม่สะอาด เรากล่าวชื่อนี้เพราะเขาเป็นผู้ไม่สะอาด ปาชานั้นเป็นที่ไม่สะอาด แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉนั้น ฯ

กิตติศัพท์ที่ชั่วของเขาประกอบด้วยกายกรรม อื่น ไม่สะอาด ด้วยวจีกรรม อื่น ไม่สะอาด ด้วยมโนกรรมอื่น ไม่สะอาด ย่อมฟังไป เรากล่าวชื่อนี้เพราะเขาเป็นผู้มีกลิ่นเหม็น ปาชามีกลิ่นเหม็นแม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉนั้น ฯ

เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลเป็นที่รัก ย่อมเว้นไกลซึ่งบุคคลนั้นผู้ประกอบด้วยกายกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยวจีกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยมโนกรรมอื่น ไม่สะอาด เรากล่าวชื่อนี้เพราะเขามีภัยเฉพาะหน้า ปาชามีภัยเฉพาะหน้า แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉนั้น ฯ

เขาประกอบด้วยกายกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยวจีกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยมโนกรรมอื่น ไม่สะอาด ย่อมอยู่ร่วมกับบุคคลผู้เสมอกัน เรากล่าวชื่อนี้เพราะเขาเป็นที่อยู่ของสิ่งร้าย ปาชาเป็นที่อยู่ของมนุษย์ร้าย แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉนั้น ฯ

เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลเป็นที่รัก เห็นเขาประกอบด้วยกายกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยวจีกรรมอื่น ไม่สะอาด ด้วยมโนกรรมอื่น ไม่สะอาด แล้วย่อมรำพันทุกข์ว่า โอ เป็นทุกข์ของพวกเราผู้อยู่ร่วมกับบุคคลเห็นปานนี้ เรากล่าวชื่อนี้เพราะเขาเป็นที่รำพันทุกข์ ปาชาเป็นที่รำพันทุกข์ ของชนหมู่มาก แม้ฉันใด เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบฉนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในบุคคลผู้เปรียบด้วยปาชา ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. ปุคคปสาทสูตร

[๒๕๐] ดุรภิกษุทั้งหลาย โทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคล ๕

ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลยอมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นต้องอาบัติอันเป็นเหตุให้สงฆ์ยกวัตร เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรานี้ ถูกสงฆ์ยกวัตรเสียแล้ว เขาจึงเป็นผู้ไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ เมื่อไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ จึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น จึงไม่ฟังสังฆธรรม เมื่อไม่ฟังสังฆธรรม จึงเสื่อมจากศีลธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลยอมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นต้องอาบัติอันเป็นเหตุให้สงฆ์บังคับให้เขานั่งที่สงฆ์เสียแล้ว เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรานี้ ถูกสงฆ์บังคับให้นั่งที่สงฆ์เสียแล้ว เขาจึงเป็นผู้ไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ . . . จึงเสื่อมจากศีลธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลยอมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นหลีกไปสู่อหิสิย เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเรานี้ หลีกไปสู่อหิสิยเสียแล้ว เขาจึงเป็นผู้ไม่มีความเลื่อมใสมากในพวกภิกษุ . . . จึงเสื่อมจากศีลธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๓ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

อีกประการหนึ่ง บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นลาสิกขา เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ขบใจของเรา ลาสิกขาเสียแล้ว เขาจึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น . . . จึงเสื่อมจากศีลธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลย่อมเลื่อมใสในบุคคลใด บุคคลนั้นกระทำการละเสีย เขาจึงคิดอย่างนี้ว่า บุคคลผู้เป็นที่รักที่ขบใจของเรา กระทำการละเสียแล้ว เขาจึงไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น เมื่อไม่คบหาภิกษุเหล่านั้น จึงไม่ฟังศีลธรรม เมื่อไม่ฟังศีลธรรม จึงเสื่อมจากศีลธรรม นี่เป็นโทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคลข้อที่ ๕ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษในความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นในบุคคล ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบทวารวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ทวารสูตร ๒. กายทวารสูตร ๓. วชิทวารสูตร ๔. มโนทวารสูตร ๕. อปรทวารสูตร ๖. อปรกายทวารสูตร ๗. อปรวชิทวารสูตร ๘. อปรมโน-
*ทวารสูตร ๙. ลิวทวารสูตร ๑๐. บุคคลปสาทสูตร ฯ
จบปิ่นณาสกที่ ๕

ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย

พระสูตรที่ไม่ได้ลงเคราะห์ไว้ในวรรค

[๒๕๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยศีลชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ประกอบด้วยสมาธิชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ประกอบด้วยปัญญาชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ประกอบด้วยวิมุตติชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัตถ์ชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้ ฯ

[๒๕๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงให้นิสัยได้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยศีลชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ฯลฯ ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัตถ์ชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงให้นิสัยได้ ฯ

[๒๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงให้สามเณรอุปฐากได้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยศีลชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ฯลฯ ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัตถ์ชั้นอื่นอันเป็นของพระอเสขะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงให้สามเณรอุปฐากได้ ฯ

[๒๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตระหนี่ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความตระหนี่สกุล (อุปฐาก) ๑ ความตระหนี่ลาภ ๑ ความตระหนี่วรรณะ ๑ ความตระหนี่ธรรม ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตระหนี่ ๕ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาความตระหนี่ ๕ ประการนี้ ความตระหนี่ที่น่าเกลียดยิ่ง คือ ความตระหนี่ธรรม ฯ

[๒๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่ ๕ ประการ ความตระหนี่ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่ที่อยู่ ๑ เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่สกุล ๑ เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่ลาภ ๑ เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่วรรณะ ๑ เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่ธรรม ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดขาดความตระหนี่ ๕ ประการนี้แล ฯ

[๒๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๕ ประการ ไม่ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความตระหนี่สกุล ๑ ความตระหนี่ลาภ ๑ ความตระหนี่วรรณะ ๑ ความตระหนี่ธรรม ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ละธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรบรรลุปฐมฌาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการ ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความตระหนี่สกุล ๑ ความตระหนี่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ลาก ๑ ความตระหนี่วรรณะ ๑ ความตระหนี่ธรรม ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุ
ละธรรม ๕ ประการนี้แล ควรบรรลุปฐมฌาน ฯ

[๒๕๓] ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุไม่ละธรรม ๕ ประการ ไม่ควรเพื่อ
บรรลุตติยฌาน . . . ตติยฌาน . . . จตตฌาน . . . ไม่ควรเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดา
ปัตติผล . . . สกทาคามีผล . . . อนาคามีผล . . . อรหัตผล ธรรม ๕ ประการเป็น
ไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความตระหนี่สกุล ๑ ความตระหนี่ลาก ๑
ความตระหนี่วรรณะ ๑ ความตระหนี่ธรรม ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุไม่ละ
ธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ดุริยกิจทั้งหลาย
กิษุละธรรม ๕ ประการ ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ธรรม ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ฯลฯ ความตระหนี่ธรรม ดุริยกิจทั้งหลาย
กิษุละธรรม ๕ ประการนี้แล ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ฯ

[๒๕๔] ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุไม่ละธรรม ๕ ประการ ไม่ควรเพื่อ
บรรลุปฐมฌาน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความ
ตระหนี่สกุล ๑ ความตระหนี่ลาก ๑ ความตระหนี่วรรณะ ๑ ความเป็นคน
อกตัญญูกตเวที ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุไม่ละธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควร
เพื่อบรรลุปฐมฌาน ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุละธรรม ๕ ประการ ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน
ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความตระหนี่สกุล ๑ ความ
ตระหนี่ลาก ๑ ความตระหนี่วรรณะ ๑ ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที ๑ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย กิษุละธรรม ๕ ประการนี้แล ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ฯ

[๒๕๕] ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุไม่ละธรรม ๕ ประการ ไม่ควรเพื่อ
บรรลุตติยฌาน . . . ตติยฌาน . . . จตตฌาน . . . ไม่ควรเพื่อให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติ-
*ผล . . . สกทาคามีผล . . . อนาคามีผล . . . อรหัตผล ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน
คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ๑ ความตระหนี่สกุล ๑ ความตระหนี่ลาก ๑ ความ
ตระหนี่วรรณะ ๑ ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุ ไม่ละ
ธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ดุริยกิจทั้งหลาย
กิษุละธรรม ๕ ประการ ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ธรรม ๕ ประการเป็น
ไฉน คือ ความตระหนี่ที่อยู่ ฯลฯ ความเป็นคนอกตัญญูกตเวที ดุริยกิจทั้งหลาย
กิษุละธรรม ๕ ประการนี้แล ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล ฯ

[๒๖๐] ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์
ไม่พึงสมมติให้เป็นกัตตุเทสก์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ลำเอียงเพราะรัก ๑
ลำเอียงเพราะชัง ๑ ลำเอียงเพราะหลง ๑ ลำเอียงเพราะกลัว ๑ ย่อมไม่รู้กัต
ที่ได้นิมนต์แล้ว และยังไม่ได้นิมนต์ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุประกอบด้วยธรรม
๕ ประการนี้แล สงฆ์ไม่พึงสมมติให้เป็นกัตตุเทสก์ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์พึงสมมติ
ให้เป็นกัตตุเทสก์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ไม่ลำเอียงเพราะรัก ๑ ไม่
ลำเอียงเพราะชัง ๑ ไม่ลำเอียงเพราะหลง ๑ ไม่ลำเอียงเพราะกลัว ๑ ย่อมรู้กัต
ที่ได้นิมนต์แล้วและยังไม่ได้นิมนต์ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุประกอบด้วยธรรม
๕ ประการนี้แล สงฆ์พึงสมมติให้เป็นกัตตุเทสก์ ฯ

[๒๖๑] ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์
ไม่พึงสมมติให้เป็นกัตตุเทสก์ แม้สมมติแล้วก็ไม่พึงใช้ให้ทำการ ฯลฯ กิษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์พึงสมมติให้เป็นกัตตุเทสก์ สมมติแล้วก็พึง
ใช้ให้ทำการ ฯลฯ กิษุกัตตุเทสก์ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงทราบว่าเป็น
บัณฑิต ฯลฯ กิษุกัตตุเทสก์ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมบริหารตนให้
ถูกจัด ถูกทำลาย ฯลฯ กิษุกัตตุเทสก์ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
บริหารตนไม่ให้ถูกจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯลฯ กิษุกัตตุเทสก์ประกอบด้วยธรรม
๕ ประการ ย่อมเกิดในนรก เหมือนนำมาโยนลง ฯลฯ กิษุกัตตุเทสก์ประกอบ
ด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเกิดในสวรรค์เหมือนเชิญมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๕
ประการเป็นไฉน คือ ไม่ลำเอียงเพราะรัก ๑ ไม่ลำเอียงเพราะชัง ๑ ไม่ลำเอียง
เพราะหลง ๑ ไม่ลำเอียงเพราะกลัว ๑ ย่อมรู้กัตที่ได้นิมนต์แล้วและยังไม่ได้
นิมนต์ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุกัตตุเทสก์ผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ย่อมเกิดในสวรรค์ เหมือนเชิญมาประดิษฐานไว้ ฯ

[๒๖๒] ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์
ไม่พึงสมมติให้เป็นเสนาสนปัญญาปะะ ผู้ปลาดเสนาสนะ . . . ไม่รู้เสนาสนะที่ได้
ปลาดแล้วและยังไม่ได้ปลาด . . . ดุริยกิจทั้งหลาย กิษุประกอบด้วยธรรม ๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ภิกษุสามเณรเปลกะประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเกิดในสวรรค์เหมือน
เชืงมาประติษฐานไว้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ไม่ล่าเอียงเพราะรัก ๑
ไม่ล่าเอียงเพราะชัง ๑ ไม่ล่าเอียงเพราะหลง ๑ ไม่ล่าเอียงเพราะกลัว ๑ ย่อมรู้
สามเณรที่ใช้แล้วและยังไม่ได้ใช้ ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสามเณรเปลกะ
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเกิดในสวรรค์เหมือนเชืงมาประติษ-
*ฐานไว้ ฯ

[๒๖๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เกิดในนรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้
ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ๑ กล่าวเท็จ ๑ ดื่มน้ำเมาคือ
สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบ
ด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเกิดใน
สวรรค์เหมือนเชืงมาประติษฐานไว้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้จวน
จากการฆ่าสัตว์ ๑ จวนจากการลักทรัพย์ ๑ จวนจากการประพฤติผิดพรหม-
*จรรย์ ๑ จวนจากการพูดเท็จ ๑ จวนจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอัน
เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมเกิดในสวรรค์เหมือนเชืงมาประติษฐานไว้ ฯ

[๒๖๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี . . . ลิกขมานา . . . สามเณร . . .
สามเณรี . . . อุบาสก . . . อุบาสิกา ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเกิดใน
นรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑
ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พูดเท็จ ๑ ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอัน
เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเกิดใน
สวรรค์เหมือนถูกเชืงมาประติษฐานไว้ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้
จวนจากการฆ่าสัตว์ ๑ จวนจากการลักทรัพย์ ๑ จวนจากการประพฤติผิด
ในกาม ๑ จวนจากการพูดเท็จ ๑ จวนจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอัน
เป็นฐานะแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมเกิดในสวรรค์เหมือนเชืงมาประติษฐานไว้ ฯ

[๒๖๕] ดุริยภิกษุทั้งหลาย อาชีวกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
เกิดในนรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑
ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พูดเท็จ ๑ ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็น
ที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย อาชีวกประกอบด้วยธรรม ๕
ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ฯ

[๒๖๖] ดุริยภิกษุทั้งหลาย นิครนถ์ . . . สาวกนิครนถ์ . . . ขฎิล . . .
ปริพาชก . . . เดียรถียพวกมาคัณทิกะ . . . พวกเตทัณทิกะ . . . พวกอารุทธกะ . . . พวก
โคตมกะ . . . พวกเทวธัมมิกะ . . . ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเกิดในนรก
เหมือนถูกนำมาโยนลง ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑
ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พูดเท็จ ๑ ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอัน
เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย เดียรถียพวกเทวธัมมิกะ
ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรกเหมือนถูกนำมาโยนลง ฯ

[๒๖๗] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ ๕
ประการเป็นไฉน คือ อสภัสสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาทีนวสัญญา ๑ อาหาร-
*ปฏิกุลสัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตสัญญา ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕
ประการนี้แล ควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ ฯ

[๒๖๘] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ
๕ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจทุกขสัญญา ๑ ทุกเขอนัตต-
*สัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ
นี้ควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ ฯ

[๒๖๙] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ
๕ ประการเป็นไฉน คือ สัทธินทรีย์ ๑ วิริยินทรีย์ ๑ สตินทรีย์ ๑ สมานินทรีย์ ๑
ปัญญินทรีย์ ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ควรเจริญเพื่อรู้ยิ่ง ราคะ ฯ

[๒๗๐] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ
๕ ประการเป็นไฉน คือ กำลังคือสัทธา ๑ กำลังคือวิริยะ ๑ กำลังคือสติ ๑
กำลังคือสมาธิ ๑ กำลังคือปัญญา ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล
ควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งราคะ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

[๒๓๑] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ ควรเจริญเพื่อกำหนดรู้
ราคะ ฯลฯ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ เพื่อสิ้นไป เพื่อเสื่อมไป เพื่อคลาย
เพื่อดับ เพื่อสละ เพื่อปล่อยวางราคะ ฯลฯ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ
ควรเจริญเพื่อยัง ฯลฯ เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ เพื่อสิ้นไป
เพื่อเสื่อมไป เพื่อคลาย เพื่อดับ เพื่อสละ เพื่อปล่อยวางโทสะ โมหะ โกรธ
อุปาทาหะ มัถะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาถะเยยะ ถัมภะ สารัมภะ
มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ฯ

จบปัญจกนิบาต ฯ

ปฐมปิ่นณาสก
อาหุเนยยวรรคที่ ๑

๑. อาหุเนยยสูตรที่ ๑

[๒๓๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของทำบุญ ควรกระทำอัญชลี
เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุ-

* ในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ มือเบกขา มีสติ-

* สัมปชัญญะอยู่ ฟังเสียงด้วยหู . . . สูดกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรสด้วยลิ้น . . . ถูกต้อง
โผฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ มือเบกขา
มีสติสัมปชัญญะอยู่ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของทำบุญ ควรกระทำอัญชลี
เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิต
นี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นดีใจ ชื่นชมภาษิตของพระผู้มีพระภาค ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อาหุเนยยสูตรที่ ๒

[๒๓๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายประการ
คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้น
ต่ำลงแนบในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่ตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้
เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลบล้างพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจ
มากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ เธอย่อมได้ยินเสียง
สองชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพโสธอัน
บริสุทธิ์ล่วงโสธของมนุษย์ เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ
คือ จิตมีราคะก็รู้ว่า จิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่า จิตปราศจากราคะ
จิตมีโทสะก็รู้ว่า จิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่า จิตปราศจากโทสะ
จิตมีโมหะก็รู้ว่า จิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่า จิตปราศจากโมหะ
จิตหดหู่ก็รู้ว่า จิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นเมหรรคก็รู้ว่า
จิตเป็นเมหรรค หรือจิตไม่เป็นเมหรรคก็รู้ว่า จิตไม่เป็นเมหรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็
รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่า จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็น
สมาธิก็รู้ว่า จิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่า จิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุด-

* พันก็รู้ว่า จิตหลุดพัน หรือจิตไม่หลุดพันก็รู้ว่า จิตไม่หลุดพัน เธอย่อมระลึก
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติ
บ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังขวิภักดิ์
เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิภักดิ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังขวิภักดิ์เป็นอันมากบ้าง
ว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหาร
อย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจาก
ภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตร
อย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ
มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อม
ระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เธอย่อมเห็นหมู่วัตถุที่กำลังจติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิว
พรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลางจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัด
ซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านั้นประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต
มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉา-
*ทิฐิ เมื่อตายไป เขาเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านั้นประกอบ
ด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เมื่อตายไป เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เธอ
ย่อมเห็นหมู่วัตถุที่กำลังจติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ
ทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลางจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุ
ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เธอย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา-
*วิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ใน
ปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อินทริยสูตร

[๒๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยอินทริยคือสัทธา ๑
อินทริยคือวิริยะ ๑ อินทริยคือสติ ๑ อินทริยคือสมาธิ ๑ อินทริยคือปัญญา ๑
และกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนา-
*บุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. พลสูตร

[๒๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุประกอบด้วยกำลังคือสัทธา ๑ กำลังคือวิริยะ ๑
กำลังคือสติ ๑ กำลังคือสมาธิ ๑ กำลังคือปัญญา ๑ และกระทำให้แจ้งซึ่งเจโต-
*วิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญา
อันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม
๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญ
อื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อาขานียสูตรที่ ๑

[๒๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญของพระราชา ประกอบ
ด้วยองค์ ๖ ประการ ย่อมควรแก่พระราชา เป็นม้านั้น นับว่าเป็นราชพาหนะ
องค์ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ม้าอาชาไนยตัวเจริญของพระราชาในโลกนี้ ย่อม
อดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อเสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อ
ไฟภูฏัพพะ ๑ และถึงพร้อมด้วยวรรณะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญ
ของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๖ ประการนี้แล ย่อมควรแก่พระราชา เป็นม้านั้น
นับว่าเป็นราชพาหนะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ ก็จันนั้นเหมือน
กัน ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า
ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอดทนต่อรูป ๑ อดทน
ต่อเสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อไฟภูฏัพพะ ๑ อดทน
ต่อธรรมาภิมุข ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. อาขานียสูตรที่ ๒

[๒๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญของพระราชา ประกอบ
ด้วยองค์ ๖ ประการ ย่อมควรแก่พระราชา เป็นม้านั้น นับว่าเป็นราชพาหนะ
องค์ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ม้าอาชาไนยตัวเจริญของพระราชาในโลกนี้ ย่อมอดทน
ต่อรูป ๑ อดทนต่อเสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อ
ไฟภูฏัพพะ ๑ ย่อมถึงพร้อมด้วยกำลังกาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนย
ตัวเจริญของพระราชา ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมควรแก่พระราชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เป็นมัตถัน นับว่าเป็นราชพาหนะ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อ
เสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อโผฏฐัพพะ ๑ อดทนต่อ
ธรรมารมณ์ ๑ คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. อาขานียสูตรที่ ๓

[๒๓๘] คุณภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญของพระราชา ประกอบด้วย
ด้วยองค์ ๖ ประการ ย่อมควรแก่พระราชา เป็นมัตถัน นับว่าเป็นราชพาหนะ
องค์ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ม้าอาชาไนยตัวเจริญของพระราชาในโลกนี้ ย่อม
อดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อเสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อ
โผฏฐัพพะ ๑ ถึงพร้อมด้วยฝีเท้า ๑ คุณภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญของ
พระราชาประกอบด้วยองค์ ๖ ประการนี้แล ย่อมควรแก่พระราชา เป็นมัตถัน
นับว่าเป็นราชพาหนะ ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการก็ฉันนั้นเหมือนกัน
ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอดทนต่อรูป ๑ อดทนต่อ
เสียง ๑ อดทนต่อกลิ่น ๑ อดทนต่อรส ๑ อดทนต่อโผฏฐัพพะ ๑ อดทนต่อ
ธรรมารมณ์ ๑ คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อนุตตริยสูตร

[๒๓๙] คุณภิกษุทั้งหลาย อนุตตริยะ ๖ ประการนี้ ๖ ประการ
เป็นไฉน คือ ทสสนานุตตริยะ ๑ สวานานุตตริยะ ๑ ลาภานุตตริยะ ๑ ลิกขา-
*นุตตริยะ ๑ ปาริจรียนุตตริยะ ๑ อนุสสทานุตตริยะ ๑ คุณภิกษุทั้งหลาย
อนุตตริยะ ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อนุสสติสูตร

[๒๔๐] คุณภิกษุทั้งหลาย อนุสสติฐานะ ๖ ประการนี้ ๖ ประการ
เป็นไฉน คือ พุทธานุสสติ ๑ ธรรมานุสสติ ๑ สังฆานุสสติ ๑ สीलานุสสติ ๑
จาคานุสสติ ๑ ทเวตานุสสติ ๑ คุณภิกษุทั้งหลาย อนุสสติฐานะ ๖ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. มหานามสูตร

[๒๔๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม
ใกล้กรุงบิลพัสดี แคว้นสักกะ ครั้นนั้นแล เจ้าศากยะ พระนามว่ามหานามะ
ได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อริยสาวก
ผู้ได้บรรลุผล ทราบชัดพระศาสนาแล้ว ย่อมอยู่ด้วยวิหการธรรมชนิดไหนเป็นส่วน
มาก พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คุณมahanามะ อริยสาวกผู้ได้บรรลุผล
ทราบชัดพระศาสนาแล้ว ย่อมอยู่ด้วยวิหการธรรมนี้เป็นส่วนมาก คือ อริยสาวก
ในพระศาสนานี้ ย่อมระลึกถึงพระตถาคตเนื่องๆ ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระ-
*ผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงถึงพร้อมด้วย
วิชาและจรรยา เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มี
ผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้
จำแนกธรรม คุณมahanามะ สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระตถาคตเนื่องๆ
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม
ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไป
ตรงเพราะปราภพระตถาคต ย่อมได้รับความทราบซึ่งอรรถ ย่อมได้รับความทราบซึ่งธรรม
ย่อมได้รับความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปิติ
เมื่อมีใจประกอบด้วยปิติ กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้วย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุข
จิตย่อมตั้งมั่น คุณมahanามะ นี้อาตมภาพกล่าวว่า อริยสาวกเป็นผู้ถึงความสงบ
เรียบร้อยอยู่ ในเมื่อหมู่มสัตว์ยังไม่สงบเรียบร้อย เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ ใน
เมื่อหมู่มสัตว์ยังมีความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมกระแสรธรรม ย่อมเจริญ

พุทธานุสสติ ฯ

คุณมหานามะ อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรมเนื่องๆ ว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบ ด้วยกาล การเรียกให้ดู การน้อมเข้ามา อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน คุณมहा-

* นามะ สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรมเนื่องๆ สมัยนั้น จิตของอริย-

* สาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกัสมุร . . . ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราภ พระธรรม ย่อมได้รับความทราบซึ่งอรรถ . . . เป็นผู้ถึงพร้อมกระแสนธรรม ย่อมเจริญ ธรรมานุสสติ ฯ

คุณมหานามะ อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระสงฆ์เนื่องๆ ว่า สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติเพื่ออายุธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบ นี่คือคฤษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นั่นคือ สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของ ท้าบุญ ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งไปกว่า สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระสงฆ์เนื่องๆ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกัสมุร . . . ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราภพระสงฆ์ ย่อมได้รับความทราบซึ่งอรรถ . . . เป็นผู้ถึงพร้อมกระแสนธรรม ย่อมเจริญสังฆานุสสติ ฯ

คุณมหานามะ อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีลของตนเนื่องๆ ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ฉาด ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตักหา ทิฐุไม่ยติถือ เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ คุณมหานามะ สมัยใด อริยสาวกย่อม ระลึกถึงศีลของตนเนื่องๆ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกัสมุร . . . ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราภศีล . . . ย่อมได้รับความทราบซึ่งอรรถ . . . เป็นผู้ถึงพร้อมกระแสนธรรม ย่อมเจริญศีลานุสสติ ฯ

คุณมหานามะ อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงการบริจาคของตน เนื่องๆ ว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ คือ เมื่อหมุ่สัตว์ถูกมลทิน คือความตระหนี่กัสมุร เรามีใจปราศจากมลทินคือความตระหนี่อยู่ครองเรือน เป็นผู้บริจาคอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม (คอยหยิบของบริจาค) ยินดีในการเสีย สละ การแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน คุณมหานามะ สมัยใด อริยสาวก ย่อมระลึกถึงการบริจาคเนื่องๆ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะ กัสมุร . . . ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราภจาคะ ย่อมได้รับความทราบซึ่ง อรรถ . . . เป็นผู้ถึงพร้อมกระแสนธรรม ย่อมเจริญจาคานุสสติ ฯ

คุณมหานามะ อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมเจริญเวทธานุสสติ

(ความระลึกถึงเวทดาเนื่องๆ) ว่า เวทดาเหล่าจตุมหาราชมีอยู่ เวทดาเหล่าดาว-

* ดิ๊งส์มีอยู่ เวทดาเหล่ายามามีอยู่ เวทดาเหล่าดุสิตมีอยู่ เวทดาเหล่านิมมานรดีมีอยู่ เวทดาเหล่าปรนิมิตตวสวัตติมีอยู่ เวทดาเหล่าพรหมกายิกามีอยู่ เวทดาที่สูงกว่า เหล่าพรหมนั้นมียุ เวทดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตติในเวทดาชั้นนั้น ศรัทธาเช่นนั้นแม่ของเราก็มียุ เวทดาเหล่านั้นประกอบด้วย ศีลเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตติในเวทดาชั้นนั้น ศีลเช่นนั้นแม่ของเราก็มียุ เวทดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตติในเวทดาชั้นนั้น สุตะเช่นนั้นแม่ของเราก็มียุ เวทดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จุตจาก โลกนี้แล้ว อุตติในเวทดาชั้นนั้น จาคะเช่นนั้นแม่ของเราก็มียุ เวทดาเหล่านั้น ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตติในเวทดาชั้นนั้น ปัญญาเช่นนั้น แม่ของเราก็มียุ คุณมหานามะ สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ของตนและของเวทดาเหล่านั้นเนื่องๆ สมัยนั้น จิต ของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกัสมุร ย่อมไม่ถูกโทสะกัสมุร ย่อมไม่ถูก โมหะกัสมุร ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรง เพราะปราภเวทดา ย่อมได้รับความทราบซึ่งอรรถ ย่อมได้รับความทราบซึ่งธรรม ย่อม ได้รับความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม เมื่อได้รับความปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีใจประกอบด้วยปีติ ภายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้วย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น คุณมหานามะ เนื้อตามภพกล่าวไว้ว่า อริยสาวกเป็นผู้ถึงความสงบเรียบ-

* ร้อยอยู่ในเมื่อหมุ่สัตว์ไม่สงบเรียบร้อย เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ในเมื่อหมุ่ สัตว์ยังมีความพยาบาทกันอยู่ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสนธรรม ย่อมเจริญ เวทธานุสสติ คุณมหานามะ อริยสาวกผู้ได้บรรลุผล ทราบชัดพระศาสนาแล้ว ย่อมอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้เป็นส่วนมาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอาหุเนยวรรคที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาหุเนยยสูตรที่ ๑ ๒. อาหุเนยยสูตรที่ ๒ ๓. อินทริยสูตร
๔. พลสูตร ๕. อาขานียสูตรที่ ๑ ๖. อาขานียสูตรที่ ๒ ๗. อาขานีย-
*สูตรที่ ๓ ๘. อนุตตริยสูตร ๙. อนุสสติสูตร ๑๐. มหानามสูตร ฯ

สาราณียาทีววรรคที่ ๒

๑. สาราณียสูตรที่ ๑

[๒๔๒] ดูกุริกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้ ๖ ประการ
เป็นไฉน คือ กุริกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ใน

เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ข้อนี้ก็ป็นสาราณียธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริกษุเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ข้อนี้ก็ป็นสาราณียธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริกษุเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ข้อนี้ก็ป็นสาราณียธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริกษุแบ่งปันลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรมได้มาโดย

ธรรม แม้โดยที่สุตบิณฑบาต ย่อมบริโภคร่วมกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ผู้มีศีล แม้ข้อนี้ก็ป็นสาราณียธรรม ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริกษุเป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย
เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตักหาที่รู้ไม่ยึดถือ เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ
เสมอขึ้นกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ข้อนี้ก็ป็น
สาราณียธรรม ฯ

* ธรรม ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. สาราณียสูตรที่ ๒

[๒๔๓] ดูกุริกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการ
ให้ระลึกถึง กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์
เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๖
ประการเป็นไฉน คือ กุริกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา

ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ธรรมข้อนี้ก็ป็นที่ตั้งแห่ง
การระลึกถึงกัน กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์
กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริกษุเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อน

พรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง . . .

อีกประการหนึ่ง กุริกษุเข้าไปตั้งมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อน

พรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง . . .

อีกประการหนึ่ง กุริกษุแบ่งปันลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรมได้มาโดย
ธรรม แม้โดยที่สุตบิณฑบาต ย่อมบริโภคร่วมกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ผู้มีศีล . . .

อีกประการหนึ่ง กุริกษุผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็น

ไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตักหาที่รู้ไม่ยึดถือ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอขึ้น
กับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง . . .

อีกประการหนึ่ง กุริกษุผู้มีศีลอันเป็นอริยะ เป็นเครื่องนำออก นำออกไป

เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้กระทำให้ตาม เสมอขึ้นกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ธรรมข้อนี้ก็ป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกัน กระทำให้เป็น
ที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน

เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดูกุริกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ

นี้แล เป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกัน กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็น
ไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกัน ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. เมตตาสสูตร

[๒๔๔] ดูกุริกษุทั้งหลาย ชาติเป็นเครื่องสลัดออก ๖ ประการนี้
๖ ประการเป็นไฉน คือ กุริกษุในธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า เมตตาเจโตวิมุตติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ข้าพเจ้าเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นศุภยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้งมั่นแล้ว
อบรมแล้ว ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า พยาบาทยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่ เธออัน
ภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนว่า ท่านผู้มีอายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าว
ตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดี เพราะพระผู้มีพระภาคไม่
พึงตรัสอย่างนี้ ดูกรอาวโโส ข้อนั้นมิใช่ฐานะ มีไชโอกาส คือ เมื่อเมตตา-

* เจโตวิมุตติ อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นศุภยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง
ตั้งมั่นแล้ว อบรมแล้ว ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า พยาบาทยังครอบงำจิตของเธอ
อยู่ เพราะฉะนั้น ข้อนั้นจึงไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เพราะเมตตาเจโตวิมุตตินี้ เป็น
เครื่องสลัดออกซึ่งพยาบาท ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า กรุณาเจโตวิมุตติ
ข้าพเจ้าเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า วิหิงสา ยังครอบงำ
จิตของข้าพเจ้าอยู่ เธออันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนว่า ท่านผู้มีอายุอย่า
ได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาค
ไม่ดี เพราะพระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ดูกรอาวโโส ข้อนั้นมิใช่ฐานะ มีไชโอกาส คือ เมื่อกรุณา-

* เจโตวิมุตติ อันภิกษุเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า วิหิงสายังครอบงำจิตของ
เธออยู่ เพราะฉะนั้น ข้อนั้นจึงไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เพราะกรุณาเจโตวิมุตตินี้
เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งวิหิงสา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า มุทิตาเจโตวิมุตติ
ข้าพเจ้าเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า อรติ (ความไม่ยินดีด้วย) ยังครอบงำ
จิตของข้าพเจ้าอยู่ เธออันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนว่า ท่านผู้มีอายุอย่า
ได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาค
ไม่ดี เพราะพระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ดูกรอาวโโส ข้อนั้นมิใช่ฐานะ
มีไชโอกาส คือ เมื่อมุทิตาเจโตวิมุตติ อันภิกษุเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่
ว่า อรติยังครอบงำจิตของเธออยู่ เพราะฉะนั้น ข้อนั้นจึงไม่เป็นฐานะที่จะมีได้
เพราะมุทิตาเจโตวิมุตตินี้ เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งอรติ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อุเบกขาเจโตวิมุตติ
ข้าพเจ้าเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า รากะยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่ เธอ
อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนว่า ท่านผู้มีอายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้
กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดี เพราะพระผู้มีพระภาค
ไม่พึงตรัสอย่างนี้ ดูกรอาวโโส ข้อนั้นมิใช่ฐานะ มีไชโอกาส คือ เมื่ออุเบกขา-

* เจโตวิมุตติ อันภิกษุเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า รากะยังครอบงำจิตของ
เธออยู่ เพราะฉะนั้น ข้อนั้นจึงไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เพราะอุเบกขาเจโตวิมุตตินี้
เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งรากะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อนิมิตตาเจโตวิมุตติ
(เจโตวิมุตติไม่มีนิมิต) ข้าพเจ้าเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว ก็แต่ว่า วิญญานของ
ข้าพเจ้ายังเสหนามิตอยู่ เธออันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนว่า ท่านผู้มี
อายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มี-

* พระภาคไม่ดี เพราะพระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ดูกรอาวโโส ข้อนั้นมิใช่
ฐานะ มีไชโอกาส คือ เมื่ออนิมิตตาเจโตวิมุตติ อันภิกษุเจริญแล้ว . . . ปรารภดีแล้ว
ก็แต่ว่า วิญญานของเธอจักเสหนามิตอยู่ เพราะฉะนั้น ข้อนั้นจึงไม่เป็นฐานะที่
จะมีได้ เพราะอนิมิตตาเจโตวิมุตตินี้ เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งนิมิตทั้งปวง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อัสมิมานะของ
ข้าพเจ้าหมดไปแล้ว และข้าพเจ้ายอมไม่ตามเห็นว่าเป็นเรา ก็แต่ว่า ลุกศรคือ
ความสงสัยเคลือบแคลงยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่ เธออันภิกษุทั้งหลายพึงว่า
กล่าวตักเตือนว่า ท่านผู้มีอายุอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค
เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดี เพราะพระผู้มีพระภาคไม่พึงตรัสอย่างนี้ ดูกร
อาวโโส ข้อนั้นมิใช่ฐานะ มีไชโอกาส คือ เมื่ออัสมิมานะของภิกษุหมดไปแล้ว
และเมื่อภิกษุไม่ตามเห็นอย่างนี้ว่าเป็นเรา ก็แต่ว่า ลุกศรคือความสงสัยเคลือบแคลง
ยังครอบงำจิตของเธออยู่ เพราะฉะนั้น ข้อนั้นจึงไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เพราะ
อรหัตตมัคที่ถอนอัสมิมานะได้แล้วนี้ เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งลุกศรคือความสงสัย
เคลือบแคลง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชาติเป็นเครื่องสลัดออก ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. กัททกสูตร

[๒๘๔] ณ ที่นั่นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร-

* อาวโโสทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตร
ได้กล่าวว่า ดูกรอาวโโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
 สำเร็จการอยู่ ย่อมไม่มีความตายที่เจริญ ตายแล้วก็ไม่เจริญ ก็ภิกษุยอมสำเร็จ
 การอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จการอยู่ ย่อมไม่มีความตายที่เจริญ ตายแล้ว
 ก็ไม่เจริญ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ชอบการงาน (นวักรรม)
 ยินดีการงาน ขวนขวายความเป็นผู้ชอบการงาน ชอบการกุศล ยินดีการกุศล
 ขวนขวายความเป็นผู้ชอบการกุศล ชอบความหลับ ยินดีความหลับ ขวนขวาย
 ความชอบความหลับ ชอบความคลุกคลีหมู่คณะ ยินดีความคลุกคลีหมู่คณะ
 ขวนขวายความเป็นผู้ชอบคลุกคลีหมู่คณะ ชอบความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส ยินดี
 ความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส ขวนขวายความชอบความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส ชอบ
 ธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ขวนขวายความชอบธรรม
 ที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่
 เมื่อสำเร็จการอยู่ ย่อมไม่มีความตายที่เจริญ ตายแล้วก็ไม่เจริญ อย่างนี้แล
 ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีสักกายะ (เตญฺมิกวัญ) ไม่ละสักกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดย
 ชอบ ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จ
 การอยู่ ย่อมมีความตายที่เจริญ ตายแล้วก็เจริญ ก็ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่
 โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จการอยู่ ย่อมมีความตายที่เจริญ ตายแล้วก็เจริญ
 เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่ชอบการงาน ไม่ยินดีการงาน ไม่
 ขวนขวายความชอบการงาน ไม่ชอบการกุศล ไม่ยินดีการกุศล ไม่ขวนขวายความ
 ชอบการกุศล ไม่ชอบความหลับ ไม่ยินดีความหลับ ไม่ขวนขวายความชอบ
 ความหลับ ไม่ชอบความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่ยินดีความคลุกคลีหมู่คณะ ไม่
 ขวนขวายความชอบความคลุกคลีหมู่คณะ ไม่ชอบความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส ไม่
 ยินดีความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส ไม่ขวนขวายความชอบความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส ไม่
 ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ไม่ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ไม่ขวนขวาย
 ความชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่
 โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จการอยู่ ย่อมมีความตายที่เจริญ ตายแล้วก็เจริญ อย่าง
 นี้แล ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีนิพพาน ละสักกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ ฯ

ครั้นท่านพระสาริบุตรได้กล่าวไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้กล่าว
 คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า ฯ

ผู้ใดประกอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ยินดีธรรมที่เป็นเหตุ
 ให้เนิ่นช้า เช่นดังเนื้อ ผู้นั้นย่อมไม่ได้ขมนิพพานที่เกษม
 จากโยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ส่วนผู้ใดละธรรมที่เป็น
 เหตุให้เนิ่นช้า ยินดีในบทคือธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
 ผู้นั้นย่อมได้ขมนิพพานที่เกษมจากโยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่า
 มิได้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อนัตตปิยสูตร

[๒๔๖] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสาริบุตรได้กล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า
 ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จการอยู่
 ตายแล้วย่อมเดือดร้อน ก็ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จการ
 อยู่ ตายแล้วย่อมเดือดร้อนเป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ชอบการงาน
 ยินดีการงาน ขวนขวายความชอบการงาน ชอบการกุศล . . . ชอบความหลับ . . . ชอบ
 ความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ . . . ชอบความคลุกคลีด้วยภุหุสฺส . . . ชอบธรรมที่เป็น
 เหตุให้เนิ่นช้า ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ขวนขวายความชอบธรรมที่เป็นเหตุ
 ให้เนิ่นช้า ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอ
 สำเร็จการอยู่ ตายแล้วย่อมเดือดร้อนอย่างนี้แล ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีสักกายะ
 ไม่ละสักกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จ
 การอยู่ ตายแล้วย่อมไม่เดือดร้อน ก็ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อ
 เธอสำเร็จการอยู่ ตายแล้วย่อมไม่เดือดร้อน เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัย
 นี้ ไม่ชอบการงาน ไม่ยินดีการงาน ไม่ขวนขวายความชอบการงาน ไม่ชอบการ
 กุศล . . . ไม่ชอบความหลับ . . . ไม่ชอบความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ . . . ไม่ชอบความ
 คลุกคลีด้วยภุหุสฺส ไม่ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ไม่ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้
 เนิ่นช้า ไม่ขวนขวายความชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ดุรอาวโสทั้งหลาย
 ภิกษุยอมสำเร็จการอยู่ โดยประการที่เมื่อเธอสำเร็จการอยู่ ตายแล้วย่อม ไม่เดือด
 ร้อนอย่างนี้แล ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีนิพพาน ละสักกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์
 โดยชอบ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ครั้นท่านพระสารีบุตรได้กล่าวไวยากรณภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้กล่าว
คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า ฯ

ผู้ใดประกอบกรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ยินดีธรรมที่เป็นเหตุ
ให้เนิ่นช้า เช่นดั่งเนื้อ ผู้นั้นย่อมไม่ได้ชมนิพพานที่เกษมจาก
โยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ส่วนผู้ใดละกรรมที่เป็นเหตุให้
เนิ่นช้า ยินดีในบทคือธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้นั้น
ย่อมได้ชมนิพพานที่เกษมจากโยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. นกุลสูตร

[๒๘๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าเกสกาลามิคทายวัน
ใกล้นครสงสารีระ แคว้นภักคะ สมัยนั้น นกุลบิดาคฤหบดีอาพาธมีทุกข์
เป็นไข้หนัก ครั้นนั้น นกุลมารดาอุทปตานีได้กล่าวเตือนนกุลบิดาคฤหบดีว่า
ดูกรอุทปต ท่านอย่าเป็นผู้มีความหวังโยกระทำการทะเลเลย เพราะการ
ทำการทะเลของผู้มีความหวังโยเป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงเตือนดูกร
อุทปต ท่านจะพึงมีความหวังโยอย่างนี้ว่า เมื่อเราล่วงไปแล้ว นกุลมารดาอุท-
*ปตานี จักไม่สามารถเลี้ยงทารกดำรงการอยู่ครองเรือนไว้ได้ แต่ข้อนี้ท่าน ไม่พึง
เห็นอย่างนี้ เพราะดิฉันเป็นคนฉลาดป็นฝ่าย ทำขณสัตว์ เมื่อท่านล่วงไปแล้ว
ดิฉันย่อมสามารถเลี้ยงทารก ดำรงการอยู่ครองเรือนไว้ได้ เพราะฉะนั้น ท่านอย่า
เป็นผู้มีความหวังโยกระทำการทะเลเลย เพราะการทำการทะเลของผู้มีความหวังโยเป็น
ทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงเตือน ฯ

ดูกรท่านอุทปต ก็ท่านจะพึงมีความหวังโยอย่างนี้ว่า เมื่อเราล่วงไปแล้ว
นกุลมารดาอุทปตานี จักได้คนอื่นเป็นสามี แต่ข้อนี้ท่าน ไม่พึงเห็นอย่างนี้ ทั้ง
ท่านทั้งดิฉันย่อมรู้ไว้ ได้อยู่ร่วมกันมาอย่างเคร่งครัดต่อระเบียบประเพณีตลอด ๑๖ ปี
เพราะฉะนั้นท่านอย่าเป็นผู้มีความหวังโยกระทำการทะเลเลย เพราะการทำการทะเล
ของผู้มีความหวังโยเป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงเตือน ฯ

ดูกรอุทปต ก็ท่านจะพึงมีความหวังโยอย่างนี้ว่า เมื่อเราล่วงไปแล้ว
นกุลมารดาอุทปตานี จักไม่ต้องการเห็นพระผู้มีพระภาค ไม่ต้องการเห็นพระภิกษุ
สงฆ์ แต่ข้อนี้ท่าน ไม่พึงเห็นอย่างนี้ เพราะดิฉันต้องการเห็นพระผู้มีพระภาคอย่างยิ่ง
และต้องการเห็นพระภิกษุสงฆ์อย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น ท่านอย่าเป็นผู้มีความหวังโย
กระทำการทะเลเลย เพราะการทำการทะเลของผู้มีความหวังโยเป็นทุกข์ และพระผู้มี-
*พระภาคก็ทรงเตือน ฯ

ดูกรอุทปต ก็ท่านจะพึงมีความหวังโยอย่างนี้ว่า เมื่อเราล่วงไปแล้ว
นกุลมารดาอุทปตานี จักไม่เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล แต่ข้อนี้ท่าน ไม่พึง
เห็นอย่างนี้ เพราะบรรดาสาวิกาของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ที่ยังเป็นอุทิสต์
นุ่งห่มผ้าขาว กระทำให้บริบูรณ์ในศีล มีประมาณเท่าใด ดิฉันก็เป็นคนหนึ่ง
ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น ก็ผู้ใดพึงมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ขอผู้นั้นจงเข้าไป
เฝ้าทูลพระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธะพระองค์นั้น ซึ่งกำลังประทับอยู่ที่
ป่าเกสกาลามิคทายวัน ใกล้นครสงสารีระ แคว้นภักคะ แล้วจงทูลถามเถิด
เพราะฉะนั้น ท่านอย่าเป็นผู้มีความหวังโยกระทำการทะเลเลย เพราะการทำการทะเล
ของผู้มีความหวังโยเป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงเตือน ฯ

ดูกรอุทปต ก็ท่านจะพึงมีความหวังโยอย่างนี้ว่า นกุลมารดาอุทปตานี
จักไม่ได้ความสงบใจ ณ ภายใน แต่ข้อนี้ท่าน ไม่พึงเห็นอย่างนี้ว่า เพราะพวก
สาวิกาของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ที่ยังเป็นอุทิสต์นุ่งห่มผ้าขาว ได้ความสงบ
ใจ ณ ภายใน มีประมาณเท่าใด ดิฉันก็เป็นหนึ่งในจำนวนสาวิกานั้น ก็ผู้ใด
พึงมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ขอผู้นั้นจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันต-

* สัมมาสัมพุทธะพระองค์นั้น ซึ่งกำลังประทับอยู่ที่ป่าเกสกาลามิคทายวัน ใกล้นคร-

* สงสารีระ แคว้นภักคะ แล้วจงทูลถามเถิด เพราะฉะนั้น ท่านอย่าเป็นผู้มี
ความหวังโยกระทำการทะเลเลย เพราะการทำการทะเลของผู้มีความหวังโยเป็นทุกข์
และพระผู้มีพระภาคก็ทรงเตือน ฯ

ดูกรอุทปต ก็ท่านจะพึงมีความหวังโยอย่างนี้ว่า นกุลมารดาอุทปตานี
ยังไม่ถึงการหยั่งลง ยังไม่ถึงที่พึง ยังไม่ถึงความเบาใจ ยังไม่ข้ามพ้นความสงสัย
ยังไม่ปราศจากความเคลือบแคลง ยังไม่ถึงความแก่ล้า ในธรรมวินัยนี้ ยังไม่
หมดความเชื่อถือต่อผู้อื่นในศาสนาของพระศาสดา แต่ข้อนี้ท่าน ไม่พึงเห็นอย่างนี้
เพราะพวกสาวิกาของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ที่ยังเป็นอุทิสต์นุ่งห่มผ้าขาว
ได้ถึงการหยั่งลง ได้ถึงที่พึง ถึงความเบาใจ ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความ
เคลือบแคลง ถึงความแก่ล้า ในธรรมวินัยนี้ ไม่มีความเชื่อถือต่อผู้อื่นใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ศาสนของพระศาสดา มีประมาณเท่าใด ดิฉันก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกา
เหล่านั้น ก็ผู้ใดฟังมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ขอผู้นั้นจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มี-

* พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งประทับอยู่ที่ป่าเกสกาลามิคทายวัน
ใกล้นครสุสมารัตริยะ แคว้นภักคะ แล้วจงทูลถามเถิด เพราะฉะนั้น ท่านอย่าเป็น
ผู้มีความหวั่นไหวกระทำการละเลย เพราะการกระทำกาละของผู้มีความหวั่นไหวเป็นทุกข์
และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อนกุลบิดาอุทเทยอันนกุลมารดาอุทเทยพานิกล่าวเตือนนี้
ความเจ็บป่วยนั้น ได้สงบระงับโดยพลัน และนกุลบิดาอุทเทยได้หายจากการเจ็บ
ป่วยนั้น ก็และการเจ็บป่วยนั้น อันนกุลบิดาอุทเทยได้แล้วโดยประการนั้น
ครั้งนั้นนกุลบิดาอุทเทยได้หายจากการเจ็บป่วยไม่นาน ก็ไม่เข้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
* มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มี-
* มีพระภาคได้ตรัสกะนกุลบิดาอุทเทยว่าดูกรอุทเทย เป็นลาภของท่าน ท่านได้ดี
แล้ว ที่นกุลมารดาอุทเทยพานิเป็นผู้แนะนำแนะนำ หวังประโยชน์ กล่าวเตือนพรา
สอนท่าน ดูกรอุทเทย พวกสาวิกาของเรายังเป็นอุทเทยที่สละนุ่งห่มผ้าขาว กระทำให้
บริบูรณ์ในศีล มีประมาณเท่าใด นกุลมารดาอุทเทยพานิก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวน
สาวิกาเหล่านั้น พวกสาวิกาของเรายังเป็นอุทเทยที่สละนุ่งห่มผ้าขาว ได้ความสงบใจ
ณ ภายใน มีประมาณเท่าใด นกุลมารดาอุทเทยพานิก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวน
สาวิกาเหล่านั้น พวกสาวิกาของเรายังเป็นอุทเทยที่สละนุ่งห่มผ้าขาว ได้ถึงการหยั่งลง
ถึงที่พึง ถึงความเบาใจ ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความ
แก้แล้วกล่าวในธรรมวินัยนี้ ไม่มีความเชื่อถือต่อผู้อื่นในศาสนของพระศาสดา มี
ประมาณเท่าใด นกุลมารดาอุทเทยพานิก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น ดูกร
อุทเทย เป็นลาภของท่าน ท่านได้ดีแล้ว ที่นกุลมารดาอุทเทยพานิเป็นผู้แนะนำแนะนำ
หวังประโยชน์ กล่าวเตือนสั่งสอนท่าน ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. กุสลสูตร

[๒๘๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค
เสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เสด็จเข้าไปยังศาลาที่ป่าร้าง ประทับนั่งบนอาสนะ
ที่เขาปลาดไว้แล้ว แม่นท่านพระสารีบุตรก็ออกจากที่เรือนในเวลาเย็นเข้าไปยังศาลา
ที่ป่าร้าง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แม่นท่าน
พระมหาโมคคัลลานะ แม่นท่านพระมหากัสสปะ แม่นท่านพระมหากัจจายนะ แม่น
ท่านพระมหาโกฏฐิตะ แม่นท่านพระมหาจุณทะ แม่นท่านพระมหากปิณะ แม่นท่าน
พระอนนุทธะ แม่นท่านพระเรวตะ แม่นท่านพระอานนท์ ก็ออกจากที่เรือนในเวลาเย็น
เข้าไปยังศาลาที่ป่าร้าง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงยับยั้งอยู่ด้วยการประทับนั่งสิ้นราตรีเป็นอันมาก แล้วทรง
ลุกจากอาสนะเสด็จเข้าไปยังพระวิหาร แม่นท่านเหล่านั้น เมื่อพระผู้มีพระภาค
เสร็จไปไม่นาน ต่างก็ลุกจากอาสนะได้ไปยังวิหารของตนๆ แต่พวกภิกษุใหม่บวช
ไม่นาน มาสู่ธรรมวินัยนี้ไม่นานต่างกันนอนหลับกักตุนอยู่ ณ ศาลาที่ป่าร้างนั้นจน
พระอาทิตย์ขึ้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงเห็นภิกษุเหล่านั้น ซึ่งต่างกันนอนหลับกักตุน
อยู่จนพระอาทิตย์ขึ้น ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขของมนุษย์ แล้วเสด็จเข้า
ไปยังศาลาที่ป่าร้าง ประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ปลาดไว้แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระสารีบุตรไปไหน พระโมคคัลลานะไปไหน พระมหากัสสปะ
ไปไหน พระมหากัจจายนะไปไหน พระมหาโกฏฐิตะไปไหน พระมหาจุณทะ
ไปไหน พระมหากปิณะไปไหน พระอนนุทธะไปไหน พระเรวตะไปไหน
พระอานนท์ไปไหน พระสาวกชั้นเถระเหล่านั้นไปไหน ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านเหล่านั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปไม่นาน ต่างก็
ลุกจากอาสนะแล้วได้ไปยังวิหารของตนๆ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเป็นพระเถระหรือหนอ เธอทั้งหลาย
เป็นภิกษุใหม่นอนหลับกักตุนอยู่จนพระอาทิตย์ขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า พระ
ราชาผู้ภักษัตริย์ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบกามอนสบาย เอนข้างสบาย
บรรทมหลับสบาย ตามพระประสงค์อยู่ เสวยราชสมบัติอยู่ตลอดพระชนม์ ย่อม
เป็นที่รักเป็นที่พอใจของชาวชนบท ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า หามิได้พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตีละ ข้อนั้นแม้เราก็มองไม่เห็น ไม่ได้ฟังมาแล้วว่า
พระราชผู้ภักษัตริย์ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบกามอนสบาย เอนข้างสบาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
บรรทมหลับสบาย ตามพระประสงค์ เสวยราชสมบัติอยู่ตลอดพระชนม์ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของชาวชนบท ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความ
ข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่าท่านผู้ครองรัฐ ท่านผู้
เป็นทนายแห่งตระกูล ท่านผู้เป็นเสนาบดี ท่านผู้ปกครองบ้าน ท่านผู้ปกครอง
หมู่คณะ ประกอบการนอนสบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบาย ตามประสงค์
ปกครองหมู่คณะอยู่ตลอดชีวิต ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของหมู่คณะ ฯ

ภ. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย ดิละ ข้อนั้นแม้เราก็มองไม่เห็น ไม่ได้ฟังมาแล้วว่า
ท่านผู้ปกครองหมู่คณะ ประกอบการนอนสบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบาย
ตามประสงค์ ปกครองหมู่คณะอยู่ตลอดชีวิต ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของ
หมู่คณะ ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอ
ทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า สมณะหรือพราหมณ์ประกอบการนอน
สบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบาย ตามประสงค์ ไม่คู้มครองทวารในอินทรี
ทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร ไม่เห็นแจ้งกุตลธรรม
ทั้งหลาย ไม่ประกอบการเจริญโพธิปักขิยธรรม ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่ง
วันคืน แล้วกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ฯ

ภ. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย ดิละ ข้อนั้นแม้เราก็มองไม่เห็น ไม่ได้ฟังมาแล้วว่า
สมณะหรือพราหมณ์ ประกอบการนอนสบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบาย ตาม
ประสงค์ ไม่คู้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบ
ความเพียร ไม่เห็นแจ้งกุตลธรรมทั้งหลาย ไม่ประกอบการเจริญโพธิปักขิยธรรม
ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งวันคืน แล้วกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ ดุริยภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า
เราทั้งหลายจักเป็นผู้ครองทวารในอินทรีทั้งหลาย จักเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ
จักเป็นผู้ประกอบความเพียร จักเป็นผู้เห็นแจ้งกุตลธรรมทั้งหลาย จักประกอบการ
เจริญโพธิปักขิยธรรม ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งวันคืนอยู่ ดุริยภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. มัจจุสูตร

[๒๘๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ พระผู้มีพระภาคทรงดำเนินไปตามหนทางไกล ได้
ทอดพระเนตรเห็นชาวประมงผูกปลาฆ่าปลาขายอยู่ ณ ท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ได้เสด็จ
แวงลงจากทาง แล้วประทับนั่งลงบนอาสนะที่ได้ปูลาดไว้ ณ โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง
แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเห็นชาวประมงผูกปลา
ฆ่าปลาขายอยู่ที่แห่งใดหรือ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอ
ทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า ชาวประมงผูกปลา ฆ่าปลาขายอยู่ ชีข้าง
ชีม้า ชีรด ชี้นยาน เป็นเจ้าของโคละ หรือครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมาก
อยู่ เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั่น ฯ

ภ. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย ดิละ ข้อนั้นแม้เราก็มองไม่เห็น ไม่ได้ฟังมาว่า
ชาวประมงผูกปลา ฆ่าปลาขายอยู่ ชีข้าง ชีม้า ชีรด ชี้นยาน เป็นเจ้าของโคละ
หรือครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั่น
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าเขาย่อมเพ่งดูปลาเหล่านั้นที่พึงฆ่า ที่นำมาเพื่อฆ่า
ด้วยใจที่เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชีข้าง ชีม้า ชีรด ชี้นยาน ไม่ได้เป็นเจ้าของ
โคละ ไม่ได้ครอบครองโกศสมบัติเป็นอันมาก ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า คนฆ่าโค
ฆ่าโคขายอยู่ ย่อมชีข้าง ชีม้า ชีรด ชี้นยาน เป็นเจ้าของโคละ หรือครอบครอง
กองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั่น ฯ

ภ. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย ดิละ ข้อนั้นแม้เราก็มองไม่เห็น ไม่ได้ฟังมาว่า
คนฆ่าโค ฆ่าโคขายอยู่ ย่อมชีข้าง ชีม้า ชีรด ชี้นยาน เป็นเจ้าของโคละ หรือ
ครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั่น ข้อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะว่าเขาย่อมเพ่งดูโคเหล่านั้นที่พึงฆ่า ที่นำมาเพื่อฆ่า ด้วยใจที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เป็นบาปฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชี้ข้าง ชีมา ชีรถ ขึ้นยาน ไม่ได้เป็นเจ้าของโกศ
ไม่ได้ครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า คนฆ่าแพะ
ฆ่าคนฆ่าสุกร พรานนก พรานเนื้อ ฆ่าเนื้อขายอยู่ ย่อมชี้ข้าง ชีมา ชีรถ ขึ้น
ยานเป็นเจ้าของโกศ หรือครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ เพราะกรรม
นั้น เพราะอาชีพนั่น ฯ

ภิก. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดิละ ข้อนั้นแม้เราก็มองไม่เห็นไม่ได้ฟังมาว่า
พรานเนื้อ ฆ่าเนื้อขายอยู่ ย่อมชี้ข้าง ชีมา ชีรถ ขึ้นยาน เป็นเจ้าของโกศ หรือ
ครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั่น ข้อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะว่าเขาย่อมเพ่งดูเนื้อเหล่านั้นที่พึงฆ่า ที่นำมาเพื่อฆ่า ด้วยใจที่
เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชี้ข้าง ชีมา ชีรถ ขึ้นยาน ไม่ได้เป็นเจ้าของโกศ ไม่ได้
ครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ก็เขาย่อมเพ่งดูสัตว์ดิรัจฉานเหล่านั้นที่พึง
ฆ่า ที่นำมาเพื่อฆ่า ด้วยใจที่เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชี้ข้าง ชีมา ชีรถ ขึ้นยาน
ไม่ได้เป็นเจ้าของโกศ หรือครอบครองกองโกศสมบัติเป็นอันมากอยู่ จะกล่าว
อะไร ถึงบุคคลผู้เพ่งดูมนุษย์ที่พึงฆ่า ที่นำมาเพื่อฆ่า ด้วยใจที่เป็นบาปเล่า เพราะ
ผลข้อนั้น ย่อมเป็น ไปเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน
แก่เขา เมื่อตายไปแล้วย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯลฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. มรณัสสติดสูตรที่ ๑

[๒๙๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทสร้างด้วยอิฐ
ใกล้บ้านนาทิกคาม ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติดอันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มอมตะเป็นที่สุด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
ย่อมเจริญมรณัสสติหรือ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้ ภิกษุรูปหนึ่งได้
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็เจริญมรณัสสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอเจริญมรณัสสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า โอหนอเราพึงเป็น
อยู่ได้ตลอดคืนหนึ่งวันหนึ่ง เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึง
กระทำกิจให้มากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติอย่างนี้แล ฯ

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็
เจริญมรณัสสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอย่อมเจริญมรณัสสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า โอหนอเราพึงเป็นอยู่
ได้ตลอดวันหนึ่ง เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงกระทำกิจ
ให้มากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติอย่างนี้แล ฯ

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็
เจริญมรณัสสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอย่อมเจริญมรณัสสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า โอหนอเราพึงเป็นอยู่
ชั่วขณะที่ฉันบิณฑบาตมือหนึ่ง เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เรา
พึงกระทำกิจให้มากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติอย่าง
นี้แล ฯ

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็เจริญ
มรณัสสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอย่อมเจริญมรณัสสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า โอหนอเราพึงเป็นอยู่
ชั่วขณะที่เคี้ยวข้าวสาคำกลืนกิน เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เรา
พึงกระทำกิจให้มากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติ
อย่างนี้แล ฯ

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็
เจริญมรณัสสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอย่อมเจริญมรณัสสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า โอหนอเราพึงเป็น
อยู่ชั่วขณะที่เคี้ยวข้าวสาคำหนึ่งกลืนกิน เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เราพึงกระทำกิจให้มากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติ
อย่างนี้แล ฯ

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็
เจริญมรณัสสติ ฯ

พ. ดุกรภิกษุ ก็เธอยอมเจริญมรณัสสติอย่างไร ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่
ได้ชั่วขณะที่หายใจเข้าแล้วหายใจออก หรือหายใจออกแล้วหายใจเข้า เราพึง
มนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงกระทำกิจให้มากหนอ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติอย่างนี้แล ฯ

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุกร
ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุโดยยอมเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้
ตลอดคืนหนึ่งวันหนึ่ง เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึง
กระทำกิจให้มากหนอ ก็ภิกษุโดยยอมเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึง
เป็นอยู่ได้ตลอดวันหนึ่ง เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึง
กระทำกิจให้มากหนอ ก็ภิกษุโดยยอมเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็น
อยู่ได้ชั่วขณะที่จันปิตทบาทมือหนึ่ง เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค
เราพึงกระทำกิจให้มากหนอและภิกษุโดยยอมเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า โอหนอ
เราพึงเป็นอยู่ได้ชั่วขณะที่เคี้ยวคำข้าวสี่คำกลืนกิน เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของ
พระผู้มีพระภาค เราพึงกระทำกิจให้มากหนอ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านี้เรา
กล่าวว่า เป็นผู้ประมาท เจริญมรณัสสติเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายช้า ส่วน
ภิกษุโดยยอมเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ชั่วขณะที่เคี้ยว
คำข้าวหนึ่งกลืนกิน เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงกระทำกิจ
ให้มากหนอ และภิกษุโดยยอมเจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่
ได้ชั่วขณะที่หายใจเข้าแล้วหายใจออก หรือหายใจออกแล้วหายใจเข้า เราพึง
มนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงกระทำกิจให้มากหนอ ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย เหล่านี้ เรากล่าวว่า เป็นผู้ไม่ประมาท ย่อมเจริญมรณัสสติ เพื่อความสิ้น
ไปแห่งอาสวะทั้งหลายแรงกล้า ดุกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอ
ทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลาย จักเป็นผู้ไม่ประมาท จักเจริญมรณัสสติ
เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายอย่างแรงกล้า ดุกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
พึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

๑๐. มรณัสสติสูตรที่ ๒

[๒๙๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทสร้าง
ด้วยอิฐ ใกล้บ้านนาทิกาม ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติอันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผล
มาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ก็มรณัสสติอันภิกษุ
เจริญแล้วอย่างไร ทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่ง
ลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลาง
วันผ่านไป กลางคืนย่างเข้ามา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เหตุแห่งความตายของ
เรามีมากหนอ คือ งูพังกัดเรา แมลงปองพังกัดเรา หรือตะขาบพังกัดเรา เรา
พึงตายเพราะเหตุนี้ อันตรายนั้นพึงมีแก่เรา เราพึงพลาดล้มลง อาหารที่เรา
ฉันแล้วไม่พึงย่อย ดิของเรapingกำเริบ เสมหะของเราพังกำเริบ หรือลมที่มีพิษ
เพียงดังคัสตราของเราพังกำเริบ เราพึงตายเพราะเหตุนี้ อันตรายนั้นพึงมีแก่เรา
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เรา
ยังละไม่ได้ อันจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้กระทำกาละในกลางคืน มีอยู่หรือหนอ
ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมทราบอย่างนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เรา ยังไม่ได้ละ
อันจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้กระทำกาละในกลางคืน ยังมีอยู่ ภิกษุนั้นพึงทำฉันทะ
ความพยายาม ความอุตสาหะ ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ
ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้
มีผ้าโพกศีรษะถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ พึงทำฉันทะ ความพยายาม
ความอุตสาหะ ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณ
ยิ่ง เพื่อดับผ้าโพกศีรษะหรือศีรษะนั้น ฉะนั้น ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุ
พิจารณาอยู่ย่อมทราบอย่างนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เรา ยังไม่ได้ ละ อันจะพึง
เป็นอันตรายแก่เราผู้กระทำกาละในกลางคืน ไม่มี ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้มีปิตุและ
ปราโมทย์ ตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืนอยู่เถิด ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลางวันผ่านไป กลางวันย่างเข้ามา ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เหตุแห่งความตายของเรามีมากหนอ คือ งูพังกัดเรา แมลง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ปองพึงตอยเรา หรือตะขบพึงกิดเรา เราพึงตายเพราะเหตุนี้ อันตรายนั้นพึงมี
แก่เรา เราพึงพลาดล้มลง อาหารที่เราฉันแล้วไม่พึงย่อย ดิของเราพึงกำเริบ
เสมหะของเราพึงกำเริบ หรือลมที่มีพิษเพียงศัตราราชของเราพึงกำเริบ เราพึงตาย
เพราะเหตุนี้ อันตรายนั้นพึงมีแก่เรา ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย พิจารณา
เห็นดังนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เราทั้งหลายยังละไม่ได้ อันจะพึงเป็นอันตรายแก่
เราผู้กระทำกาละในกลางวัน มียู่หรือหนอ ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมทราบอย่าง
นี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เราทั้งหลายยังละไม่ได้ อันจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้กระทำ
กาละในกลางวัน ยังมียู่ ภิกษุทั้งหลาย พึงทำจิตตะ ความพยายาม ความอดสาหะ
ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละ
ธรรมอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าโพกศีรษะถูกไฟไหม้
หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ พึงทำจิตตะ ความพยายาม ความอดสาหะ ความเพียร
ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับผ้าโพกศีรษะหรือ
ศีรษะนั้น ฉะนั้น ดุริการิกษทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ย่อมทราบอย่างนี้ว่า
ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เราทั้งหลายยังละไม่ได้ อันจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้กระทำกาละ
ในกลางวัน ไม่มี ภิกษุทั้งหลาย พึงเป็นผู้มีปีติและปราโมทย์ ตามศึกษาในกุศลธรรม
ทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืนอยู่เถิด ดุริการิกษทั้งหลาย ก็มรณัสสติดังภิกษุ
เจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลง
สู่อมตะ มือนมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสาราณียาฬวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สาราณียสูตรที่ ๑ ๒. สาราณียสูตรที่ ๒ ๓. เมตตสูตร
๔. ภัททกสูตร ๕. อนุตตปิยสูตร ๖. นกุลสูตร ๗. กุสลสูตร
๘. มัจจุสูตร ๙. มรณัสสติสูตรที่ ๑ ๑๐. มรณัสสติสูตรที่ ๒ ฯ

อนุตตริยวรรคที่ ๓

๑. สามกสูตร

[๒๙๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ วิหาร ชื่อ
โปกขรณีย โกลัมพูบ้านสามคาม แคว้นสักกะ ครั้นนั้น เทวดาตนหนึ่ง เมื่อ
ปฐมยามผ่านไป มีวาระงานยิ่งนัก ยังโปกขรณียวิหารทั้งสิ้นให้สว่างไสว แล้ว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓
ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน
คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบบุญ ๑ ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่
ภิกษุ เทวดาตนนั้น ได้กล่าวคำนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นนั้น เทวดา
ตนนั้นทราบบว่า พระศาสดาของเราทรงพอพระทัย จึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้น ฯ

ครั้นนั้น เมื่อราตรีนั้นล่วงไป พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดุริการิกษทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว มีวาระ
งานยิ่งนัก ยังโปกขรณียวิหารทั้งสิ้นให้สว่างไสว แล้วเข้ามาหาเราถึงที่อยู่
อภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม
๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบบุญ ๑
ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อม
เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ ครั้นเทวดาตนนั้น ได้กล่าวคำนี้แล้ว อภิวาทเรา
ทำประทักษิณแล้วได้หายไป ณ ที่นั้น ดุริการิกษทั้งหลาย มีโศลกของเรอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายได้ด้วยยาก ที่เธอทั้งหลายเสื่อมจากกุศลธรรม แม้เทวดา
ก็รู้ ดุริการิกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ๓ ประการแม้
เหล่านี้ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ
พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุริการิกษทั้งหลาย ก็ธรรมอัน
เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วย
หมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้ว่ายาก ๑ ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย
ธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ขนเหล่านี้ใดเหล่านั้นในอดีตกาล
เสื่อมจากกุศลธรรม ขนเหล่านั้นทั้งปวง ก็เสื่อมแล้วจากกุศลธรรม เพราะธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
๖ ประการนี้แล ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคตกาล จักเสื่อมจากกุศลธรรม
ชนเหล่านั้นทั้งปวง ก็จักเสื่อมจากกุศลธรรม เพราะธรรม ๖ ประการนี้แล และ
ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบันกาล ย่อมเสื่อมจากกุศลธรรม ชนเหล่านั้นทั้งปวง
ก็ย่อมเสื่อมจากกุศลธรรมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อปริหานียสูตร

[๒๙๓] ดูกุริกษทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานียธรรม ๖ ประการนี้
ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริกษเหล่านั้นกราบหลั่ง
พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริกษทั้งหลาย อปริหานีย-
*ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน ๑ ความเป็นผู้ไม่
ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑
ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ ความเป็นผู้มีมิตรดี ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย อปริหานียธรรม ๖
ประการนี้แล ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีตกาล ไม่เสื่อม
แล้วจากกุศลธรรม ชนเหล่านั้นทั้งปวง ก็ไม่เสื่อมแล้วจากกุศลธรรม เพราะ
ธรรม ๖ ประการนี้แล ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคตกาล จักไม่เสื่อมจากกุศล-
*ธรรม ชนเหล่านั้นทั้งปวง ก็จักไม่เสื่อมจากกุศลธรรมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล
ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบัน ย่อม ไม่เสื่อมจากกุศลธรรม ชนเหล่านั้นทั้งปวง
ก็ย่อมไม่เสื่อมจากกุศลธรรมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. กยสูตร

[๒๙๔] ดูกุริกษทั้งหลาย คำว่า กย นี้ เป็นชื่อของกาม
คำว่า ทกข นี้ เป็นชื่อของกาม คำว่า โรค นี้ เป็นชื่อของกาม คำว่า ฝี่ นี้
เป็นชื่อของกาม คำว่า เครื่องขัดข้อง นี้ เป็นชื่อของกาม คำว่า เปือกตม นี้
เป็นชื่อของกาม ดูกุริกษทั้งหลาย ก็เหตุไร คำว่า กย นี้ จึงเป็นชื่อของกาม
เพราะสัตว์โลกผู้ยินดีด้วยความกำหนัดในกาม ถูกความกำหนัดเพราะความชอบพอ
เกี่ยวพันไว้ จึงไม่พ้นจากกยแม้ที่มีในปัจจุบัน ไม่พ้นจากกยแม้ในสัมปรายภพ
ฉะนั้น คำว่า กย นี้ จึงเป็นชื่อของกาม ดูกุริกษทั้งหลาย ก็เหตุไร คำว่า
ทกข . . . โรค . . . ฝี่ . . . เครื่องขัดข้อง . . . เปือกตมนี้ จึงเป็นชื่อของกาม เพราะ
สัตว์โลกผู้ยินดีด้วยความกำหนัดในกามนี้ ถูกความกำหนัดเพราะความชอบพอ
เกี่ยวพันไว้ จึงไม่พ้นจากเปือกตมแม้ในปัจจุบัน ไม่พ้นจากเปือกตมแม้ใน
สัมปรายภพ ฉะนั้น คำว่า เปือกตม นี้ จึงเป็นชื่อของกาม ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุดตศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว
จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เราเรียก กย ทกข โรค และสิ่งทั้ง ๒ คือ เครื่องขัดข้อง
เปือกตม ว่าเป็นกาม เป็นที่ข้องของภุชชน เพราะเห็นกย
ในการยึดถือ ซึ่งเป็นแดนเกิดของชาติและมรณะ ชนทั้งหลาย
จึงหลุดพ้นเพราะไม่ถือมั่น ดำเนินไปในนิพพาน อันเป็นที่
สิ้นชาติและมรณะ ชนเหล่านั้น ถึงแดนเกษม มีสุข ดับ
สนิหในปัจจุบัน ผ่านพ้นเวรและกย ล่วงทุกข์ทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. หิมวันตสูตร

[๒๙๕] ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ พึงทำ
ลายชนเขาหิมวันต์ได้ จะปวยกล่าวไปไยถึงอริชชาอันลามก ธรรม ๖ ประการ
เป็นไฉน ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑
เป็นผู้ฉลาดในการตั้งอยู่แห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้ฉลาดในการออกแห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้
ฉลาดในความพร้อมมูลแห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้ฉลาดในอารมณ์แห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้
ฉลาดในอภินิหารแห่งสมาธิ ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษประกอบด้วยธรรม ๖
ประการนี้แล พึงทำลายชนเขาหิมวันต์ได้ จะปวยการกล่าวไปไยถึงอริชชาอัน
ลามกเล่า ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อนสสติฐานสูตร

[๒๙๖] ดูกุริกษทั้งหลาย อนสสติ ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไฉน
ดูกุริกษทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกถึงพระตถาคตว่า
แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็น
ผู้จำแนกธรรม ดูกุริกษทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระตถาคต
สมัยนั้น จิตของพระอริยสาวกนั้น เป็นจิตไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้ม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-จกนิบาต
รม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรม ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป
หลุดไปจากความอยาก ดุริยกิจทั้งหลาย คำว่าความอยากนี้ เป็นชื่อของ
เบญจกามคุณ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำพหุธานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
บริสุทธิได้ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรมว่า พระธรรมอัน
พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ฯลฯ อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ดุริยกิจทั้งหลาย
สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิต
ไม่ถูกราคะกลุ้มรม . . . สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำธรรมานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์
ย่อมบริสุทธิได้ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของ
พระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่น
ยิ่งกว่า ดุริยกิจทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวก ย่อมระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิต ไม่ถูกราคะกลุ้มรม . . . สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำ
สังฆานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิได้ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีลของตน อันไม่ขาด ฯลฯ
เป็นไปเพื่อสมาธิ ดุริยกิจทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีล
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิต ไม่ถูกราคะกลุ้มรม . . . สัตว์บางพวกใน
โลกนี้ ทำศีลานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิได้ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงจาคะของตนว่า เป็นลาภของ
เราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ฯลฯ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ดุริ-

* ภิขะทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น จิตของอริยสาวก
นั้น เป็นจิต ไม่ถูกราคะกลุ้มรม . . . สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำจาคานุสสติเมื่อนี้
ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิได้ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงเทวดาว่า เทวดาเหล่าจตุรหาราช
มีอยู่ เทวดาเหล่าดาวดึงส์มีอยู่ เทวดาเหล่ายามามีอยู่ เทวดาเหล่าดุสิตมีอยู่
เทวดาเหล่าในมณารตมีอยู่ เทวดาเหล่าปรนิมมิตวสวัตดีมีอยู่ เทวดาเหล่าพรหม
มีอยู่ เทวดาที่สูงกว่านั้น มีอยู่ เทวดาเหล่านั้น ประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุต
จากโลกนี้แล้ว อุตฺติในเทวดาชั้นนั้น ศรัทธาเช่นนั้นแม้ของเรามีอยู่ เทวดา
เหล่านั้น ประกอบด้วยศีลเช่นใด ด้วยสตะเช่นใด ด้วยจาคะเช่นใด ด้วย
ปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตฺติในเทวดาชั้นนั้น ปัญญาเช่นนั้นแม้ของเรา
ก็มีอยู่ ดุริยกิจทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงศรัทธา ศีล สตะ
จาคะ และปัญญา ของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของอริยสาวก
นั้น เป็นจิต ไม่ถูกราคะกลุ้มรม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรม เป็น
จิตดำเนินไปตรงทีเดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความอยาก ดุริ
ยกิจทั้งหลาย คำว่า ความอยาก นี้ เป็นชื่อของเบญจกามคุณ สัตว์บางพวกใน
โลกนี้ ทำเทวดานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิได้ด้วยประการฉะนี้ ดุริ
ยกิจทั้งหลาย อนุสสติ ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

๖. กัจจานสูตร

[๒๔๓] ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหากัจจนะ เรียกกิจทั้งหลายว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย กิจเหล่านั้นรับคำท่านพระมหากัจจนะแล้ว ท่านพระ
มหากัจจนะ ได้กล่าวดังนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย นาอัศจรรย์ ไม่เคยมีมา
แล้ว คือ ข้อที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นพระอรหันตสัมมา-

* สัมพุทธเจ้าตรัสรู้ถึงโอกาสได้ในที่คับแคบ เพื่อความบริสุทธิแห่งสัตว์ทั้งหลาย
เพื่อกล่าววงโลกปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโสมนัส เพื่อบรรลุนิยามธรรม เพื่อทำ
ให้แจ้งซึ่งนิพพาน การถึงโอกาสนี้ คือ อนุสสติ ๖ ประการ ๖ ประการ
เป็นไฉน ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกถึงพระ
ตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้เบิกบาน
แล้ว เป็นผู้จําแนกธรรม ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึก
ถึงพระตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิต ไม่ถูกราคะกลุ้มรม ไม่ถูก
โทสะกลุ้มรม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรม เป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว เป็นจิตออกไป
พ้นไป หลุดไปจากความอยาก ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย คำว่าความอยากนี้ เป็น
ชื่อของเบญจกามคุณ อริยสาวกนั้นแล ย่อมมีใจเสมอด้วยอากาศ ไพบูลย์ เป็น
มรรคตาหาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน โดยประการทั้งปวงอยู่
สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำพหุธานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความ
บริสุทธิเป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรมว่า พระธรรมอัน

พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ฯลฯ อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิตไม่ถูกราคะกลุ้มรุม . . . สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำกรรมานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค ปฏิบัติดีแล้ว ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิตไม่ถูกราคะกลุ้มรุม . . . สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำสังฆานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีลของตน อันไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีล สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิตไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ฯลฯ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำศีลานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงจาคะของตนว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ฯลฯ ยินดีในการจำแนกทาน ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิตไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ฯลฯ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำจาคานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมระลึกถึงเทวดาว่า เทวดาเหล่าจากุมหาราชมีอยู่ ฯลฯ เทวดาที่สูงกว่านั้นมีอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตฺติในเทวดาชั้นนั้น ศรัทธาเช่นนั้นแม้ของเราก็มียุ่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด ฯลฯ สุตตะ จาคะ ด้วยปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว อุตฺติในเทวดาชั้นนั้น ปัญญาเช่นนั้นแม้ของเราก็มียุ่ ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด อริยสาวกย่อมระลึกถึงศีล สุตตะ จาคะ และปัญญา ของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น เป็นจิตไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม เป็นจิตดำเนิน ไปตรงทีเดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความอยาก ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย คำว่าความอยากนี้ เป็นชื่อของเบญจกามคุณ อริยสาวกผู้นั้นแล ย่อมมีใจเสมอด้วยอากาศ ไพบูลย์ เป็นเมหรรค ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียน โดยประการทั้งปวงอยู่ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำเทวานุสสติเมื่อนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย นาคัจจราย ไม่เคยมีมาแล้ว คือ ข้อที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้การถึงโอกาสได้ ในที่คับแคบ เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโลกปริเวชะ เพื่อดับทุกข์และโสมนัส เพื่อบรรลุนิยามธรรม เพื่อกำจัดสิ่งนิพพาน การถึงโอกาสนี้ คือ อนุสสติ ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. สมยสูตรที่ ๑

[๒๙๘] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถาม พระผู้มี-

*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญ ภาวนาทางใจ มีเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรทธานผู้มีอายุ เพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ มี ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไฉน ดุรทธานผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีใจถูกกามราคะกลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และเธอย่อมไม่ทราบขัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุปายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้นภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุรทธานผู้มีอายุ ผมมีใจถูกกามราคะกลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และไม่ทราบขัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุปายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว ดีแล้ว ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่ผม ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ย่อมแสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่เธอ ดุรทธานผู้มีอายุ นี่เป็นสมัยที่ ๑ ที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยใด ภิกษุผู้มีใจถูกพยาบาทกลุ้มรุม ถูกพยาบาท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ครอบงำอยู่ และเธอย่อมไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่อง
สลัดออกแห่งพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทาทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุรทธานผู้มีอายุ ผมมีใจถูกพยาบาทกลุ่มม
ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ และไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่อง
สลัดออกแห่งพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ดีแล้ว ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อละ
พยาบาทแก่ผม ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ย่อมแสดงธรรมเพื่อละพยาบาทแก่เธอ
ดุรททิกษุ นี่เป็นสมัยที่ ๒ ที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยใด ภิกษุมีใจถูกถีนมิตะกลุ่มม ถุกถีนมิตะ
ครอบงำอยู่ และเธอย่อมไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัด
ออกแห่งถีนมิตะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทาทางใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุรทธานผู้มีอายุ ผมมีใจถูกถีนมิตะกลุ่มม
ถูกถีนมิตะครอบงำอยู่ และไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่อง
สลัดออกแห่งถีนมิตะที่เกิดขึ้นแล้ว ดีแล้ว ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อละ
ถีนมิตะแก่ผม ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ย่อมแสดงธรรมเพื่อละถีนมิตะแก่เธอ
ดุรททิกษุ นี่เป็นสมัยที่ ๓ ที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยใด ภิกษุมีใจถูกอุทธีจกุกุกจะกลุ่มม
อุทธีจกุกุกจะครอบงำอยู่ และเธอย่อมไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบาย
เป็นเครื่องสลัดออกแห่งอุทธีจกุกุกจะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึง
เข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุรทธานผู้มีอายุ ผมมีใจ
ถูกอุทธีจกุกุกจะกลุ่มม ถูกอุทธีจกุกุกจะครอบงำอยู่ และไม่ทราบชัดตาม
ความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งอุทธีจกุกุกจะที่เกิดขึ้นแล้ว
ดีแล้ว ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อละอุทธีจกุกุกจะแก่ผม ภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทาทางใจ ย่อมแสดงธรรมเพื่อละอุทธีจกุกุกจะแก่เธอ ดุรททิกษุ นี่เป็น
สมัยที่ ๔ ที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยใด ภิกษุมีใจถูกวิกิจจจากกลุ่มม ถูกวิกิจจจา
ครอบงำอยู่ และเธอย่อมไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัด
ออกแห่งวิกิจจจาที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนา
ทาทางใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุรทธานผู้มีอายุ ผมมีใจถูกวิกิจจจากกลุ่มม ถูก
วิกิจจจาครอบงำอยู่ และไม่ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัด
ออกแห่งวิกิจจจาที่เกิดขึ้นแล้ว ดีแล้ว ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อละ
วิกิจจจาแก่ผม ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ย่อมแสดงธรรมเพื่อละวิกิจจจาแก่เธอ
ดุรททิกษุ นี่เป็นสมัยที่ ๕ ที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมัยใด ภิกษุไม่รู้ ไม่เห็น ซึ่งนิมิตเป็นที่สิ้นอาสวะ
โดยลำดับ ในเมื่อตนอาศัยกระทำไว้ในใจนั้น สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหา
ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ดุรทธานผู้มีอายุ ผมไม่รู้ ไม่เห็น
ซึ่งนิมิตเป็นที่สิ้นอาสวะโดยลำดับ ในเมื่อผมอาศัยกระทำไว้ในใจนั้น ดีแล้ว
ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อความสิ้นอาสวะแก่ผม ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ
ย่อมแสดงธรรมเพื่อความสิ้นอาสวะแก่เธอ ดุรททิกษุ นี่เป็นสมัยที่ ๖ ที่ควร
เพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. สมยสูตรที่ ๒

[๒๙๙] สมัยหนึ่ง ภิกษุขึ้นเถระหลายรูป อยู่ที่ป่าอิสิปตนมคทายวัน
ใกล้เมืองพาราณสี ครั้งนั้นแล เมื่อภิกษุขึ้นเถระเหล่านั้นกลับจากบิณฑบาต
ภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่โรงฉัน ได้เกิดการสนทนากันขึ้นในระหว่างดังนี้
ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยไหนหนอแล ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทาทางใจ ฯ

เมื่อกล่าวกันอย่างนั้นแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งจึงได้กล่าวกะภิกษุขึ้นเถระ
ทั้งหลายว่า ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจกลับ
จากบิณฑบาต ภายหลังภัต ล้างเท้าแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้
เฉพาะหน้า สมัยนั้น ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งจึงกล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า
ดุรทธานผู้มีอายุ สมัยนั้น ไม่ใช่สมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ
สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจ กลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัต ล้างเท้าแล้ว
นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น แม้ความ
เหน็ดเหนื่อยเพราะการเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต แม้ความเหน็ดเหนื่อยเพราะฉันอาหาร
ของภิกษุผู้เจริญภาวนาทาทางใจนั้น ก็ยังไม่สงบระงับ ฉะนั้น สมัยนั้น ไม่ใช่สมัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
ออกจากที่เรือนในเวลาเย็น นั่งที่เงาวิหารด้านหลัง คู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติ
ไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น เป็นสมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งจึงกล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุ สมัยนั้น ไม่ใช่สมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ออกจากที่เรือนในเวลาเย็น นั่งที่เงาวิหาร
ด้านหลัง คู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น สมารินิมิตใด
ที่ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจนั้นได้ทำไว้ในใจในกลางวัน สมารินิมิตนั้นก็ยังฟุ้งซ่าน
อยู่ ฉะนั้น สมัยนั้น ไม่ใช่สมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจลุกขึ้นในเวลาเช้ามืดแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกาย
ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น เป็นสมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทางใจ ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งจึงกล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุ สมัยนั้น ไม่ใช่สมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจลุกขึ้นในเวลาเช้ามืดแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกาย
ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น กายของภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจนั้น
ก็ยังตั้งอยู่ในโอชา (มีโอชารสแห่งอาหารแผ่ซ่านไปทั่วตัว) ความสบายย่อมมีแก่
ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจนั้น เพื่อทำไว้ในใจซึ่งคำสั่งสอนของพระพรหมเจ้าทั้งหลาย
ฉะนั้น สมัยนั้น เป็นสมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหากัจจนะได้กล่าวกะภิกษุขึ้น
เถระทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ขอนั้นผมได้สดับรับมาเฉพาะ
พระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคว่า ดูกรภิกษุ สมัยที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทางใจ ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุ สมัยใด ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ มีใจถูกกามราคะกลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และเธอย่อมไม่
ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุปายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว
สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุ ผมมีใจถูกกามราคะกลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และไม่
ทราบชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุปายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว
ดีแล้ว ขอท่านผู้มีอายุจงแสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่ผม ภิกษุผู้เจริญภาวนา
ทางใจ ย่อมแสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่เธอ ดูกรภิกษุ นี่เป็นสมัยที่ ๑
ที่ควรเพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ฯลฯ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ขอนั้นผมได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคว่า ดูกรภิกษุ สมัยที่ควร
เพื่อเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ มี ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อทายสูตร

[๓๐๐] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอุทายีมาถามว่า
ดูกรอุทายี อนสฺสตีมีเท่าไรหนอแล เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้แล้ว
ท่านพระอุทายีได้นิ่งอยู่ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอุทายีแม้ครั้งที่ ๒ ว่า
ดูกรอุทายี อนสฺสตีมีเท่าไรหนอแล เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้แล้ว
ท่านพระอุทายีได้นิ่งอยู่ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอุทายีแม้ครั้งที่ ๓ ว่า
ดูกรอุทายี อนสฺสตีมีเท่าไรหนอแล แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุทายีก็ได้นิ่งอยู่
ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์จึงกล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ดูกรท่านอุทายี พระ-

* ศาสตราตรัสถามท่าน ท่านพระอุทายีได้กล่าวว่า ดูกรท่านอานนท์ ผมได้ยิน
พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอยู่ แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคต่อไปว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็น
อันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ นี่เป็นอนสฺสตี ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์
เราได้รับแล้วว่า อุทายีภิกษุนี้เป็นโมฆบุรุษ ไม่เป็นผู้ประกอบอธิจิตอยู่ แล้วตรัส
ถามท่านพระอานนท์ต่อไปว่า ดูกรอานนท์ อนสฺสตีมีเท่าไรหนอแล ท่านพระ-

* อานนท์ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนสฺสตีมี ๕ ประการ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สวดจากกาม ฯลฯ บรรลุดิตยमानที่
พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้มานนี้ เป็นผู้มิอเบกขามีสติอยู่เป็นสุข
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนสฺสตีซึ่งภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้
ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมทำอาโลกสัญญาไว้ในใจ ย่อมตั้งสัญญาว่าเป็นกลางวันอยู่ เธอกระทำอาโลกสัญญาว่ากลางวันไว้ในใจ จันใด กลางคืนก็จันนั้น กลางคืนจันใด กลางวันก็จันนั้น เธอมีใจปลอดโปร่ง อันนิรวณไม่พัวพัน ย่อมเจริญจิตที่มีความสว่างด้วยประการดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนุสสติซึ่งภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ญาณทัสสนะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมพิจารณาเห็นกายนี้ เบื้องบนตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำตั้งแต่ปลายผมลงมา มีหนังห่อหุ้มเต็มด้วยสิ่งไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่า ในกายนี้ มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ ผังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสมหะ หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนุสสติซึ่งภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อละการมราคะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึงเห็นสรีระเหมือนถูกทิ้งไว้ในป่าช้าตายแล้ว วันหนึ่ง สองวัน หรือสามวัน พองขึ้น มีสีเขียวพราว มีหนองไหลออก เธอยอมน้อมซึ่งกายนี้เข้าไปเปรียบอย่างนี้ว่า กายแม้นี้แลยอมมืออย่างนั้นเป็นธรรมดา ย่อมเป็นอย่างนั้น ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนั้นไปได้ อนึ่ง พึงเห็นสรีระเหมือนถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ฟุงกา นกตะกุ่ม แร้ง สุนัข สุนัขจิ้งจอก หรือสัตว์ป่าคนชาติต่างๆ กำลังกัดกิน เธอยอมน้อมกายนี้เข้าไปเปรียบอย่างนี้ว่า กายแม้นี้แล ย่อมมืออย่างนั้นเป็นธรรมดา ย่อมเป็นอย่างนั้น ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนั้นไปได้ อนึ่ง พึงเห็นสรีระเหมือนถูกทิ้งไว้ในป่าช้า มีโครงกระดูก มีเนื้อและเลือด มีเอ็นเป็นเครื่องผูก มีโครงกระดูก ไม่มีเนื้อ และเลือด มีเอ็นเป็นเครื่องผูก มีโครงกระดูก ปราศจากเนื้อและเลือด มีเอ็นเป็นเครื่องผูก เป็นท่อนกระดูก ปราศจากเครื่องผูก เรี่ยรายไปตามทิศต่างๆ คือ กระดูกมือ ทางหนึ่ง กระดูกเท้าทางหนึ่ง กระดูกแข้งทางหนึ่ง กระดูกขาทางหนึ่ง กระดูกเอวทางหนึ่ง กระดูกสันหลังทางหนึ่ง กระโหลกศีรษะทางหนึ่ง เธอยอมน้อมกายนี้แลเข้าไปเปรียบอย่างนี้ว่า กายแม้นี้แล ย่อมมืออย่างนั้นเป็นธรรมดา ย่อมเป็นอย่างนั้น ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนั้นไปได้ อนึ่ง พึงเห็นสรีระเหมือนถูกเขาทิ้งไว้ในป่าช้า เป็นกระดูกมีสีขาวเหมือนสีสังข์ เป็นท่อนกระดูก เรี่ยรายเป็นกองเก็นหนึ่งปี เป็นท่อนกระดูกผุ เป็นจรณ เธอยอมน้อมกายนี้เข้าไปเปรียบอย่างนี้ว่า กายแม้นี้แล ย่อมมืออย่างนั้นเป็นธรรมดา ย่อมเป็นอย่างนั้น ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนั้นไปได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนุสสติซึ่งภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อถอนอัสสัมมานะ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้บริสุทธิ์อยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนุสสติซึ่งภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อแทงตลอดซึ่งธาตุหลายประการ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนุสสติ ๕ ประการนี้แล ฯ

พ. ตีละ ตีละ อานนท ถ้าเช่นนั้น เธอจงจำอนุสสติข้อที่ ๖ แม้นี้คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีสติก้าวไป มีสติถอยกลับ มีสติยืนอยู่ มีสตินั่งอยู่ มีสตินอน มีสติประกอบกิจการงาน ดุจอรานนท นี่เป็นอนุสสติซึ่งภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อสละสัมปชัญญะ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. อนุตตริยสูตร

[๓๐๑] ดูกุริยกษทั้งหลาย อนุตตริยะะ ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นโฉน คือ ทสสนานุตตริยะะ ๑ สวานานุตตริยะะ ๑ ลาภานุตตริยะะ ๑ ลิกขานุตตริยะะ ๑ ปาริจรียนานุตตริยะะ ๑ อนุสสทานุตตริยะะ ๑ ฯ

ดูกุริยกษทั้งหลาย ก็ทสสนานุตตริยะะเป็นโฉน ดูกุริยกษทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไปเพื่อดูช้างแก้วบ้าง ม้าแก้วบ้าง แก้วมณีบ้าง ของใหญ่ของเล็ก หรือสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด ดูกุริยกษทั้งหลาย ทสสนะนั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่ามี ก็แต่ว่าทสสนะนั้นนั้นแลเป็นกิจเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤชชน ไม่ประเสริฐ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อสงบระรับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ดูกุริยกษทั้งหลาย ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมไปเห็นพระตถาคต หรือสาวกพระตถาคต การเห็นนี้ยอดเยี่ยมกว่าการเห็นทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต
บริษัทแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกและความร่ำไร เพื่อความดับสูญ
แห่งทุกข์และโสมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มี
ความเลื่อมใสยิ่ง ไปเห็นพระตถาคต หรือสาวกของพระตถาคตนี้ เราเรียกว่า
ทสสนานุตตริยะะ ทสสนานุตตริยะะเป็นดังนี้ ฯ

ก็สวานนุตตริยะะเป็นอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
ย่อมไปเพื่อฟังเสียงกลองบ้าง เสียงพิณบ้าง เสียงเพลงขับบ้าง หรือเสียงสูงๆ
ต่ำๆ ย่อมไปเพื่อฟังธรรมของสมณะ หรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด
ดุริยภิกษุทั้งหลาย การฟังนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ว่าการฟังนี้นั้นเป็นกิจ
แล้ว . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่
หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมไปฟังธรรมของพระตถาคตหรือสาวกของพระ
ตถาคต การฟังนี้ยอดเยี่ยมกว่าการฟังทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่ง
สัตว์ทั้งหลาย . . . เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธา
ตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ไปเพื่อฟังธรรม
ของพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตนี้ เราเรียกว่า สวานนุตตริยะะ ทสสนา
นุตตริยะะ สวานนุตตริยะะ เป็นดังนี้ ฯ

ก็ลาภานุตตริยะะเป็นอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
ย่อมได้ลาภคือบุตรบ้าง ภรรยาบ้าง ทรัพย์บ้าง หรือลาภมากบ้าง น้อยบ้าง หรือ
ได้ศรัทธาในสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด ดุริยภิกษุทั้งหลาย ลาภนี้
มีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ว่าลาภนี้นั้นเป็นของแล้ว . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย
ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง
ย่อมได้ศรัทธาในพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต การได้นี้ยอดเยี่ยมกว่าการได้
ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย . . . เพื่อให้แจ้งซึ่ง
นิพพาน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธา
ไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมได้ศรัทธาในพระตถาคตหรือสาวกของ
พระตถาคตนี้ เราเรียกว่า ลาภานุตตริยะะ ทสสนานุตตริยะะ สวานนุตตริยะะ
ลาภานุตตริยะะ เป็นดังนี้ ฯ

ก็สิกขานุตตริยะะเป็นอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
ย่อมศึกษาศิลปปะเกี่ยวกับช้างบ้าง ม้าบ้าง รถบ้าง ธนุบ้าง ดาบบ้าง หรือศึกษา
ศิลปชั้นสูงชั้นต่ำ ย่อมศึกษาต่อสมณะ หรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด
ดุริยภิกษุทั้งหลาย การศึกษานี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ว่าการศึกษานั้น
เป็นการศึกษาที่แล้ว . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้ง
มั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษาอริสัจบ้าง อริจิต
บ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว การศึกษานี้ยอด
เยี่ยมกว่าการศึกษาทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้ง
หลาย . . . เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธา
ตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษา
อริสัจบ้าง อริจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วนี้
เราเรียกว่า สิกขานุตตริยะะ ทสสนานุตตริยะะ สวานนุตตริยะะ ลาภานุตตริยะะ
สิกขานุตตริยะะ เป็นดังนี้ ฯ

ก็ปาจริยานุตตริยะะเป็นอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลก
นี้ ย่อมบำรงกษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง คฤหบดีบ้าง บำรงคนชั้นสูงชั้นต่ำ
บำรงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด ดุริยภิกษุทั้งหลาย การบำรง
นี้นั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ว่าการบำรงนี้นั้นเป็นการบำรงที่แล้ว . . . ดุริย
ภิกษุทั้งหลาย ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว
มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมบำรงพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต การบำรงนี้
ยอดเยี่ยมกว่าการบำรงทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย . . .
เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรัก
ตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมบำรงพระตถาคตหรือสาวก
ของพระตถาคตนี้ เราเรียกว่า ปาจริยานุตตริยะะ ทสสนานุตตริยะะ สวานา
นุตตริยะะ ลาภานุตตริยะะ สิกขานุตตริยะะ ปาจริยานุตตริยะะ เป็นดังนี้ ฯ

ก็อนุสสนานุตตริยะะเป็นอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลก
นี้ ย่อมระลึกถึงการได้บุตรบ้าง ภริยาบ้าง ทรัพย์บ้าง หรือการได้มากน้อย ระลึก
ถึงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด ดุริยภิกษุทั้งหลาย การระลึกนี้มีอยู่
เราไม่กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ว่าการระลึกนี้นั้นเป็นกิจแล้ว . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย ส่วน
ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ย่อมระลึกถึงพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต การระลึกถึงนี้ยอดเยี่ยมกว่า
การระลึกถึงทั้งหลาย ย่อมเป็น ไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อ
ก้าวล่วงความโศกและความร่ำไร เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโศกเศร้า เพื่อ
บรรลุนิพพาน เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน ดูกุณทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มี
ศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อม
ระลึกถึงพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตนี้ เราเรียกว่า อนุสสทานุตตริยะะ
ดูกุณทั้งหลาย อนุตตริยะะ ๖ ประการนี้แล ฯ

ภิกษุเหล่าใดได้ทัสนานุตตริยะะ สวานานุตตริยะะ ลาภา
นุตตริยะะ ยินดีในสิกขานุตตริยะะ เข้าไปตั้งการบำรง
เจริญอนุสสติที่ประกอบด้วยวิเวก เป็นแดนเกษม ให้ถึง
อมตธรรม ผู้บันเทิงในความไม่ประมาท มีปัญญาวิภา
สน สारวมในศีล ภิกษุเหล่านั้นแล ย่อมรู้ชัดซึ่งที่เป็น
ที่ดับทุกข์ โดยกาลอันควร ฯ

จบอนุตตริยวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สามกสูตร ๒. อปริหานิยสูตร ๓. ภยสูตร ๔. หิมวันต
สูตร ๕. อนุสสติฐานสูตร ๖. กัจจานสูตร ๗. สมยสูตรที่ ๑
๘. สมยสูตรที่ ๒ ๙. อุทายสูตร ๑๐. อนุตตริยสูตร ฯ

เลขปริหานิยวรรคที่ ๔

๑. เลขสูตร

[๓๐๒] ดูกุณทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน ๑
ความเป็นผู้ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่
คณะ ๑ ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้
ประมาณในโภชนะ ๑ ดูกุณทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไป
เพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ดูกุณทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไป
เพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่
ชอบการงาน ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบความหลับ ๑
ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้คุ้มครองทวารอินทรี
ทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ ดูกุณทั้งหลาย ธรรม ๖
ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อปริหานิยสูตรที่ ๑

[๓๐๓] ครั้นนั้น เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว มีศรัทธาม
ยังนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสี่ให้สว่างไสว แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่อันควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพในพระ
ศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในพระธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในพระสงฆ์ ๑
ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในความไม่ประมาท ๑ ความเป็น
ผู้เคารพในปฏิสันถาร ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ เทวดานั้น ได้กล่าวดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย
ลำดับนั้น เทวดาตนนั้นทราบบว่า พระศาสดาของเราทรงพอพระทัยแล้ว จึงถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้ว หายไป ณ ที่นั้น ฯ

ครั้นพอล่วงราตรนั้นไป พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก
กุณทั้งหลาย เมื่อคตินี้ เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว มีศรัทธาม
ยังนัก ยังวิหารเชตวันทั้งสี่ให้สว่างไสว แล้วเข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิเวทแล้ว ยืนอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖
ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ
ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในพระธรรม ๑ ความเป็นผู้
เคารพในพระสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในความไม่
ประมาท ๑ ความเป็นผู้เคารพในปฏิสันถาร ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖
ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ดูกุณทั้งหลาย เทวดาตน
นั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว อภิเวทเรา ทำประทักษิณแล้ว ได้หายไป ณ ที่นั้น ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ภิกษุผู้เคารพในพระศาสดา เคารพในพระธรรม เคารพอย่าง
แรงกล้าในพระสงฆ์ เคารพในความไม่ประมาท เคารพใน
ปฏิสันถาร ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อเสื่อม ย่อมมี ณ ที่ใกล้
นิพพานทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อปริหานียสูตรที่ ๒

[๓๐๔] ดูกภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วง
ไปแล้ว มีรศมีงามยิ่งนัก ยังวิหารเซตวันทั้งสี่ให้สว่างไสว แล้วเข้ามาหาเราถึง
ที่อยู่ อภิวัตน์แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะเราว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้
เคารพในพระธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในพระสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพใน
สิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในหิริ ๑ ความเป็นผู้เคารพในโอตตปปะ ๑ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ดูกภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้น ครั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว อภิวัตน์เราทำประทักษิณแล้ว
หายไป ณ ที่นั้นแล ฯ

ภิกษุผู้เคารพในพระศาสดา เคารพในพระธรรม เคารพ
อย่างแรงกล้าในพระสงฆ์ ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะ
มีความยำเกรง มีความเคารพ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อเสื่อม
ย่อมมีในที่ใกล้นิพพานทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. โมคคัลลานสูตร

[๓๐๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเซตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระมหา
โมคคัลลานะหลีกออกเร้นอยู่ในที่ลับ เกิดความปริวิตกแห่งใจอย่างนี้ว่า เทวดา
เหล่าไหนหนอ ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็น
ธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ก็สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าติสสพราหมณ์
ไม่นาน ได้เข้าถึงพรหมโลกชั้นหนึ่ง ณ พรหมโลกแม้นั้น เทวดาทั้งหลาย
ย่อมรู้จักพรหมผู้นั้นอย่างนี้ว่า ติสสพราหมณ์ เป็นผู้มฤตภูมิมาก มีอานภาพมาก ครั้งนั้น
ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้หายจากพระวิหารเซตวันไปปรากฏในพรหมโลก
เปรียบเหมือนบุรุษผู้กำลังพึงเหยียดแขนที่คู้ หรือพึงคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น
ติสสพราหมณ์ได้เห็นท่านพระโมคคัลลานะมาแต่ไกล ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านว่า
ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้รกรกข นิมิตต์มาเกิด ท่านมาดีแล้ว ท่านได้ทำ
ปริยายในการมา ณ ที่นี้นานนักแล นิมนต์นั่งเถิดขอรับ นี้อาสนะปูลาดไว้แล้ว ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะ ได้นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ แม้ติสสพราหมณ์อภิวัตน์ท่านพระ
มหาโมคคัลลานะแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหา
โมคคัลลานะได้ถามว่า ดูกท่านติสสพราหมณ์ เทวดาชั้นไหนหนอ ย่อมมีญาณ
อย่างนี้ว่าเราเป็นโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็น
เบื้องหน้า ติสสพราหมณ์ได้ตอบว่า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้รกรกข เทวดา
ชั้นจาตุมหาราชแล ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำ
เป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

ม. ดูกติสสพราหมณ์ เทวดาชั้นจาตุมหาราชทั้งปวงทีเดียวหรือหนอ ย่อม
มีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง
ที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

ติ. ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้รกรกข เทวดาชั้นจาตุมหาราชมีไซ้ทั้งปวง
ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้
เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้รกรกข เทวดาชั้น
จาตุมหาราชเหล่าใด ไม่ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า
ไม่ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ไม่ประกอบด้วยความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ไม่ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ
เทวดาชั้นจาตุมหาราชเหล่านั้น ย่อมไม่มีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มี
ความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ส่วนเทวดาชั้น
จาตุมหาราชเหล่าใด ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า . . .
ในพระธรรม . . . ในพระสงฆ์ ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ เทวดาชั้น
จาตุมหาราชเหล่านั้น ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตก
ต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

ม. ดูกุรทำนตีสสพรหม เทวดาชั้นจาตุมหาราชเท่านั้นหรือหนอ ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า หรือว่าแม่เทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ แม่เทวดาชั้นยามา ฯลฯ แม่เทวดาชั้นดุสิต ฯลฯ แม่เทวดาชั้นนิมมานรดี ฯลฯ แม่เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ ก็มีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

ติ. ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ แม่เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ ก็ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

ม. ดูกุรทำนตีสสพรหม เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติทั้งปวงที่เดียวหรือหนอ ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

ติ. ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติมิใช่ทั้งปวง ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติเหล่าใด ไม่ประกอบด้วยความเลื่อมใส อันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้า . . . ในพระธรรม . . . ในพระสงฆ์ ไม่ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติเหล่านั้น ย่อมไม่มีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ส่วนเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติเหล่าใด ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้า . . . ในพระธรรม . . . ในพระสงฆ์ ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติเหล่านั้น ย่อมมีญาณอย่างนี้ว่า เราเป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะชื่นชม อนโมทนาภาสิตของตีสสพรหมแล้วหายจากพรหมโลก ไปปรากฏ ณ พระวิหารเชตวัน เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังพึงเหยียดแขนที่คู้ หรือพึงคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. วิชชาภาคียสูตร

[๓๐๖] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปในส่วนแห่งวิชา ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจตทุกข-

*สัญญา ๑ ทุกขอนัตตสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปในส่วนแห่งวิชา ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. วิวาทมูลสูตร

[๓๐๗] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย มูลเหตุแห่งการวิวาท ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดย่อมเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ ภิกษุนั้นย่อมเป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงแม้ในพระศาสดา . . . แม้ในพระธรรม . . . แม้ในพระสงฆ์ เป็นผู้ไม่ทำให้บริบูรณ์แม้ในสิกขา ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระศาสดา . . . ในพระธรรม . . . ในพระสงฆ์ ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขา ย่อมก่อการวิวาทให้เกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นไปเพื่อมีไขประโยชน์แก่อกุล แก่ชนหมู่มาก เพื่อสิ่งไม่เป็นสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อความฉิบหาย เพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่อกุลแก่ชนหมู่มาก เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเธอทั้งหลายพึงพิจารณาเห็นซึ่งมูลเหตุแห่งการวิวาทเห็นปานนั้น ในภายในหรือภายนอกไซ้ เธอทั้งหลายพึงพยายามเพื่อละมูลเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้นเสีย ถ้าเธอทั้งหลายไม่พึงพิจารณาเห็นซึ่งมูลเหตุแห่งการวิวาทเห็นปานนั้น ในภายในหรือภายนอกไซ้ เธอทั้งหลายพึงปฏิบัติเพื่อไม่ให้มูลเหตุแห่งการวิวาทเห็นปานนั้นครอบงำต่อไป การละมูลเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้น (และ) มูลเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้น ไม่ครอบงำต่อไป ย่อมมีได้ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ลบหลู่ ตีเสมอ ฯลฯ เป็นผู้ริษยา มีความตระหนี่ เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา เป็นผู้มีความปรารถนาลามก มีความเห็นผิด เป็นผู้มีความถือมั่นที่ฐิของตน มีความถือมั่น สะละความเห็นของตนได้ยาก ภิกษุใดเป็นผู้ถือมั่นที่ฐิของตน ถือมั่น สะละความเห็นของตนได้ยาก ภิกษุนั้น เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่ยำเกรงแม้ในพระศาสดา . . . แม้ในพระธรรม . . . แม้ในพระสงฆ์ ไม่กระทำให้บริบูรณ์แม้ในสิกขา ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่เคารพ ไม่ยำเกรง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ในพระคาสดา ฯลฯ ไม่กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขา ย่อมก่อการวิวาทให้เกิดขึ้นใน
สงฆ์ ซึ่งเป็นไปเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่อกุลเกศนหม่มาก เพื่อสิ่งที่ไม่เป็น
สุขแก่อกุลเกศนหม่มาก เพื่อความฉิบหาย เพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่อกุลเกศนหม
มาก เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดุริยกิจทั้งหลาย ถ้าเธอทั้งหลายฟัง
พิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งการวิวาทเห็นปานนั้น ในภายในหรือภายนอกไซ้ เธอ
ทั้งหลายพึงพยายามเพื่อละเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้นเสีย ถ้าเธอทั้งหลายไม่
ฟังพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งการวิวาทเห็นปานนั้น ในภายในหรือภายนอกไซ้ เธอ
ทั้งหลายพึงปฏิบัติเพื่อไม่ให้มูลเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้นครอบงำต่อไป การ
ละมูลเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้น (และ) มูลเหตุแห่งการวิวาทที่เป็นบาปนั้น
ไม่ครอบงำต่อไป ย่อมมีได้ด้วยประการอย่างนี้ ดุริยกิจทั้งหลาย มูลเหตุแห่ง
การวิวาท ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. ทานสูตร

[๓๐๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล อุบาลิกา
ชื่อนันทมารดา ชาวเมืองเวฬุภิกษกะ ถวายทักษิณาทานอันประกอบด้วยองค์ ๖
ประการ ในภิกษุสงฆ์มีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเป็นประมุข พระผู้มี
พระภาคได้ทรงเห็นอุบาลิกาชื่อนันทมารดา ชาวเมืองเวฬุภิกษกะถวายทักษิณาทาน
อันประกอบด้วยองค์ ๖ ประการ ในภิกษุสงฆ์มีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ
เป็นประมุข ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ แล้วตรัสกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดุริยกิจทั้งหลาย อุบาลิกาชื่อนันทมารดาชาวเมืองเวฬุภิกษกะนั้น
ถวายทักษิณาทานอันประกอบด้วยองค์ ๖ ประการ ในภิกษุสงฆ์มีพระสารีบุตรและ
พระโมคคัลลานะเป็นประมุข ก็ทักษิณาทานอันประกอบด้วยองค์ ๖ ประการเป็น
อย่างไร ดุริยกิจทั้งหลาย องค์ ๓ ของทายก องค์ ๓ ของปฏิคาหก องค์ ๓
ของทายกเป็นไฉน ดุริยกิจทั้งหลาย ทายกก่อนให้ทาน เป็นผู้ดีใจ ๑ กำลัง
ให้ทานอยู่ย่อมยังจิตให้เสื่อมใส ๑ ครั้นให้ทานแล้วย่อมปลื้มใจ ๑ นื่องค์ ๓ ของ
ทายก องค์ ๓ ของปฏิคาหกเป็นไฉน ดุริยกิจทั้งหลาย ปฏิคาหกในศาสนานี้
เป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ ๑ เป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือ
ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ ๑ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ ๑
นื่องค์ ๓ ของปฏิคาหก องค์ ๓ ของทายก องค์ ๓ ของปฏิคาหก ย่อมมีด้วย
ประการดังนี้ ดุริยกิจทั้งหลาย ทักษิณาทานที่ประกอบด้วยองค์ ๖ ประการ
ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล การถือประมาณบุญแห่งทักษิณาทานที่ประกอบด้วย
องค์ ๖ ประการอย่างนี้ว่า ห้วงบุญห้วงกุศลมีประมาณเท่านี้ น่าสุขมาให้มีอารมณ์เลิศ
มิสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งน่าปรารถนา น่าใคร่ น่า
พอใจ เพื่อประโยชน์แก่อกุล เพื่อสุข ดังนี้ ไม่ใช่ทำได้ง่าย โดยที่แท้
บุญแห่งทักษิณาทานนั้น ย่อมถึงการนับว่า เป็นห้วงบุญห้วงกุศลที่จะนับไม่ได้
ประมาณไม่ได้ เป็นกองบุญใหญ่ทีเดียว เปรียบเหมือนการถือเอาประมาณ
แห่งน้ำในมหาสมุทรว่า เท่านี้อาฬหกะ เท่านี้ร้อยอาฬหกะ เท่านี้พันอาฬหกะ
หรือเท่านี้แสนอาฬหกะ ไม่ใช่ทำได้ง่าย โดยที่แท้ น้ำในมหาสมุทรย่อมถึงการ
นับว่า เป็นห้วงน้ำที่จะนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ เป็นห้วงน้ำใหญ่ทีเดียวจะนั้น ฯ

ทายกก่อนแต่จะให้ทานเป็นผู้ดีใจ กำลังให้ทานอยู่ย่อมยังจิต

ให้เสื่อมใส ครั้นให้ทานแล้วย่อมปลื้มใจ นี่เป็นยัญสมบัติ

ปฏิคาหกผู้สละรวมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งหลาย คือ ทานผู้

ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ

ย่อมเป็นเขตถึงพร้อมแห่งยัญ ทายกต้อนรับปฏิคาหกด้วย

ตนเอง ถวายทานด้วยมือตนเอง ยัญนั้นย่อมมีผลมากเพราะตน

(ทายกผู้ให้ทาน) และเพราะผู้อื่น (ปฏิคาหก) ทายกผู้มี

ปัญญา มีศรัทธา เป็นบัณฑิต มีใจพ้นจากความตระหนี่

ครั้นบำเพ็ญทานอย่างนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่เป็นสุขไม่มี

ความเบียดเบียน ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อุตตการสูตร

[๓๐๙] ครั้นนั้นแล พราหมณ์คนหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ข้าพระองค์มีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า การทำเพื่อตน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ไม่มี การทำเพื่อผู้อื่น ไม่มี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรพราหมณ์ เราอย่าได้เห็น
หรือได้ฟังคำของบุคคลผู้กล่าวว่า เรามีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ กับบุคคลเมื่อ
ก้าวไปเอง ได้ ถอยกลับเองได้ โฉนเล่าจกกล่าวอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี
การทำเพื่อผู้อื่น ไม่มี ดุรพราหมณ์ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโฉน อารพภธาต
(ความเพียรเป็นเหตุปรารถนา) มียูหรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. เมื่ออารพภธาตมียู สัตว์ทั้งหลายผู้มีความปรารถน่าย่อมปรากฏหรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ การที่เมื่ออารพภธาตมียู สัตว์ทั้งหลายผู้มีความปรารถน่าย่อมปรากฏ นี่แหละเป็นการทำเพื่อตน นี่แหละเป็นการทำเพื่อผู้อื่น ของสัตว์ทั้งหลาย
ดุรพราหมณ์ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นโฉน นิกกมธธาต (ความเพียรเป็นเครื่องก้าวออก) มียูหรือ ฯขลข ปริกกมธธาต (ความเพียรเป็นเครื่องก้าวไปข้างหน้า) มียูหรือ ฌมธธาต (ความเพียรเป็นกำลัง) มียูหรือ ธิธธาต (ความเพียรเป็นเครื่องทรงไว้) มียูหรือ อุปกมธธาต (ความพยายาม) มียูหรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เมื่ออุปกมธธาตมียู สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามย่อมปรากฏหรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ การที่เมื่ออุปกมธธาตมียู สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามย่อมปรากฏ นี่แหละเป็นการกระทำเพื่อตน นี่แหละเป็นการทำเพื่อผู้อื่น
ของสัตว์ทั้งหลาย ดุรพราหมณ์ เราอย่าได้เห็นหรือได้ฟังคำของบุคคลผู้กล่าวว่า เรามีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ กับบุคคลเมื่อก้าวไปเอง ได้ ถอยกลับเองได้ โฉนเล่า
จกกล่าวอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี ฯ

อ. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ท่านพระโคตมทรงประกาศ
ธรรมโดยอนนกะปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอก
ทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักษจักเห็นรูปได้
ฉะนั้น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ กับทั้ง
พระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระ โคตมผู้เจริญโปรดทรงจำ
ข้าพระองค์ไว้ เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. นิตานสูตร

[๓๑๐] ดุรภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม (อกุศลกรรม) ๓ ประการนี้
๓ ประการเป็นโฉน คือ โลภะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย
อโลภะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโลภะ โดยที่แท้ โลภะย่อมเกิดขึ้นเพราะโลภะ อโทสะ
ย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโทสะ โดยที่แท้ โทสะย่อมเกิดขึ้นเพราะโทสะ อโมหะ
ย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโมหะ โดยที่แท้ โมหะย่อมเกิดขึ้นเพราะโมหะ ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย เทวดา มนุษย์ หรือแม่มดต้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่ปรากฏเพราะ
กรรมที่เกิดแต่โลภะ แต่โทสะ แต่โมหะ โดยที่แท้ นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
ปัตติวิสัย หรือ แม่มดต้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่โลภะ
แต่โทสะ แต่โมหะ ดุรภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม ๓ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม (กุศลกรรม) ๓ ประการนี้
๓ ประการเป็นโฉน คือ อโลภะ ๑ อโทสะ ๑ อโมหะ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย
โลภะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอโลภะ โดยที่แท้ อโลภะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโลภะ
โทสะย่อมไม่เกิดเพราะอโทสะ โดยที่แท้ อโทสะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโทสะ โมหะ
ย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอโมหะ โดยที่แท้ อโมหะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโมหะ ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ปัตติวิสัย หรือแม่มดต้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง
ย่อมไม่ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่อโลภะ แต่อโทสะ แต่อโมหะ โดยที่แท้
เทวดา มนุษย์ หรือแม่มดต้อยอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่
อโลภะ แต่อโทสะ แต่อโมหะ ดุรภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม ๓
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. กิมมิลสูตร

[๓๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ -

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เวฬุวัน ใกล้พระนครกิมมิล
ครั้งนั้น ท่านพระกิมมิลได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
นัง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไร
หนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระสังฆกรรมไม่ดำรงอยู่นาน ในเมื่อ
พระตถาคตปรินิพพานแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุมภมิละ เมื่อตถาคต
ปรินิพพานแล้ว พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้
ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ใน
ความไม่ประมาท ในปฏิสังขการ ดูกุมภมิละ นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่อง
ให้พระสังฆกรรมไม่ดำรงอยู่นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิอะไร เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระสังฆกรรม
ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

พ. ดูกุมภมิละ พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ใน
สิกขา ในความไม่ประมาท ในการปฏิสังขการ ดูกุมภมิละ นี่แลเป็นเหตุเป็น
ปัจจัยเครื่องให้พระสังฆกรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

๑๑. ทารุกขันธสูตร

[๓๑๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุญฺญ ใกล้พระนคร
ราชคฤห์ ครั้นนั้น เป็นเวลาเช้า ท่านพระสารีบุตรนั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรลง
จากภูเขาชิลมกุญฺญ พร้อมด้วยภิกษุหลายรูป เห็นกองไม้กองใหญ่ ณ ที่แห่งหนึ่ง
แล้ว ถ้ามองดูทั้งหลายว่า ดูกุรทำนผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายย่อมเห็นกองไม้
กองใหญ่โน้นหรือไม่ ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ ฯ

สา. ดูกุรทำนผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทางใจ
เมื่อจำนง พึงน้อมใจถึงกองไม้กองโน้นให้เป็นดินได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
ที่กองไม้โน้นมีปฐวีธาตุ ซึ่งภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทางใจ พึงอาศัยน้อมใจ
ถึงให้เป็นดินได้ ดูกุรทำนผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทางใจ
เมื่อจำนง พึงน้อมใจถึงกองไม้โน้นให้เป็นน้ำได้ ฯลฯ ให้เป็นไฟได้ ฯลฯ ให้
เป็นลมได้ ฯลฯ ให้เป็นของงามได้ ฯลฯ ให้เป็นของไม่งามได้ ข้อนั้นเพราะ
เหตุไร เพราะที่กองไม้โน้นมีอสุภธาตุ ซึ่งภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทางใจ
พึงอาศัยน้อมใจถึงให้เป็นของไม่งามได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

๑๒. นาคิตสูตร

[๓๑๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุ
สงฆ์หมู่ใหญ่ ได้เสด็จถึงพราหมณคามของชาวโกศลชื่ออิจฉานังคละ ได้ยินว่า
ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ ไพรสณฑ์ชื่ออิจฉานังคละ ใกล้อิจฉานังคละคาม
พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละ ได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตมศากยบุตร
เสด็จออกบวชจากศากยสกุล เสด็จถึงบ้านอิจฉานังคละ ประทับอยู่ ณ ไพรสณฑ์
ชื่ออิจฉานังคละ ใกล้อิจฉานังคละคาม ก็เกียรติศัพทอันงามของท่านพระโคตม
พระองค์นั้น ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เป็นพระอรหันต์ ฯลฯ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระองค์ทรงทำ
โลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งของ
พระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้
รู้ตาม ทรงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด
ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง
ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น ย่อมเป็นการดี ดังนี้ ครั้นนั้น
พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละ เมื่อล่วงราตรีนั้นไปแล้ว ถือบาตร
ขาเหนียวโภชนาหารเป็นอันมาก ไปยังไพรสณฑ์ชื่ออิจฉานังคละ แล้วได้ยืนอยู่ที่
ซุ้มประตูภายนอก ส่งเสียงอื้ออึง ฯ

ก็สมัยนั้น ท่านพระนาคิตะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค ครั้นนั้น พระผู้
มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระนาคิตะว่า ดูกรนาคิตะ พวกไครนั้นส่งเสียงอื้ออึง
เหมือนชาวประมงแย่งปลากัน ฯ

ท่านพระนาคิตะได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนเหล่านั้น คือ
พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละ ถือบาตรเหนียวโภชนาหารเป็นอันมาก
มาจะถวายพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ ยืนอยู่ที่ซุ้มประตูภายนอก พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกุรนาคิตะ ขอเรา (ตถาคต) อย่าติดยศ และยศอย่าได้ติดเรา
ดูกุรนาคิตะ ผู้ใดเป็นผู้ไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต
ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ
สุขอันเกิดแต่ความตรัสรู้ ซึ่งเราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดย
ไม่ลำบาก ผู้นั้นพึงยินดีสุขที่เกิดแต่ของไม่สะอาด สุขที่เกิดเพราะการหลับ สุขที่
เกิดเพราะลาภ สักการะและการสรรเสริญ ฯ

นา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคจงรับ ขอพระสุต
จงรับ เวลานี้เป็นเวลาทีที่พระผู้มีพระภาคควรรับ เวลานี้เป็นเวลาทีที่พระสุต (พระผู้
มีพระภาค) ควรรับ บัดนี้ พรหมณ์และกฤหบดี ขวานิคมและชาวชนบท จัก
พากันหลั่งไหลไปทางทีที่พระผู้มีพระภาคเสด็จไป เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่
ตกลงน้ำย่อมไหลไปตามที่ลุ่ม ฉะนั้น ขอนันเพราะเหตุอะไร เพราะพระผู้มี
พระภาคทรงมีศีลและปัญญาณะ ฯ

พ. ดูรนาคิตะ เธออย่าได้ติดยศ และยศอย่าติดเรา ดูรนาคิตะ ผู้ใดเป็น
ผู้ไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิด
แต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอันเกิดแต่ความ
ตรัสรู้ ซึ่งเราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก ผู้นั้นพึง
ยินดีสุขอันเกิดแต่ของ ไม่สะอาด สุขที่เกิดเพราะการหลับ สุขที่เกิดเพราะลาภ
สักการะและการสรรเสริญ ดูรนาคิตะ เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้อยู่ใกล้บ้าน
ผู้นั่งเข้าสมาธิอยู่ใกล้บ้าน เราย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ โฉนคนวัดจักยัง
ท่านผู้มีอายุรูปนี้ให้สืบทอดสมาธินั้นได้ หรือสามเณรจักยังท่านผู้มีอายุนั้นได้ หรือ
สามเณรจักยังท่านผู้มีอายุนั้นให้เลื่อนจากสมาธิ ฉะนั้น เราจึงไม่พอใจด้วยการ
อยู่ใกล้บ้านของภิกษุนั้น อนึ่ง เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร
นั่งไกลง่วงอยู่ในป่า เราย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ท่านผู้มีอายุรูปนี้ จัก
บรรเทาความเหน็ดเหนื่อยเพราะการนอนนี้ แล้วกระทำอริยญสัณญาไว้ในใจเป็น
เอกัคคตา ฉะนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ในป่าของภิกษุรูปนั้น อนึ่ง เราเห็น
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ไม่มีจิตเป็นสมาธินั่งอยู่ในป่า เรามีความ
คิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ท่านผู้มีอายุรูปนี้ จักตั้งจิตที่ไม่เป็นสมาธิให้เป็นสมาธิ หรือ
จักตามรักษาจิตที่เป็นสมาธิไว้ ฉะนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
อนึ่ง เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร มีจิตเป็นสมาธินั่งอยู่ในป่า
เรามีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ท่านผู้มีอายุรูปนี้ จักเปลื้องจิตที่ยังไม่หลุดพ้นให้
หลุดพ้นหรือจักตามรักษาจิตที่หลุดพ้นแล้วไว้ ฉะนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ป่าของ
ภิกษุนั้น อนึ่ง เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ใกล้บ้าน ได้จิรว บิณฑบาต
เสนาสนะและคิลาณปัจฉัยเภสัชบริขาร เธอพอใจลาภ สักการะและการสรรเสริญ
นั้น ย่อมละทิ้งการหลีกออกเร้น ย่อมละทิ้งเสนาสนะสงัดอันตั้งอยู่ในราวป่า มารวม
กันอยู่ยังบ้าน นิคม และราชธานี ฉะนั้น เราจึงไม่พอใจด้วยการอยู่ใกล้บ้านของ
ภิกษุนั้น อนึ่ง เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ได้จิรว บิณฑบาต
เสนาสนะและคิลาณปัจฉัย เภสัชบริขาร เธอละลาภ สักการะและการสรรเสริญ
นั้น ย่อมไม่ละทิ้งการหลีกออกเร้น ย่อมไม่ละทิ้งเสนาสนะสงัดอันตั้งอยู่ในราว
ป่า ฉะนั้น เราจึงพอใจด้วยการอยู่ป่าของภิกษุนั้น อนึ่ง สมัยใด เราเดิน
ทางไกล ย่อมไม่เห็นใครข้างหน้าหรือข้างหลัง สมัยนั้น เราย่อมมีความสบาย
โดยที่สุดด้วยการถ้อยจาจะ ปัสสาวะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

จบเลขขปริหานียวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เลขขสูตร ๒. อปริหานียสูตรที่ ๑๓. อปริหานียสูตรที่ ๒
๔. โมคคัลลานสูตร ๕. วิชชาภาคียสูตร ๖. วิวามูลสูตร ๗. ทาน
สูตร ๘. อตตการีสูตร ๙. นิทานสูตร ๑๐. กิมมิลสูตร ๑๑. ทารุกขันธ
สูตร ๑๒. นาคิตสูตร ฯ

ธรรมิกาวรรคที่ ๕

๑. นาคสูตร

[๓๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เวลาเช้า
พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในพระนคร
สาวัตถี ครั้นเสด็จกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัตแล้ว ตรัสเรียกท่านพระอานนท์
ว่า ดูรอนันท์ มาเถิด เราจักเข้าไปยังปราสาทของมิกคามารดา ที่บุพพาราม
วิหาร เพื่อพักผ่อนกลางวัน ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ลำดับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
นั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมกับท่านพระอานนท์ได้เสด็จเข้าไปยังปราสาทของ
มิกคามารดา ที่บุพพารามวิหาร ครั้นนั้น เวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจาก
ที่นั่นแล้ว ตรัสเรียกท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ มาเถิด เราจักไปยังท่าน้ำ
ชื่อบุพพโกฏฐะ เพื่อสงฆ์ ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ลำดับ
นั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมกับท่านพระอานนท์ ได้เสด็จเข้าไปยังท่าน้ำชื่อบุพพโกฏฐะ
เพื่อสงฆ์ ครั้นสงฆ์แล้ว เสด็จขึ้นมา ทรงนั่งอันตรวาสกได้ยืน
ฝั่งพระวรกายอยู่ ฯ

กัสมัยนั้น พระเสวตกุญชรของพระเจ้าปเสนทิโกศล ขึ้นมาจากท่าน้ำ
ชื่อบุพพโกฏฐะ เพราะเสียงดนตรีใหญ่ที่เขาดิประโดม กัมมาชนเห็นช้างนั้นแล้ว
กล่าวชมอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ช้างของพระราชางามยิ่งนัก ช้างของพระราชา
นาดูนัก ช้างของพระราชาหน้าเลื่อมใสนัก ช้างของพระราชามือวิริยะ
สมบูรณ์ ฯ

เมื่อมหาชนกล่าวชมอย่างนี้แล้ว ท่านพระกาลทายิได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มหาชนเห็นช้างเชือกใหญ่ สูง มือวิริยะ
สมบูรณ์เท่านี้หรือหนอ จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ช้างเป็นสัตว์
ประเสริฐหนอ หรือว่ามหาชนเห็นสัตว์บางอย่างเหมือนที่ใหญ่ สูง มือวิริยะ
สมบูรณ์ จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญ สัตว์นั้นประเสริฐหนอ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกาลทายิ มหาชนเห็นช้างเชือกใหญ่ สูง มี
อวัยวะสมบูรณ์บ้าง จึงได้กล่าวชมอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ช้างเป็นสัตว์ประเสริฐ
หนอ มหาชนเห็นม้าตัวใหญ่ สูงบ้าง โคตัวใหญ่ สูงบ้าง งูตัวใหญ่ ยาวบ้าง
ต้นไม้อายุ สูงบ้าง มนุษย์ผู้มีร่างกายใหญ่ สูง มือวิริยะสมบูรณ์บ้าง จึงได้
กล่าวชมอย่างนี้ว่า ประเสริฐหนอ ดูกรกาลทายิ อนึ่ง บุคคลใดไม่ทำความชั่ว
ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในโลกนี้กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ใน
หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เราเรียกบุคคลนั้นว่าผู้
ประเสริฐ ฯ

กา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัจจราย ไม่เคยมีมาแล้ว คือ พระดำรัส
ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยดีดังนี้ว่า ดูกรกาลทายิ อนึ่ง บุคคลใดไม่ทำ
ความชั่วด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในโลกนี้กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหม
โลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เราเรียกบุคคลนั้น
ว่าผู้ประเสริฐ ฯ

ท่านพระกาลทายิกราบทูลต่อไปว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ข้าพระองค์
ขอนโมทนาพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วนี้ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า
ข้าพระองค์ได้สดับจากพระองค์ผู้เป็นพระอรหันต์ ดังนี้ว่า
มนุษย์ทั้งหลายย่อมมอบน้อมพระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้
เป็นมนุษย์ทรงฝึกฝนพระองค์แล้ว มีจิตตั้งมั่น ดำเนินไปใน
ทางประเสริฐ ๑- ทรงยินดีในธรรมที่ยังจิตให้เข้าไปสงบ ทรง
ถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง แม้เทวดาทั้งหลายก็ย่อมมอบน้อม
พระสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้กล่าวลงสั่งโยชนทั้งปวง ทรง

๑๑. ทางนิพพาน

ออกจากกิเลสเครื่องร้อยรัด ทรงบรรลุธรรมที่ไม่มียึด
เครื่องร้อยรัด ทรงยินดีในธรรมอันเป็นที่ออกไปจากกาม
ทั้งหลาย คล้ายทองคำที่ถลุงจากหิน ฉะนั้น พระองค์เป็น
ผู้ประเสริฐ รุ่งเรืองสว่างสรรพสัตว์ คล้ายขุนเขาหิมวัน สูง
กว่าภูเขาศิลาลูกอื่น ฉะนั้น พระองค์ผู้ทรงนามว่านาคะอัน
เป็นจริงนี้เป็นผู้ยิ่งกว่าเทวดาทั้งปวงผู้มีนามว่านาคะ ข้า
พระองค์จักชี้แจงซึ่งความที่พระองค์เป็นผู้เปรียบด้วยช้าง
เพราะพระองค์ไม่ทรงทำความชั่วโสริจจะและอวิหิงสา เป็น
เท้าน้ำทั้งสองของพระองค์ผู้เป็นเพียงดังช้างตัวประเสริฐ
ตบะ และ พรหมจรรย์เป็นเท้าหลังทั้งสองของพระองค์ผู้เป็น
ช้างตัวประเสริฐ พระองค์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐอย่างยอด
เยี่ยม มีศรัทธาเป็นงวง มีอุเบกขาเป็นงาอันขาว มีสติ
เป็นคอ มีปัญญาเป็นเคียว มีการสอดส่องธรรมเป็นปลาย
งวง มีธรรมเครื่องเผากิเลสเป็นท้อง มีวิเวกเป็นหาง
พระองค์ทรงมีมาน ทรงยินดีในผลสมาบัติเป็นลมหายใจ ทรง
มีจิตเข้าไปตั้งมั่นภายใน ทรงดำเนิน ไปก็มีจิตตั้งมั่น ทรงยืน
อยู่ก็มีจิตตั้งมั่น ทรงบรรลุธรรมก็มีจิตตั้งมั่น แม้ประทับนั่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ก็มีจิตตั้งมั่น ทรงสำรวมแล้วในทวารทั้งปวง นี่เป็นสมบัติ
ของพระองค์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐ พระองค์ผู้เป็นช้างตัว
ประเสริฐย่อมแสวงสิ่งที่ไม่มิโทษ ไม่แสวงสิ่งที่มีโทษ ได้
อาหารและเครื่องนุ่งห่มแล้ว ทรงเว้นการสะสม ทรงตัด
สังโยชนน้อยใหญ่ ทรงตัดเครื่องผูกพันทั้งปวง จะเสด็จไป
ทางใดๆ ก็ไม่มีห้วงใยเสด็จไป ดอกบัวชื่อบณทริก มีกลิ่น
หอม นำรินรมย์ใจ เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ไม่เปดเปื้อนด้วยน้ำ
แม้ฉนไค พระองค์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐ ก็ฉนนั้น ทรงอุบัติ
ขึ้นมาดีแล้วในโลก ก็ทรงเบิกบานอยู่ในโลก อันตณหา มานะ
ทิฐิไม่ฉาบทาพระองค์ให้ติดอยู่กับโลก เหมือนดอกประทุมไม
เปียกน้ำ ฉนนั้น ไฟกองใหญ่ลุกรุ่งโรจน์ ย่อมดับเพราะหมด
เชื้อ ฉนไค พระองค์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐก็ฉนนั้น คือ
เมื่อสังขารทั้งหลายสงบแล้ว ก็เรียกกันว่าเสด็จนิพพาน
ข้ออุปมาที่ให้ความแจ่มชัดนี้ อันวิญญูชนทั้งหลาย
แสดงไว้แล้ว พระอรหันต์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐอย่างยอด
เยี่ยมทั้งหลาย ย่อมรู้แจ้งชัดซึ่งพระองค์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐ
ซึ่งพระกาลทายีผู้เป็นช้างตัวประเสริฐ แสดงไว้แล้ว
พระองค์ผู้เป็นช้างตัวประเสริฐ ทรงปราศจากราคะ ทรง
ปราศจากโทสะ ทรงปราศจากโมหะ ทรงหาอัสวกิเลส
มิได้ เมื่อทรงละสรีระ ก็ทรงหาอัสวกิเลสมิได้ จัก
เสด็จปรินิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. มิคสาลาสสูตร

[๓๑๕] ครั้นนั้น เวลาเช้า ท่านพระอานนที่นุ่งแล้วถือบาตรจีวรเข้าไป
ยังนิเวศน์ของอุบาสิกาชื่อมิกสาลา แล้วนั่งบนอาสนะที่ได้ปูไว้ ครั้นนั้น อุบาสิกา
ชื่อมิกสาลาเข้าไปหาท่านพระอานนที่ถึงที่อยู่ กราบไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระอานนที่ว่า ข้าแต่ท่านพระอานนที่ ธรรมที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงแล้วนี้ ที่ประทุษร้ายให้คน ๒ คน คือคนหนึ่งประทุษพรหมจรรย์
และคนหนึ่งไม่ประทุษพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อัน
วิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร คือ บิดาของดิฉันชื่อปราณะ เป็นผู้ประทุษพรหม-
จรรย์ประทุษพรหมจรรย์ งามดเว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านทำกาลแล้ว
พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคลเข้าถึงหมู่เทวดาชั้นดุสิต บุรุษ
ชื่ออสิทตตะผู้เป็นที่รักของบิดาของดิฉัน เป็นผู้ไม่ประทุษพรหมจรรย์ (แต่)
ยินดีด้วยการยาของตน แม้เขากระทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์
ว่า เป็นสกทาคามีบุคคลเข้าถึงหมู่เทวดาชั้นดุสิต ข้าแต่ท่านพระอานนที่ ธรรมที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วนี้ ที่ประทุษร้ายให้คน ๒ คน คือ คนหนึ่งประทุษ
พรหมจรรย์ และคนหนึ่งไม่ประทุษพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันใน
สัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร ฯ

ท่านพระอานนที่กล่าวว่า ดูกรน้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรง
พยากรณ์ไว้อย่างนั้นแล ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระอานนที่รับบิณฑบาตที่นิเวศน์ของอุบาสิกา ชื่อ
มิกสาลาแล้ว ลุกจากอาสนะกลับไป ครั้นนั้น ท่านพระอานนที่กลับจากบิณฑบาต
ภายหลังภัตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวลาเช้า ข้าพระองค์
นุ่งแล้วถือบาตรจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของอุบาสิกาชื่อมิกสาลา แล้วนั่งบนอาสนะที่
ได้ปูไว้ ลำดับนั้น อุบาสิกาชื่อมิกสาลาเข้าไปหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ กราบไหว้
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามข้าพระองค์ว่า ข้าแต่ท่าน
พระอานนที่ ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วนี้ ที่ประทุษร้ายให้คน ๒ คน
คือ คนหนึ่งประทุษพรหมจรรย์ และคนหนึ่งไม่ประทุษพรหมจรรย์ จักเป็น
ผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร คือ บิดาของ
ดิฉันชื่อปราณะ เป็นผู้ประทุษพรหมจรรย์ ประทุษพรหมจรรย์ งามดเว้นจากเมถุน
อันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านกระทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า
เป็นสกทาคามีบุคคลเข้าถึงหมู่เทวดาชั้นดุสิต บุรุษชื่ออสิทตตะผู้เป็นที่รักของบิดา
ของดิฉัน เป็นผู้ไม่ประทุษพรหมจรรย์ (แต่) ยินดีด้วยการยาของตน แม้เขา
กระทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคลเข้าถึง
หมู่เทวดาชั้นดุสิต ข้าแต่ท่านพระอานนที่ ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ที่เป็นเหตุให้คน ๒ คน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ และคนหนึ่งไม่
ประพฤติพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกัน อันวิญญูชนพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร
เมื่ออุปาสึกาชื่อมคสาลากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกะอุบาสกชื่อ
มคสาลาดังนี้ว่า ดูรณองหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้อย่างนั้นแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูรอนันท์ กิโอบาสึกาชื่อมคสาลาเป็นพาล
ไม่ฉลาด เป็นสตรี รู้ตัวว่าเป็นสตรี เป็นอะไร และพระสัมมาสัมพุทธะเป็น
อะไร ในญาณเครื่องกำหนดรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล ดูร
อนันท์ บุคคล ๖ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก ๖ จำพวกเป็นโฉน ดูรอนันท์
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ตวันจากบาป มีการอยู่ร่วมเป็นสุข พวกชน
ที่ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน ย่อมยินดียิ่งด้วยการอยู่ร่วมกัน เขาไม่ได้กระทำกิจ
แม้ด้วยการฟัง ไม่ได้กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่ได้แทงตลอดแม้ด้วย
ทิฐิ ไม่ได้วิมุตติแม้ที่เกิดในสมัย เขาตายไปแล้วย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทาง
เจริญ เป็นผู้ถึงทางเสื่อม ไม่เป็นผู้ถึงทางเจริญ ฯ

ดูรอนันท์ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ตวันจากบาป
มีการอยู่ร่วมเป็นสุข พวกคนที่ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน ย่อมยินดียิ่งด้วยการ
อยู่ร่วมกัน เขาได้กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ได้กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต
ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ได้วิมุตติแม้ที่เกิดในสมัย เขาตายไปแล้วย่อมไปทางเจริญ
ไม่ไปทางเสื่อม เป็นผู้ถึงทางเจริญ ไม่เป็นผู้ถึงทางเสื่อม ดูรอนันท์ พวกชน
ผู้ถือประมาณย่อมประมาณในเรื่องนั้นว่า ธรรมของชนแม้นี้ก็เหล่านั้นและ
ธรรมของชนแม้อื่นก็เหล่านั้นแหละ เหตุไฉน บรรดาคน ๒ คนนั้น คนหนึ่งแล้ว
คนหนึ่งดี ก็การประมาณของคนผู้ถือประมาณเหล่านั้น เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์
เกื้อกูลเพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน ดูรอนันท์ ใน ๒ คนนั้น บุคคลใดเป็น
ผู้ตวันจากบาป มีการอยู่ร่วมเป็นสุข พวกคนที่ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน
ย่อมยินดียิ่งด้วยการอยู่ร่วมกัน เขาได้กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ได้กระทำกิจแม้ด้วย
ความเป็นพหูสูต ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้ที่เกิดในสมัย ดูร
อนันท์ บุคคลนี้ดีกว่า และประณีตกว่าบุคคลที่กล่าวข้างต้นโน้น ข้อนั้นเพราะ
เหตุไร เพราะกระแสนแห่งธรรมย่อมถูกต้องบุคคลนี้ ใครเล่านอกจากตถาคตจะพึงรู้
เหตุนี้ เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ขอประมาณในบุคคล และ
อย่าได้ถือประมาณในบุคคล เพราะผู้ถือประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษ
ของตน เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคล ได้ ฯ

ดูรอนันท์ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ มีความโกรธและความถือตัว
บางครั้งบางคราว โลกธรรมย่อมเกิดแก่เขา เขาไม่ได้กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่ได้
กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ย่อมไม่ได้วิมุตติ
แม้ที่เกิดในสมัย เมื่อตายไปแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ เป็น
ผู้ถึงทางเสื่อม ไม่เป็นผู้ถึงทางเจริญ ฯ

ดูรอนันท์ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ มีความโกรธและความถือตัว
บางครั้งบางคราว โลกธรรมย่อมเกิดแก่เขา เขาได้กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง
ได้กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้
ที่เกิดในสมัย เมื่อตายไปแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม เป็นผู้ถึง
ทางเจริญ ไม่เป็นผู้ถึงทางเสื่อม ฯลฯ

ดูรอนันท์ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ มีความโกรธและความถือตัว
บางครั้งบางคราว วิสัสังขารย่อมเกิดแก่เขา เขาไม่ได้กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่ได้
กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ย่อมไม่ได้วิมุตติ
แม้ที่เกิดในสมัย เมื่อตายไปแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ เป็น
ผู้ถึงทางเสื่อม ไม่เป็นผู้ถึงทางเจริญ ฯ

ดูรอนันท์ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ มีความโกรธและความถือตัว
บางครั้งบางคราว วิสัสังขารย่อมเกิดแก่เขา เขาได้ทำกิจแม้ด้วยการฟัง ได้ทำกิจ
แม้ด้วยความเป็นพหูสูต ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้ที่เกิดในสมัย
เมื่อตายไปแล้ว เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม เป็นผู้ถึงทางเจริญ ไม่เป็น
ผู้ถึงทางเสื่อม ดูรอนันท์ พวกคนที่ถือประมาณ ย่อมประมาณเรื่องนั้นว่า
ธรรมของคนนี้ก็เหล่านั้นแหละ ธรรมของคนแม้อื่นก็เหล่านั้นแหละ เหตุไฉน
บรรดาคน ๒ คนนั้น คนหนึ่งแล้ว คนหนึ่งดี ก็การประมาณของคนผู้ถือประมาณ
เหล่านั้น ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน ดูร
อนันท์ ใน ๒ คนนั้น บุคคลใดมีความโกรธและความถือตัว และบางครั้ง
บางคราว วิสัสังขารย่อมเกิดแก่เขา เขาได้ทำกิจแม้ด้วยการฟัง ได้ทำกิจแม้ด้วย
ความเป็นพหูสูต ได้แทงตลอดแม้ด้วยทิฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้ที่เกิดในสมัย บุคคลนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต เป็นผู้ดีกว่าและประณีตกว่าบุคคลที่กล่าวข้างต้นโน้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ กระแสแห่งธรรมย่อมถูกต้องบุคคลนี้ ใครเล่านอกจากตถาคตจะพึงรู้เหตุโน้น เพราะ เหตุโน้นแหละ อานนท์ เธอทั้งหลายอย่าเป็นผู้ชอบประมาณในบุคคล และอย่าได้ ถือประมาณในบุคคล เพราะผู้ถือนี้อประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษของตน เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือนี้อประมาณในบุคคล ได้ ดูกรอานนท์ ก็อุบาลิกาชื่อมคสาลา เป็นพาล ไม่ฉลาดเป็นสตรี รู้ตัวว่าเป็นสตรี เป็นอะไร และพระสัมมาสัมพุทธะ เป็นอะไร ในญาณเครื่องกำหนดรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล ดูกร อานนท์ บุคคล ๖ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ดูกรอานนท์ บุรุษชื่อปฺราณะ เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นใจ บุรุษชื่ออิลิตตะก็เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นนั้น บุรุษชื่อปฺราณะ ได้รู้แมคติของบุรุษชื่ออิลิตตะก็หามิได้ อนึ่ง บุรุษชื่ออิลิตตะ เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นใจ บุรุษชื่อปฺราณะก็ได้เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา เช่นนั้น บุรุษชื่ออิลิตตะ ได้รู้แมคติของบุรุษชื่อปฺราณะก็หามิได้ ดูกรอานนท์ คนทั้ง ๒ เลวกว่ากันด้วยองค์คุณคนละอย่างด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อินสูตร

[๓๑๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็น คนจน เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนจนเชียวใจยากไร ย่อมกัณเฏย แม้การกัณเฏย ก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนจนเชียวใจยากไร กัณเฏยแล้วย่อมรับใช้ดอกเบี๋ย แม้การรับใช้ดอกเบี๋ยก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนจนเชียวใจยากไร รับใช้ดอกเบี๋ยแล้ว ไม่ใช้ดอกเบี๋ยตามกำหนดเวลา เจ้าหนี้ทั้งหลายย่อมทวงเขา แม้การทวงก็เป็นทุกข์ ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนจนเชียวใจยากไร ถูกเจ้าหนี้ทวงไม่ให้ เจ้าหนี้ทั้งหลายย่อมติดตามเขา แม้การติดตามก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคาม ในโลก ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนจนเชียวใจยากไร ถูกเจ้าหนี้ติดตามทันทไม่ให้ ทรัพย์ เจ้าหนี้ทั้งหลายย่อมจองจำเขา แม้การจองจำก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศก กามในโลก ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ความเป็นคนจนก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศก กามในโลก แม้การกัณเฏยก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก แม้การรับใช้ ดอกเบี๋ยก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก แม้การทวงก็เป็นทุกข์ของบุคคล ผู้บริโศกคามในโลก แม้การติดตามก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก แม้การจองจำก็เป็นทุกข์ของบุคคลผู้บริโศกคามในโลก ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนไม่มีศรัทธาในกุศลธรรม ไม่มีหิริ ในกุศลธรรม ไม่มีโอตตปะในกุศลธรรม ไม่มีวิริยะในกุศลธรรม ไม่มีปัญญา ในกุศลธรรม บุคคลนี้เรียกว่า เป็นจนเชียวใจยากไรในวินัยของพระอริยเจ้า ฉะนั้นเหมือนกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนจนเชียวใจยากไรนั้นแล เมื่อไม่มีศรัทธา ในกุศลธรรม ไม่มีหิริในกุศลธรรม ไม่มีโอตตปะในกุศลธรรม ไม่มีวิริยะใน กุศลธรรม ไม่มีปัญญาในกุศลธรรม ย่อมประพฤติดุจจิตด้วยกาย วาจา ใจ เรากล่าวการประพฤติดุจจิตของเขานี้ว่า เป็นการกัณเฏย เขาย่อมตั้งความปรารถนา ลามก เพราะเหตุแห่งการปกปิดกายทุจริตนั้น ย่อมปรารถนาว่า ชนเหล่าอื่นอย่า รู้จักเรา ย่อมด่าว่า ย่อมกล่าววาจา ย่อมพยายามด้วยกายว่า ชนเหล่าอื่นอย่า รู้จักเรา เขาย่อมตั้งความปรารถนาลามก เพราะเหตุแห่งการปกปิดวาจทุจริตนั้น ฯลฯ เขาย่อมตั้งความปรารถนาลามก เพราะเหตุแห่งการปกปิดมโนทุจริตนั้น ย่อม ปรารถนาว่า ชนเหล่าอื่นอย่ารู้จักเรา ย่อมพยายามด้วยกายว่า ชนเหล่าอื่น อย่ารู้จักเรา เรากล่าวเหตุการปกปิดทุจริตของเขานี้ว่า เป็นการรับใช้ดอกเบี๋ย เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลเป็นที่รักได้กล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ก็ท่านผู้มีอายุรูปนี้ เป็น ผู้กระทำอย่างนี้ เป็นผู้ประพฤติดุจจิตอย่างนี้ เรากล่าวการถูกว่ากล่าวของเขานี้ว่า เป็นการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ทางดอกเบี๋ย อกุศลวิทกที่เป็นบาปประกอบด้วยความเดือดร้อน ย่อมครอบงำเขา
ผู้อยู่ป่า ผู้อยู่โคนไม้ หรือผู้อยู่ในเรือนว่าง เรากล่าวการถูกอกุศลวิทกครอบงำนี้
ของเขาว่า เจ้าหน่อดิตตามเขา คนจนเข็ญใจยากไร้นั่นแล ครั้นประพฤติดุจวิ
ด้วยกาย วาจา ใจ เมื่อตายไปแล้ว ย่อมถูกจองจำ ในเรือนจำ คือ นรก หรือ
ในเรือนจำ คือ กำเนิดดิรัจฉาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราขอไม่พิจารณาเห็น
เรือนจำอื่นเพียงแห่งเดียว ซึ่งร้ายกาจ เป็นทุกข์ กระทำอันตรายแก่การบรรลุ
นิพพานซึ่งเป็นธรรมเกษมจากโยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ อย่างนี้ เหมือน
เรือนจำ คือ นรก หรือเรือนจำ คือ กำเนิดดิรัจฉานเลย ฯ

ความเป็นคนจน และการกัณเฑาะฏ์ เรียกว่าเป็นทุกข์ในโลก
คนจนกัณเฑาะฏ์เลี้ยวชีวิตย่อมเดือดร้อน เจ้าหน่อดิตตามเขา ย่อมติด
ตามเขา เพราะ ไม่ใช่หน่อดิตนั้น เขายอมเข้าถึงแม้การจองจำ
ก็การจองจำนั้น เป็นทุกข์ของชนทั้งหลายผู้ปรารถนาการได้
กาม ในวินัยของพระอริยเจ้า ผู้ใดไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่
มีโอตตปปะะ พอกพูนบาปกรรม กระทำกายทุจริต วาจทุจริต
และมโนทุจริต ย่อมปรารถนา ย่อมดำริว่า คนเหล่านี้
อย่ารู้จักเรา พอกพูนบาปกรรมในที่นั้นๆ อยู่ บ่อยๆ ด้วย
กาย ด้วยวาจา ด้วยใจ เราตถาคตยอมกล่าวว่า เป็นทุกข์
เหมือนอย่างนั้น เขาผู้มีบาปกรรม มีปัญญาทราม ทราบความ
ชั่วของตนอยู่ เป็นคนจน มีหนี้สิน เลี้ยวชีวิตอยู่ย่อมเดือด
ร้อน ลำดับนั้น ความดำริที่มีในใจ เป็นทุกข์เกิดขึ้นเพราะ
ความเดือดร้อนของเขา ย่อมติดตามเขาที่บ้าน หรือที่ป่า
เขาผู้มีบาปกรรม มีปัญญาทราม ทราบความชั่วของตนอยู่
ยอมเข้าถึงกำเนิดดิรัจฉานบางอย่าง หรือถูกจองจำในนรก
ก็การจองจำนั้นเป็นทุกข์ ที่นักปราชญ์หลุดพ้นไปได้ บุคคล
ผู้ยังใจให้เลื่อมใส ให้ทานด้วยโศกทรีพยทั้งหลาย ที่ได้มา
โดยชอบธรรม ย่อมเป็นผู้ยึดถือชัณณะไว้ได้ในโลกทั้งสอง
ของผู้มีศรัทธาอยู่ครองเรือน คือ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลใน
ปัจจุบัน และเพื่อความสุขในสัมปรายภพ การบริจาคของ
คุณหัสถ์ดังกล่าวมานั้น ย่อมเจริญบุญ ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น
มีใจประกอบด้วยหิริ มีโอตตปปะะ มีปัญญา และสำรวมใน
ศีล ในวินัยของพระอริยเจ้า ผู้นั้นแลเราเรียกว่ามีชีวิตเป็น
สุข ในวินัยของพระอริยเจ้า ผู้นั้นเหมือนกัน เขาได้ความ
สุขที่ไม่มัวมัส ยังอเบกขา (ในจตตถกณ) ให้ดำรงมั่น
ละนิวรณ์ ๕ ประการ เป็นผู้ปรารถนาเพียรเป็นนิตย์ บรรล
ุณทั้งหลาย มีเอกัคคตาจิตปรากฏ มีปัญญารักษาตัว มีสติ
จิตของเขายอมหลุดพ้นโดยชอบ เพราะทราบเหตุในนิพพาน
เป็นที่สิ้นสังโยชนทั้งปวง ตามความเป็นจริง เพราะ ไม่ถือมั่น
โดยประการทั้งปวง หากว่าเขาผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบ คงที่
อยู่ในนิพพาน เป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลสเป็นเครื่องประกอบสัตว์
ไว้ในภพ ย่อมมีญาณหยั่งรู้ ว่า ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ
ไซ้ร ญาณนั้นแลเป็นญาณชั้นเยี่ยม ญาณนั้นเป็นสุข ไม่มีสุข
อื่นยิ่งกว่า ญาณนั้นไม่มีโรค หมดมัวหมองเป็นญาณเกษม
สูงสุดกว่าความไม่มีหนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. มหาจนทสูตร

[๓๑๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจนทะอยู่ที่นิคมชื้อสัญญาติในแคว้น
เจติย ครั้นนั้น ท่านพระมหาจนทะเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหาจนทะแล้ว ท่านพระมหาจนทะได้กล่าวดังนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบธรรมในธรรมวินัยนี้ ย่อมรุกรานภิกษ
ุผู้เพ่งฌานว่า ก็ภิกษุผู้เพ่งฌานเหล่านี้ ย่อมเพ่งฌาน ยึดหน่วงฌานว่า เราเพ่ง
ฌานๆ ดังนี้ ก็ภิกษุเหล่านั้น เพ่งฌานทำไม เพ่งฌานเพื่ออะไร เพ่งฌานเพราะ
เหตุไร ภิกษุผู้ประกอบธรรมย่อม ไม่เลื่อมใสในการเพ่งฌานนั้น และภิกษุผู้เพ่งฌาน
ย่อม ไม่เลื่อมใสในการประกอบธรรมนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชน
หมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก
เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เพ่งฌานในธรรมวินัยนี้ ย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปุญจก-ฉกนิบาต
รกรานพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมว่า ภิกษุผู้ประกอบธรรมเหล่านี้ ย่อมเป็นผู้ฟัง
เพื่อ เยอหยัง วางท่า ปากจัด พุดพลาหม มีสติหลงไหล ไม่มีสัมปชัญญะ มีใจ
ไม่ตั้งมั่น มีจิตฟุ้งซ่าน มีอินทรีย์ปรักฎาว่า เราประกอบธรรมๆ ดังนี้ ภิกษุเหล่านี้
ประกอบธรรมทำไม ประกอบธรรมเพื่ออะไร ประกอบธรรมเพราะเหตุไร ภิกษุ
ผู้เพ่งฌานย่อมไม่เสื่อมใสในการประกอบธรรมนั้น และภิกษุผู้ประกอบธรรมย่อม
ไม่เสื่อมใสในการเพ่งฌานนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก . . . ๖

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้ประกอบธรรมในธรรมวินัยนี้
ย่อมสรรเสริญภิกษุผู้ประกอบธรรมเท่านั้น ไม่สรรเสริญภิกษุผู้เพ่งฌาน ภิกษุ
ผู้ประกอบธรรมย่อมไม่เสื่อมใสในการเพ่งฌานนั้น และภิกษุผู้เพ่งฌานย่อมไม่
เสื่อมใสในการประกอบธรรมนั้น ทั้งไม่เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชน
หมู่มาก . . . ๗

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เพ่งฌานในธรรมวินัยนี้ ย่อม
สรรเสริญภิกษุผู้เพ่งฌานเท่านั้น ไม่สรรเสริญภิกษุผู้ประกอบธรรม ภิกษุผู้เพ่งฌาน
ย่อมไม่เสื่อมใสในการประกอบธรรมนั้น และภิกษุผู้ประกอบธรรมย่อมไม่เสื่อมใส
ในการเพ่งฌานนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุข
แก่ชนหมู่มาก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่เทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย ๖

เพราะเหตุนี้แหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายเป็น
ผู้ประกอบธรรม จักสรรเสริญภิกษุผู้เพ่งฌาน ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่าน
ทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า บุคคลผู้ที่ถูกต้องอมต
ธาตุด้วยกาย เป็นอัจฉริยบุคคล หาได้ยากในโลก ๖

เพราะเหตุนี้แหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายเป็น
ผู้เพ่งฌาน จักสรรเสริญภิกษุผู้ประกอบธรรม ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่าน
ทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า บุคคลผู้ที่แทงทะลุ
เห็นข้ออรธอันลึกซึ่งด้วยปัญญานั้น เป็นอัจฉริยบุคคล หาได้ยากในโลก ๖

จบสูตรที่ ๔

๕. สันติฎฐิโกสูตรที่ ๑

[๓๑๔] ครั้นนั้นแล โมฬียลวกปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ธรรมอันผู้บรรลุ
จะพึงเห็นเอง ดังนี้ ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควร
เรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ย่อมมีด้วยเหตุเท่าไร
หนอแล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสิวกะ ถ้าเช่นนั้นเราจักย้อนถามท่านในข้อนี้
ท่านพึงพยากรณ์ข้อนั้นตามที่ควรแก่ท่าน ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คือ
ท่านย่อมทราบชัดโลภะที่มีอยู่ในภายในว่า โลภะมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบ
ชัดโลภะที่ไม่อยู่ในภายในว่า โลภะไม่อยู่ในภายใน ๖

สี. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ๖

พ. ดูกรสิวกะ การที่ท่านทราบชัดโลภะที่มีอยู่ในภายในว่า โลภะมีอยู่
ในภายในของเรา หรือทราบชัดโลภะที่ไม่อยู่ในภายในว่า โลภะไม่อยู่ใน
ภายในของเรา อย่างนี้แล เป็นธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯลฯ ดูกรสิวกะ
ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คือ ท่านทราบชัดโทสะที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ
โมหะที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ ธรรมที่ประกอบด้วยโลภะที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ
ธรรมที่ประกอบด้วยโทสะที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่มีอยู่
ในภายในว่า ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบชัดธรรม
ที่ประกอบด้วยโมหะที่ไม่อยู่ในภายในว่า ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะไม่อยู่ใน
ภายในของเรา ๖

สี. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ๖

พ. ดูกรสิวกะ การที่ท่านทราบชัดธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่มีอยู่ใน
ภายในว่า ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบชัดธรรมที่
ประกอบด้วยโมหะที่ไม่อยู่ในภายในว่า ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะไม่อยู่ในภายใน
ของเรา อย่างนี้แล เป็นธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล
ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ๖

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้
ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มี-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
*พระภาคโปรตทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. สันติฎฐิกสูตรที่ ๒

[๓๑๙] ครั้นนั้นแล พรหมณเฑาะพหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ดังนี้ ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ย่อมมีด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพรหมณเฑาะพ ถ้าเช่นนั้น เราจักย้อนถามท่านในข้อนี้ ท่านพึงพยากรณ์ข้อนี้ตามที่ควรแก่ท่าน ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คือ ท่านทราบชัดราคะที่มีอยู่ในภายในว่า ราคะมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบชัดราคะที่ไม่อยู่ในภายในว่า ราคะไม่อยู่ในภายในของเรา ฯ

อัญญะ . อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรพรหมณเฑาะพ การที่ท่านทราบชัดราคะที่มีอยู่ในภายในว่า ราคะมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบชัดราคะที่ไม่อยู่ในภายในว่า ราคะไม่อยู่ในภายในของเรา อย่างนี้แล เป็นธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯลฯ ดูกรพรหมณเฑาะพ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คือ ท่านทราบชัดโทสะที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ โทสะมีอยู่ในภายใน ฯลฯ เหตุเครื่องประทุษร้ายกายที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ เหตุเครื่องประทุษร้ายวาจาที่มีอยู่ในภายใน ฯลฯ เหตุเครื่องประทุษร้ายใจที่มีอยู่ในภายในว่า เหตุเครื่องประทุษร้ายใจมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบชัดเหตุเครื่องประทุษร้ายใจที่ไม่อยู่ในภายในว่า เหตุเครื่องประทุษร้ายใจไม่อยู่ในภายในของเรา ฯ

อัญญะ . อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรพรหมณเฑาะพ การที่ท่านทราบชัดเหตุเครื่องประทุษร้ายใจที่มีอยู่ในภายในว่า เหตุเครื่องประทุษร้ายใจมีอยู่ในภายในของเรา หรือทราบชัดเหตุเครื่องประทุษร้ายใจที่ไม่อยู่ในภายในว่า เหตุเครื่องประทุษร้ายใจไม่อยู่ในภายในของเรา อย่างนี้แล เป็นธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ฯ

อัญญะ . ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. เขมสมนสูตร

[๓๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระเขมะและท่านพระสมณะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระเขมะได้กราบทูลพระผู้มี-

*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้เป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบ-

*พรหมจรรย์ มีกิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงแล้ว บรรลุประโยชน์ของตนแล้ว หมดสิ้นสังโยชนในภพแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นย่อมไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า คนที่ดีกว่าเรามีอยู่ คนที่เสมอเรามีอยู่ หรือคนที่เลวกว่าเรามีอยู่ ท่านพระเขมะได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นนั้นแล ท่านพระเขมะทราบวาทะ พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา จึงลุกจากอาสนะ ถวายบังคม ทำประทักษิณพระผู้มีพระภาคแล้วหลีกไป ครั้นเมื่อท่านเขมะหลีกไปแล้ว ไม่นาน ท่านพระสมณะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้เป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ มีกิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงแล้ว บรรลุประโยชน์ของตนแล้ว หมดสิ้นสังโยชนในภพแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นย่อมไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า คนที่ดีกว่าเราไม่มี คนที่เสมอเราไม่มี หรือคนที่เลวกว่าเราไม่มี ท่านพระสมณะได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นนั้นแล ท่านพระสมณะทราบวาทะ-

*ศาสดาทรงพอพระทัยเรา จึงลุกจากอาสนะ ถวายบังคม ทำประทักษิณพระผู้มี-

*พระภาคแล้ว หลีกไป ครั้นเมื่อท่านเขมะและท่านพระสมณะหลีกไปแล้ว ไม่นาน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรทั้งหลายย่อมพยากรณ์หรือหัตถผลอย่างนี้แล กล่าวแต่เนื้อความ และไม่น้อมตนเข้าไป ส่วนว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-จักกนิบาต
โมฆบุรุษบางพวกในธรรมวินัยนี้ เหมือนจะร่ำเรียงพยากรณ์หรือหัตถผล เขาเหล่านั้น
ย่อมถึงความทุกข์ในภายหลัง ฯ

พระชินาสพทั้งหลาย ไม่น้อมตนเข้าไปเปรียบบุคคลที่ดีกว่า
ไม่น้อมตนเข้าไปเปรียบบุคคลที่เลวกว่า ไม่น้อมตนเข้าไป
เปรียบบุคคลที่เสมอกัน มีชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์
แล้ว ประพฤติเป็นผู้หลุดพ้นจากสังโยชน์ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อินทริยสังวรสูตร

[๓๒๑] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย เมื่ออินทริยสังวรไม่มี ศีลของภิกษุผู้มีอินทริย
สังวรวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อศีลไม่มี สัมมาสมาธิของภิกษุผู้มีศีลวิบัติ
ย่อมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสนะของภิกษุผู้มีสัมมา-

*สมาธิวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อยถาภูตญาณทัสนะไม่มี นิพพิทาวีระ
ของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสนะวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกขจัด เมื่อนิพพิทาวีระ
ไม่มี วิมุตติญาณทัสนะของภิกษุผู้มีนิพพิทาวีระวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกขจัด
เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติ แม้สะเก็ดของต้นไม้ นั้น ก็ไม่ถึงความ
บริบูรณ์ แม้เปลือกก็ถึงความบริบูรณ์ แม้กะพี้ก็ถึงความบริบูรณ์ แม้แก่น
ก็ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย เมื่ออินทริยสังวรมีอยู่ ศีลของภิกษุผู้มีอินทริยสังวร
สมบูรณ์ ย่อมมีอุปนิสัยสมบูรณ์ เมื่อศีลมีอยู่ สัมมาสมาธิของภิกษุผู้มีศีล
สมบูรณ์ ย่อมมีอุปนิสัยสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสนะของ
ภิกษุผู้มีสัมมาสมาธิสมบูรณ์ ย่อมมีอุปนิสัยสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสนะมีอยู่
นิพพิทาวีระของภิกษุผู้มียถาภูตญาณทัสนะสมบูรณ์ ย่อมมีอุปนิสัยสมบูรณ์ เมื่อ
นิพพิทาวีระมีอยู่ วิมุตติญาณทัสนะของภิกษุผู้มีนิพพิทาวีระสมบูรณ์ ย่อมมี
อุปนิสัยสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้สะเก็ดของต้นไม้
นั้นก็ถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือกก็ถึงความบริบูรณ์ แม้กะพี้ก็ถึงความบริบูรณ์
แม้แก่นก็ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อาเนกสูตร

[๓๒๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่
อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกุ
รท่านสารีบุตร ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล ภิกษุจึงได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง
ธรรมทั้งหลายที่เธอได้ฟังแล้วย่อมไม่ถึงความหลงลืม ธรรมทั้งหลายที่เธอได้เคย
ถูกต้องด้วยใจในกาลก่อน ย่อมชื่นใจ และเธอย่อมทราบชัดธรรมที่ยังไม่ทราบชัด
ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ท่านพระอานนท์เลเป็นพหูสูต ขอเนื้อความแห่ง
ธรรมข้อนั้นจงแจ่มแจ้งแก่ท่านพระอานนท์เถิด ฯ

อา. ดูกุรท่านสารีบุตร ถ้าอย่างนั้นท่านจงฟังธรรม จงทำไว้ในใจให้ดี
เราจักกล่าว ท่านพระสารีบุตรรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ท่านพระอานนท์ได้
กล่าวว่า ดูกุรท่านสารีบุตร ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ
สุตตะ เถยยะ เวยยากรณ์ คาคา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัปภุตธรรม เวทลละ
เธอย่อมแสดงธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ย่อมบอกสอน
ธรรมที่ได้ฟังมาได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ย่อมทำการสาธยายธรรมตามที่ได้
ฟังมาได้เรียนมาโดยพิสดาร ย่อมตรึกตรอง พงศ์ด้วยใจ ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมา
ได้เรียนมา ย่อมจำพรรษาอยู่ในอาวาสที่มีภิกษุผู้เถระเป็นพหูสูตชานาญคัมภีร์
ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา อยู่ ย่อมเข้าไปหาภิกษุผู้เถระเหล่านั้นโดยกาล
อันควร แล้วได้ถามสอบสวนว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภาสิตนี้เป็นอย่างไร
เนื้อความของภาสิตเป็นอย่างไร ภิกษุผู้เถระเหล่านั้นย่อมเปิดเผยภาสิตที่ยังไม่แจ่ม
แจ้ง ย่อมทำภาสิตที่ยากให้ง่ายแก่เธอ และย่อมบรรเทาความสงสัยในธรรม
ทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีประการต่างๆ ดูกุรท่านสารีบุตร ด้วย
เหตุเพียงเท่านี้แล ภิกษุจึงได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง ธรรมทั้งหลายที่เธอได้ฟังแล้ว
ย่อมไม่ถึงความหลงลืม ธรรมทั้งหลายที่เธอได้เคยถูกต้องด้วยใจในกาลก่อน ย่อม
ชื่นใจ และเธอย่อมทราบชัดธรรมที่ยังไม่ทราบชัด ฯ

สา. ดูกุรท่านอานนท์ นาอัศจรรย์ เรื่องไม่เคยมีได้มีแล้ว เรื่องนี้ท่าน
อานนท์ได้กล่าวดีแล้ว และพวกผมจะทรงจำท่านพระอานนท์ว่าเป็นผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๖ ประการนี้ เพราะว่าท่านอานนท์ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เถยยะ
เวยยากรณ์ คาคา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัปภุตธรรม เวทลละ ท่าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
อาณนํ ย่อมแสดงธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ท่านอาณนํ
ย่อมบอกสอนธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมา แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ท่านอาณนํ
ย่อมทำการสาธยายธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมาโดยพิสดาร ท่านอาณนํย่อม
ตรikirong เฟงด้วยใจ ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมา ท่านอาณนํย่อม
จำพรรษาอยู่ในอาวาสที่มีภิกษุผู้เถระผู้เป็นพหูสูตร ชำนาญคัมภีร์ ทรงธรรม ทรง
วินัย ทรงมาติกา อยู่ ท่านอาณนํย่อมเข้าไปหาภิกษุผู้เถระเหล่านั้นโดยกาล
อันควร แล้วได้ถามสอบสวนว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภาษิตนี้เป็นอย่างไร เนื้อ
ความของภาษิตนี้เป็นอย่างไร ภิกษุผู้เถระเหล่านั้นย่อมเปิดเผยภาษิตที่ยังไม่แจ่ม
แจ้ง ย่อมทำภาษิตที่ยากให้ง่ายแก่ท่านอาณนํ และย่อมบรรเทาความสงสัยใน
ธรรมทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีประการต่างๆ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. ขัตติยาริปปายสูตร

[๓๒๓] ครั้นนั้นแล ชานสโสนิพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ กษัตริย์ทั้งหลาย ย่อมมีความประสงค์อะไร นิยมอะไร
มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร-

*พราหมณ์ ธรรมดากษัตริย์ทั้งหลาย ย่อมประสงค์โลกทรัพย์ นิยมปัญญา มั่นใจ
ในกำลังทหาร ต้องการในการได้แผ่นดิน มีความเป็นใหญ่เป็นที่สุด ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็พราหมณ์ทั้งหลาย ย่อมมีความประสงค์
อะไร นิยมอะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ธรรมดาพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อมประสงค์โลกทรัพย์
นิยมปัญญา มั่นใจในมนต์ ต้องการการบูชา ยัญ มีพรหมโลกเป็นที่สุด ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็กฤหบดีทั้งหลาย ย่อมมีความประสงค์
อะไร นิยมอะไร มั่นใจในอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ธรรมดากฤหบดีทั้งหลาย ย่อมประสงค์โลกทรัพย์
นิยมปัญญา มั่นใจในศิลป์ ต้องการการงาน มีการงานที่สำเร็จแล้วเป็นที่สุด ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็สตรีทั้งหลาย ย่อมประสงค์อะไร นิยม
อะไร มั่นใจในอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ธรรมดาสตรีทั้งหลาย ย่อมประสงค์บุรุษ นิยม
เครื่องแต่งตัว มั่นใจในบุตร ต้องการไม่ให้มีสตรีอื่นร่วมสามี มีความเป็นใหญ่
ในบ้านเป็นที่สุด ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็โจรทั้งหลาย ย่อมประสงค์อะไร นิยม
อะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ธรรมดาโจรทั้งหลาย ย่อมประสงค์ลักทรัพย์ของ
ผู้อื่น นิยมที่ลี้ลับเร้น มั่นใจในศัตรา ต้องการที่มืด มีการที่ผู้อื่นไม่เห็นเขาเป็น
ที่สุด ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็สมณะทั้งหลาย ย่อมประสงค์อะไร นิยม
อะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ธรรมดาสมาณะทั้งหลาย ย่อมประสงค์ขันติโลภจะ
นิยมปัญญา มั่นใจในศีล ต้องการความไม่มีห่วงใย มีพระนิพพานเป็นที่สุด ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ น้าอัครราชย์ เรื่องไม่เคยมีได้มีแล้ว คือ
ท่านพระโคตมย่อมทรงทราบความประสงค์ ความนิยม ความมั่นใจ ความต้องการ
และสิ่งที่เป็นที่สุด แม่แห่งกษัตริย์ทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งพราหมณ์ทั้งหลาย ฯลฯ
แม่แห่งกฤหบดีทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งสตรีทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งโจร
ทั้งหลาย ฯลฯ ย่อมทรงทราบความประสงค์ ความนิยม ความมั่นใจ ความต้องการ
และสิ่งที่เป็นที่สุด แม่แห่งสมณะทั้งหลาย ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ ภาษิต
ของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกถึงสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

๑๑. อัปปมาทสูตร

[๓๒๔] ครั้นนั้น พรหมณ์คนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึง
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในสัมปรายภพ มียุหรือหนอแล พระผู้มี-

* พระภาคตรัสว่า ดุรพราหมณ์ ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อม
ยึดถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ใน
สัมปรายภพมียุ ฯ

อัญญ . ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มาก
แล้ว ย่อมยึดถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์
ในสัมปรายภพ เป็นไฉน

พ . ดุรพราหมณ์ ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยึด
ถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในสัมปรายภพ
คือ ความไม่ประมาท ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนรอยเท้าชนิดใดชนิดหนึ่งของ
สัตว์ทั้งหลาย ผู้สัญจรไปบนแผ่นดิน รอยเท้าเหล่านั้นทั้งปวงย่อมรวมลงในรอย
เท้าข้าง รอยเท้าข้างขาวโลกกล่าวว่า เป็นเยี่ยมกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะรอยเท้า
ข้างเป็นรอยเท้าใหญ่ ฉนใด ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยึด
ถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ใน
สัมปรายภพ คือ ความไม่ประมาท ฉนนั้นเหมือนกัน ดุรพราหมณ์ เปรียบ
เหมือนกลอนชนิดใดชนิดหนึ่งแห่งเรือนยอด กลอนเหล่านั้นทั้งปวงย่อมโน้ม
รวมเข้าหายอดเรือน ยอดเรือนขาวโลกกล่าวว่า เป็นเยี่ยม (ที่รวม) แห่งกลอน
เหล่านั้น ฉนใด ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว . . . ฉนนั้นเหมือนกัน
ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษผู้เกี่ยวหญ้า เกี่ยวหญ้าแล้ว จับที่ยอด ถือว่าลง
สลัดฟาดที่ต้นไม ฉนใด ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว . . . ฉนนั้น
เหมือนกัน ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนเมื่อพวงผลมะม่วงถูกตัดที่ต้นขั้ว ผล-

* มะม่วงลูกใดลูกหนึ่งที่ติดอยู่กับต้นขั้ว ผลมะม่วงเหล่านั้นทั้งปวง ย่อมเป็นของติด
ไปกับต้นขั้ว ฉนใด ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว . . . ฉนนั้น
เหมือนกัน ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนพระราชผู้ครองประเทศเล็ก พระองค์ใด
พระองค์หนึ่ง พระราชาเหล่านั้นทั้งปวง ย่อมเป็นผู้ขึ้นตรงต่อพระเจ้าจักรพรรดิ
พระเจ้าจักรพรรดิ ขาวโลกกล่าวว่า เป็นเยี่ยมกว่าพระราชาเหล่านั้น ฉนใด ธรรม
ข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว . . . ฉนนั้นเหมือนกัน ดุรพราหมณ์
เปรียบเหมือนแสงสว่างชนิดใดชนิดหนึ่งแห่งดาวทั้งหลาย แสงสว่างเหล่านั้นทั้งปวง
ย่อมไม่ถึงส่วนที่สืบทแห่งแสงสว่างพระจันทร์ แสงสว่างพระจันทร์ขาวโลกกล่าวว่า
เป็นเยี่ยมกว่าแสงสว่างแห่งดาวเหล่านั้น ฉนใด ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำ
ให้มากแล้ว ย่อมยึดถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และ
ประโยชน์ในสัมปรายภพ คือ ความไม่ประมาท ฉนนั้นเหมือนกัน ดุรพราหมณ์
ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ
ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในสัมปรายภพ คือ ความไม่ประมาทนี้แล ฯ

พราหมณ์ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่ม
แจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ขอท่านพระ
โคตมโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็น
ต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

๑๒ . ธรรมิกสูตร

[๓๒๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กุเชาภิขณิกกุล ใกล้กรุง
ราชคฤห์ ก็สมัยนั้น ท่านพระธรรมิกะเป็นเจ้าอาวาสอยู่ในอาวาส ๓ แห่ง ที่มีอยู่ใน
ชาตภูมิชนบททั้งหมด ทราบข่าวว่า ท่านพระธรรมิกะยอมดำ บริภาษ เบียดเบียน
ทมิฬแห่ง เสียดสีซึ่งภิกษุทั้งหลายที่จรรมาอาศัยด้วยวาจา และภิกษุผู้จรรมาอาศัย
เหล่านั้น ถูกท่านพระธรรมิกะดำ บริภาษ เบียดเบียน ทมิฬแห่ง เสียดสีด้วยวาจา
ยอมหลีกเลี่ยงไป ไม่อยู่ ละอาวาสไป ครั้งนั้น พวกอุบาสกชาวชาตภูมิชนบทคิดกันว่า
พวกเราได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัช-

* บริหาร ก็แต่ว่า พวกภิกษุที่จรรมาอาศัยยอมหลีกเลี่ยงไป ไม่อยู่ ละอาวาสไป อะไร
หนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พวกภิกษุผู้จรรมาอาศัยหลีกเลี่ยงไป ไม่อยู่ ละอาวาสไป
ครั้งนั้น พวกอุบาสกชาวชาตภูมิชนบทคิดกันว่า ท่านพระธรรมิกะนี้แลยอมดำ
บริภาษ เบียดเบียน ทมิฬแห่ง เสียดสีพวกภิกษุผู้จรรมาอาศัยด้วยวาจา และพวก
ภิกษุที่จรรมาอาศัยเหล่านั้น ถูกท่านพระธรรมิกะดำ บริภาษ เบียดเบียน ทมิฬแห่ง
เสียดสีด้วยวาจา ยอมหลีกเลี่ยงไป ไม่อยู่ ละอาวาสไป ฉะนั้น พวกเราพึงขับไล่
ท่านพระธรรมิกะให้หนีไป ครั้งนั้น พวกอุบาสกชาวชาตภูมิชนบท ได้พากันไป
หาท่านพระธรรมิกะถึงที่อยู่ แล้วได้กล่าวกะท่านพระธรรมิกะว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ขอท่านพระธรรมิกะจงหลีกเลี่ยงไปจากอาวาสนี้ ท่านไม่ควรอยู่ในอาวาสนี้ต่อไป ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต

ครั้งนั้น ท่านพระธรรมิกะได้จากอาวาสนั้น ไปสู่อาวาสอื่น ทราบข่าวว่า
แม่ที่อาวาสนั้น ท่านพระธรรมิกะก็ดำ บริภาษ . . . ครั้งนั้น พวกอุบาสกชาวชาติ-
* ภูมิชนบทได้พากัน ไปหาท่านพระธรรมิกะถึงที่อยู่ แล้วได้กล่าวกะท่านพระธรรมิกะ
ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระธรรมิกะจงหลีกไปจากอาวาสแห่งนี้ ท่านไม่
ควรอยู่ในอาวาสนี้ ฯ

ครั้งนั้น ท่านพระธรรมิกะได้จากอาวาสแม่นั้น ไปสู่อาวาสอื่น ทราบข่าวว่า
แม่ในอาวาสนั้น ท่านพระธรรมิกะก็ดำ บริภาษ . . . ฉะนั้น พวกเราพึงขับไล่
ท่านพระธรรมิกะให้หลีกไปจากอาวาสทั้ง ๓ แห่ง ในชาติภูมิชนบททั้งหมด
ครั้งนั้น พวกอุบาสกชาวชาติภูมิชนบท ได้พากัน ไปหาท่านพระธรรมิกะถึงที่อยู่
และ ได้กล่าวกะท่านพระธรรมิกะว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระธรรมิกะจงหลีก
ไปจากอาวาสทั้ง ๓ แห่ง ในชาติภูมิชนบททั้งหมด ฯ

ครั้งนั้น ท่านพระธรรมิกะได้คิดว่า เราถูกพวกอุบาสกชาวชาติภูมิชนบท
ขับไล่ออกจากอาวาสทั้ง ๓ แห่ง ในชาติภูมิชนบททั้งหมด บัดนี้ เราจะไปที่ไหน
หนอ ครั้งนั้น ท่านพระธรรมิกะได้คิดว่า ฉะนั้น เราพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ลำดับนั้น ท่านพระธรรมิกะถือบาตรและจีวรหลีกไปทางกรุงราชคฤห์
ไปถึงกรุงราชคฤห์และภูเขาจิฆณกุญโดยลำดับ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสถามว่า ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เธอ เธอมาจากที่ไหนหนอ ท่านพระธรรมิกะ
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ถูกพวกอุบาสกชาวชาติภูมิชนบท
ขับไล่ออกจากอาวาสทั้ง ๓ แห่ง ในชาติภูมิชนบททั้งหมด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ คารแล้ว จะมีประโยชน์อะไรแก่เธอด้วยการ
อยู่ในชาติภูมิชนบทนี้ เธอถูกขับไล่ให้ออกจากอาวาสนั้นๆ แล้วมาในสำนักของ
เรา ฯ

ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกพ่อค้าทางสมุทร จับนกที่
คันหาฝั่ง แล้วนำเรือออกเดินทางไปในสมุทร เมื่อเดินเรือไปยังไม่เห็นฝั่ง พ่อค้า
เหล่านั้นจึงปล่อยนกที่คันหาฝั่ง มันบินไปทางทิศตะวันออก บินไปทางทิศตะวันตก
บินไปทางทิศเหนือ บินไปทางทิศใต้ บินขึ้นสูง บินไปตามทิศน้อย ถ้ามันเห็น
ฝั่งอยู่ใกล้ ก็บินเข้าหาฝั่งไปเลยทีเดียว แต่ถ้ามันไม่เห็นฝั่งอยู่ใกล้ ก็กลับมาที่
เรือนั้น ฉะนั้น ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เธอถูกขับไล่ให้ออกจากอาวาสนั้นๆ แล้ว
มาในสำนักของเรา ก็ฉนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เรื่องเคยมีมาแล้ว ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะของ
พระเจ้าโกธิพะยะมี ๕ ร่มเย็น นารีนมัยใจ ก็ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะมี
ปริมณฑลใหญ่สิบสองโยชน์ มีรากแผ่ไป ๕ โยชน์ มีผลใหญ่ เหมือนกะทะหงขาว
สารได้หนึ่งอาพหกะ ฉะนั้น มีผลอรอย เหมือนรวงผึ้งเล็กซึ่งไม่มีโทษ ฉะนั้น
ก็พระราชากับพวกสนมย่อมทรงเสวยและบริโภคผลไทร ชื่อสพติฏฐะเฉพาะกิ่ง
หนึ่ง เหล่าทหารย่อมบริโภคเฉพาะกิ่งหนึ่ง ขวานิคมนชนบทย่อมบริโภคเฉพาะกิ่ง
หนึ่ง สมณพราหมณ์ทั้งหลายย่อมบริโภคเฉพาะกิ่งหนึ่ง เนื้อเหละนกกินกันถึง-

* หนึ่ง ก็ใครๆ ย่อมไม่รักษาผลแห่งต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะ และไม่มีใครๆ
ทำอันตรายผลของกันและกัน ครั้งนั้น บุรุษคนหนึ่งบริโภคผลแห่งต้นไทรใหญ่ชื่อ
สพติฏฐะ พอแก่ความต้องการแล้วหักกิ่งหลีกไป ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่
ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะได้คิดว่า ท่านผู้เจริญ นำอัครจรรยหนอ ไม่เคยมีมาแล้ว
หนอ มนุษย์ใจบาปคนนี้ บริโภคผลของต้นไทรใหญ่ ชื่อสพติฏฐะพอแก่ความ
ต้องการแล้วหักกิ่งหลีกไป โฉนหนอ ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะ ไม่ได้ออกผลต่อไป
พระเจ้าโกธิพะยะ เสด็จเข้าไปเฝ้าท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับ แล้วทูลถามว่า
ขอเดชะ ท่านผู้เจริญ พะระองค์พึงทรงทราบเถิดว่า ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะ
ไม่ออกผล ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพทรงบันดาลอิทธิภิสังขาร ให้มีลมฝนที่
แรงกล้าพัดโคนต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะล้มลง ทำให้มีรากอยู่ข้างบน ลำดับนั้น
เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะมีทุกข์ เสียใจ มีหนานองด้วยน้ำตา
ยिनร้องไห้อยู่ ณ ที่ส่วนหนึ่ง ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้เสด็จเข้าไปหาเทวดา
ผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ชื่อสพติฏฐะ แล้วตรัสถามว่า ดูกรเทวดา เหตุไรหนอ
ท่านจึงมีทุกข์ เสียใจ มีหนานองด้วยน้ำตา ยินร้องไห้อยู่ ณ ที่ส่วนหนึ่ง เทวดา
นั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลมฝนที่แรงกล้าได้พัดมาโคนที่อยู่ (ภพ) ของ
ข้าพระองค์ล้มลง ทำให้มีรากอยู่ข้างบน ดังที่เห็นอยู่นี้ พระเจ้าข้า ฯ

ส. ดูกรเทวดา ก็เมื่อท่านดำรงอยู่ในรুকขธรรมแล้ว (ธรรมที่เทวดาผู้-
* สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้มจะต้องประพฤติ) ลมฝนที่แรงกล้า ได้พัดมาโคนที่อยู่ของท่าน
ล้มลง ทำให้มีรากอยู่ข้างบนได้อย่างไร ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

ท. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญทุกข ก็เทวดาผู้สังสถอยู่ที่ต้นไม้อ้อมเป็นผู้นำ
ดำรงอยู่ในรุษธรรมอย่างไร ฯ

ส. ดูกรเทวดา พวกคนที่ต้องการราก ย่อมนำรากต้นไม้อ้อมไป พวกคนที่
ต้องการเปลือก ย่อมนำเปลือกไป พวกคนที่ต้องการใบ ย่อมนำใบไป พวกคนที่
ต้องการดอก ย่อมนำดอกไป พวกคนที่ต้องการผล ย่อมนำผลไป ก็แต่เทวดาไม่พึง
กระทำความเสียใจหรือความดีใจ เพราะการกระทำนั้นๆ ดูกรเทวดา เทวดาผู้สังสถ
อยู่ที่ต้นไม้อ้อม เป็นผู้ดำรงอยู่ในรุษธรรมอย่างนี้แล ฯ

ท. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญทุกข ข้าพระองค์ไม่ดำรงอยู่ในรุษธรรมเป็นแน่
เทียว ลมฝนที่แรงกล้าจึงได้พัดมาโค่นที่อยู่ให้ล้มลง ทำให้มีรากอยู่ข้างบน ฯ

ส. ดูกรเทวดา ถ้าว่าท่านพึงดำรงอยู่ในรุษธรรมไซ้ร้ ที่อยู่ของท่านก็พึง
มีเหมือนกาลก่อน ฯ

ท. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญทุกข ข้าพระองค์จะพึงดำรงอยู่ในรุษธรรม ขอ
ให้ที่อยู่ของข้าพระองค์พึงมีเหมือนกาลก่อนเถิด ฯ

ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ทรงบันดาลอิทธิบาทสี่ประการ ให้มีลมฝนที่
แรงกล้าพัดต้นไทรใหญ่ชื่อสุปติฏฐะ ให้กลับตั้งขึ้นดังเดิม ต้นไทรใหญ่ชื่อ
สุปติฏฐะ ได้มีรากตั้งอยู่ดังเดิม ฉะนั้น ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เออ ก็ พวกอบาสก
ชาวชาติภูมิชนบท ได้ขับไล่เธอผู้ดำรงอยู่ในสมณธรรมออกจากอาวาสทั้ง ๗ แห่ง
ในชาติภูมิชนบททั้งหมด ฉะนั้นเหมือนกัน ท่านพระธรรมิกะทูลถามว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ก็สมณะย่อมเป็นผู้ดำรงอยู่ในสมณธรรมอย่างไร ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ สมณะในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่ด่าตอบบุคคล
ผู้ด่า ไม่เสียดสีตอบบุคคลผู้เสียดสี ไม่ประหารตอบบุคคลผู้ประหาร ดูกรพราหมณ์
ธรรมิกะ สมณะย่อมเป็นผู้ดำรงอยู่ในสมณธรรมอย่างนี้แล ฯ

ธ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกอบาสกชาวชาติภูมิชนบท ได้ขับไล่
ข้าพระองค์ผู้ไม่ดำรงอยู่ในสมณธรรมออกจากอาวาสทั้ง ๗ แห่ง ในชาติภูมิชนบท
ทั้งหมด พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีศาสตราจารย์ชื่อสุนตตะ
ผู้เป็นเจ้าลัทธิ ผู้ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้
แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความเป็นผู้ไปเกิดในพรหมโลก ก็สาวกเหล่านั้น
เมื่อท่านศาสตราจารย์ชื่อสุนตตะแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้ไปเกิดในพรหมโลก ไม่
ยังจิตให้เลื่อมใส สาวกเหล่านั้น เมื่อตายไปแล้ว ได้เข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ส่วนสาวกเหล่านั้น เมื่อท่านศาสตราจารย์ชื่อสุนตตะแสดงธรรม
เพื่อความเป็นผู้ไปเกิดในพรหมโลก ได้ยังจิตให้เลื่อมใส สาวกเหล่านั้นเมื่อตาย
ไปแล้ว ได้เข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ฯ

ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีศาสตราจารย์ชื่อมุคปิกกะ ฯลฯ
มีศาสตราจารย์ชื่ออรณัม ฯลฯ มีศาสตราจารย์ชื่อกุกทาลกะ ฯลฯ มีศาสตราจารย์
ชื่อหัตถิปาละ ฯลฯ มีศาสตราจารย์ชื่อโชติปาละ ผู้เป็นเจ้าลัทธิ ผู้ปราศจากความ
กำหนัดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย
เพื่อความเป็นผู้ไปเกิดในพรหมโลก ก็สาวกเหล่านั้น เมื่อท่านศาสตราจารย์ชื่อ
โชติปาละแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้ไปเกิดในพรหมโลก ไม่ยังจิตให้เลื่อมใส
สาวกเหล่านั้นเมื่อตายไปแล้ว ได้เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสาวก
เหล่านั้น เมื่อท่านศาสตราจารย์ชื่อโชติปาละแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้ไปเกิดใน
พรหมโลก ได้ยังจิตให้เลื่อมใส สาวกเหล่านั้น เมื่อตายไปแล้ว ได้เข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ ฯ

ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ผู้ใดมีจิต
ประทุษร้าย พึงด่า บริภาษ ท่านศาสตราจารย์ทั้ง ๖ นี้ ผู้เป็นเจ้าลัทธิ ผู้ปราศจาก
ความกำหนัดในกามทั้งหลาย มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมทั้งหมู่สาวก ผู้นั้นพึง
ประสบสิ่งที่ไม่เป็นบุญมากหรือ ฯ

ธ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ ผู้ใดมีจิตประทุษร้าย พึงด่า บริภาษ ท่าน
ศาสตราจารย์ทั้ง ๖ นั้น ผู้เป็นเจ้าลัทธิ ผู้ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย
มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมทั้งหมู่สาวก ผู้นั้นพึงประสบสิ่งที่ไม่เป็นบุญมาก
ผู้ใดมีจิตประทุษร้าย ย่อมด่า บริภาษบุคคลผู้มีทิวสนมบูรณ์คนเดียว ผู้นั้นย่อม
ประสบสิ่งที่ไม่เป็นบุญมากกว่าผู้ด่าว่าบริภาษท่านศาสตราจารย์ทั้ง ๖ นั้น ข้อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะเราหากกล่าวการขุดโค่นคุณความดีของตนภายนอกศาสนานี้
เหมือนการด่าว่าบริภาษในท่านผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกันนี้ไม่ ดูกรพราหมณ์
ธรรมิกะ เพราะเหตุนี้แหละ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่ประทุษร้าย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
ในท่านผู้ประพจน์พรหมจรรย์ร่วมกันของตน ดูกรพราหมณ์ธรรมิกะ เธอพึงศึกษา
อย่างนี้แล ฯ

ได้มีท่านศาสตราจารย์ชื่อสุนตะ ชื่อมุคปิกกะ ชื่ออรเนมิ
ชื่อกุกทาลกะ ชื่อหัตถิปาละ และได้มีพราหมณ์ปโรหิตของ
พระราชาราช ๗ พระองค์ เป็นเจ้าแห่งโค เป็นศาสตราจารย์
ชื่อโชติปาละ ท่านศาสตราจารย์ทั้ง ๖ ผู้มีศเป็นผู้นับถือยกย่อง
ว่าเป็นเจ้าลัทธิในอดีต ท่านเหล่านั้นได้เป็นผู้หมดกลิ่นสาป
คือ ความโกรธ มุ่งมั่นในกรุณา ผ่านพ้นกามสังโยชน์
คลายกามราคะเสียได้ เป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก สาวกของ
ท่านเหล่านั้นแม่หลายร้อย ได้เป็นผู้หมดกลิ่นสาป คือ
ความโกรธ มุ่งมั่นในกรุณา ผ่านพ้นกามสังโยชน์ คลาย
กามราคะเสียได้ ก็เป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก นรชนใดมีความ
ดำริทางใจประทุษร้าย ย่อมดำบริภาษท่านเหล่านั้น ผู้เป็นฤๅษี
ผู้เป็นนักบวชนอกศาสนา ปราศจากความกำหนด มีจิตตั้งมั่น
ก็นรชนเช่นนั้นย่อมประสพสิ่งที่ไม่เป็นบุญมาก ส่วนนรชน
ใดมีความดำริทางใจประทุษร้าย ย่อมดำ บริภาษภิกษุผู้เป็น
สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้มีศีลสมาธิรูปเดียว นรชนผู้นั้นย่อม
ประสพสิ่งที่ไม่เป็นบุญมากกว่าผู้ดำบริภาษท่านศาสตราจารย์
เหล่านั้น นรชนไม่พึงเสียดสีท่านผู้มีความดี ผู้ละทิ้ง
บุคคลใดเป็นผู้มีอินทรีย์ ๕ คือ ศรัทธา สติ วิริยะ สมณะ
และ วิปัสสนาอัน บุคคลผู้ยัง ไม่ปราศจากความกำหนด
ในกาม เราเรียกว่าเป็นบุคคลที่เจ็ด แห่งพระอริยสงฆ์
นรชนใดเบียดเบียน ทำร้ายบุคคลเช่นนั้นผู้เป็นภิกษุ ใน
กาลก่อน นรชนนั้นเชื่อว่าทำร้ายตนเอง ย่อมบั่นรอนอรหัตผล
ในภายหลัง ส่วนนรชนใดย่อมรักษาคตน นรชนนั้นเชื่อว่า
เป็นผู้รักษาคตนที่เป็นส่วนภายนอก เพราะเหตุนี้ บัณฑิตไม่
ขุดโคนคุณความดีของตน เชื่อว่าพึงรักษาคตนทุกเมื่อ ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

จบธรรมิกวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นาคสูตร ๒. มิคสาลาสูตร ๓. อิมสูตร ๔. มหาจนทสูตร
๕. สันทิฏฐิกสูตรที่ ๑๖. สันทิฏฐิกสูตรที่ ๒๗. เขมสมณสูตร ๘. อินทรีย์-
*สังวรสูตร ๙. อาเนนทสูตร ๑๐. ชัตติยาริปปายสูตร ๑๑. อัปปมาทสูตร
๑๒. ธรรมิกสูตร ฯ

จบปฐมปิณณาสก

ทุติยปิณณาสก

มหาวรรคที่ ๑

๑. โสณสูตร

[๓๒๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ
ใกล้กรุงราชคฤห์ กิสมัยนั้น ท่านพระโสณะอยู่ที่ป่าชื่อ สีตะวัน ใกล้กรุงราชคฤห์
ครั้งนั้น ท่านพระโสณะหลีกออกเร้นอยู่ในที่ลับ เกิดปริวิตกแห่งใจอย่างนี้ว่า
สาวกของพระผู้มีพระภาคเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้ปรารถนาความเพียรอยู่ เราก็เป็น
ผู้หนึ่งในจำนวนสาวกเหล่านั้น ก็แต่ว่าจิตของเราจะไม่หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่
ถือมั่น ก็โศกทรัพย์ย่อมมีอยู่ในสกุลของเรา เราอาจเพื่อใช้สอยโศกทรัพย์และ
ทำบุญได้ ฉะนั้น เราพึงบอกคณสิขาสิกมาเป็นภุชงค์ใช้สอยโศกทรัพย์
และพึงทำบุญเถิด ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบปริวิตกแห่งใจของท่านพระ
โสณะด้วยพระทัย แล้วทรงหายจากภูเขาชิลมกุฏ ไปปรากฏตรงหน้าท่านพระโสณะ
ที่ป่าสีตะวัน เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังพึงเหยียดแขนที่คู้ หรือพึงคู้แขนที่เหยียด
ฉะนั้น ทรงประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ปูแล้ว แม้ท่านพระโสณะถวายบังคมพระผู้
มีพระภาค แล้วได้น้อยอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสถามท่านพระโสณะว่า ดูกรโสณะ เธอหลีกออกเร้นอยู่ในที่ลับ เกิดปริวิตก
แห่งใจอย่างนี้มิใช่หรือว่า สาวกของพระผู้มีพระภาคเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เป็นผู้
ปรารถนาความเพียรอยู่ เราก็เป็นผู้หนึ่งในจำนวนสาวกเหล่านั้น ก็แต่ว่าจิตของเรา
ยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น ก็โศกทรัพย์ย่อมมีอยู่ในสกุลของเรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เราอาจเพื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญ ได้ มีฉะนั้น เราพึงบอกคืนสิกขาสิกขา
เป็นคฤหัสถ์ใช้สอยโภคทรัพย์ และพึงทำบุญเกิด ท่านพระโสณะทูลว่า อย่างนั้น
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอเมื่อก่อนยังอยู่
ครองเรือนเป็นผู้ฉลาดในการติดพันมิใช่หรือ ฯ

ส. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ก็สมัยใดสายพินของ
เธอถึงเกินไป สมัยนั้น พินของเธอย่อมมีเสียงไพเราะหรือ ย่อมควรแก่การใช้
หรือไม่ ฯ

ส. ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโสณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน สมัยใดสายพินของ
เธอหย่อนเกินไป สมัยนั้น พินของเธอย่อมมีเสียงไพเราะ หรือย่อมควรแก่การใช้
หรือไม่ ฯ

ส. ไม่เป็นเช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโสณะ ก็สมัยใด สายพินของเธอไม่ถึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป
ไป ตั้งอยู่ในชนาดกลาง สมัยนั้น พินของเธอย่อมมีเสียงไพเราะ หรือย่อมควร
แก่การใช้หรือไม่ ฯ

ส. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโสณะ ฉะนั้นเหมือนกันแล ความเพียรที่ปรารภมากเกินไป
ย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน ความเพียรที่หย่อนเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เกียจคร้าน ดุรโสณะ เพราะเหตุนี้แหละ เธอจึงตั้งความเพียรให้สม่ำเสมอ
จงตั้งอินทรีย์ให้สม่ำเสมอ และจงถือในจิตในความสม่ำเสมอ นั้น ท่านพระโสณะ
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงกล่าวสอนท่านพระโสณะ
ด้วยพระโอวาทนี้ แล้วทรงหายจากป่าสัตว์วันไปปรากฏที่ภูเขาคิชฌกูฏ เปรี๊ยะ
เหมือนบุรุษผู้มีกำลังพึงเหยียดแขนที่คู้ หรือพึงคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น ฯ

ครั้นสมัยต่อมา ท่านพระโสณะได้ตั้งความเพียรให้สม่ำเสมอ ได้ตั้ง
อินทรีย์ให้สม่ำเสมอ และได้ถือในจิตในความสม่ำเสมอ นั้นต่อมา ท่านพระโสณะ
หลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร ตั้งใจแน่วแน่อยู่ ได้ทำให้
แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกบวชเป็นบรรพชิต
โดยชอบต้องการนั้น ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ต่อกาลไม่นานเลย ได้ทราบชัดว่า
ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ก็แลท่านพระโสณะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในจำนวน
พระอรหันต์ทั้งหลาย ครั้นนั้น ท่านพระโสณะบรรลุลหัตถ์แล้ว ได้คิดอย่างนี้ว่า
โฉนหนอ เราพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วพึงพยากรณ์อรรถผล
ในสำนักพระผู้มีพระภาคเกิด ลำดับนั้น ท่านพระโสณะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์ชฌาสพ อยู่
จบพรหมจรรย์ ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว บรรลุประโยชน์
ของตนแล้ว หมดสิ้นกิเลสเครื่องประกอบในภพ หลุดพ้นเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุ
นั้นย่อมเป็นผู้โน้มไปยังเหตุ ๖ ประการ คือเป็นผู้โน้มไปยังเนกขัมมะ ๑ เป็นผู้
โน้มไปยังความสัจ ๑ เป็นผู้โน้มไปยังความไม่เบียดเบียน ๑ เป็นผู้โน้มไปยัง
ความสิ้นตัณหา ๑ เป็นผู้โน้มไปยังความสิ้นอุปาทาน ๑ เป็นผู้โน้มไปยังความ
ไม่หลงใหล ๑ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ท่านผู้มีอายุบางรูปในธรรมวินัยนี้พึงมีความคิดเห็น
อย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุรูปนี้ อาศัยคุณเพียงศรัทธาอย่างเดียวเป็นแน่ เป็นผู้โน้ม
ไปยังเนกขัมมะ แต่ข้อนี้ไม่พึงเห็นอย่างนี้ เพราะว่าภิกษุชฌาสพ อยู่จบ
พรหมจรรย์ ได้ทำกิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว ไม่พิจารณาเห็นกิจที่ตนจะต้องทำ
หรือไม่พิจารณาเห็นการเพิ่มพูนกิจที่ทำแล้วอยู่ ย่อมเป็นผู้โน้มไปยังเนกขัมมะ
เพราะสิ้นราคะ เพราะเป็นผู้ปราศจากราคะ เพราะสิ้นโทสะ เพราะเป็นผู้ปราศจาก
โทสะ เพราะสิ้นโมหะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโมหะ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ท่านผู้มีอายุบางรูปในธรรมวินัยนี้พึงมีความคิดเห็น
อย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุรูปนี้ มุ่งหวังลาภ สักการะและการสรรเสริญเป็นเนืองน้อม
ไปยังความสัจ แต่ข้อนี้ไม่พึงเห็นอย่างนี้ เพราะว่าภิกษุชฌาสพ อยู่จบพรหมจรรย์
ได้ทำกิจที่ควรเสร็จแล้ว ไม่พิจารณาเห็นกิจที่ตนจะต้องทำ หรือไม่พิจารณาเห็น
การเพิ่มพูนกิจที่ทำแล้วอยู่ ย่อมเป็นผู้โน้มไปยังความสัจ เพราะสิ้นราคะ เพราะ
เป็นผู้ปราศจากราคะ เพราะสิ้นโทสะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโมหะ

เพราะเป็นผู้ปราศจากโมหะ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ท่านผู้มีอายุบางรูปในธรรมวินัยนี้ พึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุรูปนี้ ละสัลลัพท์ัตตปรามาสกลับให้เป็นแก่นสารเป็นเนจิงเป็นผู้ยอมไปยังความไม่เบียดเบียน แต่ข้อนั้นไม่พึงเห็นอย่างนี้ เพราะว่าภิกษุชฌาสพ ฯลฯ เป็นผู้ยอมไปยังความไม่เบียดเบียน เพราะสิ้นโมหะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโมหะ ฯลฯ ย่อมเป็นผู้ยอมไปยังความสิ้นตัณหา เพราะสิ้นโมหะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโมหะ ฯลฯ ย่อมเป็นผู้ยอมไปยังความสิ้นอุปาทาน เพราะสิ้นโมหะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโมหะ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ท่านผู้มีอายุบางรูปในธรรมวินัยนี้ พึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุรูปนี้ ละสัลลัพท์ัตตปรามาสกลับให้เป็นแก่นสารเป็นเนจิงเป็นผู้ยอมไปยังความไม่หลงใหล แต่ข้อนั้นไม่พึงเห็นอย่างนี้ เพราะว่าภิกษุชฌาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่พิจารณาเห็นในกิจที่ตนจะต้องทำ หรือ ไม่พิจารณาเห็นการเพิ่มพูนกิจที่ทำแล้วอยู่ ย่อมเป็นผู้ยอมไปยังความไม่หลงใหล เพราะสิ้นราคะ เพราะเป็นผู้ปราศจากราคะ เพราะสิ้นโทสะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโมหะ เพราะเป็นผู้ปราศจากโมหะ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้ารูปที่พึงเห็นแจ้งด้วยจักขุแม้ดีเยี่ยมมาสู่คล่องจักขุของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ไซ้ รูปนั้นไม่ครอบงำจิตของท่านได้ จิตของท่านย่อมเป็นจิตไม่เจือด้วยกิเลส เป็นจิตตั้งมั่น ถึงความไม่หวั่นไหวและท่านย่อมพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งจิตนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเสียงที่พึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่พึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกาย ฯลฯ ธรรมารมณ์ที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ แม้ดีเยี่ยม มาสู่คล่องจักขุแห่งภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ไซ้ ธรรมารมณ์นั้นย่อมไม่ครอบงำจิตของท่านได้ จิตของท่านย่อมเป็นจิตไม่เจือด้วยกิเลส เป็นจิตตั้งมั่นถึงความไม่หวั่นไหว และท่านพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น ความเสื่อมไปแห่งจิตนั้น เปรียบเหมือนภูเขาศิลานที่ไม่มีช่อง ไม่มีโพรงเป็นแห่งที่บ ถึงแม้มฝนอันแรงกล้าพึงพัดมาจากทิศบูรพาไซ้ ก็ไม่พังกฏเขาศิลานนั้นให้หวั่นไหว ให้สะเทือนสะท้านได้ ถึงแม้มฝนอันแรงกล้าพึงพัดมาจากทิศปัจฉิม ฯลฯ พึงพัดมาจากทิศอุดร ฯลฯ พึงพัดมาจากทิศทักษิณไซ้ ก็ไม่พังกฏเขาศิลานนั้นให้หวั่นไหว ให้สะเทือนสะท้านได้ ฉะนั้น ฯ

ท่านพระโสณะครั้นกล่าวดังนี้แล้ว จึงได้กล่าวคาถาประพันธ์ดังต่อไปนี้ว่า

จิตของภิกษุผู้ยอมไปยังเนกขัมมะ ผู้ยอมไปยังความสัจแห่งใจ ผู้ยอมไปยังความไม่เบียดเบียน ผู้ยอมไปยังความสิ้นตัณหา ผู้ยอมไปยังความสิ้นอุปาทาน และผู้ยอมไปยังความไม่หลงใหลแห่งใจ ย่อมหลุดพ้นโดยชอบเพราะเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งอายตนะทั้งหลาย กิจที่ควรทำและการเพิ่มพูนกิจที่ทำแล้ว ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้นผู้หลุดพ้นแล้ว โดยชอบมีจิตสงบ ภูเขาศิลานเป็นแห่งที่บ ย่อมไม่หวั่นไหว ด้วยลม ฉนได รูปเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะและธรรมารมณ์ ทั้งสิ้น ทั้งที่เป็นอภิวรรณ และอนภิวรรณย่อมยังจิตอันตั้งมั่นหลุดพ้นวิเศษแล้ว ของภิกษุผู้คนที่ให้หวั่นไหวไม่ได้ ฉะนั้นและภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่งจิตนั้น ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ผัคคุณสูตร

[๓๒๓] ก็สมัยนั้น ท่านพระผัคคุณะอาพาธ มีทุกข์เป็นไข้หนัก ครั้นนั้นท่านพระอนนทฺ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระผัคคุณะอาพาธมีทุกข์เป็นไข้หนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาสัความอนุเคราะห์ เสด็จเข้าไปเยี่ยมท่านพระผัคคุณะเถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยขุณิภาพ ครั้นนั้นเป็นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือน เสด็จเข้าไปเยี่ยมท่านพระผัคคุณะถึงที่อยู่ ท่านพระผัคคุณะได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกล แล้วจะลุกจากเตียง ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระผัคคุณะว่า อย่าเลยผัคคุณะ เธออย่าลุกขึ้นจากเตียง อาสนะเหล่านี้ที่ผู้อื่นได้ไปไว้มีอยู่ เราจักนั่งบนอาสนะนั้น พระผู้มีพระภาคได้ประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ไปไว้แล้ว ครั้นแล้ว ได้ตรัสถามท่านพระผัคคุณะว่า ดูกรผัคคุณะ เธอพอดทนได้หรือ พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้หรือ ทุกขเวทนาย่อมบรรเทา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ไม่กำเริบหรือปรากฏว่าบรรเทา ไม่กำเริบขึ้นหรือ ท่านพระผัคคะกราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทอดทนไม่ได้ ยังอัตภาพให้เป็นไปไม่ได้
ทุกขเวทนาของข้าพระองค์กำเริบหนัก ไม่บรรเทา ปรากฏว่ากำเริบนั้นไม่บรรเทาเลย
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เปรียบเหมือนบุรุษ มีกำลังพึงเหนียวด้วยมิดโกนที่คม
ฉินใด ลมกล้ำเสียดแทงศีรษะของข้าพระองค์ ฉินนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์ทอดทนไม่ได้ ยังอัตภาพให้เป็นไปไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์
กำเริบหนัก ไม่บรรเทา ปรากฏว่ากำเริบขึ้น ไม่บรรเทาเลยเปรียบเหมือนบุรุษ
ผู้มีกำลังพึงเอาเชือกที่เหนียวแน่นพันศีรษะ ฉินใด ความเจ็บปวดที่ศีรษะของ
ข้าพระองค์ก็มีประมาณยิ่ง ฉินนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทอดทนไม่ได้
เปรียบเหมือนบุรุษฆ่าโค หรือลูกมือของบุรุษฆ่าโค เป็นคนขยันพึงใช้มิด
สำหรับฆ่าและโคที่คม ฆ่าและท้องโค ฉินใด ลมกล้ำมีประมาณยิ่งยอมเสียด
แทงท้องของข้าพระองค์ ฉินนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทอดทนไม่ได้ . . .
เปรียบบุรุษผู้มีกำลังสองคน จับบุรุษผู้นอนกำลังคนเดียวที่แขนคนละข้าง แล้วพึง
ลงย่างบนหลุมถ่านไฟ ฉินใด ความเร่าร้อนที่กายของข้าพระองค์ก็มีประมาณยิ่ง
ฉินนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทอดทนไม่ได้ ยังอัตภาพให้เป็นไปไม่ได้
ทุกขเวทนาของข้าพระองค์กำเริบหนัก ไม่บรรเทา ปรากฏว่ากำเริบขึ้น
ไม่บรรเทาเลย ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงด้วยธรรมมิภาให้ท่านพระ
ผัคคะเห็นแจ้ง ให้สมათาน อาจหาญ ราชเรข แล้วเสด็จจากอาสนะหลีกไป
ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปแล้วไม่นาน ท่านพระผัคคะได้กระทำกาละ
และในเวลาตายอินทรีย์ของท่านพระผัคคะนั้น ผ่องใสยิ่งนัก ฯ

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคม
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ
พระผู้มีพระภาคเสด็จจากมาไม่นาน ท่านพระผัคคะก็กระทำกาละ และในเวลา
ตายอินทรีย์ของท่านพระผัคคะผ่องใสยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์
ก็อินทรีย์ของผัคคะภิกษุอีกไม่ผ่องใสได้อย่างไร จิตของผัคคะภิกษุยังไม่หลุดพ้น
จากสังโยชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ จิตของผัคคะภิกษุนั้น ก็หลุดพ้นแล้ว
จากสังโยชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น ดูกรอานนท์
อาณิสสในการฟังธรรมโดยกาลอันควร ในการใคร่ครวญเพื่อความแห่งธรรมโดย
กาลอันควร ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นไฉน ดูกรอานนท์ จิตของภิกษุในธรรม
วินัยนี้ ยังไม่หลุดพ้นจากสังโยชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ในเวลาใกล้ตาย
เธอได้เห็นตถาคต ตถาคตย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น อันงามในท่ามกลาง
อันงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสทธิ์ บริบูรณ์
สิ้นเชิงแก่เธอ จิตของเธอย่อมหลุดพ้นจากสังโยชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕
เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น ดูกรอานนท์ นี่เป็นอาณิสสข้อที่ ๑ ในการฟังธรรม
โดยกาลอันควร ฯ

อีกประการหนึ่ง จิตของภิกษุยังไม่หลุดพ้นจากสังโยชน์อันเป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ในเวลาใกล้ตาย เธอไม่เห็นตถาคตเลย แต่ได้เห็นสาวก
ของพระตถาคต สาวกของพระตถาคตย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามใน
ท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ
บริสทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่เธอ จิตของเธอย่อมหลุดพ้นจากสังโยชน์อันเป็น
ไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น ดูกรอานนท์ นี่เป็นอาณิสส
ข้อที่ ๒ ในการฟังธรรมโดยกาลอันควร ฯ

อีกประการหนึ่ง จิตของภิกษุยังไม่หลุดพ้นจากสังโยชน์อันเป็นไปในส่วน
เบื้องต่ำ ๕ ในเวลาใกล้ตาย เธอไม่เห็นตถาคต และไม่เห็นสาวกของ
ตถาคตเลย แต่ย่อมตรึกตรองเพ่งด้วยใจ ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมา เมื่อ
เธอตรึกตรองเพ่งด้วยใจ ซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมาได้เรียนมาอยู่ จิตของเธอย่อม
หลุดพ้นจากสังโยชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ดูกรอานนท์ นี่เป็นอาณิสส
ข้อที่ ๓ ในการใคร่ครวญเพื่อความแห่งธรรมโดยกาลอันควร ฯ

ดูกรอานนท์ จิตของมนุษย์ในธรรมวินัยนี้ ได้หลุดพ้นจากสังโยชน์อัน
เป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ แต่จิตของเธอยังไม่ยอมไปในนิพพานอันเป็นที่สิ้นไป
แห่งอุปธิกิเลส อันหาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ในเวลาใกล้ตาย เธอย่อมได้เห็น
พระตถาคต พระตถาคตย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น . . . แก่เธอ จิตของ
เธอย่อมยอมไปในนิพพานอันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิกิเลส อันหาธรรมอื่นยิ่งกว่า
มิได้ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น ดูกรอานนท์ นี่เป็นอาณิสสข้อที่ ๔ ในการ
ฟังธรรมโดยกาลอันควร ฯ

อีกประการหนึ่ง จิตของภิกษุหลุดพ้นแล้วจากสังโยชน์ อันเป็นไปในส่วน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เบ็องต่า ๕ แต่จิตของเธอยังไม่ยอมไปในนิพพานอันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปรี-

* กิลส อันหารธรรมอันยิ่งกว่ามิได้ ในเวลาใกล้ตาย เธอยอม ไม่ได้เห็นพระตถาคต
แต่เธอยอมได้เห็นสาวกของพระตถาคต สาวกของพระตถาคตยอมแสดงธรรม
อันงามในเบ็องตั้น . . . แก่เธอ จิตของเธอยอมยอมไปในนิพพานอันเป็นที่สิ้นไปแห่ง
อุปรีกิลส อันหารธรรมอันยิ่งกว่ามิได้ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น ดุราณนท
นี้เป็นอาณิสสข้อที่ ๕ ในการฟังธรรมโดยกาลอันควร ฯ

อีกประการหนึ่ง จิตของภิกษุหลุดพ้นแล้วจากสังโยชนอันเป็นไปในส่วน
เบ็องต่า ๕ แต่จิตของเธอยังไม่ยอมไปในนิพพาน อันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปรี-

* กิลส อันหารธรรมอันยิ่งกว่ามิได้ ในเวลาใกล้ตาย เธอยอม ไม่ได้เห็นพระตถาคต
และยอม ไม่ได้เห็นสาวกของพระตถาคตเลย แต่เธอยอมตรีกตรองเพ่งด้วยใจซึ่ง
ธรรมตามที่ได้ฟังมา ได้เรียนมา เมื่อเธอตรีกตรองเพ่งด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ได้ฟังมา
ได้เรียนมาอยู่ จิตของเธอยอมยอมไปในนิพพานอันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปรีกิลส
อันหารธรรมอันยิ่งกว่ามิได้ ดุราณนท นี้เป็นอาณิสสข้อ ๖ ในการไครครวญ
เพื่อความแห่งธรรมโดยกาลอันควร ดุราณนท อาณิสสในการฟังธรรม ใน
การไครครวญเพื่อความโดยกาลอันควร ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. จฬาลิขิตยสูตร

[๓๒๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชัมภว ใกล้
กรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ปุณณกัลลส บัญญัติชาติ ๖ ประการ คือ บัญญัติชาติดำ ๑ ชาติเขียว ๑
ชาติแดง ๑ ชาติเหลือง ๑ ชาติขาว ๑ ชาติขาวจัด ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ปุณณกัลลสปัญญัติคนฆ่าแพะ คนฆ่าสุกร คนฆ่าคน พรานเนื้อ ขาวประม
โจร เพชฌฆาต เจ้าหน้าทีเรือนจำ ก็หรือคนที่ทำงานหยาบเข้าอื่นใด ว่าเป็นชาติ
ดำ บัญญัติพวกภิกษุ พวกผู้เข้าไปในฝ่ายดำ หรือพวกกรรมวาจา กิริยา
อื่นใด ว่าเป็นชาติเขียว บัญญัติพวกนิครณธใช้ผ้าผืนเดียวว่าเป็นชาติแดง บัญญัติ
คฤหัสถ์นุ่งห่มผ้าขาว สาวกของอเจลล (นักบวชเปลือยกาย) ว่าเป็นชาติเหลือง
บัญญัติอาชีวก อาชีวกา ว่าเป็นชาติขาว บัญญัติเจ้าลัทธิชื่อนันทวัจจโคตร ชื่อ
กัจจลลิกิจจโคตร มกขลิโคศล ว่าเป็นชาติขาวจัด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ปุณณกัลลสปัญญัติชาติ ๖ เหล่านี้ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดุราณนท
การที่ปุณณกัลลสปัญญัติชาติ ๖ นั้น โลภทั้งปวงเห็นด้วยหรือ ฯ

อา. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุราณนท เปรียบเหมือนคนทั้งหลายบังคับให้บรุษผู้ยากจนขัดสน
เข็ญใจ ผู้ไม่ปรารถนา ให้รับส่วนเนื้อว่า ดุราบรุษผู้เจริญ ท่านพึงกินเนื้อนี้
และต้องใช้ราคาเนื้อ ฉนั้นใด ปุณณกัลลสปกัฉนั้นนั้นเหมือนกัน บัญญัติชาติ ๖
แห่งสมณพราหมณ์เหล่านั้น โดยที่โลกไม่รับรอง เหมือนดังคนพาลไม่เจีย
แหลม ไม่รู้เขตบัญญัติ ไม่ฉลาด ดุราณนท ก็เราและบัญญัติชาติ ๖ ประการ
เรื่องพึง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุราณนท ก็ชาติ ๖ เป็นไฉน คือ บุคคลบางคน
ในโลกนี้ เป็นผู้มิชาติดำ ประพฤติธรรมดำ ๑ บางคนมีชาติดำ ประพฤติธรรม
ขาว ๑ บางคนมีชาติดำ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว ๑ บางคนมีชาติขาว
ประพฤติธรรมดำ ๑ บางคนมีชาติขาว ประพฤติธรรมขาว ๑ บางคนมีชาติขาว
บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว ๑ ฯ

ดุราณนท ก็บุคคลผู้มีชาติดำ ประพฤติธรรมดำเป็นอย่างไร คือ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในสกุลต่ำ คือ สกุลจัณฑาล สกุลพรานป่า สกุล
ช่างจักสาน สกุลท้าวสกุลเทหยักเยื่อ ซึ่งยากจน มีข้าวน้ำโภชนะน้อย เป็น
อยู่ผิดเคือง ได้อาหารและเครื่องนุ่งห่มโดยยาก และเขาผู้นั้นเป็นผู้มีผิวพรรณ
ทราม ไม่น่าดู เป็นคนแคระ ขี้โรค ตาบอด ง่อย กระจอก เป็นอัมพาต
ไม่ได้ช้วนน้ำเครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่
อยู่ เครื่องประทีป เขายังประพฤติทุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ครั้น
ประพฤติทุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก ดุราณนท บุคคลมีชาติดำ ประพฤติธรรมดำ
อย่างนี้แล ฯ

ดุราณนท ก็บุคคลผู้มีชาติดำ ประพฤติธรรมขาวเป็นอย่างไร คือ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดในสกุลต่ำ คือ สกุลจัณฑาล สกุลพรานป่า
สกุลช่างจักสาน สกุลท้าวสกุลเทหยักเยื่อ ซึ่งยากจน มีข้าวน้ำโภชนะน้อย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
เป็นผู้ผิดเคือง ได้อาหารและเครื่องนุ่งห่มโดยยาก และเขาผู้นั้นเป็นผู้มีผิวพรรณ
ทราม ไม่นาดู เป็นคนแคะ ขี้โรค ตาบอด ง่อย กระจอก เป็นอัมพาต
ไม่ได้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้
ที่นอน ที่อยู่ เครื่องประทีป แต่เขาประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ
ครั้นประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ ดุราณนท์ บุคคลมีชาติต่ำ ประพฤติธรรมขาว อย่างนี้แล ฯ

ดุราณนท์ ก็บุคคลผู้มีชาติต่ำ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาวเป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดในสกุลต่ำ ฯลฯ มีผิวพรรณทราม ไม่นาดู
เป็นคนแคะ เขาปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาเยะออกบวชเป็นบรรพชิต
เขาบวชแล้วอย่างนี้ ละนิวรณ์ ๕ ประการ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทำปัญญา
ให้ทรพล เป็นผู้มั่งคั่งอยู่ด้วยดีในสติปัฏฐานทั้ง ๔ เจริญโพชฌงค์ ๗ ตาม
ความเป็นจริง แล้วได้บรรลุนิพพานอันไม่ดำไม่ขาว ดุราณนท์ บุคคลมีชาติต่ำ
บรรลุนิพพานอันไม่ดำไม่ขาว อย่างนี้แล ฯ

ดุราณนท์ ก็บุคคลผู้มีชาติขาว ประพฤติธรรมดำเป็นอย่างไร คือ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมเกิดในสกุลสูง คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุล
พราหมณ์มหาศาล สกุลคฤหบดีมหาศาล ซึ่งมีทั้งค้ำ มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
มีทองและเงินมาก มีอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจมาก มีทรัพย์ คือ ข้าวเปลือกมาก
และเขาผู้นั้นเป็นผู้มีรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยผิวพรรณงามยิ่ง ได้
ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน
ที่อยู่ เครื่องประทีป เขาประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ครั้น
ประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย
ทคติ วินิบาต นรก ดุราณนท์ บุคคลมีชาติขาว ประพฤติธรรมดำ อย่าง
นี้แล ฯ

ดุราณนท์ ก็บุคคลผู้มีชาติขาว ประพฤติธรรมขาว เป็นอย่างไร คือ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดในสกุลสูง ฯลฯ เขาประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วย
วาจา ด้วยใจ ครั้นประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจแล้ว เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดุราณนท์ บุคคลมีชาติขาว ประพฤติธรรมขาว
อย่างนี้แล ฯ

ดุราณนท์ ก็บุคคลผู้มีชาติขาว บรรลุนิพพานอันไม่ดำไม่ขาว เป็น
อย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดในสกุลสูง ฯลฯ เขาปลงผม
และหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาเยะ ออกบวชเป็นบรรพชิต เขาบวชแล้วอย่างนี้ ละ
นิวรณ์ ๕ ประการ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทำปัญญาให้ทรพล เป็นผู้มั่งคั่ง
ตั้งอยู่ด้วยดีในสติปัฏฐานทั้ง ๔ เจริญโพชฌงค์ ๗ ตามความเป็นจริง แล้วได้
บรรลุนิพพานที่ไม่ดำ ไม่ขาว ดุราณนท์ บุคคลมีชาติขาว บรรลุนิพพานอัน
ไม่ดำ ไม่ขาว อย่างนี้แล ดุราณนท์ ชาติ ๖ นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. อาสาสูตร

[๓๒๙] ดุราณนท์ทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อม
เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควร
กระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๖ ประการ
เป็นไหน คือ อาสวะเหล่านี้ อันภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงละด้วยการสำรวม
อาสวะเหล่านี้เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการสำรวม ๑ อาสวะเหล่านี้อันภิกษุ
พึงละด้วยการชองเสพ อาสวะเหล่านี้เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการชอง
เสพ ๑ อาสวะเหล่านี้อันภิกษุพึงละด้วยการอดทน อาสวะเหล่านี้เป็นอัน
ภิกษุละได้แล้วด้วยการอดทน ๑ อาสวะเหล่านี้อันภิกษุพึงละด้วยการหลีกเลียง
อาสวะเหล่านี้เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการหลีกเลียง ๑ อาสวะเหล่านี้อันภิกษุ
พึงละด้วยการบรรเทา อาสวะเหล่านี้เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการบรรเทา ๑
อาสวะเหล่านี้ อันภิกษุพึงละด้วยภาวนา อาสวะเหล่านี้เป็นอันภิกษุละได้แล้ว
ด้วยภาวนา ๑ ฯ

ดุราณนท์ทั้งหลาย ก็อาสวะอันภิกษุพึงละด้วยการสำรวม ที่เป็นอันภิกษุ
ละได้แล้วด้วยการสำรวมเป็นไหน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบ
คายแล้ว เป็นผู้สำรวมด้วยการสำรวมจักขุณทรีย์ ซึ่งเมื่อเธอไม่สำรวม พึงเป็น
เหตุให้อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนเกิดขึ้น เมื่อเธอสำรวมอยู่อาสวะ
เหล่านั้นที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้
ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วเป็นผู้สำรวมด้วยการสำรวมโสตินทรีย์ . . . ฆานินทรีย์ . . .
ชีวหินทรีย์ . . . กายินทรีย์ . . . ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว เป็นผู้สำรวม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต ด้วยการสำรวมมโนทริย ซึ่งเมื่อเธอไม่สำรวม พึงเป็นเหตุให้อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนเกิดขึ้น เมื่อเธอสำรวมอยู่ อาสวะเหล่านั้น ที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุ ไม่สำรวมอยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอสำรวมอยู่ อาสวะเหล่านั้นที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้ อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่าอันภิกษุพึงละด้วยการสำรวม ที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการสำรวม ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะอันภิกษุพึงละด้วยการชองเสพ ที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการชองเสพเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมเสพจีวรเพียงเพื่อป้องกันหนาว ร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อปกปิดอวัยวะที่นาละอาย พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมเสพบิณฑบาต มิใช่เพื่อเล่น มิใช่เพื่อมัวเมา มิใช่เพื่อประดับ มิใช่เพื่อตกแต่ง เพียงเพื่อความดำรงอยู่ เพื่อความเป็นไปแห่งกายนี้ เพื่อบรรเทาความหิว เพื่อบรรเทาหิพรมจรรย์ ด้วยจิตว่า เราจะบรรเทาเวทนา เกาเสียด จักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความเป็นไปแห่งร่างกายจักมีแก่เรา ความไม่มีโทษ และความอยู่สบายจักมีแก่เรา ด้วยการเสพบิณฑบาตนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมเสพเสนาสนะ เพียงเพื่อป้องกันหนาว ร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดู และยินดีในการหลีกออกเร้น พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมเสพคิลาน-

* ปิจจยเภสัชบริหาร เพียงเพื่อบรรเทาเวทนาที่เกิดจากอาหารต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นแล้ว เพื่อไม่มีความเจ็บไข้เป็นที่สุด ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุ ไม่เสพอยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอเสพอยู่ อาสวะเหล่านั้นที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อน ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า อันภิกษุพึงละด้วยการชองเสพ ที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการชองเสพ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะอันภิกษุพึงละด้วยความอดกลั้นที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยความอดกลั้นเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมเป็นผู้อดทนต่อหนาว ร้อน หิว ระบาย เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน ย่อมเป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำหยาบ คำเสียดสี ย่อมเป็นผู้อดกลั้นต่อทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นแล้ว กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ สามารถปลิดชีพไปได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุ ไม่อดทนอยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อเธออดทนอยู่ อาสวะเหล่านั้นที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อน ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า อันภิกษุพึงละด้วยการอดทนที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการอดทน ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็อาสวะที่ภิกษุพึงละด้วยการหลีกเลี้ยงที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการหลีกเลี้ยงเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมหลีกเลี้ยงช้างคูด ม้าคูด โคคูด สุนัขคูด หลัगतอ ที่มีหนาม หลุม ตลิงชัน บ่อโสโครก ท่อโสโครก พาวกัญญชนที่เป็นพรหมจารี พึงลงความเห็นเธอผู้นั้นในที่ไม่ควรนั่ง เทียวไปในที่ไม่ควรเทียวไป คบปาปมิตร เช่นใด ในฐานะที่เป็นบาป เธอพิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมหลีกเลี้ยงที่ไม่ควรนั่ง ที่ไม่ควรเทียวไป และปาปมิตรเช่นนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอไม่หลีกเลี้ยงฐานะดังกล่าวแล้วอยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอหลีกเลี้ยงอยู่ อาสวะเหล่านั้น ที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อน ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า อันภิกษุพึงละด้วยการหลีกเลี้ยง ที่เป็นอันภิกษุละได้ด้วยการหลีกเลี้ยง ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย อาสวะอันภิกษุพึงละด้วยการบรรเทา ที่เป็นอันภิกษุละได้แล้วด้วยการบรรเทาเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมไม่รับไว้ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้สิ้นไป ย่อมทำให้หมดไป ซึ่งกามวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้ว ย่อมไม่รับไว้ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้สิ้นไป ย่อมทำให้หมดไป ซึ่งพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว . . . ซึ่งวิหิงสชาติกที่เกิดขึ้นแล้ว . . . ซึ่งธรรมที่เป็นบาป อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอไม่บรรเทาอยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อน พึงเกิดขึ้น เมื่อเธอบรรเทาอยู่ อาสวะเหล่านั้นที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการอย่างนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย อาสวะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เหล่านี้ เรากล่าวว่า อันภิกษุพึงจะด้วยการบรรเทา ที่เป็นอันภิกษุจะได้แล้วด้วย
การบรรเทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิเลสอันภิกษุพึงจะได้ด้วยภาวนา ที่เป็นอันภิกษุ
จะได้แล้วด้วยภาวนาเป็นโณน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกคาย
แล้ว ย่อมเจริญสติสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ
น้อมไปเพื่อความสละ ภิกษุพิจารณาโดยแยกคายแล้ว ย่อมเจริญธรรมวิชัย-

* สัมโพชฌงค์ . . . วิริยสัมโพชฌงค์ . . . ปีติสัมโพชฌงค์ . . . ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
. . . สมาริสัมโพชฌงค์ . . . อุเบกขาสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ
อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่เจริญโพชฌงค์
อยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอเจริญโพชฌงค์
อยู่ อาสวะที่ทำความคับแค้นและความเร่าร้อน ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยประการ
อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาสวะเหล่านี้ เรากล่าวว่า อันภิกษุพึงจะด้วยภาวนา
ที่เป็นอันภิกษุจะได้แล้วด้วยภาวนา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม
๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต่อนับ เป็นผู้ควรของทำ
บุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตร ๔

๕. ทารุกัมมิกสูตร

[๓๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทสร้างด้วยอิฐ
ใกล้นาทิกคาม ครั้นนั้น คฤหบดีชื่อทารุกัมมิกะ (พ่อค้าพิน) เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-

* พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า ดูกรคฤหบดี ท่านในสกุล ท่านยังให้อยู่หรือ
คฤหบดีชื่อทารุกัมมิกะได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยังให้อยู่
และท่านนั้นแล ข้าพระองค์ให้ในภิกษุผู้เป็นอรหันต์ หรือผู้บรรลอรหัตตมรรค ผู้
ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ผู้ถือผ้าบังสกุลเป็นวัตร ฯ

พ. ดูกรคฤหบดี ท่านผู้เป็นคฤหัสถ์ บริโภคคาม อยู่ครองเรือน นอน
เบียดเสียดบุตร บริโภคเงินทองแก้วมณี หัตถ์ทองคำ หัตถ์เงินทองเครื่อง
ประดับ ยินดีทองและเงินอยู่ พึงรู้ข้อนี้ได้ยากว่า ภิกษุเหล่านี้เป็นพระอรหันต์
หรือเป็นผู้บรรลอรหัตตมรรค ดูกรคฤหบดี ถ้าแม่ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร เป็นผู้
ฟังชาน ถือตัว เหนือ ปากกล้า พดพลาหม มีสติเลอะเลือน ไม่มีสัมปชัญญะ
มีใจไม่ตั้งมั่น มีจิตพล่งพล่าน ไม่สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึง
ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ไม่ถือตัว
ไม่เหนียว ไม่ปากกล้า ไม่พดพลาหม มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีใจตั้งมั่น มี
จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงได้รับสรรเสริญ
ด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ถืออยู่ใกล้บ้าน เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุ
นั้นพึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ถืออยู่ใกล้บ้าน เป็นผู้ไม่ฟังชาน ฯลฯ เมื่อ
เป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงได้รับสรรเสริญด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาต
เป็นวัตร เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้
ถ้าแม่ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้
ภิกษุนั้นพึงได้รับสรรเสริญด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้รับนิมนต์ เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ
เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้รับนิมนต์ เป็นผู้
ไม่ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงได้รับสรรเสริญด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่
ภิกษุผู้ถือผ้าบังสกุลเป็นวัตร เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึง
ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ถือผ้าบังสกุลเป็นวัตร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ฯลฯ
เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงได้รับสรรเสริญด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ทรงคฤหบดี
จิวร เป็นผู้ฟังชาน ถือตัว เหนือ ปากกล้า พดพลาหม มีสติเลอะเลือน ไม่มี
สัมปชัญญะ มีใจไม่ตั้งมั่น มีจิตพล่งพล่าน ไม่สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้
ภิกษุนั้นพึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ ถ้าแม่ภิกษุผู้ทรงคฤหบดีจิวร เป็นผู้ไม่ฟังชาน
ไม่ถือตัว ไม่เหนียว ไม่ปากกล้า ไม่พดพลาหม มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีใจ
ตั้งมั่น มีจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงได้
รับสรรเสริญด้วยเหตุนี้ ดูกรคฤหบดี เชิญท่านให้สังฆทานเถิด เมื่อท่านให้
สังฆทานอยู่ จิตจักเลื่อมใส ท่านนั้นเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส เมื่อตายไป จักเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ คฤหบดีชื่อทารุกัมมิกะ ทูลสนองว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์นี้จักให้สังฆทานตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. จิตตหัตถิสาริปตสูตร

[๓๓๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤค-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต

*ทายวัน ไกลเมืองพาราณสี ก็สมยนั้น ภิกษุผู้เถระหลายรูปกลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัต นั่งประชุมสนทนากันที่โรงกล่ม ได้ทราบว่ามีที่ประชุมที่ ท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดี เมื่อพวกภิกษุผู้เถระกำลังสนทนากันอยู่ พุดสวดขึ้นในระหว่าง ลำดับนั้น ท่านพระมหาโกฏิฐิตะได้กล่าวกะท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดีว่า ท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดี เมื่อภิกษุผู้เถระกล่าวสนทนากันอยู่ พุดสวดขึ้นในระหว่าง ขอท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดี จงรอคอยจนกว่าภิกษุผู้เถระสนทนากันให้จบเสียก่อน ฯ

เมื่อท่านพระมหาโกฏิฐิตะกล่าวอย่างนี้แล พวกภิกษุผู้เป็นสหายของท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดี ได้กล่าวกับท่านมหาโกฏิฐิตะว่า แม่ท่านพระมหาโกฏิฐิตะ ย่อมรุกรานท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดี (เพราะว่า) ท่านพระจิตตหัตถิสาธิบดี เป็นบัณฑิต ย่อมสามารถกล่าวสนทนากันกับพวกภิกษุผู้เถระได้ ท่านพระมหาโกฏิฐิตะได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ทราบวาระจิตของผู้อื่นพึงรู้ข้อนี้ ได้ยาก ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นดุจสงบเสถียร เป็นดุจอ่อนนุ่ม เป็นดุจสงบเรียบร้อย ตลอดเวลาที่อาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหม-

*จรรย ผู้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นครูรูปใดรูปหนึ่งอยู่ แต่ว่าเมื่อใด เขาหลีกออกไปจากพระศาสดา หลีกออกไปจากเพื่อนพรหมจรรยผู้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นครู เมื่อ นั้น เขาย่อมคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอมาตย์ของพระราชา พวกเดียรถีย์ พวกสาวกเดียรถีย์อยู่ เมื่อเขาคลุกคลีอยู่ด้วยหมู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ขอบคุด ราคะย่อมรบกวนจิตเขา เขามีจิตถูกราคะรบกวน ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นเหตุให้สลด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนโคที่เคยกินข้าวกล้า ถูกเขาผูกไว้ด้วยเชือกหรือขังไว้ในคอก ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า โคที่เคยกินข้าวกล้าตัวนี้จักไม่ลงกินข้าวกล้าอีก ณ บัดนี้ ผู้นั้นพึงกล่าวโดยชอบหรือหนอ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวตอบว่า ดูกรอาวุโส ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่มีได้ คือโคที่เคยกินข้าวกล้าตัวนั้น พึงดึงเชือกขาดหรือแหกคอกแล้ว ลงไปกินข้าวกล้าอีกที่เดียว ฉะนั้น ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน เป็นดุจสงบเสถียร เป็นดุจอ่อนนุ่ม เป็นดุจสงบเรียบร้อย ตลอดเวลาที่อาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย ผู้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นครูรูปใดรูปหนึ่งอยู่ แต่ว่าเมื่อใด เขาหลีกไปจากพระศาสดา หรือหลีกออกไปจากเพื่อนพรหมจรรยผู้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นครู เมื่อ นั้น เขาย่อมคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอมาตย์ของพระราชา เดียรถีย์ พวกสาวกเดียรถีย์อยู่ เมื่อเขาคลุกคลีอยู่ด้วยหมู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ขอบคุด ราคะย่อมรบกวนจิตเขา เขามีจิตถูกราคะรบกวน ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นเหตุให้สลด ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่เร็วเวทอยู่ เขากล่าวว่า เราได้ปฐมฌาน (แต่) คลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นเหตุให้สลด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนฝนเม็ดใหญ่ (ลูกเห็บ) ตกลงที่ทางใหญ่สี่แพร่ง พังยังฝุ่นให้หายไป ปรากฏเป็นทางลื่น ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บัดนี้ ฝุ่นจักไม่ปรากฏที่ทางใหญ่สี่แพร่งนั้นอีก ผู้นั้นพึงกล่าวโดยชอบหรือหนอ ดูกรอาวุโส ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่มีได้ คือ มนุษย์หรือโค และสัตว์เลี้ยง พังเหยียบย่ำที่ทางใหญ่สี่แพร่งแห่งนั้น หรือลมและแดดพังแผดเผาให้แห้ง เมื่อเป็นเช่นนั้น ฝุ่นพึงปรากฏอีกที่เดียว ฉะนั้น ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นเหตุให้สลด ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ บรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เขาย่อมกล่าวว่า เราเป็นผู้ได้ตติยฌาน (แต่) ยังคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นเหตุให้สลด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนฝนเม็ดใหญ่ ตกลงที่สระใหญ่ใกล้บ้านหรือนิคม พังยังทั้งหอยกาบและหอยโข่ง ทั้งก่อนกรวดและกระเบื้องให้หายไป ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บัดนี้ หอยกาบ หอยโข่ง ก่อนกรวดและกระเบื้อง จักไม่ปรากฏในสระนั้นอีก ผู้นั้นพึงกล่าวโดยชอบหรือหนอ ดูกรอาวุโส ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่มีได้ คือ มนุษย์หรือโคและสัตว์เลี้ยงพึงดื่มที่สระแห่งนั้น หรือลมและแดดพังแผดเผาให้แห้ง เมื่อเป็นเช่นนั้นทั้งหอยกาบและหอยโข่ง ทั้งก่อนกรวดและกระเบื้อง พังปรากฏได้อีกที่เดียว ฉะนั้น ดูกรอาวุโส

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกกนิบาต
ทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน บรรลุตติยฌาน ฯลฯ
ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ มือเบกขามิสติ-

* สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยเจ้า
ทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มือเบกขา มิสติ อยู่เป็นสุข เขาย่อม
กล่าวว่า เราได้ตติยฌาน (แต่) ยังคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ฯลฯ ลาลึกขาสึกมาเป็น
คฤหัสถ์ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนอาหารค้ำจืด ไม่พึงชอบใจแก่
บุรุษผู้บริโภคอาหารประณีต ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บัดนี้อาหารจืดไม่ชอบใจแก่
บุรุษชื่อนั้นอีก ผู้นั้นพึงกล่าวโดยชอบหรือหนอ ดูกรอาวุโส ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น
อาหารอื่นจืดไม่ชอบใจแก่บุรุษผู้นั้นผู้บริโภคอาหารประณีต ตลอดเวลาที่โอชารส
แห่งอาหารนั้นจักดำรงอยู่ในร่างกายของเขา แต่เมื่อใด โอชารสแห่งอาหารนั้น
จักหมดไป เมื่อนั้น อาหารนั้นพึงเป็นที่ชอบใจเขาอีก ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้มือเบกขา มิสติสัมปชัญญะ
เสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ฯลฯ ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็น
คฤหัสถ์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ บรรลุตตตฌาน ไม่
มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขา
เป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เขากล่าวว่าเราได้จตุตตฌาน (แต่ว่า) ยังคลุกคลีด้วย
พวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือน
ห้วงน้ำในที่ไม่งดงาม ปราศจากคลื่น ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บัดนี้ คลื่นจืดไม่มี
ปรากฏที่ห้วงน้ำแห่งนี้อีก ผู้นั้นพึงกล่าวโดยชอบหรือหนอ ดูกรอาวุโส ข้อนี้
ไม่เป็นเช่นนั้น ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่มีได้ คือ ลมฝนที่แรงกล้าพัดมาจากทิศ
ตะวันออกก็พัดไปให้เกิดคลื่นขึ้นที่ห้วงน้ำแห่งนั้น ลมฝนที่แรงกล้าพัดมาจาก
ทิศตะวันตก . . . จากทิศเหนือ . . . จากทิศใต้ ก็พัดไปให้เกิดคลื่นขึ้นที่ห้วงน้ำแห่ง
นั้น ฉะนั้น ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
บรรลุตตตฌานไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัส
ก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เขากล่าวว่าเราได้จตุตตฌาน
(แต่ว่า) ยังคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ บรรลเจโตสมาธิอัน
ไม่มีนิมิต เพราะไม่ใส่ใจถึงนิมิตทั้งปวงอยู่ เขาย่อมกล่าวว่า เราได้เจโตสมาธิ
อันไม่มีนิมิต แต่ยังคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา
มหาอมาตย์ของพระราชา พวกเดียรถีย์ พวกสวากเดียรถีย์ เมื่อเขาคลุกคลีด้วยหมู่
ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ชอบคยอยู่ รากะย่อมรบกวนจิตเขา เขามีจิตถูกรากะ
รบกวนแล้ว ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือน
พระราชาหรือมหาอมาตย์ของพระราชา มีจตฺรงคเสนาเดินทางไกล ไปพักแรมคืนอยู่
ที่ป่าทิบแห่งหนึ่ง ในป่าทิบแห่งนั้น เสียงจกจันเรไร พึงหายไปเพราะเสียงช้าง
เสียงม้า เสียงรถ เสียงพลเดินเท้า เสียงกึกก้องแห่งกลอง บัณเฑาะว์ สังข์
และพิณ ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บัดนี้ ที่ป่าทิบแห่งนี้ เสียงจกจันเรไร จก
ไม่มีปรากฏอีก ผู้นั้นพึงกล่าวโดยชอบหรือหนอ ดูกรอาวุโส ข้อนี้ไม่เป็น
เช่นนั้น ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่มีได้ คือ เมื่อใด พระราชาหรือมหาอมาตย์ของ
พระราชา พ้นไปจากป่าทิบแห่งนั้น เมื่อนั้น เสียงจกจันเรไร พึงปรากฏได้
อีก ฉะนั้น ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
บรรลเจโตสมาธิอันไม่มีนิมิต เพราะไม่ใส่ใจถึงนิมิตทั้งปวงอยู่ เขากล่าวว่า เรา
ได้เจโตสมาธิอันไม่มีนิมิตแล้ว แต่ยังคลุกคลีด้วยพวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
อุบาสิกา พระราชา มหาอมาตย์ของพระราชา พวกเดียรถีย์ พวกสวากเดียรถีย์
อยู่ เมื่อเขาคลุกคลีด้วยหมู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ชอบคยอยู่ รากะย่อม
รบกวนจิตเขา เขามีจิตถูกรากะรบกวนแล้ว ย่อมลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ ฯ

สมัยต่อมา ท่านพระจิตตหัตถิสาริบุตร ลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์
ครั้งนั้น พวกภิกษุผู้เป็นสหายของบุรุษชื่อจิตตหัตถิสาริบุตร ได้เข้าไปหาท่าน
พระมหาโกญจนาตเถระที่อยู่ แล้วถามว่า ท่านพระมหาโกญจนาตเถระได้กำหนดรู้ใจบุรุษ
ชื่อจิตตหัตถิสาริบุตรด้วยใจว่า บุรุษชื่อจิตตหัตถิสาริบุตรเป็นผู้ได้วิหารสมาบัติ
เหล่านี้ๆ และจักลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ หรือเทวดาทั้งหลายได้แจ้งเนื้อความ
นี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บุรุษชื่อจิตตหัตถิสาริบุตรเป็นผู้ได้วิหารสมาบัติเหล่านี้ๆ
และจักลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ ท่านพระมหาโกญจนาตเถระกล่าวว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้กำหนดรู้ใจบุรุษชื่อจิตตหัตถิสาริบุตรด้วยใจว่า เป็นผู้ได้
วิหารสมาบัติเหล่านี้ๆ และจักลาลึกขาสึกมาเป็นคฤหัสถ์ แม้เทวดาก็บอก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
เนื้อความนี้แก่ข้าพเจ้า ลำดับนั้น พวกภิกษุผู้เป็นสหายของบุรุษชื่อจิตตหัตถิ
สารีบุตร ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษ
ชื่อจิตตหัตถิสารีบุตรเป็นผู้ได้วิหารสมบัติเหล่านี้ๆ และได้ลาสิกขาสิกขามาเป็น
คฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ไม่นานนัก บุรุษ
ชื่อจิตตหัตถิสารีบุตรจักระลึกถึงคุณแห่งเนกขัมมะได้ ฯ

ครั้งนั้น ไม่นานเท่าไร บุรุษชื่อจิตตหัตถิสารีบุตรก็ปลงผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสายะออกบวชเป็นบรรพชิต ท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตรหลีกออกจาก
หมู่อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตแน่วแน่ ไม่นานนัก ก็ได้ทำให้
แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิต
โดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเทียว เข้าถึงอยู่ ได้ทราบ
ชัดว่า ชาตสันแล้ว พรหมจรรย์ได้ยวบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจ
อื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก ก็หละท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตร ได้เป็น
พระอรหันตรูปหนึ่ง ในจำนวนพระอรหันตทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. ปรายนสูตร

[๓๓๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤค-

*ทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี ก็สมัยนั้น เมื่อภิกษุผู้เถระหลายรูปกลับจากบิณฑบาต
ภายหลังภัต นั่งประชุมกันอยู่ที่โรงกล่ม ได้เกิดการสนทนากันขึ้นในระหว่างว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในปัญหาของเมตเตยยมานพ ใน
ปรายนสูตรว่า

ผู้ใดทราบส่วนสุดท้ายด้วยปัญญาแล้ว ไม่ติดอยู่ในส่วน
ท่ามกลาง เรากล่าวผู้นั้นว่าเป็นมหาบุรุษ ผู้นั้นก้าวล่วงเครื่อง
ร้อยรัดในโลกนี้ได้แล้ว ดังนี้ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ส่วนสุดท้ายที่ ๑ เป็นใจนหนอ ส่วนสุดท้ายที่ ๒ เป็นใจ
อะไรเป็นส่วนท่ามกลาง อะไรเป็นเครื่องร้อยรัด ฯ

เมื่อสนทนากันอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระทั้งหลายว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผัสสะเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๑ เหตุเกิดขึ้นแห่งผัสสะเป็นส่วนสุดท้าย
ที่ ๒ ความดับแห่งผัสสะเป็นส่วนท่ามกลาง ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะว่า
ตัณหาย่อมร้อยรัดผัสสะและเหตุเกิดขึ้นแห่งผัสสะนั้น เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพ
นั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล ภิกษุชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง ย่อมกำหนดรู้ธรรมที่
ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมเป็น
ผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบันเทียว ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อดีตเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๑ อนาคตเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๒ ปัจจุบัน
เป็นส่วนท่ามกลาง ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะว่าตัณหาย่อมร้อยรัดอดีต
อนาคต และปัจจุบันนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล
ภิกษุชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง ย่อมกำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่ง
ธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ใน
ปัจจุบันเทียว ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย สุขเวทนาเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๑ ทุกขเวทนาเป็นส่วน
สุดท้ายที่ ๒ อทุกขมสุขเวทนาเป็นส่วนท่ามกลาง ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะว่า
ตัณหาย่อมร้อยรัดสุขเวทนา ทุกขเวทนา และอทุกขมสุขเวทนานั้นไว้ เพราะเป็น
ที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล ภิกษุชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง ย่อม
กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนด
รู้ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบันเทียว ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย นามเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๑ รูปเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๒
วิญญานเป็นส่วนท่ามกลาง ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะว่าตัณหาย่อมร้อยรัด
นาม รูป และวิญญานนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล
ภิกษุชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่
ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน
เทียว ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อายุตนะภายใน ๖ เป็นส่วนสุดท้ายที่ ๑ อายุตนะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-ฉกนิบาต
ภายนอก ๖ เป็นส่วนสุดท้าย ๒ ญาณเป็นส่วนตัวกลาง ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด
เพราะว่าตัณหาย่อมร้อยรัดอายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ และญาณ
นั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล ภิกษุชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรม
ที่ควรรู้อยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่
ควรกำหนดรู้ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบันเดียว ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย สักกายะเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๑ เหตุเกิดสักกายะเป็น
ส่วนสุดท้ายที่ ๒ ความดับสักกายะเป็นส่วนท้ายกลาง ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะ
ว่าตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัดสักกายะ เหตุเกิดสักกายะ และความดับสักกายะนั้นไว้
เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล ภิกษุชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรมที่ควร
รู้อยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควร
กำหนดรู้ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบันเดียว ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พวกเราทั้งปวงเที่ยวได้พยากรณ์ตามปฏิญาณของตนๆ
มาเกิด เราทั้งหลายจักพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วจักกราบทูล
เนื้อความนั้นให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคจักทรงพยากรณ์แก่พวกเรา โดยประการ
ใด เราทั้งหลายจักทรงจำข้อที่ทรงพยากรณ์นั้นไว้ โดยประการนั้น ภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายรับคำของภิกษุนั้นแล้ว ครั้นนั้น ภิกษุผู้เถระทั้งหลายได้พากันเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น
แล้ว ได้กราบทูลการที่สนทนากันปราศรัยทั้งหมดนั้นแด่พระผู้มีพระภาค แล้วทูลถามว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คำของใครหนอเป็นสภาวะดี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร-

* ภิกษุทั้งหลาย คำของเรอทั้งปวงเป็นสภาวะดีโดยปริยาย อนึ่ง เราหมายเอาข้อความ
ที่กล่าวไว้ในปัญหาของเมตเตยยมาณพ ในปรายนสูตรว่า

ผู้ใดทราบส่วนสุดท้าย ๒ ด้วยปัญญา แล้วไม่ติดอยู่ในส่วน

ท้ายกลาง เรากล่าวผู้นั้นว่า เป็นมหาบุรุษ ผู้นั้นก้าว

ล่วงเครื่องร้อยรัดในโลกนี้ได้แล้ว ดังนี้ ฯ

เรอทั้งหลายจงฟังข้อความนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผัสสะเป็น
ส่วนสุดท้ายที่ ๑ เหตุเกิดผัสสะเป็นส่วนสุดท้ายที่ ๒ ความดับผัสสะเป็นส่วนท้ายกลาง
ตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะว่าตัณหาย่อมร้อยรัดผัสสะ เหตุเกิดผัสสะ และ
ความดับผัสสะนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้นๆ ด้วยเหตุเท่านั้นแล ภิกษุ
จึงชื่อว่าย่อมรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควร
รู้อยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบันเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อทกสูตร

[๓๓๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมของชาวโกศลชื่อทณทกัปปกะ ครั้นนั้น
พระผู้มีพระภาคได้ทรงแะลงจากหนทาง ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปลาดไว้แล้ว ณ
โคนไม้ต้นหนึ่ง ภิกษุเหล่านั้นได้พากันเข้าไปสู่นิคมชื่อทณทกัปปกะ เพื่อแสวงหาที่
พัก ครั้นนั้น ท่านพระอานนท์พร้อมด้วยภิกษุหลายรูป ได้ไปที่แม่น้ำอจิรวดีเพื่อสง
น้ำ ครั้นสงน้ำในแม่น้ำอจิรวดีเสร็จแล้ว ก็ขึ้นมาสู่อันตรวาสกผืนเดียวยืนฝั่งซ้ายอยู่
ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์ แล้วถามว่า ดูกรอาวุโสอานนท์
พระผู้มีพระภาคทรงกำหนดรู้เหตุทั้งปวงด้วยพระหฤทัยแล้วหรือหนอ จึงพยากรณ์
พระเวทิตว่า พระเวทิตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป ยียายา
ไม่ได้ หรือว่าพระผู้มีพระภาคทรงกำหนดรู้โดยปริยายบางประการเท่านั้น จึงได้ทรง
พยากรณ์พระเวทิตดังนี้ ท่านพระอานนท์ตอบว่า ดูกรอาวุโส ก็ข้อนี้พระผู้มี
พระภาคได้ทรงพยากรณ์อย่างนั้นแล ครั้นนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์กับภิกษุ
หลายรูปได้ไปยังแม่น้ำอจิรวดีเพื่อสงน้ำ ครั้นสงน้ำเสร็จแล้ว ก็ขึ้นมาสู่อันตรวาสก
ผืนเดียวยืนฝั่งซ้ายอยู่ ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าไปหาข้าพระองค์ แล้วถามว่า ดูกร
อาวุโสอานนท์ พระผู้มีพระภาคทรงกำหนดรู้เหตุทั้งปวงด้วยพระหฤทัยแล้วหรือ
หนอ จึงได้ทรงพยากรณ์พระเวทิตว่า พระเวทิตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก
ตั้งอยู่ตลอดกัป ยียายาไม่ได้ หรือว่าพระผู้มีพระภาคทรงกำหนดรู้โดยปริยาย
บางประการเท่านั้น จึงได้ทรงพยากรณ์พระเวทิตดังนี้ เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้
แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกับภิกษุนั้นว่า ดูกรอาวุโส ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคได้

ทรงพยากรณ์อย่างนั้นแล ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรธานนท์ ก็ภิกษุรูปนั้นจักเป็นภิกษุใหม่ บวชไม่นาน หรือว่าเป็นภิกษุเถระ แต่เป็นคนโง่เขลา ไม่ฉลาด เพราะว่าข้อที่เราพยากรณ์แล้วโดยส่วนเดียว จักเป็นสอง ได้อย่างไร ดุรธานนท์ เราย่อมไม่พิจารณาเห็นบุคคลอื่นแม้คนหนึ่ง ที่เราได้กำหนดรู้เหตุทั้งปวงด้วยใจแล้วพยากรณ์อย่างนี้ เหมือนพระเทวทัตเลย ก็เราได้เห็นธรรมชาติของพระเทวทัต (ส่วนดี) แม้ประมาณเท่านั้นที่สลัดออกจากปลายขนทรายเพียงใด เราก็ยังไม่พยากรณ์พระเทวทัตเพียงนั้นว่า พระเทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป เยียวยาไม่ได้ แต่ว่าเมื่อใด เราไม่ได้เห็นธรรมชาติของพระเทวทัต แม้ประมาณเท่านั้นที่สลัดออกจากปลายขนทราย เมื่อนั้น เราจึงได้พยากรณ์พระเทวทัตนั้นว่า พระเทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป เยียวยาไม่ได้ ดุรธานนท์ เปรียบเหมือนหลุมถูกเป็นที่ถ้ำอุจจาระ ลึกชั่วบุรุษ เต็มด้วยคูลเสมอขอบปากหลุม บุรุษพึงตกลงไปที่หลุมคูลนั้นจมมิดศีรษะ บุรุษบางคนผู้ใคร่ประโยชน์ ใคร่ความเกื้อกูล ปรารถนาความเกษมจากการตกหลุมคูลของบุรุษนั้น ใครจะยกเขาขึ้นจากหลุมคูลนั้น พึงมา เขาเดินรอบหลุมคูลนั้นอยู่ ก็ไม่พึงเห็นอริยะที่ไม่เป็นอริย ซึ่งพอจะจับเขายกขึ้นมาได้ แม้ประมาณเท่านั้นที่สลัดออกจากปลายขนทรายของบุรุษนั้น จันใด เราก็ไม่ได้เห็นธรรมชาติของพระเทวทัตแม้ประมาณเท่านั้นที่สลัดออกจากปลายขนทราย จันนั้นเหมือนกัน เมื่อนั้น เราจึงได้พยากรณ์พระเทวทัตว่า พระเทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกัป เยียวยาไม่ได้ ถ้าเธอทั้งหลายจะพึงพึงเตลจากจำแนกญาณเครื่องกำหนดรู้อินทรีย์ของบุรุษ ไชริ ฯ

อา. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค บัดนี้เป็นกาลควร ข้าแต่พระสุคต บัดนี้เป็นกาลควร ที่พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงจำแนกญาณเครื่องกำหนดรู้อินทรีย์ของบุรุษ ภิกษุทั้งหลาย ได้สดับจากพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้ ฯ

พ. ดุรธานนท์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรธานนท์ เราอย่ากำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เรากำหนดรู้ใจบุคคลนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้เลหายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า กุศลมูลที่บุคคลนั้นยังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะกุศลมูลนั้น กุศลอย่างอื่นของเขาจักปรากฏ ด้วยประการฉะนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ไม่หัก ไม่เน่า ไม่ถูกลมและแดดเผา เกิดในต้นฤดูหนาว เก็บไว้ดีแล้ว อันบุคคลปลูก ณ ที่ดินอันพรวนดีแล้วในที่นาดี เธอพึงทราบไหมว่า เมล็ดพืชเหล่านี้จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ฯ

อา. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรธานนท์ เราอย่ากำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เรากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่กุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะกุศลมูลนั้น กุศลอื่นของเขาจักปรากฏ ด้วยประการฉะนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา จันนั้นเหมือนกัน ดุรธานนท์ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจแม้อย่างนี้ กำหนดญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของบุรุษด้วยใจแม้อย่างนี้ กำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปด้วยใจ แมด้วยประการฉะนี้ ฯ

ดุรธานนท์ อนึ่ง เราอย่ากำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราอย่ากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะอกุศลมูลนั้น อกุศลอื่นของเขาจักปรากฏ ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ไม่หัก ไม่เน่า ไม่ถูกลมและแดดเผา เกิดในต้นฤดูหนาว เก็บไว้ดีแล้ว อันบุคคลปลูก ณ ที่ศิลาแห้งทึบ เธอพึงทราบไหมว่า เมล็ดพืชเหล่านี้จักไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ฯ

อา. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรธานนท์ เราอย่ากำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราอย่ากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะอกุศลมูลนั้น อกุศลอื่นของเขาจักปรากฏ ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จักกนิบาต
ธรรมดา ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรอาณนท์ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจ
กำหนดรู้ญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของบุรุษ กำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น
ต่อไปด้วยใจ แม้ด้วยประการดังนี้ ฯ

ดุรอาณนท์ อนึ่ง เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ
อย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราย่อม
กำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า ธรรมขาวของบุคคลนี้ แม้ประมาณเท่านั้น
ที่สลัดออกจากปรายชนทราย ไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำอย่าง
เดียว เมื่อตายไป จักเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่หัก
เน่า ถูกลมและแดดแผดเผา อันบุคคลปลูก ณ ที่ดินซึ่งพรวนดีแล้วในนาดี เธอ
พึงทราบไหมว่า เมล็ดพืชนี้จักไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ฯ

อา. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนท์ เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่าง
นี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราย่อม
กำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า ธรรมขาวของบุคคลนี้ แม้ประมาณเท่านั้น
ที่สลัดออกจากปรายชนทราย ไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำอย่าง
เดียว เมื่อตายไป จักเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ฉะนั้นเหมือนกัน
ดุรอาณนท์ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจ กำหนดรู้ญาณเป็นเครื่องทราบ
อินทรีย์ของบุรุษ กำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปด้วยใจ แม้ด้วยประการ
อย่างนี้ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอาณนท์ทูลถามว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงสามารถบัญญัติบุคคล ๓ จำพวกนี้ออกเป็น
ส่วนละ ๓ อีกหรือพระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สามารถ อาณนท์ เราย่อม
กำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ
ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เรากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรม
ของบุคคลนี้หายไป อกุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่กุศลมูลที่เขายังตัดไม่
ขาดมีอยู่ กุศลมูลนั้นก็ถึงความถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้
บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนถ่านไฟที่ไฟติดทั่วแล้ว
ลุกโพล่งสว่างไสว อันบุคคลเก็บไว้บนคิลาทิบ เธอพึงทราบไหมว่า ถ่านไฟ
เหล่านี้จักไม่ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ฯ

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนท์ อนึ่ง เปรียบเหมือนเมื่อพระอาทิตย์ตกไปในเวลาเย็น
เธอพึงทราบไหมว่า แสงสว่างจักหายไป ความมืดจักปรากฏ ฯ

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนท์ อนึ่ง เปรียบเหมือนในเวลาเสวยพระกระยาหารของ
ราชสกุลในเวลาเที่ยงคืน เธอพึงทราบไหมว่า แสงสว่างหายไปหมดแล้ว ความมืด
ได้ปรากฏแล้ว ฯ

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนท์ เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่าง
นี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราย่อม
กำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป อกุศลธรรม
ปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่กุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ กุศลมูลเหล่านั้นก็ถึงความ
ถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็น
ธรรมดา ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรอาณนท์ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจแม้
อย่างนี้ กำหนดรู้ญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของบุรุษด้วยใจแม้อย่างนี้ กำหนด
รู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปด้วยใจ แม้ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

ดุรอาณนท์ อนึ่ง เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจ
อย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราย่อม
กำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรม
ปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ อกุศลมูลเหล่านั้นก็ถึงความ
เพิกถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักไม่เสื่อม
ต่อไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนถ่านไฟที่ไฟติดทั่วแล้ว ลุกโพล่งสว่างไสว
อันบุคคลเก็บไว้บนกองหญ้าแห้ง หรือบนกองไม้แห้ง เธอพึงทราบไหมว่า ถ่าน
ไฟเหล่านี้จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนท์ อนึ่ง เปรียบเหมือนเมื่อพระอาทิตย์กำลังขึ้นในเวลา
รุ่งอรุณ เธอพึงทราบไหมว่า ความมืดจักหายไป แสงสว่างจักปรากฏ ฯ

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที่ อนึ่ง เปรียบเหมือนในเวลาเสวยพระกระยาหารของราชสกุลในเวลาเพียงวัน เธอพึงทราบใหม่ว่า ความมืดหายไปหมดแล้ว แสงสว่างได้ปรากฏแล้ว ฯ

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที่ เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เรากำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป กุศลธรรมปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า แต่อกุศลมูลที่เขายังติดไม่ขาดมีอยู่ อกุศลมูลเหล่านั้นก็ถึงความเพิกถอนขึ้นโดยประการทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรอาณนที่ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจเมื่อนี้ กำหนดรู้ญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของบุรุษด้วยใจเมื่อนี้ กำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปด้วยใจ แม้ด้วยประการดังนี้ ฯ

ดุรอาณนที่ อนึ่ง เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้ แม้ประมาณเท่านั้นที่หลุดออกจากปลายขนทราย ไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยธรรมที่ไม่มีโทษ เป็นธรรมฝ่ายขาวอย่างเดียว จักปรินิพพานในปัจจุบันทีเดียว เปรียบเหมือนถ่านไฟที่เย็น มีไฟดับแล้ว อันบุคคลเก็บไว้บนกองหญ้าแห้ง หรือบนกองไม้แห้ง เธอพึงทราบใหม่ว่า ถ่านไฟเหล่านี้จักไม่ถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ ฯ

อา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที่ เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า กุศลธรรมกิตติ อกุศลธรรมกิตติ ของบุคคลนี้มีอยู่ สมัยต่อมา เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลนั้นด้วยใจอย่างนี้ว่า อกุศลธรรมของบุคคลนี้ แม้ประมาณเท่านั้นที่หลุดออกจากปลายขนทราย ไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยธรรมที่ไม่มีโทษ เป็นธรรมฝ่ายขาวอย่างเดียว จักปรินิพพานในปัจจุบันทีเดียว ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรอาณนที่ ตถาคตกำหนดรู้ใจบุคคลด้วยใจเมื่อนี้ กำหนดรู้ญาณเป็นเครื่องทราบอินทรีย์ของบุรุษด้วยใจเมื่อนี้ กำหนดรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปด้วยใจ แม้ด้วยประการดังนี้ ดุรอาณนที่ บุคคล ๖ จำพวกนั้น บุคคล ๓ จำพวกข้างต้นคนหนึ่งเป็นผู้ไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คนหนึ่งเป็นผู้เสื่อมเป็นธรรมดา คนหนึ่งเป็นผู้เกิดในอบาย ตกนรก ในบุคคล ๖ จำพวกนั้น บุคคล ๓ จำพวกข้างหลังคนหนึ่งเป็นผู้ไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คนหนึ่งเป็นผู้เสื่อมเป็นธรรมดา คนหนึ่งเป็นผู้จะปรินิพพานเป็นธรรมดา ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. นิพเพธิกสูตร

[๓๓๔] ดุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายที่เป็นปริยายเป็นไปในส่วนแห่งการชำแรกกิเลส แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย กิธัมมปริยายที่เป็นปริยายเป็นไปในส่วนแห่งการชำแรกกิเลส นั้นเป็นโจน ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกาม เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างแห่งกาม วิวาทแห่งกาม ความดับแห่งกาม ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับกาม เธอทั้งหลายพึงทราบเวทนา เหตุเกิดแห่งเวทนา ความต่างแห่งเวทนา วิวาทแห่งเวทนา ความดับแห่งเวทนา ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับเวทนา เธอทั้งหลายพึงทราบสัญญา เหตุเกิดแห่งสัญญา ความต่างแห่งสัญญา วิวาทแห่งสัญญา ความดับแห่งสัญญา ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับสัญญา เธอทั้งหลายพึงทราบอาสวะ เหตุเกิดแห่งอาสวะ ความต่างแห่งอาสวะ วิวาทแห่งอาสวะ ความดับแห่งอาสวะ ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับอาสวะ เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม เหตุเกิดแห่งกรรม ความต่างแห่งกรรม วิวาทแห่งกรรม ความดับแห่งกรรม ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับกรรม เธอทั้งหลายพึงทราบทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความต่างแห่งทุกข์ วิวาทแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับทุกข์ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่เรากล่าวนี้ว่า เธอทั้งหลายพึงทราบกาม เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างแห่งกาม วิวาทแห่งกาม ความดับแห่งกาม ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับกาม นั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดุรภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ ประการนี้ คือ รูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักษุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่ววน ขวนให้กำหนัด เสียซึ่งพึงรู้แจ้งด้วยหู . . . กลิ่นที่พึงรู้แจ้งด้วยจมูก . . . รสที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น . . . โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต เป็นที่รัก ยั่ววน ชวนให้กำหนด ดุริการิกษทั้งหลาย ก็แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ชื่อกาม สิ่งเหล่านี้เรียกว่ากามคุณในวินัยของพระอริยะเจ้า ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุตตะศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์นี้ต่อไปอีกว่า

ความกำหนัดที่เกิดด้วยสามารถแห่งความดำริของบุรุษ ชื่อว่า
กาม อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลกไม่ชื่อกาม ความ
กำหนัดที่เกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งความดำริของบุรุษ ชื่อว่า
กาม อารมณ์อันวิจิตรทั้งหลายในโลกย่อมตั้งอยู่ตามสภาพของ
ตน ส่วนว่า วีรชนทั้งหลายย่อมกำจัดความพอใจ ในอารมณ์
อันวิจิตรเหล่านั้น ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย เหตุเกิดแห่งกามเป็นไฉน คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิด
แห่งกามทั้งหลาย ก็ความต่างกันแห่งกามเป็นไฉน คือกามในรูปเป็นอย่างหนึ่ง
กามในเสียงเป็นอย่างหนึ่ง กามในกลิ่นเป็นอย่างหนึ่ง กามในรสเป็นอย่างหนึ่ง
กามในโผฏฐัพพะเป็นอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่าความต่างกันแห่งกาม วิชาภแห่งกาม
เป็นไฉน คือ การที่บุคคลผู้ใคร่อยู่ ย่อมยังอัตภาพที่เกิดขึ้นจากความใคร่เช่นนั้นๆ
ให้เกิดขึ้น เป็นส่วนบุญหรือเป็นส่วนมีโทษนี้ เรียกว่าวิชาภแห่งกาม ความดับ
แห่งกามเป็นไฉน คือ ความดับแห่งกามเพราะผัสสะดับ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมา-

* กัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาให้
ถึงความดับแห่งกาม ดุริการิกษทั้งหลาย ก็เมื่อใด อริยสาวกย่อมทราบชัดกาม
เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างแห่งกาม วิชาภแห่งกาม ความดับแห่งกาม ปฏิปทา
ให้ถึงความดับแห่งกาม อย่างนี้ๆ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้น ย่อมทราบชัดพรหมจรรย์
อันเป็น ไปในส่วนแห่งการชำระแรกกิเลส เป็นที่ดับแห่งกาม ข้อที่เรากล่าวว่า ดุริ-
* ริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกาม ฯลฯ ปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งกาม ดังนี้
นั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าว ฯ

ข้อที่เรากล่าวว่า ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงทราบเวทนา ฯลฯ
ปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งเวทนา ดังนี้ นั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดุริการิกษทั้งหลาย
เวทนา ๓ ประการนี้ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ก็เหตุเกิด
แห่งเวทนาเป็นไฉน คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งเวทนา ก็ความต่างกันแห่งเวทนา
เป็นไฉน คือ สุขเวทนาที่เจือด้วยอาโมสมิอยู่ สุขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอาโมสมิอยู่
ทุกขเวทนาที่เจือด้วยอาโมสมิอยู่ ทุกขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอาโมสมิอยู่ อทุกขมสุข-

* เวทนาที่เจือด้วยอาโมสมิอยู่ อทุกขมสุขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอาโมสมิอยู่ นี้เรียกว่า
ความต่างแห่งเวทนา วิชาภแห่งเวทนาเป็นไฉน คือ การที่บุคคลผู้แสวงเวทนาอยู่
ย่อมยังอัตภาพที่เกิดขึ้นจากเวทนานั้นๆ ให้เกิดขึ้น เป็นส่วนบุญหรือเป็นส่วน
มีโทษนี้ เรียกว่าวิชาภแห่งเวทนา ก็ความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน คือ ความ
ดับแห่งเวทนาย่อมเกิดขึ้นเพราะความดับแห่งผัสสะ อริยมรรคอันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นข้อปฏิบัติที่ให้ถึง
ความดับแห่งเวทนา ดุริการิกษทั้งหลาย ก็เมื่อใดอริยสาวกย่อมทราบชัดเวทนา
เหตุเกิดแห่งเวทนา ความต่างแห่งเวทนา วิชาภแห่งเวทนา ความดับแห่ง
เวทนา ปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งเวทนาอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นย่อม
ทราบชัด พรหมจรรย์อันเป็น ไปในส่วนแห่งการชำระแรกกิเลส เป็นที่ดับเวทนานี้
ข้อที่เรากล่าวว่า ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงทราบเวทนา ฯลฯ ปฏิปทาที่
ให้ถึงความดับเวทนา ดังนี้ นั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าว ฯ

ข้อที่เรากล่าวว่า ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงทราบสัญญา ฯลฯ
ปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งสัญญา ดังนี้ นั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดุริการิกษ
ทั้งหลาย สัญญา ๖ ประการนี้ คือ รูปสัญญา สัททสัญญา คันธสัญญา
รสสัญญา โผฏฐัพพสัญญา ธรรมสัญญา เหตุเกิดแห่งสัญญาเป็นไฉน คือ
ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งสัญญา ก็ความต่างแห่งสัญญาเป็นไฉน คือ สัญญาในรูป
เป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในเสียงเป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในกลิ่นเป็นอย่างหนึ่ง
สัญญาในรสเป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในโผฏฐัพพะเป็นอย่างหนึ่ง สัญญาใน
ธรรมารมณ์เป็นอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่าความต่างแห่งสัญญา ก็วิชาภแห่งสัญญา
เป็นไฉน คือ เราย่อมกล่าวสัญญาว่ามีคำพูดเป็นผล (เพราะว่า) บุคคลย่อมรู้ลึก
โดยประการใดๆ ก็ย่อมพูดโดยประการนั้นๆ ว่า เราเป็นผู้มีความรู้ลึกอย่างนั้น
นี้เรียกว่าวิชาภแห่งสัญญา ก็ความดับแห่งสัญญาเป็นไฉน คือ ความดับแห่งสัญญา
ย่อมเกิดขึ้นเพราะความดับแห่งผัสสะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้
แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งสัญญา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใด อริยสาวกย่อมทราบชัดสัญญา เหตุเกิดแห่งสัญญา
ความต่างแห่งสัญญา วิบากแห่งสัญญา ความดับแห่งสัญญา ปฏิบัติทำให้ถึง
ความดับแห่งสัญญาอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นย่อมทราบชัดพรหมจรรย์อัน
เป็นไปในส่วนแห่งการชำระกิเลส ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายพึงทราบสัญญา ฯลฯ ปฏิบัติทำให้ถึงความดับสัญญา ดังนั้น เราอาศัย
ข้อนี้กล่าว ฯ

ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบอาสวะ ฯลฯ
ปฏิบัติทำให้ถึงความดับแห่งอาสวะ ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อาสวะ ๓ ประการ คือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ ก็เหตุเกิดแห่งอาสวะ
เป็นไฉน คือ อวิชชาเป็นเหตุเกิดอาสวะ ก็ความต่างแห่งอาสวะเป็นไฉน คือ
อาสวะที่เป็นเหตุให้ไปสู่ปรโลกก็มี ที่เป็นเหตุให้ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานก็มี ที่เป็น
เหตุให้ไปสู่เปรตวิสัยก็มี ที่เป็นเหตุให้ไปสู่มนุษยโลกก็มี ที่เป็นเหตุให้ไปสู่
เทวโลกก็มี นี่เรียกว่าความต่างแห่งอาสวะ ก็วิบากแห่งอาสวะเป็นไฉน คือ การ
ที่บุคคลมีอวิชชา ย่อมยังอติภาพที่เกิดจากอวิชชาขึ้นๆ ให้เกิดขึ้น เป็นส่วนบุญหรือ
เป็นส่วนมีโทษบุญ นี่เรียกว่าวิบากแห่งอาสวะ ก็ความดับแห่งอาสวะเป็นไฉน คือ
ความดับแห่งอาสวะย่อมเกิดเพราะความดับแห่งอวิชชา อริยมรรคอันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิบัติทำให้ถึง
ความดับแห่งอาสวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใดอริยสาวกย่อมทราบชัดอาสวะ
เหตุเกิดแห่งอาสวะ ความต่างแห่งอาสวะ วิบากแห่งอาสวะ ความดับแห่งอาสวะ
ปฏิบัติทำให้ถึงความดับแห่งอาสวะอย่างนี้ๆ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นย่อมทราบชัด
พรหมจรรย์อันเป็นไปในส่วนแห่งการชำระกิเลส เป็นที่ดับอาสวะนี้ ข้อที่เรา
กล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบอาสวะ ฯลฯ ปฏิบัติทำให้ถึง
ความดับแห่งอาสวะ ดังนั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าว ฯ

ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม ฯลฯ
ปฏิบัติทำให้ถึงความดับแห่งกรรม ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำการด้วยกาย ด้วยวาจา
ด้วยใจ ก็เหตุเกิดแห่งกรรมเป็นไฉน คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม ก็ความ
ต่างแห่งกรรมเป็นไฉน คือ กรรมที่ให้วิบากในนรกก็มี ที่ให้วิบากในกำเนิด
สัตว์ดิรัจฉานก็มี ที่ให้วิบากในเปรตวิสัยก็มี ที่ให้วิบากในมนุษยโลกก็มี ที่ให้
วิบากในเทวโลกก็มี นี่เรียกว่าความต่างแห่งกรรม ก็วิบากแห่งกรรมเป็นไฉน คือ
เราย่อมกล่าววิบากแห่งกรรมว่ามี ๓ ประการ คือ กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน ๑ กรรม
ที่ให้ผลในภพที่เกิด ๑ กรรมที่ให้ผลในภพต่อไป ๑ นี่เรียกว่าวิบากแห่งกรรม
ความดับแห่งกรรมเป็นไฉน คือ ความดับแห่งกรรมย่อมเกิดขึ้นเพราะความดับแห่ง
ผัสสะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ
สัมมาสมาธิ เป็นปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใด
อริยสาวกย่อมทราบชัดกรรม เหตุเกิดแห่งกรรม ความต่างแห่งกรรม วิบากแห่ง
กรรม ความดับแห่งกรรม ปฏิบัติทำให้ถึงความดับแห่งกรรมอย่างนี้ๆ เมื่อ
นั้น อริยสาวกนั้นย่อมทราบชัดพรหมจรรย์อันเป็นไปในส่วนแห่งการชำระกิเลส
เป็นที่ดับกรรมนี้ ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม
ฯลฯ ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม ดังนั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าว ฯ

ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบทุกข์ เหตุเกิด
แห่งทุกข์ ความต่างแห่งทุกข์ วิบากแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ ปฏิบัติทำให้
ถึงความดับแห่งทุกข์ ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าว แม้ชาติก็เป็นทุกข์ แม้ชรา
ก็เป็นทุกข์ แม้พยาธิก็เป็นทุกข์ แม้มรณะก็เป็นทุกข์ แม้โสกะ ปรีเตชา ทุกข์
โศกนันท อปายาสก็เป็นทุกข์ ปรรคณาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ โดยย่อ
อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์ ก็เหตุเกิดแห่งทุกข์เป็นไฉน คือ ตัณหาเป็นเหตุเกิด
แห่งทุกข์ ก็ความต่างแห่งทุกข์เป็นไฉน คือ ทุกข์มากก็มี ทุกข์น้อยก็มี ทุกข์ที่
คลายช้าก็มี ทุกข์ที่คลายเร็วก็มี นี่เรียกว่าความต่างแห่งทุกข์ ก็วิบากแห่งทุกข์
เป็นไฉน คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ถูกทุกข์อย่างใดครอบงำ มีจิตอันทุกข์อย่าง
ใดกลุ้มรุม ย่อมเศร้าโศก ลำบาก รำพัน ทบोक คร่ำครวญ ถึงความหลง ก็หรือ
บางคนถูกทุกข์ใดครอบงำแล้ว มีจิตอันทุกข์ใดกลุ้มรุมแล้ว ย่อมแสวงหาเหตุ
ปลดปล่อยทุกข์ในภายนอกกว่าใครจะรู้ทางเดียวหรือสองทางเพื่อดับทุกข์นี้ได้ ดูกร-

* ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวทุกข์ว่ามีความหลงใหลเป็นผล หรือว่ามีการแสวงหาเหตุ
ปลดปล่อยทุกข์ภายนอกเป็นผล นี่เรียกว่าวิบากแห่งทุกข์ ก็ความดับแห่งทุกข์
เป็นไฉน คือ ความดับแห่งทุกข์ย่อมเกิดขึ้นเพราะความดับแห่งตัณหา อริยมรรค
อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ก็เมื่อใด อริยสาวกย่อมทราบ
ชัดทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความต่างแห่งทุกข์ วิบากแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์
ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ อย่างนี้ๆ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นย่อมทราบชัด
พรหมจรรย์อันเป็นไปในส่วนแห่งการฆ่าแรกกิเลส เป็นที่ดับทุกข์ ข้อที่เรากล่าวว่า
ดุริยภิกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงทราบทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความต่างแห่ง
ทุกข์ วิบากแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ ดังนี้
นั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าว ดุริยภิกขุทั้งหลาย นี่แลเป็นธรรมปริยายที่เป็นปริยาย
เป็นไปในส่วนแห่งการฆ่าแรกกิเลส ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. พลสูตร

[๓๓๕] ดุริยภิกขุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๖ ประการนี้ ที่พระตถาคต
ประกอบแล้ว เป็นเหตุให้ปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทในบริษัท
ประกาศพรหมจักร กำลัง ๖ ประการเป็นไฉน คือ ตถาคตย่อมทราบชัดตามเป็น
จริง ซึ่งฐานะโดยความเป็นฐานะ และเหตุที่มีฐานะโดยความเป็นเหตุมิใช่
ฐานะในโลกนี้ แม้การที่ตถาคตย่อมทราบชัดตามเป็นจริง ซึ่งฐานะโดยความเป็น
ฐานะ และเหตุที่มีฐานะโดยความเป็นเหตุมิใช่ฐานะ นี้ย่อมเป็นกำลังของ
ตถาคต ซึ่งตถาคตได้อาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทในบริษัท
ประกาศพรหมจักร ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมทราบชัดตามเป็นจริง
ซึ่งวิบากแห่งกรรมสมათานที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยปัจจัย โดย
เหตุ แม้การที่ตถาคตย่อมทราบชัดตามเป็นจริง ซึ่งวิบากแห่งกรรมสมათานที่เป็น
อดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยปัจจัย โดยเหตุ นี้ย่อมเป็นกำลังของตถาคต
ซึ่งตถาคตได้อาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทในบริษัท ประกาศ
พรหมจักร ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมทราบชัดตามเป็นจริง
ซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว ความออกแห่งฉณาน วิโมกข์ สมาริ และ
สมาบัติ แม้การที่ตถาคตย่อมทราบชัดตามเป็นจริง ซึ่งความเศร้าหมอง ความ
ผ่องแผ้ว ความออกแห่งฉณาน วิโมกข์ สมาริ และสมาบัติ นี้ย่อมเป็นกำลัง
ของตถาคต ซึ่งตถาคตได้อาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทใน
บริษัท ประกาศพรหมจักร ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็น
อันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ตถาคตย่อมระลึกถึง
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ แม้
การที่ตถาคตย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติ
บ้าง ฯลฯ ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วยประการฉะนี้ นี้ย่อมเป็นกำลังของตถาคต ซึ่งตถาคตได้อาศัยปฏิญาณฐานะ
ของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทในบริษัท ประกาศพรหมจักร ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมพิจารณาเห็นหมู่มสัตว์ที่
กำลังจติ กำลังอุบัติ ฯลฯ ด้วยทิพจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัด
ซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ แม้การที่ตถาคตย่อมพิจารณาเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลัง
จติ กำลังอุบัติ ฯลฯ ด้วยทิพจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู
่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ นี้ย่อมเป็นกำลังของตถาคต ซึ่งตถาคตได้อาศัย
ปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทในบริษัท ประกาศพรหมจักร ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ แม้การที่ตถาคตย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่นี้ย่อมเป็นกำลังของตถาคต ซึ่งตถาคตได้อาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก
บันลือสีหนาทในบริษัท ประกาศพรหมจักร ดุริยภิกขุทั้งหลาย กำลังของตถาคต
๖ ประการนี้แล ที่ตถาคตประกอบแล้วเป็นเหตุให้ปฏิญาณฐานะของผู้โจก บันลือ
สีหนาทในบริษัท ประกาศพรหมจักร ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย ในกำลังของตถาคต ๖ ประการเหล่านั้น หากว่าชน
เหล่าอื่นยอมเข้ามาถามปัญหากับตถาคต ด้วยความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งฐานะโดย
ความเป็นฐานะ และเหตุที่มีฐานะโดยความเป็นเหตุมิใช่ฐานะ ไชริ ความรู้ตาม
เป็นจริง ซึ่งฐานะโดยความเป็นฐานะ และเหตุที่มีฐานะโดยความเป็นเหตุมิใช่
ฐานะ อันตถาคตทราบชัดด้วยประการใดๆ ตถาคตถูกถามปัญหาแล้ว ย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย ปัญจก-ลักกณินาต
พยากรณ์ด้วยความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งฐานะโดยความเป็นฐานะ และเหตุที่มีไช
ฐานะโดยความเป็นเหตุมีไชฐานะ แก่ชนเหล่านั้น ด้วยประการนั้นๆ ฯ

หากว่า ชนเหล่าอื่นย่อมเข้ามาถามปัญหาเกี่ยวกับตถาคต ด้วยความรู้ตามเป็น
จริง ซึ่งวิบากแห่งกรรมสมათาน ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยปัจจัย
โดยเหตุไชรู้ ความรู้ตามความเป็นจริง ซึ่งวิบากแห่งกรรมสมათานที่เป็นอดีต
อนาคต และปัจจุบันอันตถาคตทราบชัดด้วยประการใดๆ ตถาคตถูกถามปัญหาแล้ว
ย่อมพยากรณ์ ด้วยความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งวิบากแห่งกรรมสมათานที่เป็นอดีต
อนาคต และปัจจุบัน แก่ชนเหล่านั้น ด้วยประการนั้นๆ ฯ

หากว่า ชนเหล่าอื่นย่อมเข้ามาถามปัญหาเกี่ยวกับตถาคต ด้วยความรู้ตามเป็น
จริง ซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว ความออกแห่งฉาน วิโมกข์ สมาริ
และสมาบัติไชรู้ ความรู้ตามเป็นจริงซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว ความ
ออกแห่งฉาน วิโมกข์ สมาริ และสมาบัติ อันตถาคตทราบชัดด้วยประการใดๆ
ตถาคตถูกถามปัญหาแล้ว ย่อมพยากรณ์ด้วยความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความเศร้าหมอง
ความผ่องแผ้ว ความออกแห่งฉาน วิโมกข์ สมาริ และสมาบัติ แก่ชนเหล่านั้น
ด้วยประการนั้นๆ ฯ

หากว่า ชนเหล่าอื่นย่อมเข้ามาถามปัญหาเกี่ยวกับตถาคต ด้วยความรู้ตามเป็น
จริง ซึ่งความระลึกชาติก่อนได้ไชรู้ ความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความระลึกชาติก่อนได้
อันตถาคตทราบชัดด้วยประการใดๆ ตถาคตถูกถามปัญหาแล้ว ย่อมพยากรณ์ด้วย
ความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความระลึกชาติก่อนได้ แก่ชนเหล่านั้น ด้วยประการนั้นๆ ฯ

หากว่า ชนเหล่าอื่นย่อมเข้ามาถามปัญหาเกี่ยวกับตถาคต ด้วยความรู้ตามเป็น
จริงซึ่งจติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายไชรู้ ความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งจติและอุบัติของ
สัตว์ทั้งหลาย อันตถาคตทราบชัดด้วยประการใดๆ ตถาคตถูกถามปัญหาแล้ว ย่อม
พยากรณ์ด้วยความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งจติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย แก่ชนเหล่านั้น
ด้วยประการนั้นๆ ฯ

หากว่า ชนเหล่าอื่นย่อมเข้ามาถามปัญหาเกี่ยวกับตถาคต ด้วยความรู้ตามเป็น
จริง ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายไชรู้ ความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย อันตถาคตทราบชัดด้วยประการใดๆ ตถาคตถูกถามปัญหาแล้ว
ย่อมพยากรณ์ด้วยความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย แก่ชน
เหล่านั้น ด้วยประการนั้นๆ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวแม้ซึ่งความรู้ตามเป็นจริงซึ่งฐานะ โดย
ความเป็นฐานะ และเหตุที่มีไชฐานะโดยความเป็นเหตุมีไชฐานะนั้นว่า เป็นของ
บุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ย่อมไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น เราย่อมกล่าว
แม้ความรู้ตามเป็นจริงซึ่งวิบากแห่งกรรมสมათาน ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน
โดยปัจจัยโดยเหตุไชรู้ เป็นของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ย่อมไม่กล่าวว่า เป็นของ
บุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น เราย่อมกล่าวแม้ความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความเศร้าหมอง
ความผ่องแผ้ว ความออกแห่งฉาน วิโมกข์ สมาริ และสมาบัตินั้นว่า เป็นของ
บุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ย่อมไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น เราย่อมกล่าว
แม้ความรู้ตามเป็นจริง ซึ่งความระลึกชาติก่อนได้นั้นว่าเป็นของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น
ย่อมไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น เราย่อมกล่าวแม้ความรู้ตามเป็นจริง
ซึ่งจติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายนั้นว่า เป็นของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ย่อมไม่กล่าวว่า
เป็นของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น เราย่อมกล่าวแม้ความรู้ตามเป็นจริงซึ่งความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลายนั้นว่าเป็นของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ย่อมไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคล
ผู้มีใจไม่ตั้งมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจมั่นเป็นทางถูก ความไม่ตั้งใจมั่นเป็น
ทางผิด ด้วยประการฉะนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมหาวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โสณสูตร ๒. ฝักคุณสูตร ๓. ฉฬภิกษุติยสูตร ๔. อาสวสูตร
๕. ทารกัมมิกสูตร ๖. จิตตหัตติสสาริปุตตสูตร ๗. ปรายนสูตร ๘. อุทกสูตร
๙. นิพเพธิกสูตร ๑๐. พลสูตร ฯ

เทวตาวรรคที่ ๒

อนาคามิสูตร

[๓๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้แล้ว ย่อม
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอนาคามิผล ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปิฎก-จกณินบาต
เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ความเป็นผู้ไม่มีหิริ ๑ ความเป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ ๑ ความ
เป็นผู้เกียจคร้าน ๑ ความเป็นผู้มีสติเลอะเลือน ๑ ความเป็นผู้มีปัญญาทราม ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้ไม่ได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑
ความเป็นผู้ไม่มีหิริ ๑ ความเป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ ๑ ความเป็นผู้เกียจคร้าน ๑
ความเป็นผู้มีสติเลอะเลือน ๑ ความเป็นผู้มีปัญญาทราม ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล ฯ

จบสูตรที่ ๑

อรหัตตสูตร

[๓๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้แล้ว ย่อม
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรหัต ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ถีนะ ๑
มิทธะ ๑ อุทธัจจะ ๑ กุกกัจจะ ๑ ความไม่มีศรัทธา ๑ ความประมาท ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้ไม่ได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำ
ให้แจ้งซึ่งอรหัต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งอรหัต ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ถีนะ ๑ มิทธะ ๑ อุทธัจจะ ๑
กุกกัจจะ ๑ ความไม่มีศรัทธา ๑ ความประมาท ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรหัต ฯ

จบสูตรที่ ๒

มิตตสูตร

[๓๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีมิตรลามก มีสหายลามก มีเพื่อนฝูง
ลามก เสพ คบ เข้าไปนั่งใกล้มิตรลามกและประพฤติดามมิตรลามกเหล่านั้นอยู่
จักบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้
ภิกษุไม่บำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญเสขธรรม
ให้บริบูรณ์ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ไม่บำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จัก
บำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ไม่บำเพ็ญศีลทั้งหลาย
ให้บริบูรณ์แล้ว จักละกามราคะ รูปราคะ หรืออรูปราคะ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะ
มีได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนฝูงดี เสพ คบ
เข้าไปนั่งใกล้มิตรดี และประพฤติดามมิตรเหล่านั้นอยู่ จักบำเพ็ญธรรม คือ
อภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ บำเพ็ญธรรม คือ
อภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์ ข้อนี้ย่อมเป็น
ฐานะที่จะมีได้ บำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์
ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์แล้ว จักละกามราคะ รูปราคะ
หรืออรูปราคะ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

ฐานสูตร (อารามสูตร)

[๓๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชอบคลุกคลีด้วยหมู่ ยินดีในการ
คลุกคลีด้วยหมู่ ประกอบความยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่ ชอบคณะ ยินดีคณะ
ประกอบความยินดีในคณะ จักเป็นผู้อยู่รูปเดียว ยินดียิ่งในวิเวก ข้อนี้ไม่เป็นฐานะ
ที่จะมีได้ เมื่อไม่อยู่รูปเดียว ยินดียิ่งในวิเวก จักถือนิมิตแห่งจิต ข้อนี้ไม่เป็น
ฐานะที่จะมีได้ เมื่อไม่ถือนิมิตแห่งจิต จักบำเพ็ญสมาธิรู้ให้สมบูรณ์ ข้อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ไม่บำเพ็ญสมาธิรู้ให้สมบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสมาสมาธิ
ให้สมบูรณ์ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ไม่บำเพ็ญสมาสมาธิให้สมบูรณ์แล้ว
จักละสังโยชน ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ไม่ละสังโยชนแล้ว จักกระทำให้แจ้ง
ซึ่งนิพพาน ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ชอบคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ยินดีในการคลุกคลี
ด้วยหมู่ ไม่ประกอบความยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ชอบคณะ ไม่ยินดีคณะ
ไม่ประกอบความยินดีคณะ จักเป็นผู้อยู่รูปเดียว ยินดียิ่งในวิเวก ข้อนี้ย่อมเป็น
ฐานะที่จะมีได้ เมื่อเป็นผู้อยู่รูปเดียว ยินดียิ่งในวิเวก จักถือนิมิตแห่งจิต ข้อนี้
ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อถือนิมิตแห่งจิต จักบำเพ็ญสมาธิรู้ให้สมบูรณ์
ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ บำเพ็ญสมาธิรู้ให้สมบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสมา-

*สมาธิให้สมบูรณ์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ บำเพ็ญสมาสมาธิให้สมบูรณ์
แล้ว จักละสังโยชน ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ละสังโยชนได้แล้ว จัก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต
กระทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน ข้อนี้อย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

เทวดาสตร

[๓๔๐] ครั้นนั้น เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไป มีริศมีงามยิ่งนัก
ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสวแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพ
ในพระธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในพระสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑
ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ ความเป็นผู้มีมิตรดี ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖
ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ เทวดาตนนั้นกล่าวดังนี้แล้ว
พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นนั้น เทวดาตนนั้นได้ทราบวาทะพระศาสดาได้ทรง
พอพระทัยตนแล้ว จึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายไป
ณ ที่นั้น ฯ

ครั้นเมื่อราตรินั้นล่วงไป พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไป มีริศมีงาม
ยิ่งนัก ยังวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว แล้วเข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิเวทแล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กล่าวกับเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ๖ ประการเป็นไฉน
คือ ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในพระธรรม ๑ ความเป็น
ผู้เคารพในพระสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑
ความเป็นผู้มีมิตรดี ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไป
เพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ เทวดาตนนั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว อภิเวท กระทำ
ประทักษิณเราแล้ว ได้หายไป ณ ที่นั้น ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรถวายบังคมพระผู้มี
พระภาค แล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมทราบชัด
เนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสโดยยอนี้ โดยพิศดารอย่างนี้ว่า
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้เคารพในพระศาสดาด้วยตนเอง กล่าวสรรเสริญ
ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ย่อมชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่เคารพในพระศาสดา
ให้เคารพในพระศาสดา และกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่าอื่นผู้เคารพในพระศาสดา
ตามเป็นจริง โดยกาลอันควร เป็นผู้เคารพในพระธรรมด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้
เคารพในพระสงฆ์ด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้เคารพในสิกขาด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้
ว่าง่ายด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้มีมิตรดีด้วยตนเอง กล่าวสรรเสริญความเป็นผู้มีมิตรดี
ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีมิตรดีให้เป็นผู้มีมิตรดี และกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่าอื่น
ผู้มีมิตรดีตามเป็นจริง โดยกาลอันควร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมทราบ
ชัดเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสโดยยอนี้ โดยพิศดารอย่างนี้แล
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสารีบุตร ดิละ ดิละ เธอย่อมทราบเนื้อความแห่ง
คำที่เรากล่าวโดยยอนี้ โดยพิศดารอย่างนี้เป็นการดีแล ดูกรสารีบุตร ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้เคารพในพระศาสดาด้วยตนเอง กล่าวสรรเสริญความเป็น
ผู้เคารพในพระศาสดา ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่เคารพในพระศาสดาให้เคารพใน
พระศาสดา และกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่าอื่นผู้เคารพในพระศาสดาตามเป็นจริง
โดยกาลอันควร เป็นผู้เคารพในพระธรรมด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้เคารพในพระสงฆ์
ด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้เคารพในสิกขาด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นผู้ว่าง่ายด้วยตนเอง ฯลฯ
เป็นผู้มีมิตรดีด้วยตนเอง กล่าวสรรเสริญความเป็นผู้มีมิตรดี ชักชวนภิกษุเหล่าอื่น
ผู้ไม่มีมิตรดีให้เป็นผู้มีมิตรดี และกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่าอื่นผู้มีมิตรดีตามเป็น
จริง โดยกาลอันควร ดูกรสารีบุตร เนื้อความแห่งคำที่เราได้กล่าวโดยยอนี้
บัดนี้ตึงเห็นโดยพิศดารอย่างนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

สดีสูตร

[๓๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่มีสมาธิอันสงบ ไม่มีสมาธิอัน
ประณีต ไม่มีสมาธิที่ได้ด้วยความสงบ ไม่มีสมาธิที่ถึงความเป็นผู้มีอารมณ์เป็นหนึ่ง
จักแสดงฤทธิ์ได้หลายๆ อย่าง คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็น
คนเดียวก็ได้ ฯลฯ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ข้อนี้อย่อมไม่เป็น
ฐานะที่จะมีได้ เธอจักฟังเสียงสองชนิด คือ เสียงทิพและเสียงมนุษย ทั้งที่
อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพโสธอันบริสุทธิ์ล่วงโสธของมนุษย ข้อนี้อย่อมไม่เป็น
ฐานะที่จะมีได้ จักกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจว่าจิตมีระคะจิกรู้วาท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกนิบาต
จิตมราคะ ฯลฯ หรือจิตยังไม่หลุดพ้นจากรู้ว่า จิตยังไม่หลุดพ้น ขอนี้ย่อมไม่เป็น
ฐานะที่จะมีได้ จักระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง
สองชาติบ้าง ฯลฯ จักระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้ง
อุเทศด้วยประการฉะนี้ ขอนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ จักเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ
กำลังอุบัติ ฯลฯ ด้วยทิพจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ จักรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้
เป็นไปตามกรรม ขอนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ จักกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ขอนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมีสมาธิอันสงบ มีสมาธิอันประณีต มีสมาธิ
ที่ได้ด้วยความสงบ มีสมาธิที่ถึงความเป็นผู้มีอารมณ์เป็นหนึ่ง จักแสดงฤทธิ์ได้
หลายๆ อย่าง คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ฯลฯ
จักใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ขอนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ จัก
ฟังเสียงสองชนิด คือ เสียงทิพและเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วย
ทิพโสตรอันบริสุทธิ์ล่วงโสตรของมนุษย์ ขอนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ จักกำหนด
รู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจว่า จิตมราคะก็จักรู้ จิตมราคะ ฯลฯ หรือ
จิตยังไม่หลุดพ้นก็จักรู้ จิตยังไม่หลุดพ้น ขอนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ จักระลึก
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ จักระลึกถึง
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ขอนี้
ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ จักเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ ฯลฯ จักรู้ชัดซึ่ง
หมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ขอนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ จักกระทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ขอนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

ลักขณสูตร

[๓๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อม
ไม่เป็นผู้ควรเพื่อบรรลุความเป็นผู้ควรเป็นพยานในคุณวิเศษนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่
ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่ทราบชัดตามเป็นจริงว่า
ธรรมเหล่านั้นเป็นไปในส่วนแห่งความเสื่อม ๑ ย่อมไม่ทราบชัดตามเป็นจริงว่า
ธรรมเหล่านั้นเป็นไปในส่วนแห่งความดำรงอยู่ ๑ ย่อมไม่ทราบชัดตามเป็นจริงว่า
ธรรมเหล่านั้นเป็นไปในส่วนแห่งคุณวิเศษ ๑ ย่อมไม่ทราบชัดตามเป็นจริงว่า ธรรม
เหล่านั้นเป็นไปในส่วนแห่งการชำระกิเลส ๑ เป็นผู้ไม่กระทำความเอื้อเฟื้อ ๑
ไม่กระทำความสบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
นี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรลุความเป็นผู้ควรเป็นพยานในคุณวิเศษนั้นๆ ในเมื่อ
เหตุมีอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควร
เพื่อบรรลุความเป็นผู้ควรเป็นพยานในคุณวิเศษนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ธรรม ๖
ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทราบชัดตามเป็นจริงว่า ธรรม
เหล่านั้นเป็นไปในส่วนแห่งความเสื่อม ๑ ย่อมทราบชัดตามเป็นจริงว่า ธรรมเหล่านั้น
เป็นไปในส่วนแห่งความดำรงอยู่ ๑ ย่อมทราบชัดตามเป็นจริงว่า ธรรมเหล่านั้น
เป็นไปในส่วนแห่งคุณวิเศษ ๑ ย่อมทราบชัดตามเป็นจริงว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นไป
ในส่วนแห่งการชำระกิเลส ๑ เป็นผู้กระทำความเอื้อเฟื้อ ๑ เป็นผู้กระทำความ
สบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้
ควรเพื่อบรรลุความเป็นผู้ควรเป็นพยานในคุณวิเศษนั้นๆ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๗

พลสูตร

[๓๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อม
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรลุผลภาพในสมาธิ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑ เป็นผู้ไม่ฉลาดในการตั้งอยู่แห่ง
สมาธิ ๑ เป็นผู้ไม่ฉลาดในการออกแห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้ไม่กระทำความเอื้อเฟื้อ ๑
ไม่กระทำติดต่อกัน ๑ ไม่กระทำความสบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วย
ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรลุผลภาพในสมาธิ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควร
เพื่อบรรลุผลภาพในสมาธิ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมเป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑ เป็นผู้ฉลาดในการตั้งอยู่แห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้
ฉลาดในการออกแห่งสมาธิ ๑ เป็นผู้กระทำความเอื้อเฟื้อ ๑ เป็นผู้กระทำติดต่อกัน ๑
เป็นผู้กระทำความสบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
นี้แล ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อบรรลุปฐมฌานในสมาธิ ฯ

จบสูตรที่ ๘

ฉานสูตรที่ ๑

[๓๔๔] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้
ไม่ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ กามฉันทะ ๑ พยาบาท ๑
ถีนมิตฺต ๑ อหังการกุกกุจะ ๑ วิกิจจนา ๑ เธอย่อมไม่เห็นโทษในกามทั้งหลาย
ด้วยปัญญาโดยชอบ ตามความเป็นจริง ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖
ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อบรรล
ปฐมฌาน ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ กามฉันทะ ๑ พยาบาท ๑ ถีนมิตฺต ๑
อหังการกุกกุจะ ๑ วิกิจจนา ๑ เธอย่อมเห็นโทษในกามทั้งหลายด้วยปัญญา
โดยชอบ ตามความเป็นจริง ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ฯ

จบสูตรที่ ๙

ฉานสูตรที่ ๒

[๓๔๕] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้
ไม่ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ กามวิตก ๑ พยาบาท
วิตก ๑ วิหิงสาวิตก ๑ กามสัญญา ๑ พยาบาทสัญญา ๑ วิหิงสาสัญญา ๑
ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรล
ปฐมฌาน ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อบรรล
ปฐมฌาน ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ กามวิตก ๑ พยาบาทวิตก ๑ วิหิงสา
วิตก ๑ กามสัญญา ๑ พยาบาทสัญญา ๑ วิหิงสาสัญญา ๑ ดูกุริยกษัตริย์
ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อบรรลุปฐมฌาน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเทวตารวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนาคามสูตร ๒. อรหัตตสูตร ๓. มิตตสูตร ๔. ฐานสูตร
๕. เทวตาสสูตร ๖. สติสูตร ๗. สกขิสูตร ๘. พลสูตร ๙. ฉานสูตรที่ ๑
๑๐. ฉานสูตรที่ ๒ ฯ

อรหันตวรรคที่ ๓

๑. ทกขสูตร

[๓๔๖] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อม
อยู่เป็นทกข มีความเดือดร้อน คับแค้น เร่าร้อน ในปัจจุบันเทียว เมื่อตายไป
พึงหวังได้ทุกคติ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ กามวิตก ๑ พยาบาทวิตก ๑
วิหิงสาวิตก ๑ กามสัญญา ๑ พยาบาทสัญญา ๑ วิหิงสาสัญญา ๑ ดูกุริยกษ
ัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นทกข มีความ
เดือดร้อน คับแค้น เร่าร้อน ในปัจจุบันเทียว เมื่อตายไป พึงหวังได้ทุกคติ ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมอยู่เป็นสุข
ไม่เดือดร้อน ไม่คับแค้น ไม่เร่าร้อน ในปัจจุบันเทียว เมื่อตายไป พึงหวังได้
สุคติ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เนกขัมมวิตก ๑ อัพยาบาทวิตก ๑ อวิหิงสา
วิตก ๑ เนกขัมมสัญญา ๑ อัพยาบาทสัญญา ๑ อวิหิงสาสัญญา ๑ ดูกุริยกษ
ัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน
ไม่คับแค้น ไม่เร่าร้อน ในปัจจุบันเทียว เมื่อตายไป พึงหวังได้สุคติ ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อรหัตตสูตร

[๓๔๗] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้
ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรหัต ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ มานะ ความ
ถือตัว ๑ โอมาณะ ความสำคัญว่าเลวกว่าเขา ๑ อติมานะ ความเย่อหยิ่ง ๑
อริมานะ ความเข้าใจผิด ๑ ถัมภะ ความหัวดื้อ ๑ อติปาตะ ความดูหมิ่น
ตนเองว่าเป็นคนเลว ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ไม่ควร เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอรหัต ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อกระทำ
ให้แจ้งซึ่งอรหัต ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความถือตัว ๑ ความสำคัญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ว่าเลวกว่าเขา ๑ ความเย่อหยิ่ง ๑ ความเข้าใจผิด ๑ ความหัวดี ๑ ความดูหมิ่น
ตัวเองว่าเป็นคนเลว ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอรหัต ๖

จบสูตรที่ ๒

๓. อุตตริมนุสสรธรรมสูตร

[๓๔๘] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้
ไม่ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสนะชั้นวิเศษ อันสามารถกระทำความเป็น
พระอริยะ ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้มี
สติละเอียด ๑ ความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ ๑ ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารใน
อินทรีย์ทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ๑ ความโกหก ๑ การ
พูดเลียบเคียง ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ผู้ไม่ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสนะชั้นวิเศษ อันสามารถกระทำความเป็น
พระอริยะ ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ๖

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อกระทำ
ให้แจ้งซึ่งญาณทัสนะชั้นวิเศษ อันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ ยิ่งกว่าธรรม
ของมนุษย์ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้มีสติละเอียด ๑ ความ
เป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ ๑ ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ๑ ความ
เป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ๑ ความโกหก ๑ การพูดเลียบเคียง ๑ ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งญาณ-
* ทัสนะชั้นวิเศษ อันสามารถกระทำความเป็นพระอริยะ ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ๖

จบสูตรที่ ๓

๔. สุขสูตร

[๓๔๙] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อม
เป็นผู้มากด้วยสุขและโสมนัสอยู่ในปัจจุบันเทียว และย่อมเป็นผู้ปรารภเหตุเพื่อ
ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในพระธรรม
วินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ยินดีธรรม ๑ ย่อมเป็นผู้ยินดีภavana ๑ ย่อมเป็นผู้ยินดีการละ ๑
ย่อมเป็นผู้ยินดีปิเวก ๑ ย่อมเป็นผู้ยินดีความไม่พยายา ๑ ย่อมเป็นผู้ยินดีธรรม
ที่ไม่เห็นชา ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้มากด้วยสุขและโสมนัสอยู่ในปัจจุบันเทียว และย่อมเป็นผู้ปรารภเหตุ
เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ๖

จบสูตรที่ ๔

๕. อริคมสูตร

[๓๕๐] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือเพื่อกระทำกุศลธรรมที่ได้
บรรลุแล้วให้เจริญ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ไม่ฉลาดในเหตุแห่งความเจริญ ๑ เป็นผู้ไม่ฉลาดในเหตุแห่งความเสื่อม ๑
เป็นผู้ไม่ฉลาดในอุบาย ๑ ไม่ยังฉันทะให้เกิดขึ้นเพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้
บรรลุ ๑ ไม่รักษากุศลธรรมที่ได้บรรลุแล้ว ๑ และไม่ยังฉันทะให้ถึงพร้อมเพื่อ
กระทำติดต่อ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือเพื่อกระทำกุศลธรรมที่ได้
บรรลุแล้วให้เจริญ ๖

ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควร
เพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือเพื่อกระทำกุศลธรรมที่ได้บรรลุแล้วให้
เจริญ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ฉลาด
ในเหตุแห่งความเจริญ ๑ เป็นผู้ฉลาดในเหตุแห่งความเสื่อม ๑ เป็นผู้ฉลาดใน
อุบาย ๑ ย่อมยังฉันทะให้เกิดขึ้นเพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ ๑ ย่อมรักษากุ
ศลธรรมที่ได้บรรลุแล้ว ๑ และย่อมยังฉันทะให้ถึงพร้อมเพื่อกระทำติดต่อ ๑
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควร
เพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือเพื่อกระทำกุศลธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
ให้เจริญ ๖

จบสูตรที่ ๕

๖. มหัตตสูตร

[๓๕๑] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อม
บรรลุความเป็นผู้มาก ความเป็นผู้ไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก
ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มากด้วยความ
สว่างแห่งญาณ ๑ ย่อมเป็นผู้มากด้วยความเพียรเครื่องประกอบ ๑ ย่อมเป็นผู้มาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ด้วยความบันเทิงใจ (ปีติและปราโมทย์) ๑ ย่อมเป็นผู้มากด้วยความไม่ยินดีใน
อกุศลธรรม ๑ ย่อมเป็นผู้ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ๑ และย่อมพยายาม
ให้ยิ่งขึ้นไป ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมบรรลุลักษณะเป็นผู้มาก ความเป็นผู้โพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก ฯ

จบสูตรที่ ๖

๓. นีรยสูตรที่ ๑

[๓๕๒] ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเกิดในนรก เหมือนถูกนำมาเก็บไว้ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้
ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุดเทจ ๑ มีความปรารถนา
ลามก ๑ และมีความเห็นผิด ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม
๖ ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรก เหมือนถูกนำมาเก็บไว้ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเกิดใน
สวรรค์ เหมือนเชิฏฐมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้
งดเว้นจากปาณาติบาต ๑ จากอทินนาทาน ๑ จากกาเมสุมิจฉาจาร ๑ จากมุสาวาท ๑
ไม่มีความปรารถนาลามก ๑ และมีความเห็นชอบ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคล
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเกิดในสวรรค์ เหมือนเชิฏฐมา
ประดิษฐานไว้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๔. นีรยสูตรที่ ๒

[๓๕๓] ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเกิดในนรก เหมือนถูกนำมาเก็บไว้ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้
กล่าวเท็จ ๑ กล่าวส่อเสียด ๑ กล่าวคำหยาบ ๑ กล่าวคำเพ้อเจ้อ ๑ เป็นผู้
โลภ ๑ และเป็นผู้คะนอง ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖
ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรก เหมือนถูกนำมาเก็บไว้ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเกิดใน
สวรรค์ เหมือนเชิฏฐมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้งดเว้น
จากมุสาวาท ๑ จากปิสถนาวาจา ๑ จากผรุสวาจา ๖ จากสัมผัปปลาปะ ๑ เป็นคน
ไม่โลภ ๑ และเป็นผู้ไม่คะนอง ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเกิดในสวรรค์ เหมือนเชิฏฐมาประดิษฐานไว้ ฯ

จบสูตรที่ ๘

๕. อคคธรรมสูตร

[๓๕๔] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ไม่ควรถือทำให้แจ้งซึ่งอหัตถอันเป็นธรรมชั้นเลิศ ธรรม ๖ ประการ
เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ เป็นผู้ไม่มีหิริ ๑ เป็น
ผู้ไม่มีโอตตปปะ ๑ เป็นผู้เกียจคร้าน ๑ เป็นผู้มีปัญหาธรรม ๑ และเป็นผู้มีห้วง
โยในร่างกายและชีวิต ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
นี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควรถือทำให้แจ้งซึ่งอหัตถอันเป็นธรรมชั้นเลิศ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควร
เพื่อควรถือทำให้แจ้งซึ่งอหัตถอันเป็นธรรมชั้นเลิศ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มีหิริ ๑ เป็นผู้มีโอตตปปะ ๑
เป็นผู้ปรารถนาความเพียร ๑ เป็นผู้มีปัญหา ๑ และเป็นผู้ไม่มีความห้วงโยในร่างกาย
และชีวิต ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้ควรเพื่อควรถือทำให้แจ้งซึ่งอหัตถอันเป็นธรรมชั้นเลิศ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. รัตติสูตร

[๓๕๕] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ พึง
หวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเจริญเลย ตลอดคืน
หรือวันที่ผ่านมา ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็น
ผู้มีความปรารถนามาก มีความคับแค้นใจ ไม่สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาตเสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ เป็นผู้ทุศีล ๑
เป็นผู้เกียจคร้าน ๑ เป็นผู้มึนตึ๋นเลอะเลือน ๑ และเป็นผู้มีปัญหาธรรม ๑ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล พึงหวังได้ความเสื่อมใน
กุศลธรรมอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเจริญเลยตลอดคืนหรือวันที่ผ่านมา ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ พึงหวังได้
ความเจริญในกุศลธรรมอย่างเดียว ไม่พึงหวังได้ความเสื่อมเลย ตลอดคืนหรือวัน
ที่ผ่านมา ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้ไม่มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ความปรารถนามาก ไม่มีความคับแค้นใจ สันโดษด้วยจิวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และกลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มี
ศีล ๑ เป็นผู้ปรารถนากุศล ๑ เป็นผู้มีสติ ๑ และเป็นผู้มีปัญญา ๑ ดูก
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล พึงหวังได้ความเจริญ
ในกุศลธรรมอย่างเดียว ไม่พึงหวังได้ความเสื่อมเลย ตลอดคืนหรือวันที่
ผ่านมา ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบอรรถนิเวศวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ทุกขสูตร ๒. อรหัตตสูตร ๓. อุตตริมณสธรรมสูตร
๔. สขสูตร ๕. อริยมสูตร ๖. มหัตตสูตร ๗. นีรยสูตรที่ ๑
๘. นีรยสูตรที่ ๒ ๙. อัคคธรรมสูตร ๑๐. รัตติสูตร ฯ

สตีวรรคที่ ๔

๑. สติสูตร

[๓๕๖] ดูกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ย่อมเป็นผู้ไม่ควรถูกทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้เอนอย่างยิง ธรรม ๖ ประการเป็น
ไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่ขมจิตในสมัยที่ควรขม ๑ ไม่ประคอง
จิตในสมัยที่ควรประคอง ๑ ไม่ยังจิตให้ร่าเริงในสมัยที่ควรให้ร่าเริง ๑ ไม่วาง
เฉยจิตในสมัยที่ควรวางเฉย ๑ เป็นผู้โน้มไปในธรรมแล้ว ๑ และเป็นผู้ยินดียิ่ง
ในสักกายะ ๑ ดูกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ไม่ควรถูกทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้เอนอย่างยิง

ดูกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้
ควรเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งความเป็นผู้เอนอย่างยิง ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมขมจิตในสมัยที่ควรขม ๑ ย่อมประคองจิตในสมัยที่ควร
ประคอง ๑ ย่อมยังจิตให้ร่าเริงในสมัยที่ควรให้ร่าเริง ๑ ย่อมวางเฉยจิตในสมัยที่
ควรวางเฉย ๑ เป็นผู้โน้มไปในธรรมประณีต ๑ และเป็นผู้ยินดียิ่งในนิพพาน ดูก
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรกระทำให้
แจ้งซึ่งความเป็นผู้เอนอย่างยิง ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. ภัทพสูตร

[๓๕๗] ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
แม้พึงสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ใน
กุศลธรรมทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ประกอบด้วยความเป็น
ผู้มีกรรมเป็นเครื่องกัน ๑ ประกอบด้วยความเป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องกัน ๑ ประกอบ
ด้วยความเป็นผู้มีวิบากเป็นเครื่องกัน ๑ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีฉันทะ ๑ และ
มีปัญญา ๑ ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้
แล แม้พึงสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ
ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ แม้พึง
สัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ในกุศล
ธรรมทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ย่อมเป็นผู้ไม่ประกอบด้วยความเป็น
ผู้มีกรรมเป็นเครื่องกัน ๑ ไม่ประกอบด้วยความเป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องกัน ๑
ไม่ประกอบด้วยความเป็นผู้มีวิบากเป็นเครื่องกัน ๑ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ มีฉันทะ ๑
และมีปัญญา ๑ ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้
แล แม้พึงสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ
ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อวารณตาสสูตร

[๓๕๘] ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
แม้พึงสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ
ในกุศลธรรมทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ข่มมารดา ๑ ข่มบิดา
๑ ข่มพระอรหันต์ ๑ ยังพระโลหิตของพระตถาคตให้ห่อขึ้นด้วยจิตประทุษร้าย ๑
เป็นผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ๑ และเป็นผู้มีปัญญาทึบ ๑ บำนำลาย ๑
ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล แม้พึงสัทธรรมอยู่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ในกุศลธรรม
ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ แม่ฟุ้ง
สัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ในกุศล
ธรรมทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ไม่เป็นผู้ขำมารดา ๑ ไม่เป็นผู้
ขำบิดา ๑ ไม่เป็นผู้ขำพระอรหันต์ ๑ ไม่เป็นผู้ยังพระโลหิตของพระตถาคตให้ห้อ
ขึ้นด้วยจิตประทุษร้าย ๑ ไม่ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ๑ และมีปัญญา ไม่ไป
ไม่บ้าน่าลาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล
แม่ฟุ้งสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ใน
กุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. สุตสาสูตร

[๓๕๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
แม่ฟุ้งสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ
ในกุศลธรรมทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคต
ประกาศแล้ว อันบุคคลอื่นแสดงอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ๑ ไม่เจยโสตกลงฟัง ๑
ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อรู้ทั่วถึง ๑ ถือเอาแต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ๑ ทั้งสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ ๑ และเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่ไม่สมควร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล แม่ฟุ้งสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ไม่ควร
เพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ แม่ฟุ้งสัทธรรม
อยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็นชอบ ในกุศลธรรมทั้งหลาย
ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ เมื่อธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว อันบุคคล
อื่นแสดงอยู่ ย่อมฟังด้วยดี ๑ ย่อมเจยโสตกลงฟัง ๑ เข้าไปตั้งจิตเพื่อรู้ทั่วถึง ๑
ถือเอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ๑ ละทิ้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ๑ และเป็นผู้
ประกอบด้วยขันติที่สมควร ๑- ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๖

๑๑. อนโลมิกขันติ หมายถึงสัจจญาณโลมิกญาณ
ประการนี้แล แม่ฟุ้งสัทธรรมอยู่ ก็เป็นผู้ควรเพื่อก้าวลงสู่ความแน่นอน ความเป็น
ชอบ ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. ปหาตัพพสูตร

[๓๖๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็น
ผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งทิฐิสัมปทา ๑- ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ สักกาย
ทิฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑ สิลฺลพตปรามาส ๑ ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ โทสะที่
เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ และโมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่ง
ทิฐิสัมปทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๖ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อทำ
ให้แจ้งซึ่งทิฐิสัมปทา ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑
สิลฺลพตปรามาส ๑ ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ โทสะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑
โมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๖ ประการนี้แล
ย่อมเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งทิฐิสัมปทา ฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. ปหีนสูตร

[๓๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ อันบุคคลผู้ถึงพร้อม
ด้วยทิฐิจะได้แล้ว ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑
สิลฺลพตปรามาส ๑ ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ โทสะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑
โมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล อัน
บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิจะได้แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๖

๑๑. ทิฐิสัมปทา หมายถึงโสดาปัตติมรรค

๗. อุปาทตัพพสูตร

[๓๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ควร
เพื่อยังธรรม ๖ ประการให้เกิดขึ้น ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฐิ ๑
วิจิกิจฉา ๑ สิลฺลพตปรามาส ๑ ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ โทสะที่เป็นเหตุ
ไปสู่อบาย ๑ โมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ถึงพร้อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกนิบาต
ด้วยทฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อยังธรรม ๖ ประการนี้แลให้เกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. สัตถิสสูตร

[๓๖๓] ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้ ๖ ประการนี้
๖ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อเป็นผู้
ผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระศาสดา ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเป็นผู้ไม่
มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระธรรม ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเป็นผู้ไม่
มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระสงฆ์ ๑ และเป็นผู้ไม่ควรเพื่อเป็นผู้ไม่
มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเข้าถึง ๑
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเกิดในภพที่แปด ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้
๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. กัญจิสังขารสูตร

[๓๖๔] ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้ ๖ ประการนี้
๖ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อยึดถือ
สังขารใดๆ โดยความเป็นของเที่ยง ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อยึดถือสังขารใดๆ โดย
ความเป็นสุข ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อยึดถือสังขารใดๆ โดยความเป็นอัตตา ๑
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อกะทำอนันตริยกรรม ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเชื่อถือความบริสุทธิ์
โดยมงคลต้นขาว ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อแสวงหาเขตบุญภายนอกศาสนานี้ ๑
ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้ ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. มาตริสูตร

[๓๖๕] ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้ ๖ ประการนี้ ๖
ประการเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อฆ่ามารดา ๑
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อฆ่าบิดา ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อฆ่าพระอรหันต์ ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อ
ยังพระโลหิตของพระตถาคตให้ห้อขึ้นด้วยจิตประทุษร้าย ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อ
ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อถือศาสดาอื่น ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย
ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้ ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

๑๑. สยกตสูตร

[๓๖๖] ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควรเป็นได้ ๖ ประการนี้ ๖
ประการเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ควรเพื่อเชื่อถือ
สุขทุกข์ที่ตนเองกระทำแล้ว ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเชื่อถือสุขทุกข์ที่ผู้อื่นกระทำแล้ว ๑
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเชื่อถือสุขทุกข์ที่ตนเองกระทำแล้วและที่ผู้อื่นกระทำแล้ว ๑
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อเชื่อถือสุขทุกข์ที่เกิดขึ้นเอง ที่ตนเองไม่กระทำไว้ ๑ เป็นผู้
ไม่ควรเพื่อเชื่อถือสุขทุกข์ที่เกิดขึ้นเอง ที่ผู้อื่นไม่กระทำไว้ ๑ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อ
เชื่อถือสุขทุกข์ที่เกิดขึ้นเอง ที่ตนเองไม่กระทำไว้ และที่ผู้อื่นไม่กระทำไว้ ๑
ข้อนั้นเพราะเหตุใด เพราะเหตุว่า เหตุและธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากเหตุ อัน
บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทฐินั้นเห็นแล้วด้วยดี ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะที่ไม่ควร
เป็นได้ ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบสัติวารคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สติสูตร ๒. ภัททสูตร ๓. อวารณตาสสูตร ๔. สลสสุตาสสูตร
๕. ปหาตัพพสูตร ๖. ปหีนสูตร ๗. อุปปาเทตัพพสูตร ๘. สัตถิสสูตร
๙. กัญจิสังขารสูตร ๑๐. มาตริสูตร ๑๑. สยกตสูตร ฯ

อานิสังสวารคที่ ๕

๑. ปาตภาวสูตร

[๓๖๗] ดูกฤกษทั้งหลาย ความปรากฏขึ้นแห่งเหตุ ๖ ประการ
เป็นของหาได้ยากในโลก เหตุ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความปรากฏขึ้นแห่ง
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ บุคคลผู้แสดงธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ
แล้ว ๑ ความเกิดขึ้นในมัชฌิมประเทศ (ที่มีพระอรียเจ้า) ๑ ความเป็นผู้มี
อินทรีย์ไม่บกพร่อง ๑ ความไม่เป็นไบบ้านน้ำลาย ๑ ความพอใจในกุตลธรรม ๑
ดูกฤกษทั้งหลาย ความปรากฏขึ้นแห่งเหตุ ๖ ประการนี้แลเป็นของหาได้ยาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
ในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๑

๒. อานิสงส์สูตร

[๓๖๘] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย อานิสงส์ในการกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นโชน คือบุคคลย่อมเป็นผู้แน่นอนในพระสัทธรรม ๑ ย่อมเป็นผู้มีความไม่เสื่อมเป็นธรรมดา ๑ เขาผู้กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้วย่อมไม่มีทุกข์ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยอสาธารณญาณ ๑ เขาเห็นเหตุแล้วด้วยดี ๑ และเห็นธรรมที่เกิดขึ้นแต่เหตุด้วยดี ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย อานิสงส์ในการกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๖ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

๓. อนิจจสูตร

[๓๖๙] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารใดๆ โดยความเป็นของเที่ยง จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักกล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อไม่กล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน จักกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตผล ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นของไม่เที่ยง จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักกล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อกล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน จักกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรือ อรหัตผล ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

๔. ทุกขสูตร

[๓๗๐] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารใดๆ โดยความเป็นสุข ฯลฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นทุกข์ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๔

๕. อนัตตสูตร

[๓๗๑] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมใดๆ โดยความเป็นอัตตา ฯลฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมทั้งปวงโดยความเป็นอนัตตา ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

๖. นิพพานสูตร

[๓๗๒] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานโดยความเป็นทุกข์ จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักกล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อไม่กล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน จักกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรือ อรหัตผล ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานโดยความเป็นสุข จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักกล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อกล่าวลงสู่ความเป็นชอบและความแน่นอน จักกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรือ อรหัตผล ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

๗. อโนทิสสูตรที่ ๑

[๓๗๓] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสสงส์ ๖ ประการ เป็นผู้สามารถเพื่อไม่กระทำเขตจำกัดในสังขารทั้งปวง แล้วยังอนิจจสัญญาให้ปรากฏ อานิสสงส์ ๖ ประการเป็นโชน คือ ภิกษุพิจารณาเห็นอยู่ว่าสังขารทั้งปวงจักปรากฏโดยความเป็นของไม่มั่นคง ๑ ใจของเราจักไม่ยินดีในโลกทั้งปวง ๑ ใจของเราจักออกจากโลกทั้งปวง ๑ ใจของเราจักโน้มไปสู่นิพพาน ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-จกนิบาต
สังโยชนทั้งหลายของเราจักถึงการละได้ ๑ และเราจักเป็นผู้ประกอบด้วยสามัญญ-
*ธรรม ๑- ขึ้นเยี่ยม ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอนิสงส์ ๖ ประการ
นี้แล เป็นผู้สามารถเพื่อไม่กระทำเขตจำกัดในสังขารทั้งปวง แล้วยังอนิจจสัญญา
ให้ปรากฏ ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. อนทิสสูตรที่ ๒

[๓๓๔] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอนิสงส์ ๖ ประการ

๑ สามัญญธรรม หมายถึงอริยมรรค
เป็นผู้สามารถเพื่อไม่กระทำเขตจำกัดในสังขารทั้งปวง แล้วยังทุกขสัญญาให้
ปรากฏ อนิสงส์ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุพิจารณาเห็นอยู่ว่า
นิพพานสัญญาในสังขารทั้งปวง จักปรากฏแก่เราเหมือนเพชรฆาตผู้เจือดาบขึ้นอยู่
๑ ใจของเราจักออกจากโลกทั้งปวง ๑ เราจักเป็นผู้มีปกติเห็นสันติในนิพพาน
๑ อนสัยของเราจักถึงการเพิกถอน ๑ เราจักเป็นผู้กระทำตามหน้าที่ ๑ และเรา
จักบำรุงพระศาสดาด้วยความบำรุงอันประกอบด้วยเมตตา ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย
ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอนิสงส์ ๖ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถเพื่อไม่กระทำเขต
จำกัดในสังขารทั้งปวง แล้วยังทุกขสัญญาให้ปรากฏ ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อนทิสสูตรที่ ๓

[๓๓๕] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอนิสงส์ ๖

ประการ เป็นผู้สามารถเพื่อไม่กระทำเขตจำกัดในธรรมทั้งปวง แล้วยังอนัตต-
*สัญญาให้ปรากฏ อนิสงส์ ๖ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุพิจารณาเห็นอยู่ว่า
เราเป็นผู้ไม่มีตัณหาและทิวในโลกลทั้งปวง ๑ ทิวอันเป็นเหตุให้กระทำความถือตัว
ว่าเราของเราจักดับ ๑ ตัณหาอันเป็นเหตุให้กระทำการยึดถือว่าของเราของเราจัก
ดับ ๑ เราจักเป็นผู้ประกอบด้วยอุสสาธณญาณ ๑ เราจะเห็นเหตุด้วยดี ๑ และ
จักเห็นธรรมที่เกิดขึ้นแต่เหตุด้วยดี ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็น
อนิสงส์ ๖ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถเพื่อไม่กระทำเขตจำกัดในธรรมทั้งปวง
แล้วยังอนัตตสัญญาให้ปรากฏ ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. ภาวสูตร

[๓๓๖] ดุริการิกษทั้งหลาย ภพ ๓ นี้ควรละ ควรศึกษาใน

ไตรสิกขา ภพ ๓ เป็นไฉน คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ภพ ๓ นี้ควรละ
ไตรสิกขาเป็นไฉน คือ อริศีลสิกขา อริจิตสิกขา อริปัญญาสิกขา ควรศึกษา
ในไตรสิกขานี้ ดุริการิกษทั้งหลาย เมื่อใดแล ภพ ๓ นี้ เป็นสภาพอันภิกษุ
ละได้แล้ว และเธอเป็นผู้มีสิกขาอันได้ศึกษาแล้วในไตรสิกขานี้ เมื่อนั้นภิกษุนี้
เรากล่าวว่า ได้ตัดตัณหาขาดแล้ว คลายสังโยชนได้แล้ว ได้ทำที่สุดทุกข์เพราะ
ละมานะได้โดยชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

๑๑. ตัณหาสูตร

[๓๓๗] ดุริการิกษทั้งหลาย ตัณหา ๓ และมานะ ๓ ควรละ ตัณหา ๓

เป็นไฉน คือ กามตัณหา ๑ ราคตัณหา ๑ วิภวตัณหา ๑ ตัณหา ๓ นี้ควรละ มานะ ๓
เป็นไฉน คือ ความถือตัวว่าเสมอเขา ๑ ความถือตัวว่าเลวกว่าเขา ๑ ความถือตัวว่า
ดีกว่าเขา ๑ มานะ ๓ นี้ควรละ ดุริการิกษทั้งหลาย เมื่อใดแล ตัณหา ๓ และมานะ
๓ นี้ย่อมเป็นธรรมชาติอันภิกษุละได้แล้ว เมื่อนั้น ภิกษุนี้เรากล่าวว่า ได้ตัดตัณหา
ขาดแล้ว คลายสังโยชนได้แล้ว ได้กระทำที่สุดทุกข์เพราะละมานะได้โดยชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบอนนังสวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปาตุภาวสูตร ๒. อนนังสสูตร ๓. อนิจจสูตร ๔. ทุกขสูตร
๕. อนัตตสูตร ๖. นิพพานสูตร ๗. อนทิสสูตรที่ ๑ ๘. อนทิสสูตรที่ ๒
๙. อนทิสสูตรที่ ๓ ๑๐. ภาวสูตร ๑๑. ตัณหาสูตร ฯ

จบทุติยปิณณาสก

วรรคที่ไม่สงเคราะห์เข้าในปิณณาสก

ติกวรรคที่ ๑

๑. รากสูตร

[๓๗๘] ดุกรักษาทังหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน
คือ รากะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดุกรักษาทังหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล
ดุกรักษาทังหลาย ธรรม ๓ ประการอันรักษุ์เพิงให้เจริญ เพื่อละธรรม ๓ ประการ
เหล่านี้ ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ อสกะ ๑ อันรักษุ์เพิงให้เจริญเพื่อละ
รากะ เมตตา ๑ อันรักษุ์เพิงให้เจริญเพื่อละโทสะ ปัญญา ๑ อันรักษุ์เพิงให้เจริญ
เพื่อละโมหะ ดุกรักษาทังหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันรักษุ์เพิงให้เจริญเพื่อ
ละธรรม ๓ ประการนี้แล ฯ

คือ กายทจวริต ๑ วจิทจวริต ๑ มโนทจวริต ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละ ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ กายสจจริต อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละกายทจวริต ๑ วจิสจจริต อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละวจิทจวริต ๑ มโน-

คือ กามวิตก ๑ พยาบาทวิตก ๑ วิหิงสวิตก ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละ ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ เนกขัมมวิตก ๑ อันภิกษุพึง ให้เจริญเพื่อละกามวิตก อัพยาบาทวิตก ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละพยาบาท วิตก อวิหิงสวิตก ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละวิหิงสวิตก ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล ฯ

คือ กามสัญญา ๑ พยาบาทสัญญา ๑ วิหิงสาสัญญา ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย
รวม ๓ ประการนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย รวม ๓ ประการอันภิกษุพึงให้เจริญ
เพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ เนกขัมมสัญญา ๑
อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละกามสัญญา อพยาบาทสัญญา ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญ
เพื่อละพยาบาทสัญญา อวิหิงสาสัญญา ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละวิหิงสา-

คือ กามธาตุ ๑ พยาบาทธาตุ ๑ วิหิงสาธาตุ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละ ธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ เนกขัมมธาตุ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละกามธาตุ อัพยาบาทธาตุ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละพยาบาทธาตุ วิหิงสาธาตุ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละวิหิงสาธาตุ ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการนี้ แล ฯ

คือ อัสสาททิสฺส (สัสสตทิสฺส) ๑ อัตตนาทิสฺส (สัฏกาททิสฺส) ๑ มัจฉาทิสฺส ๑
 ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ
 อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ
 อนิจจสัญญา ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละอัสสาททิสฺส อนัตตสัญญา ๑ อันภิกษุ
 พึงให้เจริญเพื่อละอัตตนาทิสฺส สัมมาทิสฺส ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละมัจฉาทิสฺส
 ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม
 ๓ ประการนี้แล ฯ

Page 188

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ลักกณินาต

[๓๘๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ อตติ ๑ วิหิงสา ๑ อธรรมจริยา ๑ (อกุศลกรรมบถสิบ) ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ มุทิตา ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละอตติ วิหิงสา ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละวิหิงสา ธรรมจริยา ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละอธรรมจริยา ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

๘. ตถฺยสุตฺต

[๓๘๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่สันโดษ ๑ ความไม่มีสัมปชัญญะ ๑ ความเป็นผู้มีความปรารถนามาก ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้สันโดษ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความเป็นผู้ไม่สันโดษ สัมปชัญญะ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความไม่มีสัมปชัญญะ ความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อย ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความเป็นผู้มีความปรารถนามาก ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

๙. อุทฺธจฺจสุตฺตที่ ๑

[๓๘๖] ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ว่ายาก ๑ ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ๑ ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรดี ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความเป็นผู้มีมิตรชั่ว อานาปานสติ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความฟุ้งซ่านแห่งจิต ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. อุทฺธจฺจสุตฺตที่ ๒

[๓๘๗] ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ อุทฺธจจะ ๑ อสังวร ๑ ความประมาท ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ สมถะ ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละอุทฺธจจะ สังวร ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละอสังวร ความไม่ประมาท ๑ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละความประมาท ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบติกาวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. รากสูตร ๒. ทุจฺจิตฺตสูตร ๓. วิตักกสูตร ๔. สัมมณฺญาสสูตร ๕. ธาตุสูตร ๖. อัสนาสสูตร ๗. อตฺติสูตร ๘. ตถฺยสุตฺต ๙. อุทฺธจฺจสุตฺตที่ ๑ ๑๐. อุทฺธจ-
*สูตรที่ ๒ ฯ

พระสูตรที่ไม่รวมเข้าในวรรค

[๓๘๘] ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการทำงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่ควรเพื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ฯ

[๓๘๙] ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรเพื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการทำงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต
รู้ประมาณในโภชนะ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้
ควรเพื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ฯ

[๓๙๐] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
เพื่อพิจารณาเห็นกายในกายเป็นภายในอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นกายในกายเป็นภายนอกอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นกายในกายทั้งภายในภายนอกอยู่ ฯ

[๓๙๑] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
เพื่อพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเป็นภายในอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายเป็นภายนอกอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายทั้งภายในทั้งภายนอกอยู่ ฯ

[๓๙๒] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
เพื่อพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นจิตในจิตเป็นภายในอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นจิตในจิตเป็นภายนอกอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นจิตในจิตทั้งภายในทั้งภายนอกอยู่ ฯ

[๓๙๓] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุไม่ละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
เพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเป็นภายในอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเป็นภายนอกอยู่ ฯ

เพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายทั้งภายในทั้งภายนอกอยู่ ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน . . . ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณใน
โภชนะ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ละธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่ควรเพื่อ
พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อพิจารณา
เห็นธรรมในธรรมทั้งหลายเป็นภายในอยู่ ฯ เพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรม
ทั้งหลายเป็นภายนอกอยู่ ฯ เพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายทั้งภายใน
ภายนอกอยู่ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน . . . ความเป็น
ผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ละธรรม ๖ ประการ
นี้แล เป็นผู้ไม่ควรเพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายทั้งภายในภายนอก
อยู่ ฯ

[๓๙๔] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรเพื่อ
พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายทั้งภายในภายนอกอยู่ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน
คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน ฯ ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเพื่อพิจารณาเห็นธรรมในธรรม
ทั้งหลายทั้งภายในภายนอกอยู่ ฯ

[๓๙๕] ดุริยกิจทั้งหลาย ตปัสสคฤหบดีประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
เป็นผู้พึงปลงใจเชื่อในพระตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้งอมตธรรมอยู่ ธรรม
๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทเจ้า ๑ ความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ๑ ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ๑
อริยศีล ๑ อริยญาณ ๑ อริยวิมุตติ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ตปัสสคฤหบดีประกอบด้วย
ธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้พึงปลงใจเชื่อในพระตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้
แจ้งอมตธรรมอยู่ ฯ

[๓๙๖] ดุริยกิจทั้งหลาย ภัลลิกคฤหบดี อนาถบิณฑิกสุตตคฤหบดี
จิตตคฤหบดีชาวมัจฉिकासันทนเศรษฐี หัตถคฤหบดีชาวเมืองอาฬวี เจ้าตากยะ
พระนามว่ามหานามะ อคคคฤหบดีชาวเมืองเวสาลี อคคคฤหบดี สุรอำมพิฏฐ-

* คฤหบดี ชีวกโกมารภัจจ์ นกุลบิดาคฤหบดี ตวากัณณคฤหบดี ปุณณคฤหบดี
อิสิตตคฤหบดี สันธานคฤหบดี วิชยคฤหบดี วัชชียมหิตคฤหบดี เมณฑก-

* คฤหบดี วาสฏฐอุปาสก อริฏฐอุปาสก สาหิตตอุปาสก ประกอบด้วยธรรม
๖ ประการ เป็นผู้ปลงใจเชื่อในพระตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้งซึ่งอมต-

* ธรรมอยู่ ธรรม ๖ ประการเป็นไฉน คือ ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
พระพุทเจ้า ๑ ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ๑ ความเลื่อมใสอัน
ไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ๑ อริยศีล ๑ อริยญาณ ๑ อริยวิมุตติ ๑ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย สาหิตตอุปาสกประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ปลงใจเชื่อใน
พระตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้งอมตธรรมอยู่ ฯ

[๓๙๗] ดุริยกิจทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปุญจก-จกกนิบาต
รู้ยงฺวาคะ ธรรม ๖ ประการเป็นโณน คือ ทัสสนานุตตริยะ ๑ สวานานุตตริยะ ๑
ลามานุตตริยะ ๑ ลิกขานุตตริยะ ๑ ปาริจรียานุตตริยะ ๑ อนุสสทานุตตริยะ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อรู้ยงฺวาคะ ฯ

[๓๙๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อรู้
ยงฺวาคะ ธรรม ๖ ประการเป็นโณน คือ พุทธานุสสติ ๑ ธัมมานุสสติ ๑
สังฆานุสสติ ๑ สีลानุสสติ ๑ จาคานุสสติ ๑ เทวตานุสสติ ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อรู้ยงฺวาคะ ฯ

[๓๙๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อรู้
ยงฺวาคะ ธรรม ๖ ประการเป็นโณน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนิจฺเจทฺทกฺขสัญญา ๑
ทุกฺขเอนัตตสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อรู้ยงฺวาคะ ฯ

[๔๐๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อ
กำหนดรู้วาคะ ฯลฯ เพื่อความสิ้นไปรอบแห่งวาคะ เพื่อละวาคะ เพื่อสิ้นไป
แห่งวาคะ เพื่อเสื่อมไปแห่งวาคะ เพื่อความคลายกำหนดวาคะ เพื่อดับวาคะ
เพื่อสละวาคะ เพื่อปล่อยวางวาคะ ฯลฯ

[๔๐๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ อันภิกษุพึงให้เจริญเพื่อ
รู้ยงฺ เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ เพื่อสิ้นไป เพื่อเสื่อมไป
เพื่อคลายไป เพื่อดับ เพื่อสละ เพื่อปล่อยวาง ซึ่งโทสะ โมหะ โกรธ
อุปนาหะ มกฺขะ ปฬาสะ อิสสา มัจจริยะ มายา สาถยยะ ถัมภะ สารัมภะ
มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล
อันภิกษุพึงให้เจริญ เพื่อปล่อยวางปมาทะ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจนันจบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นชื่นชม
ยินดีภายิตของพระผู้มีพระภาค ฉะนั้นแล ฯ

จบจกกนิบาต
